

VILNIAUS UNIVERSITETAS

Martynas Vasiliauskas

**TEISINIS ATLIEKŲ TVARKYMO REGULIAVIMAS:
PROBLEMINIAI ASPEKTAI**

Daktaro disertacija
Socialiniai mokslai, teisė (01 S)

Vilnius 2011

Disertacija buvo rengiama 2006–2011 metais Vilniaus universiteto Teisės fakultete.

Mokslinis vadovas:

prof. dr. Antanas Marcijonas (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

TURINYS

SANTRUMPOS	4
ĮVADAS	5
I DALIS	30
PIRMASIS PROBLEMINIS ASPEKTAS: ATLIEKŲ SAMPRATŲ ĮVAIROVĖ	30
1. ATLIEKŲ VERTĖS SAMPRATA	32
2. ATLIEKŲ KRITERIJŲ SAMPRATA	40
3. ATLIEKŲ KAIP VEIKSMŲ SAMPRATA	44
4. ATLIEKŲ KAIP PASKIRTIES SAMPRATA	46
5. ATLIEKŲ KAIP PAVOJINGŲ MEDŽIAGŲ SAMPRATA	48
6. ATLIEKŲ NEIGIMO SAMPRATA	49
7. ATLIEKŲ KAIP BŪSENOS SAMPRATA	51
8. ATLIEKŲ KAIP IŠMESTŲ OBJEKTŲ SAMPRATA	54
II DALIS	66
ANTRASIS PROBLEMINIS ASPEKTAS: NESUSISTEMINTA ATLIEKŲ TEISINIO REGULIAVIMO TERMINIJA	66
1. TINKAMO TERMINO, SIEKANT APIBRĖŽTI ATLIEKAS, PAIEŠKOS	66
1.1. <i>Ar tikrai daiktai galime tik atsikratyti?</i>	66
1.2. <i>Atliekos yra tai, ko atsisakome, ar tai, ko atsisakėme?</i>	74
2. TINKAMO TERMINO, SIEKANT APIBRĖŽTI VIENĄ IŠ ATLIEKŲ TVARKYMO OPERACIJŲ, PAIEŠKOS	79
III DALIS	94
TREČIASIS PROBLEMINIS ASPEKTAS: LIETUVOS TEISMŲ POŽIŪRIS Į ATLIEKAS	94
1. AR STATYBINIS LAUŽAS YRA ATLIEKOS?	95
2. AR ASFALTO GRANULĖS YRA ATLIEKOS?	100
3. AR GUMOS SMULKINIAI, GAUTI IŠ PANAUDOTŲ PADANGŲ, YRA ATLIEKOS?	107
4. AR GALIMA PRIEKABOJE VEŽTI ATLIEKAS?	109
5. AR GALIMA PILTI STATYBINĮ LAUŽĄ ANT DUOBĖTO KELIO?	111
6. AR GALIMA NAUDOTI STATYBINĮ LAUŽĄ KELIŲ TIESIMUI?	113
7. KAS LIEKA NUGRIOVUS PASTATĄ – ATLIEKOS AR STATYBINĖS MEDŽIAGOS?	114
8. PAŽEISTI ATLIEKŲ TVARKYMĄ REGULIUOJANTYS TEISĖS AKTAI. KURĮ ATPK STRAIPSNĮ TAIKYTI?	117
IV DALIS	122
KETVIRTASIS PROBLEMINIS ASPEKTAS: DVILYPĖ KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ SAMPRATA	122
1. KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ SĄVOKA ATLIEKŲ TVARKYMO ĮSTATYME IR ATLIEKŲ TVARKYMO TAISYKLĖSE	122
2. KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ SĄVOKA SAVIVALDYBIŲ TARYBŲ PATVIRTINTOSE ATLIEKŲ TVARKYMO TAISYKLĖSE	126
3. KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ SĄVOKOS SKIRTUMAI ŠIAULIŲ ATLIEKŲ TVARKYMO REGIONE	133
V DALIS	141
PENKTASIS PROBLEMINIS ASPEKTAS: VIETINĖS RINKLIAVOS UŽ KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ SURINKIMĄ IR ATLIEKŲ TVARKYMĄ TAIKYMAS	141
1. VIETINĖS RINKLIAVOS TINKAMUMAS APLINKOS APSAUGOS ASPEKTU	141
2. APLINKAI PALANKI VIETINĖS RINKLIAVOS TAIKYMO KONCEPCIJA	156
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	159
LITERATŪRA	163
AUTORIAUS MOKSLINĖS PUBLIKACIJOS IR KITA VEIKLA DISERTACIJOS TEMA	175
PRIEDAI	177

SANTRUMPOS

AD 1975	1975 m. liepos 15 d. Tarybos direktyva 75/442/EEB dėl atliekų
AD 1991	1991 m. kovo 18 d. Tarybos direktyva 91/156/EEB, iš dalies keičianti Direktyvą 75/442/EEB dėl atliekų
AD 2006	2006 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/12/EB dėl atliekų
AD 2008	2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/98/EB dėl atliekų ir panaikinanti kai kurias direktyvas ¹
ATĮ	Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas
ATP	administracinis teisės pažeidimas
ATPK	Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas
ES	Europos Sąjunga
ETT	Teisingumo Teismas ²
KAAT	Kauno apygardos administracinis teismas
KLAAT	Klaipėdos apygardos administracinis teismas
LAT	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas
LVAT	Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas
PAT	Panevėžio apygardos teismas
RAAD	regiono aplinkos apsaugos departamentas
TIPK	taršos integruota prevencija ir kontrolė

¹ Taip pat trumpinama kaip atliekų direktyva.

² Vienas iš Europos Sąjungos Teisingumo Teismo teismų.

IVADAS

Teisinėmis priemonėmis reguliuojame atliekas: ką su jomis daryti ir ko nedaryti, kur dėti ir kur nedėti, kaip rūšiuoti, vežti, saugoti, perdirbti ir t. t. Tačiau ar tikrai gerai žinome, ką mes reguliuojame? Ar šis reguliavimas yra tinkamas, ar jis aiškus, ar veda prie tikslo, kurio šiuo reguliavimu siekiama? Ar suvokiame, kad, pavyzdžiui, tuščias plastiko butelis yra išteklius, kurio nevalia švaistyti? O galbūt viskas, ką mes švaistome, yra atliekos?³

Darbo objektas.

Vien tik pažvelgus į darbo temą, sunkoka būtų įsivaizduoti, kokie klausimai, siekiant ją atskleisti, galėtų būti analizuojami. Tarsi turėtų būti analizuojama teisinio reguliavimo problematika, susijusi su atliekų tvarkymu. Tačiau atskleisti reikėtų ne pačias problemas, o probleminius aspektus. Taigi turbūt galima analizuoti viską, kas susiję su atliekų reguliavimu, nes atliekų tvarkymas viską ir apima?

Visos šios abejonės ir klausimai neišvengiamai suponuoja būtinybę paaiškinti autorius analizuotų temų pasirinkimo priežastis ir apskritai pačią darbo kryptį.

Tačiau pats pirmasis kriterijus, apibrėžiantis mūsų tyrimo apimtį, yra teisės šaka, kurios pagrindu ir per kurios reguliuojamų santykių prizmę yra atlikta darbo analizė. Tai aplinkos teisė. Žinoma, kitų teisės šakų įtaka darbai taip pat gali būti juntama, tačiau jos išvengti, ko gero, ne tik neįmanoma, bet net ir netikslinga: šių laikų teisinis reguliavimas yra be galo išplėtotas, o teisės šakos tarpusavyje sąveikauja harmoningai ir viena kitą papildo. Į atliekų teisinį reguliavimą galime žvelgti per finansų, administracinės, tarptautinės, civilinės ar net baudžiamosios teisės⁴ reguliuojamų santykių prizmę, tačiau vis dėlto pagrindinis atliekų „regulatorius“ yra aplinkos teisė.

Taigi siekdami apibrėžti darbo objektą ir parodyti pasirinktą tyrimo kryptį, atsakysime į šiuos klausimus:

³ T. Ohno iš kompanijos *Toyota Production System* atliekomis laiko bet kokią žmogaus veiklą, kurios metu sunaudojami ištekliai, tačiau nesukuriami jokia vertė (*Wikipedia, the free encyclopedia* // prieiga per internetą: http://en.wikipedia.org/wiki/Waste#cite_note-4 [žiūrėta 2011-08-12]).

⁴ Įdomumo dėlei galima paminėti, kad bent jau Lietuvos teismai yra nagrinėję keletą bylų, kuriose asmenys buvo kaltinami vagyste, tačiau jie gindamiesi teigė, kad nieko nevogė, kad tik pasiėmė tai, kas kitiems buvo nereikalinga, t. y. atliekas (žr., pavyzdžiui, Kauno apygardos teismo 2008-01-07 nutartį baudžiamojoje byloje Nr. 1Sk – 12/2008; Kauno apygardos teismo 2008-04-30 nutartį baudžiamojoje byloje Nr. 1A-256-120/08).

1. Kodėl reikalingas atliekų teisinis reguliavimas⁵?
2. Kokios yra pagrindinės atliekų teisinio reguliavimo kryptys?
3. Kokie yra pagrindiniai atliekų teisinio reguliavimo probleminiai aspektai?

1. Kodėl reikalingas atliekų teisinis reguliavimas?

Poreikis teisinėmis priemonėmis reguliuoti vienus ar kitus dalykus kyla siekiant nustatyti tam tikras elgesio taisykles, suformuoti tam tikrus santykius, įtvirtinti visuotinę ir pripažintą tam tikrų dalykų suvokimą, išspręsti tam tikrą problemą. Galima netgi sakyti, kad jeigu atitinkamas dalykas nekelia jokių visuotinių problemų, nėra jokio reikalo jo reguliuoti. Taigi reguliavimo poreikį skatina atitinkamo dalyko keliamos problemos, kurių neišsprendus vienaip ar kitaip gali nukentėti visuomenė ar jai svarbūs ir reikšmingi gėriai.

Kokia yra pagrindinė atliekų keliamą problema, t. y. kodėl atliekų srityje apskritai būtinas reguliavimas? Nemažai teisės mokslininkų laikosi nuomonės, jog pagrindinė atliekų keliamą problema yra jų pavojingumas aplinkai ir žmonių sveikatai.⁶ Tai aiškiai atspindėta ne vienoje šiuo metu galiojančios AD 2008⁷ nuostatoje, pavyzdžiui:

- 1) preambulės 6 punkte⁸:

⁵ Nors darbo pavadinime vartojamas junginys *teisinis atliekų tvarkymo reguliavimas*, autorius yra linkęs žodį *teisinis* perkelti į kitą vietą ir sakyti *atliekų tvarkymo teisinis reguliavimas*. Oficialiai darbo pavadinime vartojamas junginys turi vieną nedidelį „prieskonį“: akcentuojamas atliekų tvarkymas ir galima suvokti, kad gali būti ne tik teisinis, bet ir *ekonominis, aplinkosauginis, finansinis, kultūrinis ir t. t. atliekų tvarkymo reguliavimas*. Autoriaus nuomone, tėra du žmonių elgesio reguliatoriai: teisė ir religija (arba moralė), t. y. tik jie atitinkamai reguliuoja santykius tarp žmonių. Todėl visoks kitoks čia kaip pavyzdys paminėtas atliekų tvarkymo reguliavimas tėra atitinkama teisinio reguliavimo kryptis. Žinoma, mes galime atliekų tvarkymą reguliuoti finansinėmis priemonėmis ir tai netgi galime pavadinti *finansiniu atliekų tvarkymo reguliavimu*, tačiau šį reguliavimą apibrėš teisė, finansai patys iš savęs to padaryti negali.

Tuo tarpu sakant *atliekų tvarkymo teisinis reguliavimas*, pirmiausiai akcentuojamas teisinis reguliavimas ir tik po to apibrėžiama, koks jis – *atliekų tvarkymo*.

Dar paminėtina, kad yra ir kita priežastis, dėl kurios autorius yra linkęs žodį *teisinis* perkelti į kitą vietą. Ši priežastis bus atskleista toliau šiame įvade apibrėžiant pagrindines atliekų teisinio reguliavimo kryptis.

Taigi toliau šiame darbe vartojamas junginys *teisinis atliekų tvarkymo [ar kt.] reguliavimas*.

Beje, tuo pačiu pažymėtina, kad darbe neanalizuojama, ar teisinis atliekų reguliavimas gali būti laikomas atskiru aplinkos teisės pošakiu.

⁶ žr. Tromans, S. *EC Waste law – a Complete Mess?* Journal of Environmental Law. Vol. 13, Nr. 2, p. 135-136; Wilkinson, D. *Time to Discard the Concept of Waste?* Environmental Law Review. 1999, p. 193-194; Scotford, E. *Trash or Treasure: Policy Tensions in EC Waste Regulation*. Journal of Environmental Law. Vol. 19, Nr. 3, p. 370.

⁷ Darbe minimos keturios atliekų direktyvų versijos: AD 1975, AD 1991, AD 2006 ir AD 2008. AD 2008 yra naujoji atliekų direktyva, pakeitusi iki tol galiojusią AD 1975 (AD 1991 ir AD 2006 yra pastarosios direktyvos naujos redakcijos).

⁸ AD 2006 ir AD 2008 preambulių nuostatos numeruojamos punktais, o AD 1975 ir AD 1991 preambulių nuostatos nebuvo numeruojamos, jos išdėstytos pastraipomis.

Pirmasis visų atliekų politikos krypčių tikslas turėtų būti siekis sumažinti neigiamą atliekų susidarymo ir tvarkymo įtaką žmonių sveikatai ir aplinkai. <...>.⁹

2) preambulės 22 punkte:

<...>. Sprendimas, kad medžiaga nėra atliekos, gali būti priimtas tik remiantis koordinuotu metodu, kuris turi būti reguliariai atnaujinamas, ir tik tada, kai tai suderinama su aplinkos ir žmonių sveikatos apsauga. <...>.

3) preambulės 26 punkte:

<...>. Atliekų gamintojas ir turėtojas atliekas turėtų tvarkyti taip, kad būtų užtikrinta aukšto lygio aplinkos ir žmogaus sveikatos apsauga.

4) preambulės 49 punkte:

Kadangi šios direktyvos tikslo, t. y. saugoti aplinką ir žmonių sveikatą, valstybės narės negali deramai pasiekti <...>.

5) 13 straipsnis:

Valstybės narės imasi būtinų priemonių užtikrinti, kad atliekų tvarkymas būtų atliekamas nesukeliant pavojaus žmonių sveikatai ir nepakenkiant aplinkai <...>.

ATĮ 1 straipsnio 1 dalyje ši atliekų problema taip pat aiškiai nurodyta:

Šis Įstatymas nustato bendruosius atliekų prevencijos ir tvarkymo reikalavimus, kad būtų išvengta atliekų neigiamo poveikio visuomenės sveikatai ir aplinkai <...>.¹⁰

⁹ OL L 312, 2008-11-22, P. 4.

Panaši nuostata jau buvo įtvirtinta ir AD 1975 (OL specialusis leidimas lietuvių kalba, skyrius 15, T. 1, P. 23) preambulės 3 pastraipoje: *pagrindinis visų nuostatų dėl atliekų tvarkymo tikslas turėtų būti žmonių sveikatos ir aplinkos apsauga nuo kenksmingo poveikio, kylančio dėl atliekų surinkimo, vežimo, apdorojimo, saugojimo ir išvertimo*. AD 1991 (OL specialusis leidimas lietuvių kalba, skyrius 15, T. 2, P. 3) minėtos nuostatos nebeliko, bet direktyvos preambulėje vis tiek buvo pabrėžta, jog valstybių narių įstatymų skirtumai dėl atliekų atnaujinimo ir pašalinimo gali pakenkti aplinkai (5 pastraipa) ir kad būtina atliekas naudoti pakartotinai kaip žaliavą (6 pastraipa). AD 2006 (OL L 114, 2006-04-27, P. 9) vėl buvo grįžta prie AD 1975 buvusios nuostatos. Taigi jau pačioje pirmojoje Atliekų direktyvoje atliekų keliama problema buvo aiškiai įvardinta bei įtvirtinta ir iš esmės išliko nepakitusi.

¹⁰ Žin., 1998, Nr. 61-1726; Žin., 2002, Nr. 72-3016.

Pastebėtina, kad iki 2011-05-02 galiojusioje ATĮ redakcijoje minėta nuostata buvo išdėstyta taip: *Šis Įstatymas nustato bendruosius atliekų prevencijos, apskaitos, surinkimo, saugojimo, vežimo, naudojimo, šalinimo reikalavimus, kad būtų išvengta atliekų neigiamo poveikio žmonių sveikatai ir aplinkai <...>*. Matome, kad atliekų apskaita, surinkimas, saugojimas, vežimas, gražinimas ir šalinimas šiuo metu galiojančioje ATĮ redakcijoje buvo pakeisti į *atliekų tvarkymą*. Tai suponuoja, kad *atliekų tvarkymas* turėtų būti suvokiamas kaip atliekų apskaita, surinkimas, saugojimas, vežimas, gražinimas ir šalinimas, tačiau taip nėra. Iki 2011-05-02 galiojusioje ATĮ redakcijoje *atliekų tvarkymas* buvo apibrėžiamas kaip *atliekų surinkimo, vežimo ir apdorojimo veikla, taip pat atliekų tvarkymo veiklos priežiūra ir atliekų šalinimo vietų priežiūra po jų uždarymo*. Šiuo metu galiojančioje ATĮ redakcijoje *atliekų tvarkymas* apibrėžiamas kaip *atliekų surinkimas, vežimas, naudojimas ir šalinimas, šių veiklų organizavimas ir stebėseną, šalinimo vietų velesnė priežiūra, įskaitant, kai minėtus veiksmus atlieka prekiautojas atliekomis ar tarpininkas*.

Taigi lygindami šias dvi ATĮ redakcijas įstatymo paskirties aspektu matome šiuos skirtumus:

1. Šiuo metu galiojančioje ATĮ redakcijoje nenustatomi bendrieji atliekų *apskaitos* reikalavimai.
2. Šiuo metu galiojančioje ATĮ redakcijoje nenustatomi bendrieji atliekų *saugojimo* reikalavimai.

Kadangi atliekos kelia pavojų aplinkai ir žmonių sveikatai, todėl teisinėmis priemonėmis šį poveikį reikia panaikinti arba kuo labiau sumažinti. Siekiant šių tikslų atliekų teisinis reguliavimas jau yra išties išplėtotas. Tačiau ar plėtojant šį reguliavimą ir kuriant vis naujas nuostatas susimąstoma, ar tai tikrai duos laukiamą rezultatą: ar pavojus aplinkai ir žmonių sveikatai išties sumažės? Atrodo, kad apie pagrindinę atliekų keliamą problemą dažnai pamirštama ir susikoncentruojama į įvairiausias smulkmenas.¹¹

Kita atliekų keliamą problema, ne mažiau svarbi už pirmąją¹² yra ta, kad kuo daugiau atliekų susidaro, tuo daugiau gamtos išteklių, kurių ir taip nėra gausu, prarandame.¹³ Žinoma, atliekos, kaip viena iš medžiagų ir daiktų¹⁴ būsenų, atsižvelgiant į medžiagų ir daiktų gyvavimo ciklą, gali būti laikomos tokiais pačiais vertingais ištekliais

3. Anksčiau galiojusioje ATĮ redakcijoje nebuvo nustatyti bendrieji atliekų surinkimo, vežimo, gražinimo ir šalinimo organizavimo bei stebėsenos reikalavimai.

4. Anksčiau galiojusioje ATĮ redakcijoje nebuvo nustatyti bendrieji šalinimo vietų vėlesnės priežiūros reikalavimai.

Taigi įstatymo paskirtis tam tikrais aspektais buvo praplėsta, o tam tikrais – susiaurinta.

¹¹ Užbėgant viskam už akių galima pasakyti, kad kam nors šis darbas gali pasirodyti per daug smulkmenišką. Gali būti nesuprasta, kodėl mes kritikuojame galimai per smulkmenišką atliekų teisinį reguliavimą, tačiau patys taip „nusismulkiname“. Paaiškintina, kad toks ir buvo autoriaus sumanymas, t. y. vietomis „nusileidžiant“ iki smulkmenų parodyti, koks kartais nesusistemintas ir neaiškus yra atliekų teisinis reguliavimas, neleidžiantis tinkamai spręsti atliekų keliamų problemų.

¹² Žinoma, būtų galima diskutuoti, kuri iš šių dviejų atliekų problemų yra svarbesnė, tačiau tai nėra šio darbo tikslas. Galima pasakyti tik tiek, kad, autoriaus nuomone, šios abi problemos yra glaudžiai tarpusavyje susijusios: kuo mažiau susidarys atliekų, tuo bus apsaugota ne tik daugiau gamtos išteklių, bet tuo saugiau bus ir žmogui bei aplinkai, nes mažesnis atliekų kiekis taip pat reiškia ir mažesnę jų pavojingumo masą. Ir atvirkščiai: kuo labiau saugosime aplinką ir žmogų nuo atliekų keliamo pavojaus (vadinasi, mažinsime atliekų kiekį), tuo daugiau gamtos išteklių bus išsaugota, nes tos medžiagos, kurios galėjo virsti atliekomis, bus ir toliau naudojamos.

¹³ Tai, kad žmonija gyvena ne pagal savo galimybes, t. y. suvartoja žymiai daugiau nei Žemė gali pakelti, yra patvirtinta ne vienu tyrimu. Pavyzdžiui, 2008 m. spalio 29 d. trys nevyriausybinės organizacijos (WWF, Global Footprint Network ir the Zoological Society of London) paskelbė tyrimą, pavadintą „The Living Planet Report“ („Gyvosios planetos ataskaita“), kuriame pabrėžiama, jog net trys ketvirtadaliai pasaulio žmonių gyvena šalyse, kur vartojimo lygis viršija aplinkos atsinaujinimo galimybes, t. y. suvartojama yra daugiau nei Žemė yra pajėgi atstatyti. Tyrimu nustatyta, kad, pavyzdžiui, kiekvieno lietuvių ekologinis pėdsakas (angl. *ecological footprint*), t. y. sausumos ir jūros plotas, kurio reikia vieno asmens suvartojamiems ištekliams išgauti bei atliekomis pašalinti, yra 3,2 ha. Palyginus su kitomis Europos Sąjungos valstybėmis, šis pėdsakas yra vienas iš mažiausių (mažesnis tik Bulgarijos (2,7 ha) ir Rumunijos (2,9 ha)), tačiau Žemė šiuo metu pajėgi išlaikyti ne didesnę kaip 2,1 ha ploto kiekvieno žmogaus ekologinį pėdsaką. Kaip teigia WWF International generalinis direktorius J. Leape, jeigu mūsų poreikiai planetos ištekliams didės tokiu pačiu tempu, šio amžiaus ketvirtame dešimtmetyje mums jau reikės dviejų tokių planetų kaip Žemė tam, kad galėtume patenkinti savo poreikius. Plačiau apie tai žr.: Global Footprint Network. *Living Planet Report 2008*. Interneto prieiga: http://www.footprintnetwork.org/en/index.php/GFN/page/living_planet_report/.

Beje, kaip savo tinklalapyje teigia organizacija Global Footprint Network, jeigu kiekvienas žmogus šiuo metu gyventų taip, kaip gyvena vidutinis JAV gyventojas, mums jau reikėtų penkių Žemių (žr. Global Footprint Network. *Footprint Basics – Introduction*. Interneto prieiga: http://www.footprintnetwork.org/en/index.php/GFN/page/basics_introduction/).

Taigi kuo mažiau gamtos išteklių suvartojame (taip pat kuo efektyviau juos vartojame), tuo mažesnis bus mūsų ekologinis pėdsakas, paliekamas Žemėje. Vienas iš kuo efektyvesnio gamtos išteklių naudojimo pavyzdžių yra atliekų gražinimas į rinką arba aplinką.

¹⁴ Šiame darbe terminai *medžiagos* ir *daiktai* vartojami kaip sinonimai. Vieno iš šių terminų pateikimas tekste tuo pačiu reiškia ir kito termino pateikimą, nebent pagal konkretų atitinkamą kontekstą vartotinas tik vienas iš šių dviejų terminų.

kaip ir gamtos ištekliai.¹⁵ Ši atliekų kaip išteklių eikvojimo problema¹⁶ taip pat atspindėta ne vienoje AD 2008 nuostatoje, pavyzdžiui:

1) preambulės 6 punkte:

<...>. *Atliekų politika taip pat turėtų būti siekiama sumažinti išteklių naudojimą ir skatinti praktinį atliekų hierarchijos taikymą.*

2) preambulės 8 punkte:

<...>. *Be to, siekiant tausoti gamtinius išteklius [angl. natural resources], reikėtų skatinti atliekų naudojimą [angl. recovery] ir atgautų medžiagų [angl. recovered materials] naudojimą. <....>.*

3) preambulės 19 punkte:

Naudojimo [angl. recovery] ir šalinimo sąvokų apibrėžtis reikia patikslinti, kad šios dvi sąvokos būtų aiškiai atskirtos remiantis faktišku poveikio aplinkai skirtumu, pakeičiant ekonomikoje naudojamais gamtinių išteklių pakaitalais ir pripažįstant, kad atliekų kaip išteklių naudojimas [angl. using] gali būti naudingas aplinkai ir žmonių sveikatai. <...>.

4) preambulės 28 punkte:

Ši direktyva turėtų padėti ES tapti labiau „atliekas perdirbančia visuomene“, kuri vengtų atliekų susidarymo ir naudotų atliekas kaip išteklius. <...>.¹⁷

Atkreiptinas dėmesys, kad ATĮ ši antroji atliekų problema yra visiškai neminima, o tai rodo, kad bent jau nacionaliniu lygiu gamtos išteklių praradimo problema nėra įsisąmoninta ir jai neteikiamas reikiamas dėmesys. Pavyzdžiui, nors AD 2008 siekiama, kad ES taptų „labiau atliekas perdirbančia visuomene, naudojančia atliekas kaip išteklius“, iš ATĮ nuostatų analizės akivaizdu, kad bent jau Lietuva sau tokio tikslo nekelia.¹⁸

¹⁵ AD 2008 preambulės 19 punkte pabrėžiama, kad *atliekų kaip išteklių naudojimas gali būti naudingas aplinkai ir žmonių sveikatai*, o preambulės 42 punkte nurodoma, kad *atliekos dažnai yra vertingi ištekliai ir tolesnis ekonominių priemonių taikymas gali labai padidinti naudą aplinkai* (OL L 312, 2008-11-22, P. 5, 7).

¹⁶ Beje, į pastarąją problemą galima žvelgti dviem aspektais: viena vertus, atliekų susidarymas reiškia, kad naujoms medžiagoms ir daiktams pagaminti reikia kaskart vis naujų gamtos išteklių; kita vertus, pačios atliekos yra nepanaudojamos ir prarandamos, nors jos taip pat yra vertingi ištekliai.

¹⁷ OL L 312, 2008-11-22, P. 4-6.

¹⁸ ATĮ terminas *gamtos ištekliai* minimas vos tik keliuose vietose:

1. 3 straipsnio 3 dalyje: *Atliekų tvarkytojai ir atliekų darytojai turi imtis visų galimų ir ekonomiškai pateisinamų priemonių atliekų kiekiui bei neigiamam poveikiui visuomenės sveikatai ir aplinkai mažinti, kurti ir diegti mažaatliekes technologijas, taupyti gamtos išteklius* [pabraukta autoriaus].
2. 5 straipsnio 2 dalyje: *Siekiant taupyti gamtos išteklius ir užtikrinti prevencijos priemonių atliekų susidarymui mažinti įgyvendinimą, įmonės, kurių ūkinėje komercinėje veikloje susidaro atliekų ir*

Autoriaus nuomone, būtent šios dvi atliekų keliamos problemos, t. y. atliekų pavojingumo ir gamtos išteklių praradimo, yra pagrindinės bei įpareigojančios imtis teisinių ir ne tik priemonių.¹⁹ Visos kitos su atliekomis susijusios problemos laikytinos išvestinėmis iš šių dviejų.²⁰

Šią išvadą galima vainikuoti AD 2008 1 straipsniu, kuriame minėtos atliekų problemos įvardijamos kartu ir kuris apibrėžia pačią šios direktyvos paskirtį, t. y. direktyva siekiama išspręsti šias dvi konkrečias atliekų keliamas problemas:

*Šia direktyva nustatomos priemonės, skirtos apsaugoti aplinką ir žmonių sveikatą užkertant kelią atliekų susidarymo ir tvarkymo žalingam poveikiui ar sumažinant jį ir sumažinant išteklių naudojimo bendrą poveikį bei padidinant tokio naudojimo veiksmingumą.*²¹

kurios pagal šio Įstatymo 6 straipsnio reikalavimus privalo gauti leidimus, Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka turi rengti ir įgyvendinti gamtos išteklių taupymo ir atliekų mažinimo planus [pabraukta autoriaus].

3. 5 straipsnio 3 dalyje: *Gamtos išteklių taupymo ir atliekų mažinimo planai peržiūrimi ir keičiami, jeigu pasikeičia gamybos technologija ar mastas, išskyrus pačiame plane numatytus pasikeitimus [pabraukta autoriaus].*

¹⁹ Vien teisinėmis priemonėmis išspręsti atliekų keliamų problemų neįmanoma. Būtinės ir kitos – socialinės, ekonominės, švietimo ir t. t.

²⁰ Teisinėje literatūroje daug dėmesio skiriama atliekų (ypač pavojingų) gabenimui, atskirų atliekų rūšių tvarkymui, atliekų atnaujinimo ar pašalinimo būdų analizei (pvz., D. Pocklington, *Back to Basics? – Recent Considerations on the „Re-use“ and „Regeneration“ of Waste*. European Environmental Law Review, 2004 m. lapkritis, p. 303-307; G. van Calster, *Waste Incineration Cases Spark Heated Debate on Waste Management Priorities*, Review of European Community and International Environmental Law, 2003, p. 340-344; J. L. Gudofsky, *Transboundary Shipments of Hazardous Waste for Recycling and Recovery Operations*, Stanford Journal of International Law, vol. 34 (1998), p. 219-286; A. McKenna, *Computer Waste: a Forgotten and Hidden Side to the Global Information Society*, Environmental Law Review, vol. 9 (2007), p. 116-131), bet visi šie aptariami klausimai iš esmės suvedami į du aspektus: veiksmai su atliekomis yra reguliuojami, nes atliekos kelia pavojų aplinkai bei žmonių sveikatai, o efektyvus atliekų panaudojimas mažina gamtos išteklių poreikį.

²¹ OL L 312, 2008-11-22, P. 8.

Žvelgiant į ankstesnes atliekų direktyvas ir jų priėmimo tikslą, būtų galima paminėti, kad bent jau ES mastu atliekų teisinis reguliavimas iš pradžių buvo siejamas ne su aplinkos apsauga, bet su tinkamu bendrosios rinkos funkcionavimu (žinoma, aplinkosauginės priežastys nebuvo pamirštos, tačiau bent jau AD 1975 atsiradimą pirmiausiai lėmė ekonominės priežastys). Autorius ryžtasi daryti tokią išvadą atsižvelgdamas į AD 1975 preambulės nuostatas, kuriomis pagrindžiamas direktyvos poreikis, ir įvertindamas tai, kad šios nuostatos išdėstytos prioriteto tvarka, t. y. preambulėje pirmiau minimos ekonominės ir tik po to aplinkosauginės direktyvos priėmimo priežastys:

kadangi bet koks įvairiose valstybėse narėse taikomų ir rengiamų nuostatų dėl atliekų šalinimo skirtumas gali sukurti nevienodas konkurencijos sąlygas ir šitaip tiesiogiai veikti bendrosios rinkos funkcionavimą; kadangi dėl to būtina suderinti šios srities įstatymus <...> (AD 1975 preambulės 1 pastraipa, OL specialusis leidimas lietuvių kalba, skyrius 15, T. 1, P. 23);

kadangi pagrindinis visų nuostatų dėl atliekų šalinimo tikslas turi būti žmonių sveikatos ir aplinkos apsauga nuo kenksmingo poveikio, kylančio dėl atliekų surinkimo, vežimo, apdorojimo, saugojimo ir išvertimo (AD 1975 preambulės 3 pastraipa, OL specialusis leidimas lietuvių kalba, skyrius 15, T. 1, P. 23).

AD 1991 priėmimo pagrindas buvo siekis patobulinti AD 1975, tačiau aplinkos apsaugos tikslas šioje direktyvoje jau buvo prioritetas:

kadangi Direktyvoje 75/442/EEB nustatytos Bendrijos taisyklės dėl atliekų šalinimo; kadangi jas reikia iš dalies keisti, atsižvelgiant į patirtį, įgytą įgyvendinant šią direktyvą valstybėse narėse; kadangi šios pataisos grindžiamos aukštu aplinkos apsaugos lygiu (AD 1991 preambulės 1 pastraipa, OL specialusis leidimas lietuvių kalba, skyrius 15, T. 2, P. 3).

Tuo tarpu ATĮ paskirtis, nors iš pažiūros ir galinti atrodyti platesnė (Atliekų tvarkymo įstatymu tiesiog reglamentuojami platesni santykiai, įtvirtinti ir kituose ES teisės aktuose²²), tačiau iš tiesų yra siauresnė, nes apima tik vieną iš atliekų keliamų problemų:

Šis Įstatymas nustato bendruosius atliekų prevencijos ir tvarkymo reikalavimus, kad būtų išvengta atliekų neigiamo poveikio visuomenės sveikatai ir aplinkai; sąlygas,

AD 2006 priimta kodifikavimo tikslu, o viena iš dviejų pagrindinių atliekų problemų – atliekų pavojingumo problema – iškeliamą į pirmąjį planą:

1975 m. liepos 15 d. Tarybos direktyva 75/442/EEB dėl atliekų buvo keletą kartų iš esmės keičiama. Siekiant aiškumo ir racionalumo minėta direktyva turėtų būti kodifikuota (AD 2006 preambulės 1 pastraipa, OL L 114, 2006-04-27, P. 9).

Pagrindinis visų nuostatų dėl atliekų tvarkymo tikslas turėtų būti žmonių sveikatos ir aplinkos apsauga nuo kenksmingo poveikio, kylančio dėl atliekų surinkimo, vežimo, apdorojimo, saugojimo ir išvertimo (AD 2006 preambulės 2 pastraipa, OL L 114, 2006-04-27, P. 9).

Dar paminėtina, kad visose mūsų aptartose direktyvose (AD 1975, AD 1991 ir AD 2006) jų priėmimo pagrindas nurodomas pirmojoje preambulės pastraipoje (pункte), o direktyvų pirmi straipsniai pradedami nuo sąvokų apibrėžčių paaiškinimo (pavyzdžiui, visų direktyvų 1 straipsnio 1 dalies a punkte pateikiama *atliekų* sąvoka); tuo tarpu AD 2008 preambulės pirmieji punktai skirti istorinei atliekų teisinio reglamentavimo analizei aptarti (kokios buvo esminės AD 2006 nuostatos (preambulės 1 punktas), minimi pagrindiniai ES institucijų sprendimai, kuriais buvo siūloma tobulinti AD 2006 nustatytą atliekų teisinį reglamentavimą (preambulės 2–5 punktai)), o direktyvos 1 straipsnis skirtas ne sąvokoms aptarti, bet direktyvos tikslui, kuriame ir įvardijamos abi pagrindinės atliekų problemos, nurodyti.

²² Atliekų tvarkymo įstatymu įgyvendinami šie ES teisės aktai:

1. 1994 m. gruodžio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 94/62/EB dėl pakuočių ir pakuočių atliekų (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 13 skyrius, 13 tomas, p. 349) su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2005 m. kovo 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva Nr. 2005/20/EB (OL 2005 L 70, p. 17).
2. 1996 m. rugsėjo 24 d. Tarybos direktyva 96/61/EB dėl taršos integruotos prevencijos ir kontrolės (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 15 skyrius, 3 tomas, p. 80) su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2006 m. sausio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 166/2006 (OL 2006 L 33, p. 1).
3. 1999 m. balandžio 26 d. Tarybos direktyva 1999/31/EB dėl atliekų sąvartynų (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 15 skyrius, 4 tomas, p. 228) su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2003 m. rugsėjo 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1882/2003 (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 1 skyrius, 4 tomas, p. 447).
4. 2000 m. rugsėjo 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/53/EB dėl eksploatuoti netinkamų transporto priemonių (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 15 skyrius, 5 tomas, p. 224) su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2005 m. rugsėjo 20 d. Tarybos sprendimu 2005/673/EB (OL 2005 L 254, p. 69).
5. 2003 m. sausio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/96/EB dėl elektros ir elektroninės įrangos atliekų (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 15 skyrius, 7 tomas, p. 359) su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2003 m. gruodžio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/108/EB (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 15 skyrius, 7 tomas, p. 692).
6. 2006 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1013/2006 dėl atliekų vežimo (OL 2006 L 190, p. 1) su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2010 m. gegužės 12 d. Komisijos reglamentu (ES) Nr. 413/2010 (OL 2010 L 119, p. 1).
7. 2006 m. rugsėjo 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/66/EB dėl baterijų ir akumuliatorių bei baterijų ir akumuliatorių atliekų ir Direktyvos 91/157/EEB panaikinimo (OL 2006 L 266, p. 1).
8. 2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/98/EB dėl atliekų ir panaikinanti kai kurias direktyvas (OL 2008 L 312, p. 1).
9. 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/31/EB dėl anglies dioksido geologinio saugojimo, iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 85/337/EEB, direktyvas 2000/60/EB, 2001/80/EB, 2004/35/EB, 2006/12/EB, 2008/1/EB ir Reglamentą (EB) Nr. 1013/2006 (OL 2009 L 140, p. 114).

kai medžiaga ar daiktas gali būti nelaikomi atliekomis; atliekų tvarkymo valstybinį reglamentavimą; pagrindinius atliekų tvarkymo sistemų organizavimo ir planavimo principus; reikalavimus atliekų turėtojams ir atliekų tvarkytojams; atliekų tvarkymo ekonomines ir finansines priemones; alyvų, elektros ir elektroninės įrangos, transporto priemonių, apmokestinamųjų gaminių ir pakuočių gamintojų, importuotojų, platintojų teises ir pareigas (ATĮ 1 straipsnio 1 dalis).²³

Kaip matome, atliekų keliamos problemos yra aiškiai įvardytos teisės aktuose, t. y. AD 2008 ir ATĮ,²⁴ kurie iš esmės ir yra skirti šioms problemoms spręsti, t. y. teisinėmis priemonėmis stengiamasi kiek įmanoma labiau sumažinti neigiamą atliekų įtaką aplinkai ir žmonių sveikatai bei sumažinti gamtos išteklių praradimo mastą.

Tačiau taip pat galima užduoti ir provokuojamą klausimą: gal esamas teisinis reguliavimas nėra tinkamas atliekų problemoms spręsti ir jį reikėtų iš esmės pakeisti? Ar stengdamiesi atriboti atliekas nuo „paprastų“ medžiagų ir daiktų mes nesukuriame dar daugiau problemų? Juk naudojamų ir atliekamų medžiagų ir daiktų fizikinės savybės nesiskiria, t. y. jie aplinkai ir žmonių sveikatai yra vienodai pavojingi arba nepavojingi. Taigi kaip tos pačios medžiagos ir daiktai gali kenkti skirtingai? Galbūt šiuo reglamentavimu atliekų problemos ne sprendžiamos, bet dar labiau paaštrinamos ir toks reglamentavimas veda į akligatvį?

Autoriaus nuomone, šis skirtingas medžiagų ir daiktų poveikis priklauso tik nuo jų santykio su turėtoju. Jeigu daiktas yra valdomas, tai jo pavojingumas aplinkai bus objektyvus (priklausantis nuo pačio daikto savybių). O nevaldomi daiktai aplinkai kelia realų pavojų, kadangi jie yra palikti be priežiūros. Tai leidžia iškelti diskutuotiną klausimą: jeigu viena iš pagrindinių atliekų keliamų problemų yra jų pavojingumas aplinkai, tai tuomet atliekomis turėtų būti laikomi tik nevaldomi daiktai. Kaip matysime, dabartinis teisinis reguliavimas šią atliekų sampratą paneigia, tačiau tai nereiškia, kad ji negalėtų būti realiai pritaikoma.

Svarbus čia būtų dar vienas pastebėjimas: turime atriboti pagrindines atliekų problemas, atliekų teisinio reguliavimo problemas ir atliekų teisinio reguliavimo probleminius aspektus.

²³ Žin., 1998, Nr. 61-1726; Žin., 2002, Nr. 72-3016.

²⁴ Išskyrus gamtos išteklių praradimo įtvirtinimą ATĮ.

Pagrindines atliekų problemas jau aptarėme ir paminėjome, kad jos turėtų būti sprendžiamos ne tik teisinėmis priemonėmis. Pagrindinės atliekų problemos kyla iš paties objekto pobūdžio. Tai objektyviosios priežastys, dėl kurių reikalingas paties objekto, t. y. atliekų, teisinis reguliavimas. Kita vertus atliekų teisinio reguliavimo problemos yra konkrečios teisinės problemos, t. y. ne reguliuojamo objekto keliamos problemos, bet reguliavimu ir iš jo kylančios problemos. Šio darbo kontekste reikia nubrėžti aiškų skirtumą tarp atliekų teisinio reguliavimo problemų ir atliekų teisinio reguliavimo probleminių aspektų. Pagrindinis problemų ir probleminių aspektų skirtumas, autoriaus nuomone, paremtas analizės gilumu: kai analizuojamos problemos, būtina į jas detaliai įsigilinti, atskleisti jų atsiradimo priežastis, aptarti kaitos tendencijas, pasiūlyti galimus sprendimo variantus ir pan. O probleminių aspektų analizė mums leidžia tiesiog atskleisti (įvardyti) atitinkamus probleminius klausimus (ne problemas!) ir pasakyti: čia greičiausiai glūdi problema, ji turi būti detaliai išanalizuota. Taigi probleminių aspektų įvardinimas – tai tarsi tam tikra preliudija (anonsas) į galimai egzistuojančias problemas. Detali atitinkamo probleminio aspekto analizė jau reikštų problemos analizę, siekiant nustatyti, ar tai tikrai problema, kur glūdi jos atsiradimo priežastys ir kokie galimi jos sprendimo variantai. Taigi problemų ir probleminių aspektų analizė skiriasi savo išsamumu. Kadangi šiuo darbu turi būti ištirtos ne atliekų teisinio reguliavimo problemos, bet tik šio reguliavimo probleminiai aspektai, iškelsime ir aptarsime tik keletą probleminių aspektų, iš kurių kiekvienas neabejotinai reikalingas detalesnės analizės. Kitaip tariant, kiekvienas iš šiame darbe aptartų probleminių aspektų gali būti laikomas atliekų teisinio reguliavimo problema, tačiau norint tai iš tiesų patvirtinti arba paneigti kiekvienas mūsų iškeltas probleminis aspektas gali būti atskiro tyrimo, pavyzdžiui, atskiros disertacijos, objektas. Jeigu autorius būtų nepaisęs šio darbo temos pavadinimu apibrėžtų ribų, darbas dėl jam nustatytų apimties reikalavimų būtų apribotas tik vienos problemos analize. Tačiau kadangi tai yra pirmasis sisteminis darbas atliekų tema teisės mokslo srityje, autorius jaučiasi įpareigotas padėti nors šiekį tokį pagrindą tolesniems atliekų teisinio reguliavimo tyrimams, todėl analizuoja ne vieną konkrečią atliekų teisinio reguliavimo problemą, bet apžvelgia keletą atliekų teisinio reguliavimo probleminių aspektų.

2. Kokios yra dvi pagrindinės atliekų teisinio reguliavimo kryptys?

Klausimas, kokios yra pagrindinės atliekų teisinio reguliavimo kryptys, iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti keistas, ypač akylesniam skaitytojui, atkreipusiam dėmesį į tai, kad darbo tema yra susijusi su atliekų *tvarkymo* teisiniu reguliavimu, o ne su atliekų teisiniu reguliavimu.²⁵ Natūraliai kyla klausimas, kas dar atliekų srityje be atliekų tvarkymo gali būti reguliuojama? Juk atrodo, kad visi veiksmai, kuriuos atliekame su atliekomis, yra atliekų tvarkymas: tiek jų išmetimas, tiek rūšiavimas, tiek vežimas, tiek saugojimas, tiek deginimas ir t. t. Juk ir teisės aktuose, ir teismų praktikoje iš esmės pabrėžiamas tik atliekų tvarkymas. Taip sudaromas įspūdis, kad atliekų reguliavimas yra vienalytis ir apima viską, kas susiję su atliekomis. Todėl nebėra jokio skirtumo tarp atliekų teisinio reguliavimo ir atliekų tvarkymo teisinio reguliavimo. Žinoma, teisės aktuose atliekų tvarkymas iš tiesų apibrėžiamas labai plačiai ir apima atliekų surinkimą, vežimą, gražinimą²⁶ arba pašalinimą, šių operacijų priežiūrą ir šalinimo vietų priežiūrą po jų uždarymo, taip pat bet kokius prekiautojo ar tarpininko veiksmus.²⁷ Tačiau atliekų tvarkymas pats savaime būtų bevertis ir betikslis, jeigu atliekų nebūtų – tuomet tiesiog neturėtume nei ko tvarkyti, nei ko reguliuoti. Juk atliekos turi kažkaip susidaryti, turi kažkaip atsirasti. Todėl labai svarbu aiškiai įvardyti, ką mes laikome ir ko nelaikome atliekomis, nes atliekų tvarkymo teisinį reguliavimą galėsime taikyti tik tų objektų, kurie laikytini atliekomis, atžvilgiu. Taigi, autoriaus nuomone, iškyla dar viena labai plati ir svarbi atliekų teisinio reguliavimo kryptis – **atliekų susidarymo teisinis reguliavimas**. Nesant atliekų susidarymo teisinio reguliavimo, beprasmis ir atliekų tvarkymo teisinis reguliavimas.

²⁵ Šis klausimas galėjo iškilti ir skaitant kelis ankstesnius šio darbo puslapius, kuriuose taip pat buvo minimas ne tik atliekų tvarkymo teisinis reguliavimas, bet tiesiog atliekų teisinis reguliavimas.

²⁶ Plačiau apie priežastis, lėmusias šio termino pasirinkimą, žr. šio darbo 2 dalies 2 skyrių. Oficialiai teisės aktuose vartojamas terminas *naudojimas*, o ne *grąžinimas*.

²⁷ AD 2008 pateikiama tokia *atliekų tvarkymo* sąvoka:

„*atliekų tvarkymas*“ – *atliekų surinkimas, vežimas, naudojimas ir šalinimas, taip pat tokių operacijų priežiūra ir šalinimo vietų vėlesnė priežiūra, įskaitant prekiautojo ar tarpininko tokio pobūdžio veiksmus.*

ATĮ *atliekų tvarkymas* apibrėžiamas taip:

Atliekų tvarkymas – *atliekų surinkimas, vežimas, naudojimas ir šalinimas, šių veiklų organizavimas ir stebėseną, šalinimo vietų vėlesnė priežiūra, įskaitant, kai minėtus veiksmus atlieka prekiautojas atliekomis ar tarpininkas.*

Autorius, atsižvelgdamas į šios sąvokos analizę ir palyginęs ją su analogiška sąvoka kitomis kalbomis, *atliekų tvarkymą* siūlo apibrėžti taip:

Atliekų tvarkymas – **atliekų surinkimas, vežimas, gražinimas arba pašalinimas, šios veiklos priežiūra ir šalinimo vietų priežiūra po jų uždarymo, taip pat prekiautojo ir tarpininko veiksmai** (žr. 1 priedą).

Įdomu tai, kad atliekų tvarkymo teisinis reguliavimas egzistuoja jau seniai (pavyzdžiui, AD 1975 buvo išimtinai skirta atliekų tvarkymui teisiškai reguliuoti), tačiau atliekų susidarymas kaip atskira teisinė kategorija ir kaip atskira atliekų teisinio reguliavimo kryptis pirmą kartą paminėta tik AD 2008. Paradoksalu, tačiau ilgą laiką buvo reguliuojama vien tik tai, kaip tvarkyti atliekas, nesuregulius, kas apskritai tos atliekos yra²⁸ ir kaip jos susidaro. Tačiau net ir AD 2008 minimas atliekų susidarymo teisinis reguliavimas kol kas yra gana lakoniškas ir siauras, atliekų susidarymas įvardijamas labiau kaip atliekų problema, o ne kaip atskira atliekų teisinio reguliavimo kryptis greta atliekų tvarkymo, tačiau ir tai jau yra didelis žingsnis, leidžiantis tikėtis, kad ateityje atliekų teisinio reguliavimo pusiausvyra pamažu pasikeis ir imsime labiau rūpintis ne tuo, kaip tvarkyti atliekas, bet tuo, kaip išvengti jų susidarymo. Apskritai atliekų susidarymo teisinis reguliavimas yra posūkis link medžiagų gyvavimo ciklo teorijos, leidžiančios sekti visą medžiagos gyvavimo laiką ir įgalinančios visiškai atsisakyti atliekų termino, nes medžiaga bet kuriuo jos gyvavimo etapu yra vertinga (taigi ir viso atliekų teisinio reguliavimo tikslas turėtų būti užtikrinti, kad medžiagos ir daiktai, kurie esamam jų turėtojui yra nereikalingi, būtų perduodami tam asmeniui, kuriam jie yra reikalingi).

Tai, kad atliekų susidarymo teisinis reguliavimas ilgą laiką buvo „užribyje“, yra gana kurioziška, nes reguliuota tai, kas nebuvo aiškiai apibrėžta, t. y. teisinėmis priemonėmis nenustačius, kas yra atliekos ir kaip jos susidaro, bandyta nustatyti, kaip jas tvarkyti. Žinoma, *atliekų* sąvoka egzistavo, tačiau kėlė daugybę neaiškumų.²⁹ Suprantama, kad reguliuodami tam tikrus santykius turime aiškiai žinoti, ką reguliuojame, tačiau atliekų teisinis reguliavimas dėl susikoncentravimo į *post factum*, t. y. į tai, kas jau įvyko (kažkaip susidarė atliekos, tad reikia nuspręsti, ką su jomis daryti), o ne į *ex ante*, t. y. į tai, kas gali įvykti (kas tos atliekos apskritai yra, kaip jos susidaro ir kaip išvengti jų susidarymo), skendėjo tarsi migloje – kildavo vis daugiau ir daugiau klausimų, kas laikytina ir kas nelaikytina atliekomis, kaip jos susidaro ir kt. Šią miglą

²⁸ Žinoma, *atliekų* apibrėžimas buvo pateiktas jau ir AD 1975, tačiau, kaip parodė praktika, jis nebuvo (net ir dabar nėra) pakankamai aiškus, todėl iš karto kilo daugybė teisinių ginčų, ar atitinkamas objektas laikytinas atliekomis, ar ne. Šiuos ginčus sprendė ir sprendžia teismai. Taigi teismų formuluojamai praktikai atliekų susidarymo teisinio reguliavimo srityje tenka išties didelė ir svarbi vieta.

²⁹ Apskritai būtų galima iškelti klausimą, ar teisės aktuose egzistuoja dar kokia nors sąvoka, dėl kurios apibrėžiamo objekto kiltų tiek daug diskusijų ir kuria apibrėžiamas objektas būtų taip sunkiai apibūdinamas.

bandė prasklaidyti teismai, tačiau tai padaryti vien tik savo jėgomis, be aiškios teisės aktų leidėjo valios buvo sunku.

Atliekų direktyvų analizė rodo, kad terminas *atliekų susidarymas* pradėtas vartoti tik AD 2008 (žr. 2 priedą). Tačiau ir pačioje AD 2008 *atliekų susidarymo* apibrėžimas (taip, kaip pateikti kitų sąvokų apibrėžimai, įskaitant ir *atliekų tvarkymo* apibrėžimą) nepateiktas. Taigi iš tikrųjų nežinome, ką konkrečiai teisės akto leidėjas laiko atliekų susidarymu. Tačiau atsižvelgdami į žodžio *susidarymas* prasmę³⁰ ir į aiškiai apibrėžtą *atliekų tvarkymo* sąvoką, galime paminėti, kokios AD 2008 (taigi atitinkamai ir ATĮ) nuostatos priskirtinos prie *atliekų susidarymo* teisinio reguliavimo, o kokios – prie *atliekų tvarkymo* teisinio reguliavimo.

AD 2008 analizė rodo (žr. 3 priedą), kad prie atliekų susidarymo teisinio reguliavimo priskirtinos nuostatos, susijusios su:

1) kai kurių sąvokų apibrėžimu ir reguliavimu (atliekos, pavojingos atliekos, alyvų atliekos, biologinės atliekos, atliekų gamintojas, atliekų turėtojas, prevencija, pakartotinis naudojimas);

2) šalutinių produktų reguliavimu;

3) atliekų statuso pabaigos reguliavimu;

4) atliekų sąrašo sudarymu ir taikymu;

5) atliekų prevencija;

6) didesnės gamintojo atsakomybės taikymu;

7) direktyvos taikymo sritimi;

8) atliekų hierarchijos taikymu;

9) pakartotinio naudojimo reguliavimu.

Prie atliekų tvarkymo teisinio reguliavimo priskirtinos nuostatos, susijusios su:

1) kai kurių sąvokų apibrėžimu ir reguliavimu (atliekų tvarkymas, prekyautojas, tarpininkas, surinkimas, atskiras surinkimas, apdorojimas, gražinimas, parengimas

³⁰ Viena iš žodžio *sudaryti* reikšmių, pateikiamų Dabartinės lietuvių kalbos žodyne, yra *sukurti* (Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, prieiga per internetą: <http://www.lki.lt/dlkz/> [žiūrėta 2011-03-02]). Būtent šia reikšme, t. y. *susikūrimas, atsiradimas* šis žodis vartojamas AD 2008.

Įdomu tai, kad AD 2008 tekste anglų kalba termino *susidarymas* atitikmuo yra *generation*, tuo tarpu tekste prancūzų kalba – *production*. Tačiau terminas *production* tekste prancūzų kalba vartojamas ne tik kaip *generation* (*susidarymas*) atitikmuo, bet ir kaip *gamyba* atitikmuo. Pavyzdžiui: *Une substance ou un objet issu d'un processus de production dont le but premier n'est pas la production dudit <...>* (AD 2008 5 straipsnio 1 dalis; pabraukta autoriaus); *A substance or object, resulting from a production process, the primary aim of which is not the production of that item <...>*; *Medžiaga ar objektas, gaunamas gamybos procese, kurio pirminis tikslas nėra šios medžiagos ar šio objekto gamyba <...>*. Tai rodo, kad *susidarymas* gali būti suvokiamas ir kaip *gamyba*.

pakartotiniam naudojimui, perdirbimas, alyvų atliekų regeneravimas, pašalinimas, geriausia turima technologija);

- 2) atliekų gražinimo reguliavimu;
- 3) atliekų perdirbimo reguliavimu;
- 4) atliekų pašalinimo reguliavimu;
- 5) žmonių sveikatos ir aplinkos apsaugos tvarkant atliekas užtikrinimu;
- 6) atliekų tvarkymo išlaidų padengimu;
- 7) atsakomybės už atliekų tvarkymą nustatymu ir reguliavimu;
- 8) atliekų surinkimo reguliavimu;
- 9) leidimų išdavimo ir registravimosi reguliavimu;
- 10) atliekų tvarkymo planų reguliavimu;
- 11) patikrinimų ir apskaitos reguliavimu;
- 12) atliekų vežimo reguliavimu.

Taigi, mūsų nuomone, atliekų susidarymo teisinis reguliavimas apima klausimus, susijusius su atliekų statuso atsiradimu ir pasibaigimu bei su atliekų prevencija. Būtų gerai atliekų susidarymą apibrėžti ir kaip sąvoką, tačiau bent jau dabar, kol ši atliekų teisinio reguliavimo kryptis dar nėra pakankamai išplėtotą³¹, tai padaryti gana sudėtinga. Tačiau atsižvelgiant į atliktą analizę *atliekų susidarymą* būtų galima apibrėžti pakankamai lakoniškai:

Atliekų susidarymas – procesas, kurio metu medžiagos ir daiktai įgauna atliekų statusą.

Tad reguliuodami atliekų susidarymą turime iš esmės reguliuoti tai, kaip medžiagos ir daiktai virsta atliekomis. Atsakymas į šį klausimą pirmiausiai priklauso nuo to, kaip apibrėžiame pačias atliekas. Kiti klausimai, nors ir netiesiogiai, taip pat susiję su atliekų susidarymu: kaip išvengti atliekų susidarymo (atliekų prevencija), nuo kada atliekos nebelaikomos atliekomis, kaip medžiagas ir daiktus kuo daugiau naudoti pakartotinai, kaip užtikrinti kuo ilgesnį medžiagų ir daiktų gyvavimo ciklą.

Visa tai neabejotinai rodo, kad atliekų teisinis reguliavimas nėra vienalytis, t. y. nėra skirtas vien tik atliekų tvarkymui apibrėžti, todėl analizuodami atliekų teisinio

³¹ Pavyzdžiui, AD 2008 atliekų susidarymui neskirtas nė vienas direktyvos skyrius.

reguliavimo probleminius aspektus negalime apsiriboti vien tik atliekų tvarkymo teisiniu reguliavimu – turime paliesti ir atliekų susidarymo probleminius aspektus.

Be to, svarbu pastebėti, kad Atliekų tvarkymo įstatymas, net ir po privalomo AD 2008 nuostatų perkėlimo į nacionalinę teisę, taip ir liko Atliekų tvarkymo įstatymu, taip pabrėžiant tik vieną iš atliekų reguliavimo sričių ir ignoruojant kitą. Atsižvelgiant į tai, kas buvo pasakyta, neabejotina, kad šio įstatymo pavadinimas yra netinkamas, per siauras ir turėtų būti keičiamas į – *Atliekų įstatymas*.³²

Šios mūsų pastabos neišvengiamai iškelia kitą klausimą, į kurį būtina atsakyti: jeigu atliekų teisinį reguliavimą sudaro dvi kryptys, kodėl tuomet darbo pavadinime akcentuojama tik viena iš jų, t. y. atliekų tvarkymo probleminiai aspektai?

ATĮ nuostatų analizė rodo (žr. 4 priedą), kad terminas *atliekų susidarymas* nevertojamas kaip savarankiškas terminas (pavyzdžiui, atliekų susidarymo vieta, buityje susidaranti atliekos, prevencijos priemonės atliekų susidarymui mažinti ir kt. – tai terminai arba terminologizuoti junginiai, kuriuose *atliekų susidarymas* tėra sudėtinė dalis) arba vartojamas tik tam tikroje apribotoje srityje (pavyzdžiui, susijęs tik su įmonių veikla arba tik su pavojingomis atliekomis). Taigi žvelgiant iš įstatymų leidėjo pozicijos, atliekų tvarkymo teisinis reguliavimas sutapatinamas su atliekų teisiniu reguliavimu. Tad darbo temos pavadinimas atspindi esamą situaciją: atliekų tvarkymas Lietuvos teisės aktuose suvokiamas kaip vienintelė ir visaapimanti atliekų teisinio reguliavimo sritis, o atliekų susidarymas apskritai neminimas. Darbo pavadinime minėdami ne atliekų tvarkymo teisinį reguliavimą, bet atliekų teisinį reguliavimą tarsi pripažintume, kad atliekų susidarymo teisinis reguliavimas jau yra įsitvirtinęs kaip savarankiška atliekų teisinio reguliavimo kryptis, o pati sąvoka yra aiškiai įvardinta ir vartojama teisės aktuose. Tačiau kol taip nėra, pavadinime vartojame tik teisės aktuose įtvirtintus terminus, bet pačiu darbu atkreipiame dėmesį ir į tai, kad atliekų tvarkymas vis dėlto yra per siaura sąvoka visam atliekų teisiniui reguliavimui aprėpti.³³

³² Dar verta atkreipti dėmesį, kad nepaisant to, jog atliekų susidarymo teisinis reguliavimas „atsirado“ (arba bent jau buvo pirmą kartą aiškiai įvardytas) tik AD 2008, ankstesnės direktyvos nevadintos *atliekų tvarkymo* direktyvomis, taip neakcentuojant vien tik atliekų tvarkymo.

³³ Autorius siekia sukelti diskusijas, ar iš tiesų galima išskirti dvi atliekų teisinio reguliavimo kryptis. Kadangi tai diskusinis klausimas, nebūtų visiškai korektiška jį perkelti į darbo pavadinimą; juo labiau, kad tai nėra pagrindinis šiuo darbu keliamas klausimas ir darbo tikslas nėra pateikti į jį atsakymą. Ir vis dėlto kadangi autorius laikosi pozicijos, kad egzistuoja dvi atliekų teisinio reguliavimo kryptys ir šią savo poziciją pagrindžia, toliau darbe minimas ne tik atliekų tvarkymo teisinis reguliavimas, bet ir atliekų susidarymo teisinis reguliavimas.

3. Kokie probleminiai aspektai atliekų teisinio reguliavimo srityje laikytini pagrindiniais?

Šis darbas yra pirmasis bandymas Lietuvos teisės doktrinoje sistemiškai pažvelgti į teisinius atliekų reguliavimo probleminius aspektus,³⁴ todėl, autoriaus nuomone, analizės objektu turėtų būti tik pagrindiniai atliekų teisinio reguliavimo probleminiai aspektai. Netikslinga nagrinėti kažką labai specifiško, nes tas kažkas tiesiog „kabėtų ore“, kadangi nėra tų kertinių akmenų, ant kurių tai būtų galima padėti. Galų gale net ir ėmus analizuoti tam tikrus specifinius atliekų teisinio reguliavimo probleminius aspektus, tinkamą analizę atlikti būtų labai sudėtinga ir neišvengiamai reikėtų grįžti prie bendrųjų (pagrindinių) teisinio reguliavimo aspektų, kadangi pirmiausia reikia aiškiai juos suvokti.³⁵ Pavyzdžiui, kaip galima analizuoti atliekų perdirbimo skatinimo teisinėmis priemonėmis klausimą, kai nėra analizuota *atliekų* ar *atliekų perdirbimo* samprata? Tokiu atveju tiesiog pasidaro labai sunku apibrėžti tyrimo objektą ir tinkamai bei suprantamai atlikti patį tyrimą, nes *atliekos* pagal vieną teoriją yra „tai“, pagal kitą „ne tai“, o pagal trečią „dar ir tai“. Aišku, būtų galima pasakyti, kad remsimės teisės aktuose apibrėžtomis sąvokomis ir pan., tačiau ką daryti, kai tos sąvokos netikslios, kai pati terminija yra nesusisteminta ir vartojama kaip kam patogiau. Tuomet kai kalbėsime apie ratus, kitas bus „šventai įsitikinęs“, kad kalbame apie batus, o paaiškės, kad teisybė yra ir vienas, ir kitas, nes ir pačiame teisės akte tas pats dalykas vienur vadinamas „ratais“, o kitur – „batais“. Atliekas reglamentuojančiuose teisės aktuose tokių „ratų-batų“ kolizijų ypač gausu.

Žinoma, iš karto gali kilti diskusija, ar korektiška atliekų teisinio reguliavimo probleminius aspektus skirstyti į pagrindinius ir nepagrindinius, be to, koks objektyvus kriterijus leistų atskirti pagrindinį klausimą nuo nepagrindinio? Taigi turime išsiaiškinti, kokie atliekų teisinio reguliavimo probleminiai aspektai laikytini „pagrindiniais“, nes nuo to priklauso šio darbo tyrimo apimtis: autorius darbe analizavo tik pagrindinius

³⁴ Kaip matysime, Lietuvos teisės doktrinoje atliekų klausimas nėra sistemiškai nagrinėjamas ir nėra autorių, analizuojančių šią temą. Atliekų temą yra nagrinėję tik kitų mokslo sričių specialistai. O užsienio literatūroje tai viena iš pagrindinių aplinkos teisės nagrinėjimo sričių.

³⁵ Tačiau būtina pažymėti, kad vieną specifinį atliekų teisinio reguliavimo probleminį aspektą autorius vis dėlto specialiai šiame darbe paliečia. Tuo norima parodyti, kad probleminiai aspektai slypi ne tik pačiose bendriausiose atliekų teisinio reguliavimo srityse. Tuo pačiu atlikta analize patvirtinama, kad vis tiek būtina grįžti prie bendrųjų teisinio reguliavimo klausimų ir padėti specialiųjų klausimų nagrinėjimui tam tikrą pagrindą. Be to, kaip matysime, nors teoriniu požiūriu specialieji teisinio reguliavimo klausimai atrodo siauri ir jų negalima lyginti su bendraisiais klausimais, tačiau yra ir kitas požiūris į klausimo apimtį, dėl kurio specialiųjų klausimų analizė taip pat reikšminga.

atliekų teisinio reguliavimo probleminius aspektus (žinoma, ne visus), tad turime aiškiai pagrįsti savo pasirinkimą.

Autoriaus nuomone, atliekų teisinio reguliavimo probleminių aspektų skirstymą į „pagrindinius“ ir „nepagrindinius“ lemia atitinkamo aspekto užimamas „plotas“, t. y. (1) kaip plačiai atitinkamas aspektas atliekų teisiniame reguliavime išsiskinęs, kokią įtaką jis turi visam kitam atliekų teisiniam reguliavimui arba (2) kiek asmenų atitinkamas aspektas paliečia. Taigi „pagrindiniais“ atliekų teisinio reguliavimo probleminiais aspektais turėtume laikyti tuos aspektus, kurie tenkina nors vieną iš šių dviejų „platumo“ sąlygų.

Pavyzdžiui, tinkamos atliekų sampratos probleminis aspektas apima kur kas daugiau ir nuo jo priklauso kur kas didesnė atliekų teisinio reguliavimo sritis negu nuo probleminio aspekto *tinkamas atliekų šalinimas sąvartynuose*. O probleminis aspektas *kaip apmokestinti už buitinių atliekų išvežimą* nors ir yra siauras bei specifinis, susijęs tik su labai nedideliu atliekų surinkimo, kuris yra atliekų tvarkymo dalis, fragmentu, tačiau šis probleminis aspektas paliečia kiekvieną iš mūsų, nes nuo jo sprendimo tiesiogiai priklauso mūsų gaunamos sąskaitos. Taigi šis probleminis aspektas yra platus, atsižvelgiant į subjektų, kuriems jis taikomas, apimtį: apmokestinti reikia buitinių atliekų turėtojus, o kad buitinių atliekų turi didžioji mūsų dauguma, ginčytis, ko gero, neverta.

Atsižvelgiant į visa tai, darbe nagrinėjami ir tie probleminiai aspektai, kurie yra platūs dėl savo didžiulės įtakos visam kitam atliekų teisiniam reguliavimui, ir tie probleminiai aspektai, kurie yra platūs dėl to, kad paliečia daug asmenų. Neabejotinai tiek vienu, tiek kitu atveju šie probleminiai aspektai laikytini „pagrindiniais“ ir šiuo atveju tik nuo autoriaus apsisprendimo priklauso, kokius konkrečius pagrindinius probleminius aspektus jam pasirinkti. Autorius šiame darbe pasirinko aptarti tokius pagrindinius **atliekų teisinio reguliavimo probleminius aspektus**:

1. Pirmasis probleminis aspektas – *Egzistuoja didelė atliekų sampratų įvairovė. Kyla abejonių, ar šiuo metu atliekų teisiniame reguliavime įtvirtinta atliekų samprata yra tinkama ir ar jos nereikėtų pakeisti.*

2. Antrasis probleminis aspektas – *Atliekų teisinio reguliavimo terminija lietuvių kalba yra nesusisteminta ir vartojama netiksliai.*

3. Trečiasis probleminis aspektas – *Lietuvos teismai atliekas suvokia netinkamai ir, sprenddami ginčus, remiasi netinkamais argumentais.*

4. Ketvirtasis probleminis aspektas – *Komunalinės atliekos Lietuvos teisės aktuose suvokiamos dvejopai, todėl neaišku, už kokių atliekų surinkimą ir tvarkymą asmenys iš tiesų turėtų būti apmokestinti.*

5. Penktasis probleminis aspektas – *Vietinė rinkliava už komunalinių atliekų surinkimą ir atliekų tvarkymą taikoma netinkamai. Ji neskatina tausoti aplinkos.*³⁶

Pagal mūsų pateiktą pagrindinių probleminių aspektų skirstymą, pirmuosius tris probleminius aspektus turėtume priskirti prie tų, kurie yra reikšmingi (yra tarsi pagrindas) ir daro įtaką visam kitam atliekų teisiniam reguliavimui, o likusieji du yra reikšmingi (svarbūs), nes tiesiogiai apima labai didelį asmenų ratą (taikytina dideliame atliekų turėtojų skaičiui). Būtent tai ir lėmė tokį mūsų pasirinktų probleminių aspektų išdėstymo šiame darbe eiliškumą. Dar vertėtų pridurti, kad autorius specialiai nesistengė analizuojamų probleminių aspektų susieti tam tikrais loginiais ryšiais (struktūriškai kiekvienas iš šių probleminių aspektų įvardijamas kaip atskira darbo dalis). Griežtai sieti analizuojamus probleminius aspektus loginiais ryšiais būtų netikslinga, nes taip nukentėtų darbo įvairiapusiškumas. Autorius siekia atskleisti kuo įvairesnius atliekų teisinio reguliavimo probleminius aspektus (žinoma, stengdamasis išlaikyti pasirinktą kryptį, t. y. analizuodamas tik pagrindinius probleminius aspektus), tačiau pabandžius juos sieti loginiais ryšiais, įvairovė gerokai sumažėtų: vieną probleminių aspektų tektų kildinti iš kito, jie turėtų būti pakankamai artimi ir pan. Dėl šios priežasties susiaurėtų ir tyrimo objektas, be to, nukentėtų ir darbo aktualumas bei originalumas: platesnio pobūdžio analizė, autoriaus nuomone, šiuo atveju yra privalumas, nes taip iškeliant daugiau klausimų darbas tampa plačiau pritaikomas; be to, labiau vienas nuo kito nutolusių klausimų aptarimas yra viena iš autoriaus pasirinktų priemonių, siekiant darbo originalumo (loginė analizuojamų klausimų seka tokio pobūdžio darbuose yra tapusi norma, kurią autoriui norėtųsi šiek tiek „išjudinti“). Žinoma, negalima teigti, kad darbe nėra absoliučiai jokios analizuojamų klausimų loginės sekos. Analizė pradedama nuo atliekų sampratų aptarimo, nes tai apskritai pamatinis atliekų teisinio reguliavimo klausimas (nuo jo netgi priklauso paties atliekų teisinio reguliavimo egzistavimas).

³⁶ Šiose formuluotėse pakankamai dažnai vartojamas žodis *tinkamai* (*netinkamai*). Šiuo žodžiu siekiama pabrėžti, kad atliekų teisiniame reguliavime yra daug dalykų, kuriuos vertėtų patikslinti. Be to, iš paties teisinio reguliavimo esmės ir prigimties seka, kad jis turi būti tikslus, aiškus, nedviprasmiškas. Šio žodžio vartojimu taip pat norima paskatinti platesnes diskusijas, kas iš tiesų atliekų teisiniame reguliavime yra *tinkama* ir *netinkama* (nes autoriaus išsakyta pozicija gali sulaukti ir oponuojančių nuomonių) bei kaip reikėtų spręsti tai, kas *netinkama*.

Toliau seka terminijos vartojimo probleminis aspektas, nes norint, kad teisinis reguliavimas būtų efektyvus ir duotų rezultatų, būtina visus dalykus tiksliai įvardyti, nes kitaip paprasčiausiai nesusikalbėsime. Trečiasis probleminis aspektas susijęs su Lietuvos teismų vystoma atliekų samprata. Kodėl jis ne antrasis? Tarsi logiškai taip ir turėtų būti: analizuojama atliekų samprata teisės doktrinoje, o po to – atliekų samprata teismų praktikoje. Tačiau teismų praktikos analizė jau reikalauja tikslios terminijos vartojimo, tad negalime iš karto pereiti prie teismų praktikos, prieš tai nepaaiškinę kai kurių terminijos vartojimo ypatumų. Galų gale ketvirtasis probleminis aspektas su penktuoju sietinas per tai, kad vietinės rinkliavos objektas yra komunalinės atliekos (jų turėjimas), tad norint tinkamai taikyti vietinę rinkliavą, turime aiškiai žinoti, ką laikome *komunalinėmis atliekomis*.

Paminėti penki probleminiai aspektai taip pat skirstytini atsižvelgiant į mūsų išskirtas dvi pagrindines atliekų teisinio reguliavimo kryptis. Pirmasis ir trečiasis probleminiai aspektai būtų priskirtini prie atliekų susidarymo teisinio reguliavimo krypties, penktasis – prie atliekų tvarkymo teisinio reguliavimo krypties, o antrasis ir ketvirtasis savyje „talpina“ abi teisinio reguliavimo kryptis.³⁷ Pabrėžtina, kad, kaip minėjome, darbo struktūra dėliota ne pagal atliekų teisinio reguliavimo kryptis, todėl mūsų išskirti probleminiai aspektai „gražiai nesidalija“, t. y. kai kurių iš jų negalime vienareikšmiškai priskirti nei prie vienos, nei prie kitos teisinio reguliavimo krypties.

Hipotezė.

Esamas atliekų tvarkymo teisinis reguliavimas nėra tinkamas ir yra tobulintinas.

³⁷ Gali kilti klausimas, ar pakankamas dėmesys šiuo atveju skiriamas atliekų tvarkymo teisinio reguliavimo sričiai. Paaiškinimas būtų paprastas: atliekų susidarymo teisinio reguliavimo kryptis yra nauja ir jai specialiai skiriama šiek tiek daugiau dėmesio, siekiant padėti skaitytojui išsąmoninti šios naujosios teisinio reguliavimo krypties apimtį ir svarbą, taip pat siekiant padėti šiai teisinio reguliavimo kryptčiai rasti savo vietą atliekų teisiniame reguliavime. Atliekų tvarkymo teisinis reguliavimas jau yra tvirtai išsąmonintas, tad darbo naujumo ir aktualumo požiūriu geriau plačiau aptarti tai, kas dar tik vystosi, o ne tai, kas jau yra aiškiai įsitvirtinę.

Analizuojant antrąjį probleminį aspektą, vieni nagrinėjami terminai priskirtini prie atliekų susidarymo, o kiti – prie atliekų tvarkymo teisinio reguliavimo krypties. Ketvirtasis aspektas irgi dvejopo pobūdžio: viena vertus, *komunalinių atliekų*, kaip vienos iš *atliekų* rūšių samprata susijusi su atliekų susidarymu; tačiau kita vertus, nuo *komunalinių atliekų* suvokimo priklauso, kaip šios atliekos turėtų būti tvarkomos, o tai jau aiškiai susiję su atliekų tvarkymu, be to, tai liečia didelę dalį asmenų. Todėl ir teigiame, kad šie du aspektai savyje apima abi atliekų teisinio reguliavimo kryptis.

Ginamieji teiginiai.

Autorius penkis iškeltus ir darbe analizuojamus probleminius aspektus sutapatina su ginamaisiais teiginiais, t. y. pateiktos penkios probleminių aspektų formuluotės atitinka penkias ginamųjų teiginių formuluotes.

Darbo tikslas ir uždaviniai.

Darbo tikslas yra išanalizuoti keletą atliekų teisinio reguliavimo probleminių aspektų, parodant jų įvairovę, ir pateikti pasiūlymus, kaip analizuojami probleminiai aspektai turėtų būti sprendžiami. Iš šio tikslo seka tokie darbo uždaviniai:

1. Atskleisti atliekų sampratų įvairovę, iškeliant abejonę, ar dabartinė atliekų teisiniame reguliavime įtvirtinta atliekų samprata yra tinkama, ir pateikti pasiūlymus, kokia samprata tikslinga vadovautis.

2. Atskleisti kai kurių atliekų teisinio reguliavimo terminų vartojimo ypatumus ir pasiūlyti tikslesnius terminus.

3. Analizuojant konkrečias bylas atskleisti, kaip Lietuvos teismai aiškina atliekų sąvoką ir, laikantis teisės aktuose įtvirtintos bei Europos Teisingumo Teismo aiškinamos atliekų sąvokos, pakomentuoti, kokia kryptimi atitinkama byla turėjo būti nagrinėjama.

4. Atskleisti *komunalinių atliekų* sąvokos dvilypumą bei neapibrėžtumą ir vietoj *komunalinių atliekų* sąvokos pasiūlyti kitas atitinkamas aiškiai apibrėžtas sąvokas.

5. Atskleisti vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą taikymo aplinkos apsaugos požiūriu netinkamumą ir pasiūlyti aplinkos apsaugos požiūriu palankesnę vietinės rinkliavos taikymo koncepciją.

Darbo aktualumas, naujumas ir originalumas.

Europos Sąjungoje atliekų teisinis reguliavimas yra nuolat plėtojamas: tobulinami esami teisės aktai, priimami nauji teisės aktai, vyksta įvairios diskusijos, ieškant aplinkai palankiausių ir laisvo prekių bei paslaugų judėjimo nepažeidžiančių sprendimų. ETT praktika aiškinant atliekų teisinį reguliavimą taip pat sparčiai plėtojama, ETT yra suformulavęs ne vieną „taisyklę“, kas laikytina ir nelaikytina atliekomis, išaiškinęs šalutinio produkto sąvoką (šiuo išaiškinimu rėmėsi ir AD 2008 leidėjas), apibrėžęs atliekų teisinio reguliavimo apimtį ir kt. Daugybė užsienio autorių analizuoja atliekų teisinio reguliavimo problemas, komentuoja ETT praktiką atliekų teisinio

reguliavimo klausimais ir naujausias teisės aktų leidėjų iniciatyvas. Lietuvos teisės doktrina šiuo aspektu palygintina su baltu nerašytu popieriaus lapu: atliekų teisinio reguliavimo klausimai sistemiškai dar nebuvo nagrinėti (pasitaiko tik atskirų ne teisės mokslo srities straipsnių, susijusių su atliekomis).³⁸ Tai neabejotinai suponuoja būtinybę pradėti šį popieriaus lapą rašyti.³⁹

Mokslinės analizės atliekų teisinio reguliavimo klausimais Lietuvoje nebuvimas lemia ir nemažus teisės aktų trūkumus. Šie trūkumai prasideda jau vien nuo to, kad atliekų teisinio reguliavimo terminija lietuvių kalba nėra susisteminta, t. y. dažnai tiems patiems dalykams įvardyti vartojami skirtingi terminai, arba priešingai: tas pats terminas vartojamas skirtingiems dalykams įvardyti. Teisinio reguliavimo terminijos nesusistemimas apskritai trukdo atlikti bet kokią kitą atliekų teisinio reguliavimo analizę, nes pirmiausiai tiesiog būtina apsibrėžti ką ir kaip vadiname. Šią painiavą iš dalies lėmė netikslūs Europos Sąjungos teisės aktų vertimai. Pakanka paminėti vien tokį pavyzdį, kad net pati atliekų sąvoka skirtinguose ES teisės aktuose verčiama skirtingai, nors jokie pakeitimai ir nebuvo daromi.

Atliekų teisinį reguliavimą turėtų aiškinti teismai, tačiau iš priimamų sprendimų matyti, kad nėra tiksliai suvokiama, kas atliekos apskritai yra.

Darbo aktualumą parodo ir vis gausėjanti Lietuvos teismų praktika (ypač vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą ir atliekų tvarkymą srityje; plačiau žr. 5 priedą).

Galų gale ir kiekvienas asmuo pastaruoju metu vis dažniau asmeniškai pats susiduria su atliekų teisiniu reguliavimu, nes vietinė rinkliava už komunalinių atliekų surinkimą ir tvarkymą taikoma visiems atliekų turėtojams (buitinės atliekos kaimiškose vietovėse ilgą laiką nebuvo tinkamai tvarkomos, žmonės netgi neturėjo atliekų surinkimo kontenerių).

Kalbant populiariąja kalba, atliekų teisinio reguliavimo klausimai šiuo metu yra „ant bangos“. Žiniasklaidoje pakankamai dažnai pasirodo vienas ar kitas straipsnis ar pranešimas, susijęs su atliekų teisiniu reguliavimu (žr. 6 priedą). Žinoma, žiniasklaida

³⁸ Mokslinių tyrimų atliekų tema apžvalgą žr. toliau įvade.

³⁹ Kadangi rašyti teko pradėti ant tuščio lapo, šis darbas tiesiog objektyviai negali pasižymėti gausia kitų Lietuvos mokslinių tyrimų apžvalga (tokių tyrimų paprasčiausiai nėra), o užsienio autorių atlykti tyrimai, suprantama, ne visuomet pritaikytini ir aktualūs atliekų teisiniui reguliavimui Lietuvoje. Todėl darbe daugiausiai remiamasi tais užsienio autoriais, kurie nagrinėjo pačius bendriausius atliekų teisinio reguliavimo klausimus.

pačių atliekų teisinio reguliavimo klausimų dažniausiai neanalizuoja, tačiau jos iškeltos problemos neabejotinai susijusios su vienu ar kitu atliekų teisinio reguliavimo aspektu.⁴⁰

Visos šios priežastys lemia darbo aktualumą, naujumą ir originalumą.

Kalbant apie darbo originalumą dar pažymėtina, kad autorius nėra tokio rašymo stiliaus, kai pasiremiamas keliais teisės doktrinos šaltiniais, jų teiginius atpasakojant ir susisteminant disertacijoje, šalininkas. Priešingai, šis darbas yra autoriaus kūrybos vaisius, tai originalus kūrinys, kuriame didžioji dalis idėjų yra išmąstytos paties autoriaus. Aišku, tokiu atveju visada kyla pavojus šiek tiek „nepataikyti į toną“, tačiau kadangi jokie tyrimai Lietuvos teisės doktrinoje autoriaus analizuojamomis temomis nebuvo atlikti, iš esmės nebelieka kitos išeities, kaip tik remtis paties autoriaus pasiūlytomis idėjomis ir šios temos suvokimu bei, kaip minėjome, pradėti pildyti tą baltą popieriaus lapą.

Metodologija.

Darbas atliktas remiantis šiais pagrindiniais tyrimo metodais:

- sisteminės analizės – į tam tikrus klausimus (pavyzdžiui, dėl atliekų sampratų arba dėl pagrindinių atliekų tvarkymo teisinio reguliavimo krypčių) buvo siekiama pažvelgti sistemiškai, t. y. kaip į visumą teisiniu reguliavimu nusistovėjusių ir apibrėžtų dalykų, o ne kaip į izoliuotus ir atskirus dalykus;
- loginės analizės – tam tikri darbo teiginiai logiškai seka iš nustatytų faktų (jeigu yra A ir B, remiantis loginiu metodu daroma išvada, kad bus C); tai ypač pasakytina apie darbo išvadas, kitų autorių nuomonių apibendrinimą, teismų praktikos analizę;
- lyginamuoju – nemažai darbe analizuojamų dalykų, ypač teisės aktų nuostatos, lyginami tarpusavyje, siekiant parodyti, kaip kito atitinkamas požiūris ar teisinis reguliavimas;
- istoriniu – tam tikri klausimai aptariami pateikiant skirtingais laikotarpiais galiojusias teisės aktų nuostatas; taip atskleidžiama istorinė atitinkamos nuostatos raida;

⁴⁰ Galime prisiminti tokias pastaruoju metu žiniasklaidos gana dažnai gvildenamas problemas, susijusias su atliekų teisiniu reguliavimu: medicininių atliekų surinkimas ir deginimas; Kazokiškių sąvartyno veiklos teisėtumas; atliekų deginimo įmonės statyba Vilniuje; įvairiausi vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą ir tvarkymą taikymo aspektai (tai ypač akivaizdu regioninėje spaudoje); atliekų rūšiavimo tikslingumas ir kt.

- teleologiniu – tam tikri darbe analizuoti klausimai atskleidžiami aiškinantis, koks galėjo būti teisės akto leidėjo ketinimas ir tikslas nustatant atitinkamą teisinį reguliavimą;
- lingvistiniu – į tam tikrus klausimus (pavyzdžiui, dėl terminijos vartojimo) atsakoma remiantis atitinkamų žodžių ir jų lingvistinės reikšmės analize;
- analitiniu kritiniu – į tam tikrus darbe analizuojamus klausimus buvo žvelgiama kritiškai, ieškant tinkamesnių jų sprendimo būdų.

Pabrėžtina, kad nė vienas iš paminėtų metodų darbe nelaikomas prioritetiniu. Autorius remiasi šių metodų visuma ir atsižvelgdamas į atitinkamą analizuojamą klausimą pritaiko geriausią konkrečiai analizei atlikti reikalingą metodą.

Analizuojamos temos ištirtumo lygis ir pagrindiniai darbo šaltiniai.

Lietuvos teisės sistemoje atliekų teisinio reguliavimo klausimai sistemiškai nebuvo analizuojami ir tiriami. Žinoma, tam tikra analizė buvo atliekama teisės studentų referatų, kursinių darbų ar baigiamųjų darbų (bakaluro, magistro) lygiu (pavyzdžiui, būtų galima paminėti Mykolo Romerio universiteto studentų E. Vaicekavičiūtės ir Š. Neniškio straipsnį „Viešojo administravimo subjektų vykdomos atliekų rūšiavimo ir perdirbimo politikos problemos“, publikuotą Mykolo Romerio universiteto Studentų mokslinės draugijos leidinyje „Mokslinės minties šventė – 2009“), tačiau tokia analizė daugiausiai yra apžvalginė arba orientuota į konkretų specifinį klausimą, todėl šiuo atveju mums nėra labai tinkama.

Tačiau tai nereiškia, kad Lietuvos moksle atliekų klausimas apskritai neanalizuotas. Jis aptariamas, tačiau ne iš teisės mokslo, bet iš medicinos, fizikos, chemijos, sociologijos, aplinkos inžinerijos ar kt. mokslų pozicijos. Žinoma, teisei net ir šių mokslų iškeltos problemos yra aktualios, nes gali parodyti, kaip atitinkamomis teisinėmis priemonėmis jas geriau išspręsti, tačiau mūsų analizuotai temai Lietuvos mokslininkų darbai dėl savo specifinės siauros srities nebuvo tinkami. Pagrįsdami savo teiginius, galėtume paminėti šiuos autorius ir jų darbus: P. Baltrėnas, A. Jankaitė, E. Raistenskis „Natūralių biodegradacijos procesų maisto atliekose, esant skirtingam drėgmės kiekiui jose, eksperimentiniai tyrimai“; P. Baltrėnas, A. Jankaitė „Investigation of Temperature Dynamics in Composted Waste“; J. Gaižiūnienė, J. Dvarionienė „Towards Sustainable Hazardous Waste Management in Lithuania“; V. Leonavičius

„Visuomenės dalyvavimas buitinių atliekų tvarkyme kaip socialinės kaitos kriterijus“; S. Žičkienė, J. Ruškus „Individualaus buitinių atliekų tvarkymo modeliai: apklausos raštu duomenys“; J. Čepinskis, A. Jankauskas, M. Ubartas „Racionalaus atliekų tvarkymo valdymo prielaidos“; V. Kerševičius, G. Skripkiūnas „Gumos atliekų naudojimas portlandcementiniame betone“; R. Barkauskas, A. Batisaitė-Simonaitienė, T. Simonaitis „Polietilentereftalato atliekų utilizavimo galimybės“; J. Staniškis „Integrated Waste Management: Concept and Implementation“; R. Baubinas, D. Burneika, V. Daugirdas, E. Kriaučiūnas, G. Ribokas „Radioaktyviųjų atliekų tvarkymo problema Ignalinos atominės elektrinės aplinkoje: kai kurie sociogeografiniai aspektai“; A. Lebedys, J. Danys „Pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo problemos, Lietuvai integruojantis į Europos Sąjungą“; M. Lazauskas, A. Tilinga „Statybos ir griovimo atliekų susidarymą, rūšiavimą bei panaudojimą įtakojančių veiksnių analizė“; J. Bivainis, V. Podgaiskytė „Komunalinių atliekų tvarkymo struktūrinė analizė“; D. Kriptavičius, P. Urbonas, G. Rynkun „Buitinių atliekų naudojimo energijai gaminti galimybių analizė“ ir kt. Didžioji dalis šių darbų publikuota Vilniaus Gedimino technikos universiteto leidiniuose, o jų autoriai – Vilniaus Gedimino technikos universiteto ir Kauno technologijos universiteto mokslininkai. Dar būtų galima paminėti ir šiais metais Vilniaus Gedimino technikos universiteto išleistą mokomąją priemonę „Medicininis atliekų utilizavimas“ (autoriai K. Daunoravičienė ir J. Griškevičius).

Taip pat galėtume paminėti šias per keletą pastarųjų metų atliekų tema kitų mokslo šakų atstovų apgintas disertacijas: Milda Gumbytė „Processing of biodiesel fuel by-products into environmentally friendly materials: summary of the doctoral dissertation, technological sciences (T000), environmental engineering and land management (04T)“; Violeta Čepanko „Investigation of fermented waste and technologies of disposal = Fermentuotų atliekų tyrimai ir panaudojimo technologijos: summary of doctoral dissertation; technological sciences, environmental engineering (04T)“; Dariusz Lukauskas „Study of the radionuclide composition of radioactive waste streams in the nuclear power plant = Radionuklidinės sudėties tyrimas atominės elektrinės radioaktyviųjų atliekų srautuose: summary of doctoral thesis; physical sciences, physics (02P)“; Jūratė Miliūtė „Integrated municipal waste management system decision support model = Integruotas komunalinių atliekų tvarkymo sistemos sprendimų priėmimo modelis: summary of doctoral dissertation; technological sciences,

environmental engineering (04T)“; Donata Petružytė „Waste pickers’ way of life: case study of the dump of Kariotiškės = Atliekų rinkėjų gyvenama: Kariotiškių sąvartyno atvejo studija: summary of doctoral dissertation; social science, sociology (05S)“; Inga Urniežaitė „Leaching of heavy metals from fluorescent lamp treatment residuals = Sunkiųjų metalų išsiplovimas iš liuminescencinių lempų nukenksminimo atliekų: summary of doctoral dissertation; technological sciences, environmental engineering and land management (04T)“; Kęstutis Venslauskas „Aplinkos taršos mažinimas perdirbant žemės ūkio organines atliekas į biodujas = Reduction of environmental pollution by utilisation of agricultural organic wastes to biogas: daktaro disertacijos santrauka; technologijos mokslai, aplinkos inžinerija ir kraštotvarka (04T)“.

Užsienio autorių darbų atliekų teisinio reguliavimo tema yra gausu. Šiame darbe autorius rėmėsi tik tais užsienio autorių darbais, kuriuose analizuojama viena ar kita atliekų samprata. Užsienio autorių darbų analizė naudota aptariant tik vieną – pirmąjį atliekų teisinio reguliavimo probleminį aspektą. Aptariant kitus probleminius aspektus, užsienio autorių darbais iš esmės nesiremta, nes analizuoti probleminiai aspektai susiję su Lietuvos teisinio reguliavimo specifika, o autoriai dažniausiai analizuoja ne konkrečios valstybės atliekų teisinio reguliavimo ypatumus, bet šio teisinio reguliavimo kaip visumos ypatumus (dažniausiai remiamasi ES teisiniu reguliavimu). Be to, kaip jau buvo minėta, autorius specialiai, siekdamas išlaikyti darbo originalumą, neatliko itin detalios užsienio autorių darbų analizės visais šiame darbe iškeltais probleminiais aspektais.

Iš užsienio autorių, nagrinėjusių vieną ar kitą šiame darbe analizuotą aspektą, paminėtini šie autoriai: G. van Calster, N. de Sadeleer, E. Scotford, I. Cheyne, M. Purdue, D. Wilkinson, D. Pocklington, S. Tromans, C. da Silva Campos, E. Pongrácz, V. Pohjola ir kt.

Be paminėtų autorių, darbų darbe kaip šaltiniais remtasi pagrindiniais atliekų teisinį įtvirtinančiais teisės aktais: atliekų direktyvomis (įskaitant visas jų redakcijas), Atliekų tvarkymo įstatymu, Atliekų tvarkymo taisyklėmis, savivaldybių tarybų patvirtintomis atliekų tvarkymo taisyklėmis. Taip pat vadovautasi Europos Teisingumo Teismo ir Lietuvos teismų praktika.

Darbo struktūra.

Darbo struktūra paremta mūsų išskirtais probleminiais aspektais. Kadangi išskyrėme penkis probleminius aspektus ir kadangi, kaip minėjome, jie nėra griežtai susieti loginiais ryšiais, darbą sudaro penkios atskiros ir gana savarankiškos dalys, atitinkamai suformuluotos pagal išskirtus probleminius aspektus.

Pirmojoje darbo dalyje, kurią sudaro aštuoni skyriai, analizuojamos aštuonios atliekų sampratos ir ieškoma atsakymo, kurią iš jų būtų geriausia pritaikyti praktikoje.

Antrojoje darbo dalyje, kurią sudaro du skyriai, analizuojamas dviejų itin svarbių atliekų teisiniam reguliavimui terminų – *atsikratyti* ir *atliekų naudojimas* – vartojimas.

Trečiojoje darbo dalyje, kurią sudaro aštuoni skyriai, pateikiamas Lietuvos teismų požiūris į atliekas, analizuojant konkrečias Lietuvos teismų nagrinėtas bylas. Siekiant, kad analizė būtų kryptinga, o teismų sprendimai tarpusavyje palyginami, analizuojamos bylos, kuriose sprendžiama dėl objektų, vienu ar kitu aspektu susijusių su statyba.

Ketvirtojoje darbo dalyje, kurią sudaro du skyriai, atskleidžiama dvilypė *komunalinių atliekų* samprata.

Penktoji darbo dalis, kurią taip pat sudaro du skyriai, skirta vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą ir atliekų tvarkymą tinkamumui aplinkos apsaugos požiūriu aptarti.

I DALIS

PIRMASIS PROBLEMINIS ASPEKTAS: ATLIEKŲ SAMPRATŲ ĮVAIROVĖ

Šioje dalyje analizuojamą probleminį aspektą autorius įvardija taip: *Egzistuoja didelė atliekų sampratų įvairovė. Kyla abejonių, ar šiuo metu atliekų teisiniame reguliavime įtvirtinta atliekų samprata yra tinkama ir ar jos nereikėtų pakeisti.* Tai tuo pačiu ir vienas iš ginamųjų šio darbo teiginių.

Atskleidžiant pasirinktą probleminį aspektą, aptariamos aštuonios atliekų sampratos, t. y. analizuojama, kaip pagal kiekvieną iš šių sampratų suvokiamos atliekos. Po to šios sampratos apibendrinamos, darant išvadą, kuri iš jų būtų tinkamiausia pagrindinėms atliekų problemoms spręsti.

Ką įsivaizduojame, išgirdę žodį „atliekos“? Tikriausiai iš karto pagalvojame apie nereikalingų daiktų ir visokių liekanų krūvas prie konteinerių, pakelėse arba bent jau apie perpildytą šiukšlių dėžę namuose, kurią ir vėl išeidami pamiršome išnešti. Susimąstome apie komunalinius mokesčius (juk už atliekų tvarkymą reikia mokėti!) arba bent jau iškeliamo retorinį klausimą: „Atliekos? Juk tai šiukšlės, ar ne?“⁴¹

Atrodo, kad su atliekomis viskas aišku ir paprasta: tai daiktai, kurie jau nebetinkami vartoti ar naudoti arba kurių mums tiesiog nebereikia ir kuriuos mes išmetame. Pats žodis mums sufleruoja, kad atliekos yra tai, kas lieka, kas atlieka.⁴² Tačiau iš tiesų viskas yra kur kas sudėtingiau. Žinoma, pažvelgę į Lietuvos teisės

⁴¹ Dauguma (tiek žiniasklaida, tiek ir tinklaraščių rašytojai) tarp atliekų ir šiukšlių yra linkusi dėti lygybės ženklą, t. y. vartoti šiuos abu terminus kaip sinonimus. Pavyzdžiui (pabraukta autoriaus): „Šiukšlės gamtoje nebemadingos“ (prieiga per internetą: <http://www.15min.lt/naujiena/laisvalaikis/ivairenybes/siuksles-gamtoje-nebemadingos-61-154912> [2011-06-09]); „Lietuvių pelnas iš šiukšlių“ (prieiga per internetą: http://www.alfa.lt/straipsnis/11502655/Lietuviu.pelnas.is.siuksliu=2011-06-04_10-10/ [2011-06-09]); „Mero namų papėdėje – girtavimai, šiukšlės ir statybinės atliekos“ (http://www.alfa.lt/straipsnis/11282669/Mero.namu.papedeje..girtavimai..siuksles.ir.statybines.atliekos=2011-05-09_18-27 [2011-06-09]); „Kodėl Lietuvoje šiukšlės netampa naudinga žaliava, o dūla sąvartynuose?“ (prieiga per internetą: <http://www.ziniur.lt/lt/klausimas/kodel-lietuvoje-siuksles-netampa-naudinga-zaliava-o-dula-savartynuose/?cid=136929> [2011-06-09]); „Šiukšlės ir rūšiavimas – ar verta stengtis?“ (prieiga per internetą: <http://www.euroblogas.lt/2011/01/siuksles-ir-rusivimas-%E2%80%93-ar-verta-stengtis-2> [2011-06-09]); „Darom“ radiniai: ne tik lavonai, bet ir šiukšlės“ (prieiga per internetą: <http://blog.vsa.lt/2011/04/18/darom-radiniai-ne-tik-lavonai-bet-ir-siuksles> [2011-06-09]).

⁴² Pavyzdžiui, Dabartinės lietuvių kalbos žodyne žodis *atliekos* aiškinamas taip: „kas nepanaudota, likučiai“ (prieiga per internetą: <http://www.lki.lt/dlkz> [2011-06-09]); Lietuvių kalbos žodyne žodis *atliekos* aiškinamas taip: „kas atlieka ką panaudojus“ (prieiga per internetą: <http://www.lkz.lt/startas.htm> [2011-06-09]).

aktuose arba Europos Sąjungos teisės aktuose įtvirtintą atliekų sąvoką, jokio didelio sudėtingumo taip pat iš karto nepastebėsime (atrodo, kad tai pakankamai aiški ir nesudėtinga sąvoka).⁴³ Tačiau kuo labiau gilinsimės, tuo aiškiau pamatysime, kad atsakyti į klausimą „kas yra atliekos“ nėra taip paprasta: Europos Teisingumo Teismas yra paskelbęs daugybę sprendimų, kuriuose aiškinama atliekų sąvoka (ir kaskart, su kiekviena byla, iškyla vis naujų, dar neišnagrinėtų aiškinimo aspektų), teisės literatūroje yra daugybė straipsnių, kuriuose mokslininkai ginčijasi ir diskutuoja, kaip vis dėlto turėtų būti suvokiamos atliekos, ir, tenka pripažinti, vieningo sutarimo nėra.

Autorius, įsigilinęs į daugybę teisės mokslininkų straipsnių ir nuomonių apie tai, kas yra atliekos, nutarė pateikti tam tikrą šių nuomonių apibendrinimą ir supažindinti su galimomis atliekų sampratomis. Iš karto vertėtų pastebėti, kad pateikiamos aštuonios atliekų sampratos nėra paremtos kurio nors vieno ar kelių autorių sugalvotu skirstymu. Autoriai dažniausiai turi vieną konkrečią nuomonę apie tai, kas yra atliekos, ir būtent šią vieną turimą nuomonę perteikia. Vienas kitas dar užsimena, kad atliekos galbūt galėtų būti suvokiamos „ir taip“, tačiau į gilesnes diskusijas nesileidžia. Taigi pateikiamos atliekų sampratos yra daugybės autoriaus išanalizuotų nuomonių apibendrinimo vaisius. Pateikiamas atliekų sampratų skirstymas yra sugalvotas paties autoriaus ir tikrai nebūtų galima teigti, kad būtent toks atliekų sampratų skirstymas yra galutinis ir nekintamas. Tai daugiau bandymas atkreipti dėmesį į pačią atliekų sampratos problemą (į tai, kad mes iš tiesų negalime tiksliai pasakyti, kas yra atliekos) ir siekis šiuo klausimu sukelti diskusijas teisės mokslininkų ir praktikų tarpe. Nuo to, kokią atliekų sampratą mes pasirinksim, priklausos ir visas atliekų teisinis reglamentavimas.

Žinoma, tenka pripažinti, kad Europos Sąjungos teisėje atliekų samprata jau yra daugmaž nusistovėjusi ir kad bandymai ką nors keisti greičiausiai įneštų daugiau sumaišties nei naudos. Taigi būtų galima teigti, kad kiti sampratų modeliai yra daugiau teoriniai, tačiau iš tiesų, autoriaus nuomone, atliekų sampratos pasirinkimą lems teisinio reguliavimo efektyvumas. Jeigu bus pastebėta (o tai visai realu), kad dabartinis atliekų teisinis reguliavimas, paremtas viena iš šiuo metu vyraujančių atliekų sampratų, yra neefektyvus (t. y. atliekų kiekio vis nepavyksta sumažinti, prarandama vis daugiau

⁴³ Pavyzdžiui, ATĮ atliekos apibrėžiamos taip: *Atliekos* – medžiaga ar daiktas, kurių turėtojas atsikrato, ketina ar privalo atsikratyti. AD 2008 – taip: „*atliekos*“ – medžiaga ar objektas, kurio turėtojas atsikrato, ketina ar privalo atsikratyti.

gamtos išteklių, o susidarančios atliekos yra vis pavojingesnės aplinkai ir žmonių sveikatai), neabejotinai bus ieškoma kitų atliekų sampratų, kuriomis paremtas teisinis reguliavimas efektyviau spręstų susidariusias problemas.

Autorius šiame darbe išskiria tokias atliekų sampratas:

- 1) atliekų vertės samprata;
- 2) atliekų kriterijų samprata;
- 3) atliekų kaip veikslių samprata;
- 4) atliekų kaip paskirties samprata;
- 5) atliekų kaip pavojingų medžiagų samprata;
- 6) atliekų neigimo samprata;
- 7) atliekų kaip būsenos samprata;
- 8) atliekų kaip išmestų objektų samprata.

1. Atliekų vertės samprata

Prieš pradėdami analizuoti atliekų vertės sampratą, iškelkime paprastą klausimą: kuo atliekos yra išskirtinės, kad joms būtinas specialus teisinis reguliavimas? Pavyzdžiui, kodėl pesticidams, purškiamiesiems laukuose, turėtų būti taikomos kitokios teisės normos nei tos pačios rūšies pesticidams, šalinamiems sąvartynuose? Arba kodėl cheminių preparatų kaip žaliavos transportavimui turėtų būti taikomi kitokie principai nei tų pačių cheminių preparatų kaip atliekų transportavimui, jeigu ir vienu ir kitu cheminių preparatų išsiliejimas pakelės griovyje sukelia tokias pačias rimtas pasekmes?⁴⁴ Tiek įprastos medžiagos ar daiktai, tiek tos pačios medžiagos ar daiktai, vėliau virtę atliekomis, gali sukelti tokias pačias neigiamas pasekmes aplinkai ir žmogui, tačiau elgesio su jais reglamentavimas yra skirtingas. Kodėl?

S. Tromans pabrėžia, kad pagrindinė tokio skirtingo reglamentavimo priežastis yra ekonominiai sumetimai.⁴⁵ Pesticidai, nors ir pavojingi, jų turėtojui teikia ekonominę naudą, t. y. jis yra suinteresuotas, kad jie būtų kuo efektyviau panaudoti ir kad kuo mažiau jų būtų prarasta. Tačiau kai tie patys pesticidai tampa atliekomis, jie jų turėtojui

⁴⁴ Tromans, S. *EC Waste law – a Complete Mess?* Journal of Environmental Law. Vol. 13, Nr. 2. P. 135.

⁴⁵ Ten pat. P. 135.

visų pirma kelia ekonominę naštą: turėtojas sieks juos pašalinti ne taip, kad jie keltų kuo mažesnę pavojų aplinkai, bet taip, kad jų atsisakymas kuo mažiau kainuotų.

Matome, kad šiais abiem atvejais tos pačios medžiagos keliamas pavojus yra labai skirtingas: pesticidai kaip medžiaga jau yra pavojinga, tačiau šios medžiagos pavojingumo laipsnis priklauso nuo to, kaip mes su ja elgiamės. Taigi tol, kol medžiaga mums teiks ekonominę (arba bet kokią kitokią) naudą, mes stengsimės su ja elgtis kaip įmanoma atsargiau, kad jos neprarastume ir nepatirtume ekonominių nuostolių ar kitokių nepatogumų (išgyvenimų) dėl prarastos medžiagos, tačiau kai atitinkamos medžiagos ekonominė vertė taps nulinė ar neigiama (subjektyvia prasme!⁴⁶), mūsų suinteresuotumas jos apsauga išnyks. Netgi priešingai: mes trokšime, kad šios medžiagos iš viso neliktų (nes saugus jos pašalinimas mums ekonomiškai bus nenaudingas) arba sieksime medžiagos atsisakyti kuo paprastesniu ir kuo mažiau laiko bei išlaidų reikalaujančiu būdu.

Čia svarbu pabrėžti dar vieną dalyką: būtina skirti objektyvų (pasyvų) ir subjektyvų (aktyvų) medžiagos pavojingumą aplinkai. Kaip teigia E. Scotford, tam, kad medžiaga taptų pavojinga (teršiančia), ji turi būti veikiamas asmens veiksmų. Taigi, autorės nuomone, daug protingiau yra saugoti aplinką ne nuo medžiagų, kurių pavojingumą iš esmės lemia asmenų veiksmai su jomis, bet nuo atitinkamų asmenų veiksmų su medžiagomis, kai tokie veiksmai gali kelti pavojų aplinkai.⁴⁷ Tačiau būtina pabrėžti, kad medžiaga pati iš savęs jau gali būti pavojinga, t. y. turėti tam tikrų objektyviai pavojingų savybių. Tai galime pavadinti objektyviu medžiagos pavojingumu. Šis medžiagos pavojingumas yra pasyvus, t. y. medžiaga, nors ir būdama pavojinga, nekels jokio pavojaus, kol su ja nebus atliekami kokie nors veiksmai. Tačiau vos tik imsime bet kokių veiksmų medžiagos atžvilgiu (nesvarbu, kas tai bebūtų: pervežimas, fizikinis ar cheminis apdorojimas, saugojimas, galų gale net prisilietimas ar žiūrėjimas), iš pasyviai pavojingos ji taps aktyviai pavojinga, nes bus sąlygojama konkrečių aktyvių ar pasyvių mūsų veiksmų (subjektyvus medžiagos pavojingumas). Kadangi objektyviai pavojingomis medžiagomis galime laikyti tik tokias medžiagas, kurios nėra tiesiogiai veikiamos kokių nors aktyvių ar pasyvių asmens veiksmų (pvz., nafta, kuri nėra

⁴⁶ Apie tai plačiau žr. toliau šiame skyriuje.

⁴⁷ Scotford, E. *Trash or Treasure: Policy Tensions in EC Waste Regulation*. Journal of Environmental Law. Vol. 19, Nr. 3. P. 375.

išgaunama), galima teigti, jog visos mūsų aktyviai ar pasyviai veikiamos (naudojamos) medžiagos yra daugiau ar mažiau pavojingos. Šis subjektyvus medžiagos pavojingumas aplinkai ir žmogui priklauso nuo to, kaip mes vertiname atitinkamą medžiagą (koks yra mūsų požiūris į ją) ir ką mes su ja darome. Jeigu medžiagą naudojame pagal paskirtį, jei šis naudojimas (laikymas) mums teikia pasitenkinimą, galų gale jeigu vertiname turimą medžiagą, jos pavojingumo laipsnis bus minimalus (galime netgi sakyti – teorinis). Tačiau kuo labiau mažės mūsų pasitenkinimas atitinkama medžiaga, kuo mažiau mes ją imsime vertinti, tuo didesnis bus jos pavojingumo laipsnis. Ir tam tikru momentu įvyks lūžis: mes nuspręsimė, kad atitinkama medžiaga mums yra nebereikalinga, kad ji mums neteikia jokio pasitenkinimo, kad mūsų subjektyvia nuomone ji neturi jokios vertės ir kad ją reikia išmesti. Būtent šiuo momentu medžiaga pavirs atliekomis ir būtent nuo šio momento turėtų būti taikomas specialus teisinis reglamentavimas, skirtas atliekomis.⁴⁸

Būtina pažymėti, kad medžiagos virtimą atliekomis lemia ne tik mūsų tyčiniai, bet ir netyčiniai veiksmai.⁴⁹ Kaip *Mesquer* byloje (C-188/07) pabrėžė ETT didžioji kolegija, atsitiktinai jūroje išsilieję angliavandeniliai yra medžiaga, kurios nebuvo siekiama pagaminti ir kurios turėtojas, nors ir netyčia, „atsisakė“ (angl. *has discarded*)⁵⁰ gabenimo metu, todėl tokie angliavandeniliai laikytini atliekomis.⁵¹ Gal tokia ETT išvada iš pradžių ir atrodo keistoka, bet jeigu mes imdami iš šaldytuvo netyčia sudaužome stiklainį su uogiene, niekas turbūt nesiginčys, kad tai, kas liko iš stiklainio bei uogienės, yra atliekos. Gali kilti klausimas, kaip tokios situacijos vertintinos atliekų vertės sampratos prasme. Juk tankliaiviu gabenami angliavandeniliai yra labai vertingi,

⁴⁸ Įdomu pastebėti, kad teisinėje literatūroje daug dėmesio skiriama ne klausimui, kada medžiagos virsta atliekomis (tiesiog daroma išvada, kad tai atsitinka nuo medžiagos atsisakymo momento ir daugiau į šį klausimą nesigilinama), bet klausimui, kada atliekos nustoja būti atliekomis. Autoriaus nuomone, pirmasis klausimas yra vertas tokio pačio (jei ne didesnio) dėmesio, nes nežinodami, kada medžiaga virto atliekomis, nežinosime, nuo kurio momento taikyti atliekų teisinį reguliavimą. Deja, visoje autoriaus analizuotoje teisinėje literatūroje medžiagų virtimo atliekomis klausimas nėra palietas. Pavyzdžiui, C. da Silva Campos tik pabrėžia, jog kai turėtojas nusprendžia medžiagos atsisakyti arba kai turime įrodymų, kad medžiagos ketinama atsisakyti, ji bus laikoma atliekomis, o toliau visą dėmesį sutelkia antrojo klausimo, t. y. kada atliekos nustoja būti atliekomis, analizei. Žr. Campos, C. da Silva. *Waste, Product and By-product in EU Waste Law*. Environmental Law Network International Review. Nr. 2 (2007).

Tačiau leiskite paklausti: kaip mums nustatyti tą atsisakymo momentą, kaip jį įrodyti? Savaime suprantama, kad medžiagos, kurių atsisakyta, yra atliekos, tačiau ką mes laikome atsisakymu? Žinoma, dar būtina pabrėžti, kad atsakymas į autoriaus keliamą klausimą priklauso ir nuo atliekų sampratos.

⁴⁹ Žr., pavyzdžiui, C. da Silva Campos, *Waste, Product and By-product in EU Waste Law*, Environmental Law Network International Review, Nr. 2 (2007), p. 30.

⁵⁰ Apie tai, kodėl šiame darbe vartojamas terminas *atsisakyti*, o ne *atsikratyti* arba *išmesti*, žr. šio darbo 2 dalies 1 skyrių.

⁵¹ Sprendimas byloje *Commune de Mesquer* prieš *Total France SA* ir *Total International Ltd* (C-188/07). ETA 2008, p. I-4501.

tačiau kad ir kokie angliavandeniliai būtų vertingi, nuo to momento, kai jie netyčia išsilieja, jie praranda visą savo vertę, nes, kaip pabrėžė ETT, net jeigu techniškai ir būtų įmanoma išskaidyti produktą, gautą išsiliejus angliavandeniliams, ir atskirti angliavandenilius nuo vandens bei kitų nuosėdų, ekonomiškai tai būtų nenaudinga ir keltų didelę finansinę naštą.⁵² Taigi iš to visiškai logiškai seka, kad tokios nors ir netyčia savo vertę praradusios medžiagos laikytinos atliekomis.

Matome, kad mūsų veiksmai konkrečios medžiagos atžvilgiu kaip tik ir lems ne tik medžiagos pavojingumo laipsnį, bet ir medžiagos priskyrimą (nepriskyrimą) prie atliekų. Taigi iš esmės tik nuo turėtojo veiksmų priklauso⁵³, ar atitinkama medžiaga laikytina atliekomis ir koks yra atitinkamos medžiagos pavojingumo laipsnis.⁵⁴ Savaime

⁵² Ten pat.

⁵³ Tai užuomina ir į kitą atliekų sampratą – atliekų kaip veiksmų sampratą.

⁵⁴ Pažymėtina, kad ETT šiuo klausimu laikosi visiškai priešingos pozicijos. *Vessoso ir Zanetti* byloje (C-206/88) ETT pabrėžė, kad Atliekų direktyvoje nedaromas joks skirtumas atsižvelgiant į tai, koku tikslu turėtojas medžiagos atsisako. Kitaip sakant, tiek tos medžiagos, kurių mes atsisakysime (atiduosime), siekdami jų pakartotinio panaudojimo, tiek tos medžiagos, kurių atsisakysime, siekdami jomis galutinai atsikratyti, bus laikomos atliekomis. Tuo pabrėžiama, kad medžiagos atsisakymo tikslas nėra svarbus: visos medžiagos, kurių yra atsisakyta, nepaisant jų atsisakymo tikslo, bus laikomos atliekomis. D. Wilkinson, atsižvelgdamas į šią teismo mintį, daro išvadą, kad terminas *atsisakyti* neapima turėtojo ketinimo tikslo, nors, jo nuomone, būtent medžiagos atsisakymo tikslas yra vienas iš svarbiausių elementų, leidžiančių spręsti apie atliekų buvimą ar nebuvimą (žr. Wilkinson, D. *Time to Discard the Concept of Waste?* Environmental Law Review. 1999, p. 179). Taigi nors pagal atliekų vertės sampratą būtent turėtojo veiksmai lemia medžiagos priskyrimą arba nepriskyrimą prie atliekų, ETT praktika šiuo klausimu yra priešinga: turėtojo veiksmai yra svarbūs tik tiek, ar juos galime įvertinti kaip atsisakymą. Jeigu turėtojo veiksmai su medžiaga vertintini kaip atsisakymas, tai bus atliekos. Šiuo atveju lieka nesvarbu, koks yra turėtojo tikrasis ketinimas: medžiagą gražinti, panaudoti pakartotinai ar parduoti. Terminas *atsisakyti* aiškinamas kuo įmanoma plačiau.

Kaip teigia C. da Silva Campos, terminas *atsisakyti* gali apimti ir pardavimą (žr. Campos, C. da Silva. *Waste, Product and By-product in EU Waste Law*. Environmental Law Network International Review. Nr. 2 (2007), p. 29), t. y. net ir daikto pardavimas ar planavimas jį parduoti gali būti prilygintas atsisakymui. Pavyzdžiui, kodėl mes parduodame panaudotus daiktus – padėvėtus rūbus, avalynę, kūdikių lopšelius ir vežimėlius, nevažiuojančius automobilius ir kt.? Dėl to, kad mums jie nereikalingi, tačiau rinkoje, mūsų nuomone, jie vis dar turi tam tikrą vertę. Interpretuojant ETT išaiškinimą *Vessoso ir Zanetti* byloje (C-206/88), mes siekiame, kad šie daiktai būtų pakartotinai naudojami, tačiau medžiagų ir daiktų priskyrimas atliekoms nepriklauso nuo to, ar mes jais siekiame galutinai atsikratyti, ar siekiame jų pakartotinio panaudojimo (t. y. nepriklauso nuo atsisakymo tikslo). Taigi mes tiriamo ne daikto turėtojo tikslą, bet jo veiksmus, t. y. klausiamo, ar toks daiktų pardavinėjimas yra ne kas kita kaip siekis jų atsisakyti? Ignoruodami daikto turėtojo tikslus, lengvai galime padaryti išvadą, kad panaudotų daiktų pardavinėjimas visais atvejais yra jų atsisakymas. Juk niekas turbūt nesiginčys, kad, pavyzdžiui, tušti išgerto alaus buteliai yra atliekos, tačiau mes juos dažniausiai ne išmetame, bet parduodame, kad jie galėtų būti naudojami toliau. Mums tuščio butelio nereikia, tačiau yra asmenų, kurie tą tuščią butelį iš mūsų mielai nupirks, nes jiems jis reikalingas. Tad koks tuomet skirtumas tarp išgerto alaus butelio ir keletą kartų dėvėtos suknelės pardavimo? Juk dėvėtą suknelę mes taip pat parduodame, nes mums jos nereikia, tačiau, mūsų nuomone, yra asmenų, kuriems ji galėtų praversti. Tuomet galima teigti, kad visos panaudotų daiktų internetinės parduotuvės (pavyzdžiui, www.ebay.com, www.manodrabuziai.lt, www.auto.plius.lt ir kt.) yra ne kas kita kaip atliekų parduotuvės.

Kyla klausimas, ar toks platus termino *atsisakyti* aiškinimas neįneša daugiau painiavos nei naudos? Juk toks šio termino aiškinimas reiškia, kad pasaulyje vyksta nuolatinė prekyba atliekomis ir kad atliekos yra bet kuris panaudotas daiktas, kurio dėl vienu ar kitu priežasčių turėtoju nebereikia.

Žinoma, dar galime prisiminti mūsų jau minėtą *Mesquer* bylą. Angliavandenilių turėtojas tikrai nesiekė jų atsisakyti (nebuvo jokio ketinimo, taigi negalime kalbėti ir apie atsisakymo tikslą), tačiau išsilieję angliavandeniliai buvo pripažinti atliekomis. Jeigu tektų atsižvelgti ir į atsisakymo tikslą, tokios išvados greičiausiai padaryti nebūtų galima.

aišku, kad jeigu turėtojas medžiagą laiko atliekomis, jos pavojingumo laipsnis yra žymiai didesnis nei įprasto produkto. Dėl šios priežasties atliekų teisinis reguliavimas skiriasi nuo įprastinių produktų teisinio reguliavimo ir yra griežtesnis. Tačiau svarbu pabrėžti, kad medžiagos keliamo pavojingumo aplinkai nevertėtų suabsoliutinti, t. y. jis neturi lemti medžiagos priskyrimo (nepriskyrimo) atliekomis. Kad ir kokia medžiaga pavojinga bebūtų, jos negalėsime laikyti atliekomis, jeigu turėtojas ją vertins.⁵⁵

Atliekų vertės svarbą (bent jau netiesiogiai) pabrėžia ir E. Scotford⁵⁶, teigdama, jog atliekų keliamas pavojus aplinkai ir sveikatai kyla iš to, kad medžiagų turėtojas jų daugiau nebenori turėti ir daugiau nebeturi jokio suinteresuotumo jų panaudojimu ar apskritai egzistavimu.⁵⁷ Tokių medžiagų turėtojas dažniausiai atsisako nerūpestingai, siekdamas išvengti galimų jų atsisakymo išlaidų.⁵⁸

D. Wilkinson pateikia schemą, kurioje puikiai atspindimas atliekų keliamas pavojingumas:

1) nulinė arba neigiama medžiagos vertė;

2) nerūpestingas elgesys su medžiaga, vedantis prie jos dingimo;

⁵⁵ E. Scotford pabrėžia, kad ETT praktika šiuo klausimu yra prieštaringa (žr. Scotford, E. *Trash or Treasure: Policy Tensions in EC Waste Regulation*. Journal of Environmental Law. Vol. 19, Nr. 3. p. 382-383). ARCO Chemie byloje (C-418/97 ir C-419/97) ETT pabrėžė, kad medžiagos apdorojimo (angl. *processing*) poveikis aplinkai neturi jokios įtakos medžiagą priskiriant prie atliekų (ETA 2000, P. I-4475, 66 p.). Tuo tarpu Palin Granit byloje (Nr. C-9/00) Teismas nurodė:

Nagrinėjamoje byloje Suomijos Vyriausybė teisingai nurodo, kad vieninteliai iš anksto numatomi likusių akmenų, tokių, kokie jie šiuo metu yra, pakartotinio panaudojimo būdai (angl. reuses), pavyzdžiui, statant pylimus, užtvankas ar molus, daugeliu atvejų reikalauja ilgai trunkančių sandėliavimo operacijų, kurios yra našta turėtojui ir kurios taip pat gali būti aplinkos taršos, kurią Direktyva 75/442 siekia sumažinti, priežastis. Taigi pakartotinis panaudojimas nėra neabejotinas ir numatomas tik po ilgesnio laiko, todėl tokie likę akmenys gali būti laikomi tik kasybos liekanomis (angl. residue), kurias turėtojas ketina ar privalo išmesti pagal Direktyvos 75/442 prasmę <...> (vertimas ir paryškinimai autoriaus; ETA 2002, P. I-3533, 38 p.).

Vadovaudamasis šia išvada, Teismas kasybos proceso metu likusius akmenis pripažino atliekomis (ten pat, 39 p.).

Matome, kad vienoje byloje Teismas nurodė, jog poveikis aplinkai neturi jokios reikšmės, sprendžiant, ar atitinkama medžiaga yra atliekos, tačiau kitoje kasybos proceso metu likusius nepanaudotus akmenis pripažino atliekomis atsižvelgdamas būtent į tai, kad ilgos tokio akmens sandėliavimo operacijos gali būti kenksmingos aplinkai, ir nepaisydamas to, kad įmonė, turinti šiuos akmenis, ketino juos panaudoti statybai.

⁵⁶ Scotford, E. *Trash or Treasure: Policy Tensions in EC Waste Regulation*. Journal of Environmental Law. Vol. 19, Nr. 3, p. 370.

⁵⁷ Laimei, šio teiginio negalima suabsoliutinti, nes yra žmonių, kuriems rūpi, kad jų turimos atliekos būtų perdirbtos ar kitaip panaudotos, nesukeliant aplinkai pavojaus ir apsaugant gamtos išteklius, kurių reiktų iš naujo pagaminti daiktams, kurių atsisakėme.

⁵⁸ Galime iškelti tokį klausimą: ko turėtojas atsisako – medžiagų ar atliekų? Logiškai maštant seka, kad atsisakoma medžiagų, tačiau nuo atsisakymo momento jos virsta atliekomis. Panašus klausimas iškeltinas ir kalbant apie turėtoją. Kieno turėtojas – medžiagų ir daiktų ar atliekų? Pavyzdžiui, AD 2006 pateiktoje atliekų sąvokoje (direktyvos tekstuose visomis kalbomis, išskyrus lietuvių) buvo kalbama apie jų turėtoją. Taigi: medžiagų ar atliekų? Toliau tampa dar įdomiau: ką mes gražiname, perdirbame ir pakartotinai panaudojame – atliekas ar medžiagas? O gal medžiagas, kurios tuo metu yra virtę atliekomis? Taigi tai dar viena probleminė sritis, apie kurią teisinėje literatūroje nekalbama.

↓

3) aplinkos tarša;

↓

4) gyvųjų organizmų ir teršalų sąlytis;

↓

5) žala aplinkai.⁵⁹

Šioje schemoje aplinkos apsaugos aspektu puikiai pavaizduota medžiagu, turinčių nulinę arba neigiamą ekonominę vertę, keliama problema. Ši schema taip pat leidžia daryti prielaidą, kad būtent nulinė arba neigiama medžiagos vertė (subjektyvia turėtojo nuomone) lemia jos atsisakymą, o tuo pačiu ir tapimą atliekomis.

Labai svarbu suvokti, kad medžiagos atsisakymą lemia ne objektyvi, bet subjektyvi nulinė (neigiama) medžiagos vertė. Tam tikras daiktas, nors jo vertė rinkoje jau seniai gali būti tapusi neigiama, turėtojo gali būti ir toliau sėkmingai naudojamas ar tiesiog laikomas (ši naudojimą (laikymą) gali lemti paprasčiausios sentimentalios priežastys, pvz., prisirišimas prie daikto). Objektyviai toks daiktas yra „pasmerktas“ atsisakymui, taigi ir tapimui atliekomis (nes objektyvi jo vertė rinkoje yra neigiama), tačiau tai dar visiškai nereiškia, jog jo tikrai bus atsisakyta ir jis virst atliekomis. Šiuo atveju viską lemia subjektyvus medžiagos turėtojo požiūris.⁶⁰ Nors tam tikro daikto objektyvi vertė rinkoje gali būti teigiama, jo vis tiek gali būti atsisakyta, nes subjektyvi daikto vertė yra nulinė arba neigiama, t. y. turėtojui daiktas tiesiog nepatinka, atsibodo ar

⁵⁹ Wilkinson, D. *Time to Discard the Concept of Waste?* Environmental Law Review. 1999, p. 194.

⁶⁰ Pavyzdžiui, LVAT 2006-12-22 priėmė nutartį administracinėje byloje Nr. N-62-1942-06. Teismas nustatė, kad asmeniui Vilniaus RAAD Trakų rajono agentūra surašė administracinio teisės pažeidimo protokolą už tai, kad šis neįregistravęs savo veiklos atliekų tvarkytojų registre, negavęs TIPK leidimo, neįkūręs įmonės, vykdė veiklą, kurią gali vykdyti tik įmonės, t. y. rinko pakuočių atliekas, jas rūšiavo ir saugojo bei tuo pažeidė atitinkamus teisės aktų reikalavimus. Tuo tarpu pareiškėjas savo skunde teigė, kad plastiko pakuočių rinkimas yra jo pomėgis ir kad jis nevykdė veiklos, kuria yra kaltinamas. Jis tiesiogiai nenurodė, kad renkamų pakuočių nelaiko atliekomis, tačiau iš skundo esmės tokią išvadą galima padaryti.

Šios bylos aplinkybės yra įdomios atliekų vertės sampratos aspektu. Autoriaus nuomone, pareiškėjas savo skunde galėjo ginčyti, kad jo renkamas plastikas nėra atliekos, kad tai vertingi ir jam reikalingi daiktai, kurių jis neatsisakė ir nesiekia atsisakyti. Teismui tokiu atveju būtų reikėję analizuoti ir atliekų sąvokos klausimą. Atliekų vertės sampratos požiūriu pareiškėjo surinktos plastiko pakuotės nebūtų laikomos atliekomis, nes pareiškėjas jas vertino. Žinoma, atsižvelgiant į ETT praktiką šiuo klausimu, pareiškėjo vykdomą veiklą greičiausiai tektų pripažinti atliekų tvarkymo veikla, o plastiko pakuotes – atliekomis.

Tačiau norėtuosi į byloje nagrinėtą problemą pažvelgti dar kitu aspektu: tarkime, kad pareiškėjas plastiko atliekas rinko siekdamas išvaduoti gamtą nuo besimėtančių šiukšlių. Ar tokiu atveju vis tiek būtų reikalingi teisės aktuose numatyti leidimai? Ar proporcinga tokiais atvejais asmenims drausti be leidimų rinkti ir rūšiuoti atliekas? Ar mes šiuo atveju nepakenktume aplinkai labiau, nei jai padėtume? Tai klausimai pamąstymui.

Tuo tarpu tikroji minėtos bylos baigtis buvo pakankamai paprasta: LVAT konstatavo, kad administracinio teisės pažeidimo protokolas surašytas su trūkumais ir bylą grąžino Trakų rajono agentūrai tirti iš naujo.

užima per daug vietos. Toks daiktas yra bevertis subjektyviai ir būtent nuo jo turėtojo veiksmų priklausys, ar jis bus išmestas, atiduotas ar parduotas. Pastebėtina, kad pats greičiausias ir mažiausiai iš turėtojo pastangų reikalaujantis veiksmas yra tokių subjektyviai nevertinamų daiktų išmetimas.⁶¹

D. Wilkinson atliekas per vertės sampratos prizmę apibūdina taip:

*Atliekos yra bet kokie asmens valdomi daiktai ar medžiagos, kuriuos asmuo suvokia kaip turinčius neigiamą arba nulinę vertę.*⁶²

D. Wilkinson pabrėžia, kad šios sampratos privalumas yra tas, jog ji tiesiogiai susijusi su reikšmingiausia atliekų keliamo aplinkos apsaugos problema, t. y. pavojumi, kad tokios medžiagos užterš aplinką. Toliau autorius pateikia mūsų jau nurodytą atliekų keliamo pavojingumo schemą ir paaiškina, kad medžiagų yra tyčia atsisakoma dėl to, jog yra nevertinamos asmenų, kurie tas medžiagas valdo.⁶³

Vienas iš esminių atliekų teisinio reguliavimo klausimų, kurių kelia ne vienas teisės mokslininkas yra šis: kodėl perdirbamos (angl. *recycled*) ar pakartotinai panaudojamos (angl. *reused*) medžiagos turėtų būti laikomos atliekomis? D. Wilkinson nuomone, atsižvelgiant į atliekų vertės sampratą, tokios medžiagos neturėtų būti laikomos atliekomis, nes nors medžiagų ir yra atsisakoma, tačiau kitam asmeniui jos gali turėti ekonominę (ar kitokią) vertę, tad vos tik atsisakytos medžiagos vėl suvokiamos kaip vertingos, aplinkai jos kelia nė kiek ne didesnę pavojų nei bet kurios kitos žaliavos, turinčios panašias fizikines ar chemines savybes.⁶⁴

Šią mintį būtina pakomentuoti detaliau, nes tai, galima sakyti, pamatinė atliekų vertės sampratos idėja, apverčianti aukštyn kojomis visą dabartinį atliekų teisinį reguliavimą.

Įsivaizduokime paprastą situaciją: turime storą šiltą striukę. Su malonumu ją dėvime, tačiau vieną dieną nusiperkame naują striukę, o senosios, nors ją ir būtų galima nešioti, nusprendžiame atsisakyti, nes ji mums jau nebeteikia jokio malonumo, spintoje tik užima vietą ir apskritai mums yra nereikalinga bei bevertė. Nuo šio momento mums ši striukė jau tampa atliekomis ir mes ją tiesiog išnešame į konteinerį. Šią striukę suranda

⁶¹ Atkreiptinas dėmesys, kad vartotojai yra nuolat skatinami „atnaujinti“ turimus produktus. Taip, pavyzdžiui, puikiai veikiantys mobilieji telefonai ar kompiuteriai yra tiesiog išmetami, nes „yra naujesnių versijų“.

⁶² Wilkinson, D. *Time to Discard the Concept of Waste?* Environmental Law Review. 1999, p. 193.

⁶³ Ten pat. P. 193-194.

⁶⁴ Ten pat. P. 194.

benamis, kuriam ji pasirodo visai tinkama ir patogi nešioti, taigi jis striukę pasiima. Nuo šio momento ji jau nebebus atliekos, nes ji vėl imama vertinti konkretaus asmens, kuris ją pradeda rūpintis.

Galime pateikti dar vieną pavyzdį: į šiukšlinę sumetame visokiausius mums nereikalingus daiktus: supuvusius obuolius, senus laikraščius, tuščius pieno pakelius ir bet kokius kitus daiktus, kurie mums yra beverčiai. Pilną šiukšlinę išverčiame į konteinerį. Atvažiavusi šiukšliavežė visą konteinerio turinį išveža į deginimo įmonę, kuri, degindama tokius išmestus daiktus, gamina elektros energiją, ją parduoda ir už tai gauna nemažus pinigus. Šiuo atveju mums visi į konteinerį išnešti daiktai yra atliekos, nes mes jų nevertiname ir tiesiog norime jais atsikratyti, tačiau įmonei, kuri šiuos atsisakytus daiktus degina, jie yra ne atliekos, o vertinga žaliava elektros energijai gaminti. Vos tik ši įmonė taps mūsų atsisakytų daiktų turėtoja (pavyzdžiui, kai įmonės automobilis mūsų atsisakytus daiktus paims), ji padarys viską, kad šie daiktai saugiai pasiektų įmonę ir būtų sudeginti, nes tai – įmonės pajamų šaltinis.

Žinoma, tokie visai sumaišyti daiktai ir medžiagos gali kelti pavojų aplinkai, tačiau šis pavojus nebus didesnis nei tokios pačios fizikinės ar cheminės sudėties žaliavų, nes su tokiais sumaišytais daiktais ir medžiagomis bus elgiama kaip su vertingais.

Taigi pagal atliekų vertės sampratą atliekomis turėtume laikyti tik tokias medžiagas, kurios esamam jų turėtojui yra bevertės. Jeigu esamam turėtojui medžiagos yra bevertės (jas galima laikyti atliekomis), tai kitam (naujam) turėtojui tos pačios medžiagos yra labai vertingos (jų negalima laikyti atliekomis). Taigi pagal atliekų vertės sampratą atliekos turėtų būti suvokiamos per konkretaus asmens ir konkrečios medžiagos esamos vertės santykį: jeigu aš medžiagą vertinu (jos vertė teigiama), man ji nėra atliekos. Ir atvirkščiai: jeigu aš medžiagos nevertinu (jos vertė yra nulinė arba neigiama), man tai yra atliekos, tačiau kitam asmeniui tai, ko aš nevertinu, t. y. tai, kas man yra atliekos, gali būti labai vertinga ir jis to jokia būdu nelaikys atliekomis.⁶⁵

⁶⁵ C. da Silva Campos šią teoriją griežtai atmeta. Jis teigia, kad didelė dalis neaiškumų atliekų sąvokos srityje kyla iš to, jog atliekos vertinamos jų turėtojo požiūriu, t. y. pagal tai, kuo turimas medžiagas laiko jų turėtojas: atliekomis ar vertingais produktais. Ta pati medžiaga gali būti nevertinga vienam asmeniui, tačiau vertinga kitam. E. Pongracz, kurią C. da Silva Campos cituoja, teigia, jog individualus suvokimas apie tai, kas yra atliekos, teisinei sąvokai netinka, t. y. tokia sąvoka, kuri atliekas apibrėžia pagal tai, kaip turimas medžiagas ar daiktus suvokia konkretus asmuo, teisine prasme yra bevertė, nes tokiu atveju teisinėmis priemonėmis bus praktiškai neįmanoma įrodyti atliekų egzistavimo (medžiagų turėtojas visada ginsis, kad jos jam vertingos ir kad jis jokia būdu nesiekia jų atsisakyti; paneigti šį turėtojo argumentą būtų praktiškai neįmanoma). Taigi C. da Silva Campos daro išvadą, kad atsakyti į klausimą, kas yra atliekos turėtojo požiūriu, – negalima. Jo nuomone, medžiagos priskyrimas atliekomis

Šioje vietoje iškyta tinkamo termino klausimas, t. y. ką konkrečiai mes turėtume vadinti atliekomis: ar (1) tik tas medžiagas, kurios esamam jų turėtojų yra nevertingos, ar (2) visas medžiagas nuo jų atsisakymo momento iki jų galutinio pašalinimo (angl. *disposal*) ar grąžinimo (angl. *recovery*) momento? Šiuo metu galiojančiuose teisės aktuose atliekos yra suvokiamos antruoju aspektu, o tai jau kita atliekų samprata (žinoma, ji priešinga atliekų vertės sampratai). Tad pažvelkime, kokia ši kita atliekų samprata?

2. Atliekų kriterijų samprata

Kita atliekų samprata, kurią išskiria D. Wilkinson, yra atliekų kriterijų samprata, t. y. siekiant atsakyti į klausimą, ar tai yra atliekos, analizuojama, ar medžiaga atitinka tam tikrus nustatytus kriterijus.⁶⁶ Kaip tik šia samprata ir yra paremtas visas dabartinis Europos Sąjungos atliekų teisinis reguliavimas: sudarytos atliekų kategorijos, įvardinti galimi atliekų pašalinimo ir grąžinimo būdai, nuolat atnaujinamas Europos atliekų katalogas, tačiau atsakyti į klausimą, ar atitinkama medžiaga yra atliekos, vis tiek sunku.

ETT savo praktikoje taip pat bando formuluoti kriterijus, pagal kuriuos atliekas būtų galima atskirti nuo neatliekų. Su kiekviena nauja byla šių kriterijų vis daugėja, jie tampa vis sudėtingesni ir tik dar labiau apsunkina atsakymą į klausimą, kas gi yra atliekos. Galų gale net ir Teismo suformuluoti kriterijai nėra galutiniai ir lemiami, nes, kaip ne vienoje savo byloje yra pabrėžęs pats Teismas, *ar tai iš tiesų atliekos pagal direktyvos prasmę, turi būti sprendžiama įvertinus visas aplinkybes ir atsižvelgiant į direktyvos tikslą bei į poreikį užtikrinti, kad jos efektyvumui nebūtų pakenkta.*⁶⁷ Tai iš esmės reiškia, kad atsakymas į klausimą, kas yra atliekos, visiškai priklauso nuo

turėtų priklausyti nuo pačios medžiagos bei jos poveikio aplinkai ir visuomenės sveikatai (žr. Campos, C. da Silva. *Waste, Product and By-product in EU Waste Law*. Environmental Law Network International Review. Nr. 2 (2007), p. 33).

Tačiau šiuo atveju mes vėl grįžtame prie kelto klausimo: kuo skiriasi įprastinės medžiagos ir tos pačios medžiagos, tapusios atliekomis, pavojingumas? Ir kaip apskritai nustatyti, ar medžiaga jau tapo atliekomis, jei negalime atsižvelgti į tai, kaip ją vertina turėtojas? Juk pagal teisės aktuose įtvirtintą atliekų sąvoką atliekos yra tai, ko turėtojas atsisako.

Leiskite paklausti: atsisakymas yra objektyvus ar subjektyvus veiksmas? Daiktai patys „neatsisako“. Jų likimas priklauso nuo jų turėtojo. Taigi kaip tuomet apibrėžti atliekas, jei negalime atsižvelgti į tai, kaip medžiagas ir daiktus vertina jų turėtojas? Gal tuomet iš viso verta atsisakyti atliekų reguliavimo ir verčiau reguliuoti medžiagas, t. y. sekti visą jų gyvavimo ciklą be jokio išskyrimo į atliekas ir neatliekas?

⁶⁶ Wilkinson, D. *Time to Discard the Concept of Waste?* Environmental Law Review. 1999, p. 191-193.

⁶⁷ Pvz., žr. C-418/97 ir C-419/97 (ARCO Chemie), 88 p., C-263/05 (Komisija prieš Italiją) 40 p. ir kt.

kiekvienos situacijos aplinkybių ir tikslus atsakymas į jį galėtų būti pateiktas tik kiekvienu konkrečiu atveju. Šią Teismo suformuluotą taisyklę norėtusi pavadinti „auksine“, nes ji pakartojama praktiškai kiekvienoje Teismo byloje, kurioje analizuojama atliekų sąvoka, ir ja tarsi norima pasakyti, kad Teismas gali nurodyti tam tikrus kriterijus, tačiau jie negali būti lemiami. Lemiamas kriterijus šiuo atveju yra vienas: direktyvos tikslas. Būtinybė užtikrinti direktyvos efektyvumą tėra tik išvestinis kriterijus iš direktyvos tikslo, nes iš esmės, jeigu mes sieksime pagrindinio direktyvos tikslo, tuo pačiu bus užtikrintas ir jos efektyvumas. Visi kiti kriterijai turėtų pirmiausiai būti vertinami atsižvelgiant į šį pagrindinį. Kitaip sakant, atsakymas į klausimą, kas yra atliekos, priklauso nuo to, kaip ETT aiškina Atliekų direktyvos tikslą.

Noromis nenoromis turime paklausti: o koks yra pagrindinis Atliekų direktyvos tikslas? Šis tikslas, kurį mes jau minėjome, yra aiškiai įvardintas AD 2008 1 straipsnyje:

*Šia direktyva nustatomos priemonės, skirtos apsaugoti aplinką ir žmonių sveikatą užkertant kelią atliekų susidarymo ir tvarkymo žalingam poveikiui ar sumažinant jį ir sumažinant išteklių naudojimo bendrą poveikį bei padidinant tokio naudojimo veiksmingumą.*⁶⁸

Taigi pagrindinis direktyvos tikslas yra įvardintas labai aiškiai: tai aplinkos ir žmonių sveikatos apsauga nuo žalingo atliekų susidarymo ir tvarkymo poveikio. Atliekų kenksmingumą mes jau akcentavome ir parodėme, kad tai yra pagrindinė atliekų problema, kylanti iš to, jog medžiagos turėtojas daugiau nebevertina turimos medžiagos ir ja nesirūpina. Žinoma, taip atliekų kenksmingumas suvokiamas pagal atliekų vertės sampratą. O kaip jis suvokiamas pagal atliekų kriterijų sampratą? Atrodo, kad jis suvokiamas labai paprastai: jeigu tai atliekos, vadinasi, tai kelia pavojų aplinkai ir žmonėms (be to, kaip jau minėjome, pagal ETT praktiką medžiagos keliamas pavojingumas aplinkai gali būti vienas iš kriterijų ją pripažįstant atliekomis). Taigi pagal

⁶⁸ OL L 312, 2008-11-22, P. 8.

Iš AD 2008 pateiktos direktyvos tikslo formuluotės matyti, kad akcentuojama prevencija. Bet panašu, kad ši prevencija siek tiek „iškreipta“, nes siekiama užkirsti kelią ne atliekų susidarymui, bet jų susidarymo žalingam poveikiui, tuo tarsi pripažįstant, kad atliekų susidarymas neišvengiamas. Taip pat akcentuojama, kad reikia išvengti atliekų tvarkymo žalingo poveikio, tuo pripažįstant, kad atliekų tvarkymas yra neišvengiamas. Logika tokia: darykite atliekas, o mes kaip nors pasistengsime, kad jos nekenktų aplinkai. Tačiau jeigu pagrindinis AD tikslas – išvengti atliekų keliamo pavojingumo, arba, kitaip tariant, padaryti jas nepavojingomis, tai kokia prasmė nustatyti atliekų teisinį reguliavimą? Jeigu mes panaikiname esminę atliekų keliamą problemą, t. y. jų pavojingumą, atliekos tampa visiškai įprastais daiktais ir praktiškai niekuo nuo jų nesiskiria, išskyrus subjektyvų turėtojo ir daikto santykį. Tačiau koks tas subjektyvus santykis bebūtų (ar teigiamas, ar neigiamas), daiktas nuo to nepasikeis ir vis tiek išliks daiktu. Kam tuomet reikalingas atliekų teisinis reguliavimas? Reguliuokime daiktus, ir viskas.

atliekų kriterijų sampratą medžiagos priskyrimas atliekomis automatiškai reiškia ir didesnę medžiagos pavojingumą aplinkai bei žmonėms. Panašu, kad šiuo atveju turėtojo ir medžiagos santykis nėra svarbus⁶⁹, t. y. turėtojas medžiagą gali vertinti, gali planuoti ją atitinkamai panaudoti, tačiau ji vis tiek bus laikoma atliekomis (taigi ir keliančia pavojų aplinkai bei žmonėms), jei atitiks tam tikrus nustatytus kriterijus.⁷⁰

Taigi pagal atliekų kriterijų sampratą atliekos yra bet kokios medžiagos ar daiktai, atitinkantys teisės aktuose nustatytus ir teismų praktikoje suformuluotus kriterijus.

Tad kokie yra tie kriterijai? Pirmiausiai paminėtini teisės aktuose įtvirtinti kriterijai:

1. Medžiagos turi patekti į nustatytas kategorijas.
2. Su medžiagomis turi būti atliekama viena iš nustatytų pašalinimo arba gražinimo operacijų.
3. Pageidautina⁷¹, kad medžiagos patektų į Europos atliekų katalogą.

Išanalizavus ETT praktiką atliekų klausimu, galima būtų išskirti šiuos kriterijus:⁷²

1. Termino *atliekos* apimtis priklauso nuo termino *atsisakyti* reikšmės.⁷³
2. Atliekų samprata negali būti aiškinama siaurinamai.⁷⁴

⁶⁹ Pirmosios ETT nagrinėtos bylos dėl atliekų sąvokos aiškinimo buvo susiję būtent su atliekų vertės klausimu, t. y. ar medžiagos, kurias kitas asmuo gali vertingai ekonomiškai panaudoti, gali būti laikomos atliekomis. ETT išsakė aiškią poziciją, kuri nekito iki šiol: medžiagos, kurias kiti asmenys gali vertingai ekonomiškai panaudoti, gali būti laikomos atliekomis. Pvz., žr. C-206/88 ir C-207/88 (G. Vessoso ir G. Zanetti), 9 p.

⁷⁰ E. Scotford nuomone, pagrindinis Atliekų direktyvos tikslas yra prevencija, o šis atliekų prevencijos principas susideda iš dviejų sluoksnių: atliekų vengimo ir atliekų reguliavimo. Pirmiausiai atliekų susidarymo turi būti vengiama (tai seka ir iš Atliekų direktyvoje įtvirtintos atliekų hierarchijos), o jeigu jų susidarymo išvengti nepavyko, tuomet jau susidariusios atliekos turi būti reguliuojamos taip, kad kuo mažiau kenktų aplinkai ir visuomenės sveikatai. Deja, kaip teigia E. Scotford, ETT neatsižvelgia į pagrindinį Atliekų direktyvos tikslą (atliekų vengimo) ir visiškai susitelkia ties antruoju (atliekų reguliavimo). Taip lieka iškreipta visa atliekų teisinio reguliavimo esmė [23, p. 370-371, 386-387].

⁷¹ Pačiame Europos atliekų kataloge nurodyta: *tai, kad medžiaga įtraukiama į [atliekų] sąrašą, nereiškia, kad ta medžiaga yra atliekos bet kokiomis aplinkybėmis* (2000-05-03 Komisijos sprendimas Nr. 2000/532/EB, keičiantis sprendimą 94/3/EB, nustatantį atliekų sąrašą pagal Tarybos direktyvos 75/442/EEB dėl atliekų 1 straipsnio a dalį, ir Tarybos sprendimą 94/904/EB, nustatantį pavojingų atliekų sąrašą pagal Tarybos direktyvos 91/689/EEB dėl pavojingų medžiagų 1 straipsnio 4 dalį (OL L 226, 2000-09-06, P. 3), priedo įvado 1 punktą). Taigi medžiagos (daikto) patekimas į atliekų sąrašą yra tik pagalbinis kriterijus.

⁷² Tai tik iliustracinis sąrašas. Jis pateikiamas kaip pavyzdys ir nepretenduoja apimti visų kriterijų, kuriuos ETT yra suformulavęs. Norint išskirti didesniąją dalį ETT suformuotų kriterijų ir pateikti išsamesnį jų sąrašą, būtina žymiai gilesnė ir detalesnė studija, nes praktiškai kiekvienas ETT suformuluotas kriterijus reikalauja detalesnio paaiškinimo; be to, tam tikri kriterijai, vystantis ETT praktikai, šiek tiek pasikeitė, kas taip pat reikalauja detalesnio paaiškinimo. Taip pat pabrėžtina, kad net ir išsamus kriterijų sąrašas nėra ir negali būti galutinis, nes sprendžiant, ar atitinkama medžiaga yra atliekos, kiekvieną situaciją vis tiek reikėtų vertinti individualiai, atsižvelgiant į esamas aplinkybes (vadinamoji „auksinė taisyklė“).

⁷³ Sprendimas byloje Nr. C-129/96 dėl prejudicinio sprendimo priėmimo (*Inter-Environnement Wallonie prieš Région wallonne*). ETA 1997, p. I-7411, 26 p.

3. Terminas *atsisakyti* apima tiek medžiagos pašalinimą, tiek ir gražinimą.⁷⁵
4. Ar medžiagos iš tiesų yra atliekos pagal direktyvos prasmę, turi būti sprendžiama įvertinus visas aplinkybes ir atsižvelgiant į direktyvos tikslą bei į poreikį užtikrinti, kad jos efektyvumui nebūtų pakenkta.⁷⁶
5. Jei medžiaga yra gamybos liekana, t. y. produktas, kurio gaminti buvo nesiekama, tai gali būti įrodymas, kad tokios medžiagos buvo atsisakyta.⁷⁷
6. Tas faktas, kad gauta medžiaga yra atliekų gražinimo rezultatas, yra tik vienas iš faktorių, į kuriuos turi būti atsižvelgiama, sprendžiant, ar tai atliekos; be to, atsižvelgiant vien tik į šį faktą, negalima daryti galutinės išvados.⁷⁸
7. Atliekų sąvoka apima bet kokias liekanas, šalutinius gamybos produktus ar kitas medžiagas, atsirandančias gamybos procese.⁷⁹
8. Atliekų sąvoka neturi būti suvokiama kaip neapimanti medžiagų ir daiktų, kuriuos galima pakartotinai ekonomiškai panaudoti.⁸⁰

Atliekų kriterijų samprata, kaip pagrindinė šiuo metu ES teisės aktuose įtvirtinta samprata, turi tiek šalininkų, tiek priešininkų, bet, kaip teigia G. van Calster, nors Atliekų direktyvoje įtvirtinta atliekų sąvoka ydinga, tačiau jos alternatyvų praktiškai nėra: ETT šią sąvoką jau gana plačiai išaiškino ir būtų sunku rasti tokią sąvoką, kuri geriau nei dabartinė atspindėtų ETT suformuluotus kriterijus.⁸¹

⁷⁴ Sprendimas byloje *ARCO Chemie Nederland Ltd prieš Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer* (C-418/97) ir *Vereniging Dorpsbelang Hees, Stichting Werkgroep Weurt+ ir Vereniging Stedelijk Leefmilieu Nijmegen prieš Directeur van de dienst Milieu en Water van de provincie Gelderland* (C-419/97). ETA 2000, p. I-4475, 40 p.

⁷⁵ Ten pat. 47 p. Sprendimas byloje Nr. C-129/96 dėl prejudicinio sprendimo priėmimo (*Inter-Environnement Wallonie prieš Région wallonne*). ETA 1997, p. I-7411, 27 p.

⁷⁶ Sprendimas byloje *ARCO Chemie Nederland Ltd prieš Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer* (C-418/97) ir *Vereniging Dorpsbelang Hees, Stichting Werkgroep Weurt+ ir Vereniging Stedelijk Leefmilieu Nijmegen prieš Directeur van de dienst Milieu en Water van de provincie Gelderland* (C-419/97). ETA 2000, p. I-4475, 73 p., 88 p., 97 p.

⁷⁷ Ten pat. 83-84 p.

⁷⁸ Ten pat. 97 p.

⁷⁹ Sprendimas byloje Nr. C-129/96 dėl prejudicinio sprendimo priėmimo (*Inter-Environnement Wallonie prieš Région wallonne*). ETA 1997, p. I-7411, 28 p.

⁸⁰ Sprendimas byloje Nr. C-206/88 ir Nr. C-207/88 dėl prejudicinio sprendimo priėmimo (baudžiamosios bylos prieš *Zanetti ir Vessoso*). ETA 1990, p. I-1461, 9 p.

⁸¹ Calster, G. van. *If it ain't broke, don't fix it? Commission Efforts to Manage the Definitions of Waste, Recycling and Recovery, and to Switch from a Waste Streams to a Materials Approach*. Environmental Law Network International Review. Nr. 1-2 (2006), p. 22.

Ironiška, tačiau būtų galima padaryti išvadą, kad pagrindinis kriterijus, sprendžiant, ar atitinkama medžiaga yra atliekos, yra Atliekų direktyvos tikslas ir jo suvokimas.

3. Atliekų kaip veikslių samprata

Atliekų kaip veikslių sampratą, atsižvelgdama į Atliekų direktyvoje pateiktą atliekų sąvoką, išskiria E. Scotford.⁸² Ji teigia: kadangi kertinis atliekų sąvokos žodis yra veiksmožodis „atsisakyti“, tai reiškia, kad atliekų sąvoka yra apibrėžiama per daikto atsisakymo veiksmus, taigi ir daikto priskyrimas ar nepriskyrimas atliekoms turėtų priklausyti nuo to, kokie veiksmai su juo atliekami. E. Scotford taip pat pabrėžia, kad ši samprata yra visiškai priešinga atliekų kaip pavojingų medžiagų sampratai.⁸³

Didžiausi neaiškumai kyla dėl to, ką reiškia „atsisakyti“, nes Atliekų direktyvoje šis terminas nepaaiškintas. Jo aiškinimus galime rasti ETT praktikoje, o viena iš pagrindinių Teismo suformuluotų taisyklių yra ši:

<...> termino „atliekos“ apimtis priklauso nuo termino „atsisakyti“ reikšmės.⁸⁴

Iš esmės tuo norima pasakyti, kad apie tai, ar atitinkama medžiaga yra atliekos, turėtų būti sprendžiama vertinant, ar atitinkami su medžiaga atlikti ar atliekami veiksmai laikytini atsisakymu. Iš pirmo žvilgsnio tai labai paprasta: jei medžiagos atsisakome, vadinasi, tai atliekos, jei ne – tai nebus atliekos. Taigi viskas iš tiesų priklauso nuo to, kaip mes aiškinsime terminą „atsisakyti“. ETT praktika šiuo klausimu taip pat „aiški“:

Iš pakeistos direktyvos Nr. 75/442 nuostatų, o ypač iš 4, 8-12 straipsnių bei priedų IIA ir IIB, aišku, kad terminas „atsisakyti“ apima tiek medžiagos ar daikto pašalinimą, tiek ir grąžinimą.⁸⁵

⁸² Scotford, E. *Trash or Treasure: Policy Tensions in EC Waste Regulation*. Journal of Environmental Law. Vol. 19, Nr. 3, p. 375-376.

⁸³ Apie šią sampratą žr. šios dalies 5 skyrių.

⁸⁴ Žr., pavyzdžiui, sprendimą byloje Nr. C-129/96 (Inter-Environnement Wallonie), ETA 1997, P. I-7411, 26 p.

⁸⁵ Ten pat. 27 p.

Tai vadinamasis *Tombesi bypass* (Tombesi apėjimas) – terminas, kurį pasiūlė G. van Calster savo straipsnyje *The EC Definition of Waste: the Euro Tombesi Bypass and Basel Relief Routes* (publikuotas *European business law review*, vol. 8 (1997), P. 137) ir kuris plačiai išsiskyrė doktrinoje. Šio termino esmė tokia: generalinis advokatas F. Jacobs *Tombesi* byloje (C-304/94) aiškindamas atliekų sąvoką pabrėžė, jog terminas „atsisakyti“ apima tiek medžiagos grąžinimą, tiek ir pašalinimą (operacijas, nurodytas AD 2008 I ir II prieduose) (nuomonės 50 p.). Padaręs tokią išvadą, generalinis advokatas toliau savo nuomonėje aiškino, ką apima grąžinimo ir pašalinimo operacijos. Tokiu būdu jis išvengė būtinybės aiškinti terminą *atsisakyti* ir apsiribojo terminų *grąžinimas* ir *pašalinimas* aiškinimu. Ir nors pačioje *Tombesi* byloje ETT šios generalinio advokato išvados

Taigi šiuo atveju ETT, remdamasis atliekų direktyvų nuostatomis, daro išvadą, kad medžiagos yra atsisakyta, jeigu ji yra pašalinama arba gražinama. Štai čia ir kyla vienas iš didžiausių tinkamo atliekų teisinio reguliavimo klausimų: ar medžiagos ir daiktai, kurie yra gražinami, iš tikrųjų turėtų būti laikomi atliekomis?⁸⁶ Pagal dabartinį teisinį reglamentavimą ir ETT formuojamą praktiką, gražinamos medžiagos laikytinos atliekomis. Kiek tai pagrįsta ir efektyvu – jau kita diskusija.

Tačiau, kaip pabrėžia ETT, atsižvelgiant vien į tai, kad su medžiaga yra atliekama viena iš AD 2008 I ar II prieduose įvardintų operacijų, negalima teigti, jog jos buvo atsisakyta, nes lygiai tokie patys veiksmai gali būti atliekami ir su žaliavomis.⁸⁷ Taigi nors terminas „atsisakyti“ apima tiek medžiagos pašalinimą, tiek ir gražinimą (t. y. veiksmus, įvardintus AD 2008 I ir II prieduose), tai nėra absoliutu: pasikliauti vien minėtais priedais, sprenddami, ar medžiagos buvo atsisakyta, negalime.

Taigi atliekos pagal atliekų kaip veiksmų sampratą turėtų būti suvokiamos kaip bet kokios medžiagos ar daiktai, kurių yra atsisakoma. Viskas priklauso nuo to, kokius asmens veiksmus su medžiaga mes laikysime atsisakymu, nes pasakyti, ar atitinkama medžiaga yra atliekos, galėsime tik atsisakymo aspektu įvertinę konkrečius turėtojo veiksmus.⁸⁸

Šiuo atveju į pagalbą gali ateiti atliekų vertės samprata, t. y. turėtojo veiksmus mes galime apibrėžti atsižvelgdami į tai, ar jis atitinkamą medžiagą vertina, ar ne. Tai būtų atliekų vertės sampratos ir atliekų kaip veiksmų sampratos sąlyčio taškas. Vertinant

nepateikė, tačiau vėlesnėse bylose (pvz., *ARCO*) ją parėmė. Tačiau dar vėliau ETT vis dėlto šios pozicijos atsisakė ir ėmė aiškinti terminą *atsisakyti*. Dėl to autorius, teigdamas, kad *atsisakyti* reikšmė aiški, šį žodį rašo kabutėse. Iš esmės ji yra aiškinama kiekvienu konkrečiu atveju ir vienu sakiniu neįmanoma apibūdinti, ką iš tiesų reiškia *atsisakyti*. Kaip jau minėjome, terminas *atsisakyti* gali apimti net ir medžiagos pardavimą.

⁸⁶ Pavyzdžiui, E. Scotford teigia, jog tiesiog reiktų priimti, kad medžiagų atsisakymas yra būtina sąlyga jų kaip atliekų pašalinimui arba gražinimui (žr. Scotford, E. *Trash or Treasure: Policy Tensions in EC Waste Regulation*. *Journal of Environmental Law*. Vol. 19, Nr. 3, p. 375); taigi tiek pašalinti, tiek gražinti galime tik tokias medžiagas, kurių buvo atsisakyta. Panašios nuomonės laikosi ir D. Wilkinson. Jis teigia, kad, pavyzdžiui, perdirbamos medžiagos neturėtų būti laikomos atliekomis, nes jos praktiškai niekuo nesiskiria nuo įprastinių žaliavų, be to, šiuo atveju nelabai aiškus atsisakymo elementas (kam atsisakyti tai, kas naudinga?) (žr. Wilkinson, D. *Time to Discard the Concept of Waste?* *Environmental Law Review*. 1999, p. 189).

⁸⁷ Sprendimas bylose *ARCO Chemie Nederland Ltd prieš Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer* (C-418/97) ir *Vereniging Dorpsbelang Hees, Stichting Werkgroep Weurt+ ir Vereniging Stedelijk Leefmilieu Nijmegen prieš Directeur van de dienst Milieu en Water van de provincie Gelderland* (C-419/97). ETA 2000, p. I-4475, 49-51 p.

Be to, kaip pabrėžė generalinis advokatas F. Jacobs *Tombesi* byloje, atliekos, skirtos gražinimui, pramonėje yra laikomos žaliavomis dar prieš jų gražinimą. Taigi generalinio advokato nuomone, apie tai, ar atitinkama medžiaga yra atliekos, turėtų būti sprendžiama kiekvienu konkrečiu atveju, nes neįmanoma nustatyti vienos bendros taisyklės (nuomonės 54-55 p.). Plačiau šiuo klausimu žr.: Wilkinson, D. *Time to Discard the Concept of Waste?* *Environmental Law Review*. 1999, p. 187-189.

⁸⁸ Teisės mokslininkai, aiškindami terminą *atsisakyti*, pateikia įvairiausių jo aiškinimų. Plačiau žr.: Wilkinson, D. *Time to Discard the Concept of Waste?* *Environmental Law Review*. 1999, p. 184-185.

atliekas šiuo aspektu, atsakyti į klausimą, kokios medžiagos laikytinos atsisakytomis, visiškai nesunku: tos, kurių turėtojas nevertina. Tačiau jei mes nusigręžiame nuo atliekų vertės sampratos, atsakymas pakimba ore: kaip dar galima nustatyti, ar medžiagos buvo atsisakyta? Žinoma, konteneriuose sumesti ar gatvėse besivoliojantys daiktai mums abejonių nekelia: tai tikrai atliekos, tačiau atliekų klausimas yra žymiai platesnis, nei gatvėse besimėtantys plastiko maišeliai.

Taigi pagal atliekų kaip veiksmų sampratą medžiagos priskyrimą atliekomis lemia turėtojo veiksmai, tačiau kokie konkretūs veiksmai reiškia, kad medžiagos buvo atsisakyta (taigi, tapo atliekomis), vieningo atsakymo nėra. Atsakymą į šį klausimą bando pateikti kita – atliekų kaip paskirties – samprata, pabrėžianti, kad daikto tapimas atliekomis priklauso nuo jo paskirties.

4. Atliekų kaip paskirties samprata

Atliekų kaip paskirties sampratą išskiria E. Pongrácz ir V. Pohjola.⁸⁹ Jie atliekas skirsto į keturias grupes, atsižvelgiant į tikslą, kuriam daiktas buvo sukurtas.

Autoriai pirmiausiai prie atliekų priskiria tuos daiktus, kurie neturi paskirties ir kurie yra nereikalingi, tačiau jie buvo sukurti neplanuotai arba jų sukūrimo nepavyko išvengti. Suprantama, kad jeigu, pavyzdžiui, gamybos proceso metu atsirado koks nors neplanuotas produktas, akivaizdu, kad jis dažniausiai neturi jokios paskirties ir mums jo nereikia. Kartais atsiranda ir tokių produktų, kurie mums nereikalingi, tačiau jų atsiradimo išvengti neįmanoma, o aiškios ir konkrečios panaudojimo paskirties jie neturi. Visa tai suponuoja, kad tokie daiktai (produktai) bus atliekos.

Antroji atliekų grupė būtų tokie daiktai, kuriems yra numatyta konkreti terminuota (baigtinė) paskirtis, reiškianti, kad daiktas taps nereikalingas, kai šią paskirtį išpildys. Pavyzdžiui, variklio alyva tampa nereikalinga ir netinkama, kai automobilis nuvažiuoja tam tikrą atstumą, nes alyvos „gyvavimui“ buvo nustatytas konkretus terminas.

Trečioji atliekų grupė – tai daiktai, turintys aiškiai apibrėžtą paskirtį, tačiau objektyviai jau nebetinkami naudoti (pavyzdžiui, nepataisomai sugedę daiktai).

⁸⁹ Pongrácz E., Pohjola V. *Re-defining waste, the concept of ownership and the roles of waste management*. Resources Conservation & Recycling. Nr. 40.2 (2004), p. 141-153.

Galų gale ketvirtoji atliekų grupė – tai tinkami naudoti ir aiškiai apibrėžta paskirtį turintys daiktai, kurių naudotojai atsiako juos naudoti pagal paskirtį. Pavyzdžiui, turime puikiai veikiančią televizorių, tačiau jo atsisakome, kadangi atsirado „nauja televizorių karta“.

Kaip matome, šia samprata išskiriamos trys daiktų paskirtys: (1) neapibrėžta paskirtis, t. y. neaišku kam ir kaip daiktą naudoti; (2) terminuota paskirtis, t. y. daiktas tinkamas naudoti tik konkretų nustatytą terminą ir (3) apibrėžta paskirtis, t. y. daiktas turi aiškia paskirtį, tačiau jo atsisakoma dėl objektyvios priežasties (daiktas nefunkcionuoja) arba dėl subjektyvios priežasties (nenorime daugiau to daikto turėti). Tai iš esmės rodo, kad nepriklausomai nuo to, kokia bebūtų daikto paskirtis, jo vis tiek anksčiau ar vėliau turėsime atsisakyti, t. y. jis taps atliekomis, tačiau matome, kad daikto paskirties įvardijimas padeda aiškiau tą daiktą klasifikuoti ir tiksliau nustatyti galimą jo atsisakymo priežastį.

Ši samprata mums taip pat aiškiai parodo dvi daiktų atsisakymo priežastis – objektyvią ir subjektyvią. Daiktai, kurių paskirtis neapibrėžta arba terminuota, atliekomis tampa objektyviai. Objektyviai atliekomis tampa ir tie daiktai, kurie turi aiškia apibrėžta paskirtį, tačiau objektyviai tampa netinkami naudoti (sugenda ar pan.). Ir tik vienu atveju daiktų tapimą atliekomis lemia subjektyvus veiksnys – daiktai turi aiškia apibrėžta paskirtį, jie tinkami naudoti, nėra sugedę, tačiau turėtojas atsisako juos naudoti. Šis atvejis atliekų teisiniam reguliavimui turbūt ir kelia daugiausiai problemų, nes teisinėmis priemonėmis apibrėžti tai, kas visiškai priklauso nuo subjekto valios, yra labai sudėtinga.

Tenka pripažinti, kad atliekų kaip paskirties samprata – tai tarsi tam tikros gairės, parodančios, ko ir dėl ko mes paprastai atsisakome. Tai tarsi atliekų kaip veiksmų sampratos papildinys. Apjungę šias abi sampratas gautume pakankamai aiškų ir konkretų vaizdą, ką iš tiesų reiškia terminas *atsisakyti*.

Taigi atliekos pagal atliekų kaip paskirties sampratą yra neturintys paskirties daiktai, turintys terminuotą paskirtį daiktai arba turintys apibrėžta paskirtį, tačiau nebetinkami naudoti daiktai (daiktai, kurių atsisakoma dėl objektyvių priežasčių). Atliekos taip pat yra apibrėžta paskirtį turintys tinkami naudoti daiktai, kuriuos naudoti turėtojas atsisako (daiktai, kurių atsisakoma dėl subjektyvių priežasčių).

5. Atliekų kaip pavojingų medžiagų samprata

Pagal šią sampratą apie tai, kas yra atliekos, sprendžiama ne iš turėtojo veiksmų su medžiaga, bet iš atitinkamų pačios medžiagos savybių, būklės, atitinkamos padėties, kurioje medžiaga tuo metu yra. Šią sampratą savo darbuose išskiria I. Cheyne ir M. Purdue. Jie teigia, kad atliekų samprata apima du elementus: objektyvų ir subjektyvų. Objektyvus elementas yra atliekų keliamas pavojus aplinkai. Subjektyvus elementas yra turėtojo požiūris į tas medžiagas, kurios yra atliekamos ar nepageidaujamos. Šių abiejų elementų sąlyčio taškas yra tas, kad asmenys paprastai nėra suinteresuoti atitinkamą medžiagą pašalinti saugiai, nes daug pigiau ją tiesiog išmesti ar perleisti kitam asmeniui, nesilaikant saugumo reikalavimų, negu pritaikyti vieną iš tinkamų pašalinimo būdų.⁹⁰ Tuo norima pasakyti, kad atliekų pavojingumą gali nulemti turėtojo veiksmai, tačiau tai nėra pagrindinis veiksnys, lemiantis medžiagos virtimą atliekomis. Autoriai nurodo, kad visas medžiagas galima sudėti į vieną tiesę – nuo pačios nepavojingiausios iki pačios pavojingiausios. Kuo medžiaga pavojingesnė, tuo bet kokių veiksmų su ja reglamentavimas griežtesnis. Daugiau sunkumų kyla su tomis medžiagomis, kurios yra praktiškai nepavojingos. Veiksmai su jomis, kol jos nėra atliekos, dažniausiai reglamentuoti labai abstrakčiai arba iš viso nereglamentuoti (dažniausiai tiesiog nėra poreikio reglamentuoti daugelio veiksmų su medžiaga, jeigu ji nėra pavojinga⁹¹), tačiau tokios visai „nekaltos“ medžiagos staiga gali imti kelti nemažą pavojų aplinkai, jeigu jų bus atsisakyta, nes staiga jos tapo nereikalingomis.⁹² Reguliavimo prasme šį atsisakymo momentą nusakyti labai sunku⁹³, t. y. teisės aktuose sunku iš anksto numatyti, kada turėtojas nuspręs medžiagos atsisakyti, todėl ir teisinis reguliavimas iš esmės galimas tik *post factum*, t. y. po to, kai jau įvyko atsisakymo veiksmas. Tačiau reikia turėti omenyje, kad akivaizdžiai matomo ir įvardijamo atsisakymo veiksmo gali ir nebūti. Asmuo gali tiesiog apleisti kokį nors daiktą, juo daugiau nesirūpinti, tačiau bus sunku pasakyti, kad tai atliekos, jei toks daiktas tiesiog mėtysis asmens kieme. Toks apleistas daiktas gali

⁹⁰ Cheyne, I; Purdue, M. *Fitting Definition to Purpose: the Search for a Satisfactory Definition of Waste*. Journal of Environmental Law. Vol. 7, Nr. 2, p. 151-152.

⁹¹ Teisės aktuose neraskime nuostatų, kaip, pavyzdžiui, elgtis su medvilnės rietimu, nes jo pavojingumas aplinkai yra tik teorinis.

⁹² Cheyne, I. *The Definition of Waste in EC Law*. Journal of Environmental law. Vol. 14, Nr. 1, p. 62.

⁹³ I. Cheyne pateikia tokius pavyzdžius: asmuo skaito laikraštį, susitinka draugą ir meta laikraštį ant žemės; arba turime elektroninį prietaisą, kuris puikiai veikia, tačiau staiga sugenda ir mes jo atsisakome (žr. ten pat, p. 63).

kelti pavojų aplinkai, tačiau asmuo beveik visada ginsis sakydamas, kad jis daikto neapleido ir kad jis yra reikalingas.⁹⁴ Kylant tokiems sunkumams, apie atliekų buvimą (nebuvimą) geriausia spręsti atsižvelgiant į tai, kokį pavojų aplinkai kelia atitinkama medžiaga. Kuo tas pavojus didesnis, tuo didesnė tikimybė, kad medžiaga yra atliekos.⁹⁵ Žinoma, šiuo atveju dar reikėtų įvertinti ir turėtojo santykį su medžiaga, nes, kaip jau minėjome, net ir labai pavojingos medžiagos nebus laikomos atliekomis, jei jos rūpės ir bus svarbios jų turėtojui. Tačiau turėtojo ir medžiagos santykis šiuo atveju yra tik pagalbinis kriterijus. Jeigu medžiaga kelia pavojų aplinkai, tai jau didelė tikimybė, kad tai – atliekos.

6. Atliekų neigimo samprata

Šios sampratos esmė turėtų būti pakankamai aiški iš jos pavadinimo: ji tiesiog neigia bet kokį atliekų egzistavimą, o tiksliau, šia samprata norima pasakyti, kad bet koks atliekų teisinis reguliavimas yra bevertis ir nereikalingas, nes neišsprendžia atliekų problemos. Tokią mintį išskėlė D. Wilkinson. Jo nuomone, vertėtų atsisakyti viso esamo atliekų teisinio reguliavimo ir didesnę dėmesį skirti ne tam, kaip tinkamai reguliuoti su atliekomis atliekamus veiksmus, bet viską vertinti pavojaus bei rizikos aplinkai aspektu. Autorius teigia, kad nors dažniausiai šie du terminai, t. y. pavojus aplinkai ir rizika aplinkai, yra sujungiami, tačiau iš tikrųjų pavojus yra medžiagos polinkis sukelti žalą, o rizika – tikimybė, kad tas pavojus materializuosis. Medžiagos keliamą riziką yra daugialypė: ji priklauso tiek nuo jos vidinių savybių, tiek nuo aplinkos (t. y. turėtojo) poveikio. Be to, D. Wilkinson pabrėžia, kad objekto keliamą riziką aplinkai padidėja, kai turėtojas tokio objekto nevertina. Taigi objektų priskyrimas atliekoms turėtų būti tik vienas iš žymiai didesnio tikslo aspektų. Tas tikslas – įvertinti ir tinkamai reglamentuoti medžiagų keliamą riziką aplinkai.⁹⁶

Taigi pagal atliekų neigimo sampratą atliekos suvokiamos tik kaip maža daug didesnės sistemos – aplinkai keliamos rizikos – dalis. Norint sumažinti šią riziką, būtina

⁹⁴ Žr. mūsų jau minėtą LVAT bylą dėl plastiko pakuočių rinkimo (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2006-12-22 nutartis administracinėje byloje Nr. N-62-1942-06).

⁹⁵ Šiuo atveju būtų labai sunku nubrėžti konkrečią ribą, kada medžiaga jau yra atliekos, o kada dar nėra.

⁹⁶ Wilkinson, D. *Time to Discard the Concept of Waste?* Environmental Law Review. 1999, p. 195.

reglamentuoti ne pačias atliekas, t. y. ne problemos pasekmes, bet medžiagų keliamą riziką aplinkai, t. y. problemos priežastis.

Panašios nuomonės laikosi ir E. Scotford.⁹⁷ Jos nuomone, pirmiausiai visas dėmesys turėtų būti sutelktas į atliekų prevenciją, t. y. į tokį reglamentavimą, kad atliekos iš viso nesusidarytų.⁹⁸ Autorės teigimu, prielaidos tokiam teisiniam reglamentavimui yra, nes Atliekų direktyvoje pirmiausiai pabrėžiama būtent atliekų prevencija. Tačiau pati direktyva iš esmės reglamentuoja ne atliekų prevenciją, bet veiksmus *post factum*, t. y. sprendžia atliekų problemą ne dar prieš susidarant atliekomis, bet jau joms susidarius. Išanalizavusi ETT praktiką, autorė daro išvadą, kad ETT taip pat daugiau akcentuoja ne atliekų prevencijos, bet atliekų reguliavimo aspektą. E. Scotford nuomone, taip žvelgiant į atliekų problemą, jos išspręsti tikrai nepavyks. Pirmiausiai turėtume visas jėgas sutelkti į atliekų prevenciją, t. y. nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris skatintų medžiagas naudoti kuo ilgiau (turėtume kuo labiau pratęsti medžiagų gyvavimo ciklą) ir taip padėtų išvengti atliekų susidarymo, o ne galvoti, ką daryti su jau susidariusiomis atliekomis. Žinoma, susidariusių atliekų teisinis reguliavimas taip pat neturi būti pamirštas, tačiau šis aspektas turėtų būti tik šalutinė priemonė, kai atliekų išvengti vis dėlto nepavyksta. Dabar, deja, yra atvirkščiai: atliekų reguliavimas iškeltas į pirmą vietą, jam skiriamas visas dėmesys, mažoma, kokias teisės normas nustatyti, kad atliekos būtų tvarkomos kuo efektyviau, o atliekų prevencija atsiduria tarsi podukros vietoje. Nieko nuostabaus: juk daug paprasčiau reguliuoti tai, kas realu, t. y. atliekas, kurios realiai egzistuoja, o ne tai, kas yra abstraktu, t. y. jų prevenciją, kad ir kokia svarbi ji bebūtų.

Teisės mokslininkai sutaria, kad dabartinis ES atliekų teisinis reguliavimas yra paremtas konkrečių atliekų rūšių reguliavimu (pvz., baterijos ir akumulatoriai, pakuotės, netinkamos naudoti transporto priemonės ir t. t.). Kaip teigia G. van Calster, nuolat pasigirsta siūlymų atsisakyti tokio reguliavimo ir imti reguliuoti ne daiktus, bet medžiagas (angl. *materials approach*),⁹⁹ t. y. siūloma sekti kiekvienos medžiagos gyvavimo ciklą nuo jos „paėmimo“ iš aplinkos iki saugaus „gražinimo“ į aplinką. Toks

⁹⁷ Žr. plačiau: Scotford, E. *Trash or Treasure: Policy Tensions in EC Waste Regulation*. Journal of Environmental Law. Vol. 19, Nr. 3, p. 367-388.

⁹⁸ Tai užuomina į atliekų nesudarymo (angl. *zero waste*) koncepciją. Plačiau apie ją žr. šios darbo dalies 7 skyrių.

⁹⁹ Calster, G. van. *If it ain't broke, don't fix it? Commission Efforts to Manage the Definitions of Waste, Recycling and Recovery, and to Switch from a Waste Streams to a Materials Approach*. Environmental Law Network International Review. Nr. 1-2 (2006), p. 22.

teisinis reguliavimas kaip tik ir būtų paremtas atliekų nesusidarymo idėja, t. y. medžiagų panaudojimas būtų reguliuojamas taip, kad iš jų pagaminti daiktai turėtų būti panaudojami daugybę kartų, o nesant tokios galimybės – suirti į medžiagas, iš kurių buvo pagaminti, kad šios vėl galėtų būti panaudojamos. Taip būtų ne tik tausojami gamtos išteklių, saugoma bei švarinama aplinka, bet ir pasikeistų kiekvieno iš mūsų požiūris į daiktus bei į tai, ką su jais darome.

7. Atliekų kaip būsenos samprata

Atliekų kaip būsenos samprata artima atliekų neigimo sampratai. Atliekos šiuo atveju suprantamos kaip viena iš medžiagų ar daiktų būsenų, t. y. tai nėra kokie nors specialūs objektai – tai daiktai, įgavę atliekų būseną. Ši samprata paremta medžiagos gyvavimo ciklo idėja ir medžiagos buvimas atliekomis yra vienas iš šio ciklo etapų. Schematiškai medžiagos gyvavimo ciklą galėtume pavaizduoti taip: gavyba – gamyba – prekyba – naudojimas – gražinimas – gamyba. Atliekų būseną šiuo atveju „slepiasi“ po gražinimo etapu. Šie etapai rodo, kad nepriklausomai nuo to, kokiame etape yra atitinkama medžiaga, ji visur yra vienoda, t. y. medžiagos sudėtis visų etapų metu nekinta – gali kisti jos forma, santykis su turėtoju ar pan., tačiau pati medžiaga visais atvejais bus ta pati, t. y. tos pačios nepakitusios sudėties.

Į šią sampratą galima pažvelgti ir iš kitos pusės. Ko mes atsisakome – atliekų ar daiktų? O kas yra gražinama – atliekos ar daiktai? Jeigu pažvelgtume į AD 2008 įtvirtintą atliekų sąvoką, atsakymas į šį klausimą neturėtų kelti kokių nors abejonių – atliekos yra medžiagos ir daiktai, tik nuo „paprastų“ medžiagų ir daiktų jie skiriasi tuo, kad jų yra atsisakyta. Tačiau prekės irgi yra medžiagos ir daiktai, nuo „paprastų“ medžiagų ir daiktų besiskiriančios tuo, kad yra parduodamos. Taigi tiek prekės, tiek atliekos yra medžiagų ir daiktų būsenos. Atliekos nėra kažkoks ypatingas darinys, atskiras objektas ar reiškinys. Atliekos yra medžiagos, pasižyminčios viena savybe – jų yra atsisakyta. Ir šis faktas, t. y. atsisakymas, tokių medžiagų nepadaro „raupsuotomis“ – dėl to, kad jų yra atsisakyta, jos netampa kitokiomis, jos gali būti gražintos ir toliau sėkmingai naudojamos.

Problema ta, kad lietuvių kalba atliekos nesuvokiamos kaip daiktai. Kitaip tariant, daiktai yra daiktai, o atliekos yra atliekos ir jie tarpusavyje neturi nieko bendra. Tai netgi tarsi antonimai: visa tai, kas yra daiktai, jokių būdu nėra atliekos, o visa tai, kas yra atliekos, jokių būdu nėra daiktai. Taigi teiginys, kad atliekos – tai daiktai, yra kažkas revoliucingo. Iš tiesų terminą *atliekos* turime suvokti ir vartoti kaip termino *atsisakyti daiktai* atitikmenį. Kitaip tariant, terminas *atliekos* turi būti suvokiamas ir vartojamas taip, kad jį bet kada būtų galima pakeisti terminu *atsisakyti daiktai* ir dėl šio pasikeitimo nepasikeistų atitinkamos nuostatos prasmė. Apskritai svarstyтина, ar teisės aktuose nevertėtų termino *atliekos* pakeisti terminu *atsisakyti daiktai* arba *daiktai, kurių yra atsisakyta*. Tokiu atveju, autoriaus nuomone, pavyktų kur kas geriau suprasti, kad atliekų teisinis reguliavimas yra ne kažkokių ypatingų objektų reguliavimas, bet tiesiog išmestų daiktų teisinis reguliavimas.

Atliekų kaip būsenos samprata turėtų padėti įsisąmoninti (suvokti) ir įvairių su atliekomis susijusių terminų vartojimą. Pavyzdžiui, sąvoka *atliekų grąžinimas* turėtų būti suvokiama ne taip, kad mes grąžiname atliekas ir vėl naudojame atliekas. Mes grąžiname daiktus, kurių buvo atsisakyta, kad galėtume juos vėl naudoti. Atsisakome taip pat ne atliekų, o daiktų, kurie nuo išmetimo momento tampa atsisakytais daiktais (atliekomis). Nuo surinkimo momento šie atsisakyti daiktai tampa ištekliais (tokiais kaip gamtos ištekliai, skirtumas tik tas, kad šie ištekliai jau buvo bent kartą panaudoti). Nuo surinkimo momento daikto gyvavimo ratas užsidaro ir pradeda sukintis iš naujo, t. y. daiktai iš atliekų būsenos pereina į gamybos (apdirbimo) būseną.

Beje, pagal šią sampratą nelabai lieka vietos galutiniam atliekų pašalinimui, t. y. pavyzdžiui, pašalinimui sąvartyne. Pagal šią sampratą daikto atsisakymu daikto gyvavimas neužsibaigia, tuo tarpu sąvartynas yra atsisakytų daiktų kapinės, kuriose atsisakyti daiktai ir lieka atsisakytais daiktais ir nėra „prikeliami“ naujam gyvenimui. Atliekų kaip būsenos samprata suponuoja sąvartynų nereikalingumą – atsisakyti daiktai „nemiršta“, jie yra atkuriami ir toliau naudojami (kaip iki atsisakymo buvę daiktai arba kaip nauji, perdaryti daiktai, išlaikę arba atnaujinę savo cheminę sudėtį). Taigi galima teigti, kad ši samprata yra išties pažangi, nes bent jau vieną iš dviejų pagrindinių atliekų problemų išsprendžia galutinai – užtikrina, kad gamtos ištekliai nebūtų prarandami ir kad atliekos būtų naudojamos kaip gamtos ištekliai. Be to, žvelgiant per šios sampratos prizmę, atsisakytų daiktų pavojingumas aplinkai ir žmonių sveikatai turi vienintelį

aspektą – atsisakyti daiktai kelia pavojų aplinkai ir žmonių sveikatai tik tuomet, kai jie yra niekieno neprižiūrimi, t. y. kai daiktų valdytojas juos išmeta (palieka „likimo valiai“), o naujasis išmestų daiktų valdytojas dar nėra atsiradęs. Visu kitu laiku (kai atsisakyti daiktai yra surenkami, vežami, apdorojami ir t. t.), jie aplinkai ir žmonių sveikatai kelia lygiai tokį patį pavojų kaip ištekčiai ar bet kurie kiti daiktai.

Tai suponuoja, kad atliekų teisinis reguliavimas tėra fikcija, nes mes reguliuojame ne daiktą, o jo būseną, nors pats daiktas, nepriklausomai nuo jo būsenos, yra tas pats. Atliekomis tokiu atveju galėtume laikyti nebent tik išmestus daiktus, nes jie nėra valdomi ir taip aiškiai kelia pavojų aplinkai ir žmogui, tačiau tenka pripažinti, kad atsisakytų daiktų, kurie nėra valdomi, yra nedaug.

Su atliekų kaip būsenos samprata labai glaudžiai susijusi vadinamoji atliekų nesusidarymo (angl. *zero waste*) koncepcija. Pagrindinė jos mintis: daiktai turi būti gaminami taip, kad jais pasinaudojus, atliekų nesusidarytų. Ši idėja paremta gyvojoje aplinkoje vykstančiais procesais, kurių metu atliekos nesusidaro (pavyzdžiui, rudenį nukritę medžių lapai per tam tikrą laiką suyra ir vėl tampa maisto šaltiniu tam pačiam medžiui ir kitai augalijai bei gyvūnijai). Šia koncepcija taip pat pabrėžiamas medžiagos gyvavimo ciklas: visi daiktai turi būti gaminami taip, kad juos būtų galima panaudoti kuo plačiau ir kuo daugiau kartų, o tais atvejais, kai daikto ar jo dalies panaudojimas yra neįmanomas, jis turi „grįžti“ atgal į aplinką, t. y. suirti į tokias medžiagas, iš kurių buvo pagamintas. Taigi, pavyzdžiui, organizacija Zero Waste America atliekas apibūdina kaip išteklius, kurie nėra saugiai grąžinti į aplinką arba rinką. Analizuojant šią atliekų sąvoką atkreiptinas dėmesys į tai, kad atliekos pirmiausiai suvokiamos kaip ištekčiai ir kad tai yra tik tokie ištekčiai, kurie nėra grąžinti į aplinką arba rinką. Taigi atliekos iš esmės yra tik tie daiktai ir medžiagos, kurie yra nereikalingi jų turėtojui ir kurių turėtojas nėra saugiai grąžinęs į aplinką arba rinką. Kitaip sakant, atliekomis galima laikyti tik tam tikru konkrečiu momentu turėtojui nereikalingus daiktus. Pagrindinė turėtojo pareiga šiuo atveju – pasirūpinti, kad jam nereikalingi daiktai būtų grąžinti į rinką arba aplinką ir pasitarnautų tiems, kuriems jie yra reikalingi (kaip daiktai arba kaip ištekčiai). Ši idėja taip pat labai pabrėžia gamintojų atsakomybę, t. y. būtent gamintojai turi pasirūpinti, kad

jų gaminami daiktai galėtų būti panaudojami daug kartų arba suirtų į tas pirmines medžiagas, iš kurių buvo pagaminti.¹⁰⁰

Taigi pagal atliekų kaip būsenos sampratą atliekos yra viena iš daugelio ir nenuolatinių daiktų, kurie nėra saugiai gražinti į aplinką arba rinką, būseną.

8. Atliekų kaip išmestų objektų samprata

Ši samprata kyla ne iš teisės doktrinos, bet iš atliekų teisinio reguliavimo ir taršos teisinio reguliavimo tarpusavio santykio. Atliekų kaip išmestų objektų samprata atskleidžiama išanalizavus būtinausias taršos sąlygas ir darant išvadą, kad atliekos yra tie objektai, kurie buvo išmesti, išmetimą suvokiant taršos teisinio reguliavimo prasme.

Kalbėdami apie atliekas dažniausiai jas suvokiame neatsietai nuo taršos. Netgi linkstame tarp atliekų ir taršos dėti lygybės ženklą: jeigu tai atliekos, vadinasi, aplinkos tarša garantuota. Tad nejaugi bet kokie veiksmai su atliekomis jau savaime reiškia, kad aplinka buvo užteršta? O dar tiksliau, kadangi atliekos yra „toks pavojingas dalykas“, tai jos pačios savaime, vien savo egzistavimu, teršia aplinką? Pabandykime išsiaiškinti.

Kad galėtume atsakyti, pirmiausia turėtume žinoti, kaip apibrėžiama tarša.

Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų išdavimo, atnaujinimo ir panaikinimo taisyklių 5.15 punkte pateikiama tokia taršos sąvoka:

tarša – ūkinės veiklos sukeliamas medžiagų, virpesių, šilumos arba triukšmo tiesioginis arba netiesioginis išmetimas į orą, vandenį ar žemę, kuris gali kenkti žmogaus sveikatai arba aplinkai, daryti žalą materialiniam turtui arba kenkti ar sudaryti nepatogumus ir daryti kitokią neigiamą įtaką teisėtam naudojimuisi aplinka.¹⁰¹

¹⁰⁰ Plačiau žr. http://en.wikipedia.org/wiki/Zero_waste, <http://www.zerowaste.org/>, http://www.grn.org/zerowaste/zerowaste_faqs.html, <http://www.zerowasteamerica.org>.

¹⁰¹ Žin., 2002, Nr. 85-3684; Žin., 2005, Nr. 103-3829.

Vertėtų pastebėti, kad *taršos* sąvoka taip pat pateikiama Vandens įstatymo 3 straipsnio 28 dalyje (Žin., 1997, Nr. 104-2615; Žin., 2003, Nr. 36-1544):

Tarša – dėl žmogaus veiklos tiesioginis ar netiesioginis medžiagų ar energijos patekimas į vandenį, orą ar žemę, galintis padaryti žalingą poveikį žmonių sveikatai, vandens ar žemės ekosistemų, priklausomų nuo vandens ekosistemų, kokybei, taip pat galintis padaryti žalą materialiajam turtui ir (arba) aplinkai ir (arba) apriboti galimybes teisėtai naudotis aplinka.

Jūros aplinkos apsaugos įstatyme pateikiama *jūros taršos* sąvoka (3 straipsnio 11 dalis) (Žin., 1997, Nr. 108-2731; Žin., 2010, Nr. 153-7780):

Jūros tarša – dėl žmogaus veiklos kylantis tiesioginis arba netiesioginis medžiagų ar energijos, taip pat žmogaus sukeliama jūrų povandeninio triukšmo patekimas į jūros aplinką, kuris daro arba gali daryti neigiamą poveikį, žalą gyviesiems ištekliams ir jūros ekosistemoms, įskaitant biologinės įvairovės nykimą, pavojų žmogaus sveikatai, ir kuris trukdo arba gali trukdyti veiklai jūroje, įskaitant žvejybą, turizmą, rekreaciją ir kitą naudojimąsi

Taigi tam, kad galėtume konstatuoti taršos faktą, būtinos šios sąlygos:

1) buvo vykdoma ūkinė veikla;¹⁰²

2) į orą, vandenį arba žemę buvo išmestos¹⁰³ medžiagos, virpesiai, šiluma arba triukšmas;

3) galėjo būti pakenkta žmogaus sveikatai, aplinkai, materialiniam turtui arba pakenkta, sukelta nepatogumų ar kitaip neigiamai paveiktas naudojimasis aplinka.

Sprendžiant iš šių taršos sąlygų, kyla daug abejonių, ar atliekos tikrai pačios savaime galėtų užteršti aplinką. Prieš atsakant tikslinga truputį detaliau atliekų aspektu paanalizuoti pačias taršos sąlygas.

Taigi pirmoji taršos sąlyga – tarša yra ūkinės veiklos rezultatas. Ir čia iš karto iškyla daugybė klausimų ir neaiškumų. Minėjome, kad pagal ankstesnį teisinį reguliavimą tarša buvo suvokiama ne kaip ūkinės, bet kaip žmogaus veiklos rezultatas. Šiuo metu taršos atsiradimo galimybės apribotos tik ūkinės veiklos vykdymu, tačiau tarša juk gali atsirasti ir nebūtinai vykdant ūkinę veiklą. Pavyzdžiui, prisiminkime mūsų minėtą bylą, kurioje asmuo buvo nubaustas už tai, kad iš sodo sklypo vežė ir ant kelio pylė statybinį laužą. Abejotina, ar tokius asmens veiksmus galėtume laikyti ūkine veikla. Asmuo šiuo atveju tiesiog tvarkė aplinką (lygino kelią) ir tai tikrai nebuvo kasdienė ūkinė veikla, iš kurios asmuo gauna pajamų. Ūkinės veiklos vykdymą reikėtų sieti su pajamų gavimu. Pavyzdžiui, šiuo nagrinėjamu atveju, kai atsakingas įmonės darbuotojas baudžiamas už tai, kad buvo vykdomi statybos atliekų perdirbimo darbai, nekyla abejonių, kad buvo vykdoma ūkinė veikla, nes tai kasdienė įmonės veikla, ji tokias ar panašias paslaugas ir teikia.

jūros aplinka, ir blogina ar gali bloginti naudojimąsi jūros vandeniu, kelia ar gali kelti nepatogumų tausiai naudotis jūros prekėmis ir paslaugomis.

Kitų Lietuvos Respublikos teisės aktų, kuriuose būtų pateikiama *taršos* sąvoka nėra.

Atkreiptinas dėmesys, kad nors *tarša* yra vienas iš pagrindinių aplinkos teisės reguliavimo dalykų, tačiau pagrindiniame aplinkos teisės sritį apibrėžiančiame teisės akte, t. y. Aplinkos apsaugos įstatyme, *taršos* sąvoka nepateikta, o pats terminas *tarša* minimas vos poroje įstatymo vietų ir ne kaip savarankiškas terminas, bet kaip sudedamoji kito termino dalis: (1) 6 straipsnio 5 dalies 9 punkte, nurodant, kad aplinkos ministerija *nustato* <...> *potencialių biologinės taršos šaltinių gamybos* <...> *tvarką* ir (2) 22 straipsnio 1 dalyje, nurodant, kad *potencialių biologinių taršos šaltinių naudojimo* <...> *tvarką bei normatyvus nustato Aplinkos ministerija* <...>. Tuo tarpu mūsų pateikti trys *taršos* apibrėžimai yra susiaurinti ir pritaikyti prie atitinkamu teisės aktu reguliuojamos srities, taigi šiuose teisės aktuose nepateikiama universali ir visuotinai pritaikoma *taršos* sąvoka. Tačiau kadangi Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų išdavimo, atnaujinimo ir panaikinimo taisyklėse pateiktoji sąvoka yra plačiausia, remsimės būtent ja.

¹⁰² Pastebėtina, kad ankstesnėje TIPK leidimų išdavimo taisyklių redakcijoje tarša buvo apibrėžiama ne kaip „ūkinės veiklos“, bet kaip „žmonių veiklos“ sukiamas išmetimas.

¹⁰³ Beje, čia iškyla termino *išmesti*, vartojamo *taršos* teisiniame reguliavime ir termino *išmesti*, vartojamo atliekų teisiniame reguliavime, santykis. Plačiau apie tai žr. toliau šiame skyriuje.

Taigi, pavyzdžiui, jeigu mums važiuojant automobiliu aplankyti tėvų staiga dėl kokių nors priežasčių išsiliėtų kuras ar tepalai, vadovaudamiesi pateikta taršos sąvoka lyg ir negalėtume konstatuoti taršos fakto, nes išsiliejimas neįvyko vykdant ūkinę veiklą, nebent bet kokius asmens veiksmus pripažintume ūkinės veiklos vykdymu, tačiau tai, autoriaus nuomone, jau būtų pakankamai alogiška. Ar gali būti vykimas automobiliu aplankyti tėvų laikomas ūkine veikla? Pasirodo, vadovaujantis dabartiniu teisiniu reguliavimu, gali. Aplinkos apsaugos įstatymo 12 straipsnio 1 dalyje ūkinė veikla apibrėžiama kaip *ūkinė ir kitokia veikla, kuri turi ar gali turėti įtakos aplinkai*. Ši ūkinės veiklos sąvoka kritikuotina net keliais aspektais.

Pirmiausia, ši sąvoka yra cikliška, t. y. apibrėžiamas terminas *ūkinė veikla* yra apibūdinamas vartojant tą patį terminą, kuris yra apibrėžiamas. Kitaip tariant, tokiu apibrėžimu pasakome, kad ūkinė veikla yra ūkinė veikla, taigi taip ir nepaaiškiname, kas ta *ūkinė veikla* iš tiesų yra.

Antra, ūkinė veikla yra suvokiama kaip ūkinė veikla, turinti įtakos aplinkai. O kaip tuomet pavadinti veiklą, kuri neturi įtakos aplinkai? Ar dėl to, kad ji neturi įtakos aplinkai, ji jau negali būti vadinama ūkine veikla? Šiuo apibrėžimu kaip tik tai ir pasakoma.

Trečia, šiuo apibrėžimu ūkinė veikla suvokiama be galo plačiai. Galima sakyti, kad taip terminas *ūkinė veikla* prilyginamas terminui *veikla*, nes apibrėžime vartojamas žodis *kitokia* reiškia, *absoliučiai bet kokia*. Pagal šį apibrėžimą net miegojimas galėtų būti laikomas ūkine veikla, jeigu tik tai turėtų įtakos aplinkai. Ir apskritai galima sakyti, kad kiekvienas mūsų žingsnis turi didesnę ar mažesnę įtaką aplinkai, taigi ir kiekvieno asmens gyvenimą galėtume laikyti ūkine veikla.¹⁰⁴

Ketvirta, šis ūkinės veiklos apibrėžimas jau nebeatitinka dabartinių teisinio reguliavimo realijų. Žvelgiant į TIPK leidimų išdavimo taisyklių prieduose nurodytas veiklos rūšis, kurioms reikalingi arba nereikalingi leidimai, aiškiai matyti, kad taisyklėse ūkinė veikla suvokiama žymiai siauriau ir kur kas artimiau tikrajam ūkinės veiklos suvokimui, negu apibrėžiama Aplinkos apsaugos įstatyme: cheminių medžiagų gamyba, gyvulių skeletų šalinimas ar geologinis CO₂ saugojimas tikrai nepanašūs į bet kokią veiklą, nors pagal šį *ūkinės veiklos* apibrėžimą ūkinė veikla yra bet kokia veikla. Tai

¹⁰⁴ Žinoma, autorius šiuo atveju šiek tiek ironizuoja, tačiau akivaizdu, kad dabartinė *ūkinės veiklos* sąvoka nėra „labai vykusi“.

konkreči ir aiški veikla, susijusi su pajamų gavimu ir rezultato sukūrimu. Be to, kai kurios taisyklėse nurodytos veiklos rūšys įvardintos pagal Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorių¹⁰⁵, taigi panašu, kad iš tikrųjų ūkinė veikla yra ne bet kokia veikla, o ekonominė veikla, įtraukta į Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorių.

Taigi realiai *ūkinė veikla* turėtų būti siejama su darbu, pajamų gavimu, rezultato sukūrimu ir pan. Žinoma, kai kuriais atvejais ta pati veikla, atsižvelgiant į aplinkybes, galėtų būti laikoma tiek ūkine, tiek neūkine (pavyzdžiui, jeigu veją aplink namus pjauna šeimininkas, tai nebus ūkinė veikla, o jeigu samdomas darbuotojas – bus, nors šių abiejų veiklų rezultatas toks pats). Autoriaus nuomone, Aplinkos apsaugos įstatyme pateiktą *ūkinės veiklos* sąvoką būtina tikslinti. Autorius siūlytų šią sąvoką tikslinti taip:

Ūkinė veikla – ekonominė veikla, įtraukta į Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorių ir turinti arba galinti turėti įtakos aplinkai.

Žinoma, tai tikrai nėra idealiausias *ūkinės veiklos* apibrėžimas, tačiau taip apibrėžę ūkinę veiklą bent jau išvengiame cikliškumo ir neapibrėžtumo. Tačiau apskritai ar yra prasmės skirti ūkinę ir kitokią veiklą, ar negalime sakyti paprasčiausiai: žmogaus veikla?

Panašu, kad tam neturėtų būti daroma kokių nors kliūčių, nes Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2008/1/EB dėl taršos integruotos prevencijos ir kontrolės¹⁰⁶ tarša apibrėžiama ne kaip ūkinės veiklos, bet kaip žmogaus veiklos (angl. *human activity*) rezultatas. Šiuo atveju netgi būtų galima kelti klausimą, ar šios direktyvos nuostatos, apibrėžiančios taršą, buvo tinkamai perkeltos į nacionalinę teisę, nes terminas *ūkinė veikla* yra siauresnis nei terminas *žmogaus veikla*. Žinoma, mus „gelbėja“ Aplinkos apsaugos įstatyme pateikta be galo plati *ūkinės veiklos* sąvoka, tačiau atsižvelgus į jos netinkamumą, reikėtų atitinkamai pakeisti ir Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų išdavimo, atnaujinimo ir panaikinimo taisyklėse vartojamą *taršos* sąvoką (ypač įvertinus tai, kad kituose mūsų minėtuose teisės aktuose *tarša* apibūdinama ne kaip ūkinės, bet kaip žmogaus veiklos rezultatas). Aišku, galima rasti ir kontrargumentą taisyklėse pateiktos *taršos* sąvokos tobulinimui. Juk pačios taisyklės, kaip nurodyta jų 1 punkte, nustato *Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos*

¹⁰⁵ Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus 2007 m. spalio 31 d. įsakymas Nr. DĮ-226 „Dėl Ekonominės veiklos rūšių klasifikatoriaus patvirtinimo“ (Žin., 2007, Nr. 119-4877).

¹⁰⁶ OL L 24, 2008-01-29, p. 11.

įstatyme <...> nurodyto leidimo eksploatuoti ūkinės veiklos objektus ar vykdyti ūkinę veiklą išdavimo, atnaujinimo, koregavimo ir panaikinimo tvarką. Taigi jos yra skirtos ūkinei veiklai reglamentuoti. Tad kaip dabar galima atsisakyti šio termino vartojimo ir jį pakeisti terminu *žmogaus veikla*? O kodėl tuomet Direktyvoje dėl taršos integruotos prevencijos ir kontrolės apibrėžiant taršą kalbama apie *žmogaus veiklą*, o ne apie *ūkinę veiklą*, nors ši direktyva kaip tik ir skirta specifinei, konkrečiai direktyvos priede nurodytai¹⁰⁷ veiklai reglamentuoti?

Tačiau net ir tokiu atveju, t. y. vartojant naują, siauresnę *ūkinės veiklos* sąvoką arba šią sąvoką pakeitus į *žmogaus veikla* (kaip, beje, ir pagal esamą *ūkinės veiklos* sąvoką), vis tiek turėtų kilti klausimas, kaip suvokti įtaką aplinkai?¹⁰⁸ Be to, minėjome: jeigu ūkinė veikla yra tik ta veikla, kuri turi įtakos aplinkai, tai kaip tuomet pavadinti veiklą, kuri neturi įtakos aplinkai? Juk iš esmės bet kokia veikla, nesvarbu, ar ji ūkinė, ar neūkinė, turi didesnę ar mažesnę įtaką aplinkai. Taigi apibrėžiant *ūkinę veiklą* (arba *žmogaus veiklą*) nėra prasmės jos sieti su įtaka aplinkai. Nebent apibrėžtume, kas tai yra *įtaka aplinkai*. Bet į šias diskusijas šį kartą nesigilinsime, nes ir taip jau pakankamai nutolome nuo atliekų.

Taigi kokią reikšmę šie svarstymai turi kalbant apie atliekas? Reikšmė labai paprasta: tarša atliekomis atsiranda ne tik vykdant ūkinę veiklą (čia ūkinę veiklą mes jau suvokiame siauriau – pagal tikrąją jos prasmę ir atsižvelgdami į pateiktas pastabas dėl šios sąvokos). Netgi priešingai – tarša atliekomis Lietuvoje labiau matoma ne kaip ūkinės veiklos rezultatas: miškai ir pakelės priverstos buitinių atliekų, kurias išmetė gyventojai, o ne subjektai, vykdantys ūkinę veiklą. Tačiau tokiu atveju negalėtume konstatuoti aplinkos užteršimo fakto (kad ir kaip keistai tai atrodytų), nes viena iš taršos sukėlimo sąlygų – ūkinės veiklos vykdymas – būtų neįgyvendinta. Žinoma, pagal

¹⁰⁷ Pavyzdžiui, metalų gamyba ir apdirbimas, naudingųjų iškasenų pramonė, chemijos pramonė ir kt.

¹⁰⁸ *Poveikio aplinkai* sąvoka pateikiama Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo 2 straipsnio 7 dalyje (Žin., 1996, Nr. 82-1965; Žin., 2000, Nr. 39-1092; Žin., 2005, Nr. 84-3105):

Poveikis aplinkai – numatomas aplinkos pokytis, kurio priežastis yra planuojama ūkinė veikla.

Taigi matome, kad *poveikis aplinkai* iš tiesų siejamas su ūkine veikla. Tai suprantama: kadangi ūkinė veikla apima viską, tokia *poveikio aplinkai* ir *ūkinės veiklos* sąsaja neturėtų atrodyti keistai. Tačiau jeigu ūkinę veiklą suvoktume tikrąja prasme, galėtume paklausti, nejaugi poveikis (įtaka) aplinkai atsiranda tik vykdant ūkinę veiklą? O kitaip atsirasti negali?

Verta pastebėti, kad Aplinkos apsaugos įstatyme *poveikis aplinkai* su ūkine veikla nesiejamas, tačiau ir pati sąvoka čia yra su tam tikru „prieskoniu“, nes pateikiama ne *poveikio aplinkai*, bet *kenksmingo (neigiamo) poveikio aplinkai* sąvoka (1 straipsnio 8 punktas):

Kenksmingas (neigiamas) poveikis aplinkai – ekosistemos ar jos elementų natūralių funkcijų susilpnėjimas arba netekimas.

dabartinį teisinį reguliavimą dėl to nereikėtų sukti galvos, tačiau akivaizdu, kad ūkinės veiklos apibrėžimo problema anksčiau ar vėliau tikrai iškils. Be to, gaila, kad teismai, sprenddami bylas, pavyzdžiui, pagal ATPK 51³ straipsnį,¹⁰⁹ iš esmės visai nesigilina, ar aplinka buvo užteršta (dažniausiai tiesiog be jokių motyvų konstatuoja, kad aplinkos užteršimo faktas yra įrodytas), ir tuo labiau nesigilina, ar tas užteršimas sąlygotas ūkinės veiklos.

Antroji taršos sukėlimo sąlyga – reikia įrodyti, kad medžiagos buvo išmestos. Šiuo atveju reikėtų skirti medžiagų atsisakymą (kurio viena iš formų gali būti išmetimas) atliekų teisinio reguliavimo prasme ir medžiagų išmetimą *taršos* teisinio reguliavimo prasme. *Atsisakymo* samprata yra kur kas platesnė: pavyzdžiui, medžiagų galima atsisakyti ir jas parduodant supirkėjui ar kitam asmeniui arba perduodant atliekų surinkėjui. Tačiau šie veiksmai nėra medžiagų išmetimas, galintis užteršti aplinką. *Išmetimas* (angl. *introduction*) taršos teisinio reguliavimo prasme suvoktinas kaip medžiagų patekimas¹¹⁰ į orą, vandenį ar žemę, tiesiogiai ar netiesiogiai sąlygotas žmonių (medžiagas gali išmesti pats žmogaus arba įrenginiai, valdomi žmonių). Taigi sakant *išmetimas* atliekų prasme, tai dar nebūtinai reiškia, kad medžiagos pateks į orą, vandenį ar žemę. Tuo tarpu sakant *išmetimas* taršos prasme, akivaizdu, kad medžiagos privalo patekti į orą vandenį ar žemę, nes priešingu atveju tai nebus išmetimas. Taigi turime du termino *išmetimas* vartojimo variantus. Iškyla šių terminų vartojimo kolizija: ar medžiagos sukelia taršą dėl to, kad buvo *išmestos* pagal atliekų teisinį reguliavimą, ar dėl to, kad buvo *išmestos* pagal taršos teisinį reguliavimą? Jeigu išmestos medžiagos sukelia taršą pagal atliekų teisinį reguliavimą, tuomet aišku, kad absoliučiai visos atliekos teršia aplinką, nes vienintelė medžiagos virtimo atliekomis sąlyga yra jos išmetimas. Tačiau jeigu išmestos medžiagos sukelia taršą tik pagal taršos teisinį reguliavimą, tuomet aišku, kad kalbame tik apie tas medžiagas, kurios dėl tyčinių ar netyčinių, leistinų ar neleistinų asmens veiksmų pateko į aplinką.¹¹¹

Taigi šiuo atveju *išmetimas* yra tam tikro objekto palikimas „be žinios“, be valdymo. Juk patekimas į aplinką kaip tik tai ir reiškia: aplinkoje medžiaga nėra

¹⁰⁹ Straipsnio pavadinimas: *Atliekų tvarkymo taisyklių reikalavimų nevykdymas* (Vyriausybės žinios, 1985, Nr. 1-1).

¹¹⁰ Kaip tik šis terminas ir vartojamas mūsų minėtose *taršos* sąvokose, įtvirtintose Vandens įstatyme ir Jūros aplinkos apsaugos įstatyme.

¹¹¹ Pavyzdžiui, alyvą galime išpilti ant žemės tiek tyčia, tiek dėl neatsargumo. Lygiai taip pat į orą galime išleisti teisės aktais leistiną arba neleistiną išmetamųjų dujų kiekį. Visais šiais atvejais tai bus išmetimas taršos teisinio reguliavimo prasme.

valdoma, tampa nekontroliuojama. Tuo tarpu atliekų teisinio reguliavimo prasme medžiagos retai lieka nevaldomos. Dažniausiai jos yra atitinkamai perduodamos kitiems asmenims. Netgi paprasčiausias maišelio buitinių atliekų išmetimas į atliekų surinkimo konteinerį reiškia, kad mes maišelyje esančius medžiagas (daiktus) perduodame kitam asmeniui (šiuo atveju – surinkėjui). Taigi šios medžiagos pereina iš vieno asmens valdymo į kito asmens valdymą ir tai niekaip negali būti laikoma *išmetimu* taršos teisinio reguliavimo prasme. Tuo tarpu jeigu tą patį maišelį mes išmetame, pavyzdžiui, pakeleje, tai reiškia, kad mes atsisakome nuo maišelyje esančių medžiagų valdymo, tačiau neperduodame jų valdyti niekam kitam. Tokiu atveju tai bus *išmetimas* taršos teisinio reguliavimo prasme.

Tad akivaizdu, kad mes negalime apibrėžti atliekų, vartodami terminą *išmesti*, nes šis terminas reiškia daikto atsisakymą nuo valdymo neperduodant jo naujam valdytojui, o atliekos nėra vien tik tie daiktai, kurie nebuvo perduoti naujam valdytojui. Priešingai, iš esmės visas atliekų teisinis reguliavimas skirtas užtikrinti, kad atliekos niekada neprarastų valdymo. Todėl apibrėždami atliekas ir vartojame terminą *atsisakyti*, kuris reiškia nenorėti daikto toliau naudoti pagal paskirtį, o ne terminą *išmesti*. Kai nebenorime daikto naudoti pagal paskirtį, mes paprastai jį perduodame valdyti kitam asmeniui. Toks daikto perdavimas nėra jo išmetimas. Tai daikto tvarkymas: mes pasirūpiname, kad tai, ko mums nereikia, atitektų tam, kam to reikia. O šis asmuo (naujasis daikto valdytojas) jau sprendžia, ką su daiktu daryti toliau: gražinti ar pašalinti.¹¹²

Pašalinimas iš esmės jau yra kur kas artimesnė sąvoka *išmetimui* (taršos teisinio reguliavimo prasme), nes taip pat reiškia medžiagos patekimą į aplinką (visi *šalinami* daiktai yra vienu ar kitu būdu „perduodami“ į aplinką¹¹³), tačiau esminis *pašalinimo* ir *išmetimo* sąvokų skirtumas yra tas, kad *šalinami* daiktai nelieka be priežiūros, jie išlieka valdomi. Tai aiškiai parodo *atliekų tvarkymo* sąvoka: vieni iš sudėtinių *atliekų tvarkymo* elementų yra *šalinimo veiklos organizavimas ir stebėseną* bei *šalinimo vietų priežiūra po jų uždarymo*. Taigi *šalinant* daiktus jų valdymą perima šalinimo veiklos organizatorius,

¹¹² Žinoma, gražinimo šiuo atveju nereikėtų suprasti taip, kad daiktas turi būti vėl atiduodamas tam pačiam buvusiam turėtojui, iš kurio buvo paimtas (panašiai, kaip yra su prekių gražinimu). Gražinimas šiuo atveju reiškia, kad daiktas vėl atiduodamas naudoti pagal tą pačią ar kitą paskirtį asmeniui, kuriam tokio daikto reikia.

¹¹³ Pavyzdžiui, išvertimas ant žemės arba po žeme (D1), apdorojimas žemėje (D2), išleidimas į vandens telkinį (D6), deginimas sausumoje (D10) ir kt.

kuris daiktą saugiai *pašalina*, o uždarius šalinimo vietą – ją prižiūri. Tad nors šalinami daiktai ir patenka į aplinką, jie yra nuolat valdomi, tuo tarpu *išmetimas* reiškia, kad daiktas lieka visiškai nevaldomas. Taigi terminas *išmesti* turėtų būti vartojamas tik taršos teisinio reguliavimo prasme, nesiejant jo su atliekomis.

Terminus *atliekos* ir *išmetimas* būtų galima sieti tik vieninteliu atveju: kai atliekos yra taršos objektas, t. y. kai jos yra paliekamos be valdymo. Tuomet drąsiai galime sakyti, kad atliekos buvo išmestos (nemaišykime: atliekomis daiktai virto ne dėl to, kad buvo *išmesti*, bet dėl to, kad jų buvo *atsisakyta*). Štai čia ir priartėjome prie vieno esminio atliekų teisinio reguliavimo klausimo.

Pagal dabartinį atliekų teisinį reguliavimą atliekomis laikome visus daiktus, kurių buvo *atsisakyta*. Tačiau pagal atliekų kaip išmestų objektų sampratą atliekomis laikytini tik tie daiktai, kurie buvo *išmesti*, t. y. daiktai, kurie nėra valdomi. Juk iš esmės tik nevaldomi daiktai kelia taršos problemą ir kenkia aplinkai bei žmonių sveikatai. Tuo tarpu valdomi daiktai, nors tai ir atliekos, mažai kuo skiriasi nuo įprastų daiktų ir neteršia aplinkos. Jeigu atliekomis laikytume tik daiktus, kurie buvo *išmesti* taršos teisinio reguliavimo prasme, tuomet pagrindinis atliekų teisinio reguliavimo tikslas turėtų būti užtikrinti, kad daiktai nebūtų išmetami, t. y. eliminuoti daiktų išmetimą ir pasiekti, kad jie visada būtų valdomi, o išmesti daiktai vėl taptų valdomi. Taigi ar nebūtų tikslingiau plėtoti taršos teisinį reguliavimą, į jį įtraukiant ir atliekas?

Trečioji taršos sukėlimo sąlyga – reikia įrodyti, kad išmetant medžiagas galėjo būti pakenkta žmogaus sveikatai, aplinkai, materialiniam turtui arba pakenkta, sukelta nepatogumų ar kitaip neigiamai paveiktas naudojimasis aplinka.

Matome, kad ši sąlyga pakankamai plati ir dėl aiškumo vertėtų ją dar šiek tiek „pasmulkinti“. Taigi aplinkos užteršimo faktui konstatuoti nepakanka, kad būtų išmestos medžiagos ir kad toks išmetimas būtų ūkinės veiklos rezultatas. Būtina dar bent viena iš šių alternatyvų:

- a) gali būti pakenkta žmogaus sveikatai;
- b) gali būti pakenkta aplinkai;
- c) gali būti padaryta žala materialiniam turtui;
- d) gali būti pakenkta, sudaryta nepatogumų ar kitaip neigiamai paveiktas teisėtas naudojimasis aplinka.

Matome, kad galime išskirti keturis objektus (teisinius gėrius), kurie taršos teisiniu reguliavimu yra saugomi ir kuriuos paveikus būtų konstatuojamas taršos faktas: (1) žmogaus sveikata; (2) aplinka; (3) materialinis turtas; (4) teisėtas naudojimas aplinka. Sprendžiant iš *taršos* sąvokos, norint konstatuoti taršos faktą nėra būtina, kad šiems objektams realiai būtų pakenkta – pakanka vien tokios galimybės. Tačiau svarbu įsisąmoninti, kad tarša nėra savaiminis blogis. Kitaip tariant, taršos fakto konstatavimas dar nereiškia, kad buvo padarytas pažeidimas. Juk, pavyzdžiui, pervežimus vykdančių įmonių automobiliai aplinką variklio išmetamosiomis dujomis teršia nuolat, tačiau tai dar nereiškia, kad jie daro pažeidimą ir kad tokia veikla teisės turėtų būti apskritai draustina. Todėl visiškai suprantama, kad taršos faktui konstatuoti pakanka pakenkimo tikimybės. Jeigu reikalautume realaus pakenkimo, tuomet jau tektų kalbėti apie žalą. Visa tai reiškia, kad ši trečioji taršos sukėlimo sąlyga atlieka iš esmės tik pagalbinę funkciją, nes galimybė pakenkti vienam iš mūsų minėtų keturių saugomų gėrių egzistuoja visada. Kitaip tariant, bet koku išmetimu gali būti pakenkta arba aplinkai, arba žmogaus sveikatai, arba materialiam turtui, arba teisėtam naudojimuisi aplinka.

Atsižvelgiant į šią trumpą taršos sukėlimo sąlygų analizę, galima daryti išvadą, kad kartinė taršos atsiradimo sąlyga yra išmetimas (ūkinės veiklos vykdymas, kaip minėjome, yra labai abstraktus dalykas, pagal dabartinį apibrėžimą apimantis viską, be to, sąvoka *ūkinė veikla* apskritai keistina į sąvoką *žmogaus veikla*, o pakenkimą taip pat galime konstatuoti visada). Taigi jeigu į aplinką buvo išmestos medžiagos, virpesiai, šiluma ar triukšmas, t. y. jeigu jie tapo nevaldomi (buvo atsisakyta jų valdymo),¹¹⁴ vadinasi, įvyko tarša.

Taigi pagal atliekų kaip išmestų objektų sampratą atliekos suvokiamos kaip bet kokie objektai, kurie buvo išmesti (išmetimą suvokiant kaip atsisakymą nuo objekto valdymo) ir yra laikytinos sudedamąja taršos teisinio reguliavimo dalimi.

¹¹⁴ Norėtusi pastebėti, kad lengviausia (aiškiausia) išmetimą apibrėžti kalbant apie medžiagų palikimą be valdymo. Tačiau tai galioja ir virpesiams, šilumai bei triukšmui, nors jie ir nėra materialūs objektai. Šių objektų išmetimas – tai jų nevaldymas, t. y. tokia situacija, kai mes virpesių, šilumos arba triukšmo nebecontroliuojame (nesuvaldome). Toks valdymo netekimas gali būti sąlygotas dviejų priežasčių: (1) arba mes praradome tam tikro proceso kontrolę ir nebegalime nieko pakeisti (pavyzdžiui, sumažinti triukšmo lygį ar sušvelninti virpesius); (2) arba nenorėjome virpesių, šilumos ar triukšmo valdyti tam tikrose teisės aktais nustatytose ribose, t. y. atsisakėme teisės aktais nustatyto valdymo ir išmetėme daugiau, stipriau, garsiau nei leidžiama, tačiau turime galimybę grįžti prie leistino lygio.

Apibendrinant aptartąsias atliekų sampratas būtina pažymėti, kad jos turi ne vieną sąlyčio tašką.

Pavyzdžiui, pagal atliekų vertės sampratą atliekomis laikomi tie daiktai, kurie jų turėtojai turi subjektyviai neigiamą vertę. Tuo tarpu atliekų kaip būsenos samprata teigia, kad atliekos yra atsisakyti daiktai. Tačiau juk atsisakyti daiktai dažniausiai nepraranda valdymo (nebent jie būtų išmetami, o tai jau atliekų kaip išmestų objektų samprata) ir yra perduodami tam, kam jie turi subjektyviai teigiamą vertę, taigi jie vėl tampa daiktais (ištekliais), yra saugiai gražinami į rinką ir gyvavimo ciklas prasideda iš naujo.

Arba, pavyzdžiui, atliekų kaip veiksmų samprata suponuoja, kad atliekų suvokimas priklauso nuo termino *atsisakyti* reikšmės, o šis terminas gali būti sietinas su daiktų tapimu subjektyviai beverčiais (atliekų vertės samprata) arba su tiesioginiu fiziniu atsisakymo veiksmo atlikimu (atliekų kaip būsenos samprata – daiktų yra atsisakyta), arba su daiktų paskirties įvertinimu (atliekų kaip paskirties samprata), arba su daiktų atsisakymu nuo valdymo (atliekų kaip išmestų objektų samprata).

Pagal atliekų neigimo sampratą siekiama reguliuoti ne atliekas, bet daiktų keliamą riziką aplinkai, tuo tarpu atliekų kaip būsenos samprata pabrėžia, kad atliekos yra viena iš daiktų būsenų, kad daiktai tiesiog cikliškai keičia būsenas ir kad mes iš esmės reguliuojame veiksmus su daiktais, o atliekomis turėtume laikyti tik tuos daiktus, kurie nėra saugiai gražinti į aplinką arba rinką. Tuo tarpu daiktai, kurie nėra saugiai gražinti į rinką ir aplinką, gali būti siejami su atsisakymu nuo daiktų valdymo, nes toks atsisakymas didina jų pavojingumą aplinkai.

Galų gale atliekų kaip kriterijų samprata pabrėžia, kad buvimas atliekomis priklauso nuo tam tikrų suformuluotų ir pripažintų kriterijų. Tokiais kriterijais gali būti ir mūsų aptartų sampratų teiginiai.

Atliekų sampratų įvairovė rodo, kad atliekos gali būti suvokiamos įvairiai, tačiau esminis kiekvienos sampratos tikslas turėtų būti išspręsti pagrindines atliekų (arba atsisakytų daiktų) keliamas problemas – pašalinti jų pavojingumą aplinkai ir žmonių sveikatai bei išsaugoti gamtos išteklius.

Apibendrinami, galėtume padaryti tokias išvadas:

1. Teisės moksle nėra vieningos nuomonės apie tai, kas laikytina atliekomis. Ir nors Europos Sąjungos teisėje atliekų samprata yra nusistovėjusi bei gana plačiai išaiškinta Europos Teisingumo Teismo, teisės mokslininkų tarpe ji

dažnai kritikuojama: vienų dėl nepakankamos aplinkos apsaugos, kitų – dėl per daug griežto ir smulkmeniško reguliavimo. Iš to kyla daugybė įvairių atliekų aiškinimo variantų, taigi ir atliekų sampratų: atliekų vertės, atliekų kriterijų, atliekų kaip veikslių, atliekų kaip paskirties, atliekų kaip pavojingų medžiagų, atliekų neigimo, atliekų kaip būsenos, atliekų kaip išmestų objektų. Tokia atliekų sampratų įvairovė rodo, kad atliekų teisinis reguliavimas nėra visiškai tinkamas. Atliekų sampratų gausą taip pat lemia dvi pagrindinės atliekų keliamos problemos: pavojingumas aplinkai ir žmonių sveikatai bei gamtos išteklių praradimas.

2. Pagal atliekų vertės sampratą medžiagų ir daiktų priskyrimas atliekomis priklauso nuo jų subjektyvios vertės. Kuo medžiagų ir daiktų subjektyvi vertė mažesnė, tuo didesnis jų pavojingumo laipsnis aplinkai ir žmonių sveikatai. Medžiagos ir daiktai atliekomis virsta tuomet, kai jų turėtojai jie tampa subjektyviai beverčiai (kai jų subjektyvi vertė yra nulinė arba neigiama). Atliekomis laikytinos ir tokios medžiagos bei daiktai, kurie savo vertę praranda dėl netyčinių asmens veikslių. Pagal atliekų vertės sampratą perdirbamos ir pakartotinai panaudojamos medžiagos ir daiktai atliekomis nelaikytini.
3. Pagal atliekų kriterijų sampratą atliekomis laikytinos tokios medžiagos ir daiktai, kurie atitinka tam tikrus teisės aktuose ir teismų praktikoje nustatytus kriterijus. Ši samprata dominuoja Europos Sąjungos atliekų teisėje, o Europos Teisingumo Teismas, aiškindamas atliekų sampratą, pateikia daugybę kriterijų, kaip atskirti atliekas nuo neatliekų, tačiau visais atvejais lemiamas kriterijus yra Atliekų direktyvos tikslas, t. y. nuo to, kaip aiškinamas Atliekų direktyvos tikslas, priklauso medžiagų ir daiktų priskyrimas arba nepriskyrimas atliekomis. Nors ši samprata sulaukia nemažai kai kurių teisės mokslininkų kritikos, tačiau laikomasi nuomonės, kad alternatyvos dabartinei atliekų sąvokai, paremtai daugybe Teismo suformuluotų kriterijų, praktiškai nėra.
4. Atliekos pagal atliekų kaip veikslių sampratą suvokiamos kaip bet kokios medžiagos ar daiktai, kurių yra atsisakoma. Medžiagų ir daiktų priskyrimas

- atliekoms priklauso nuo to, kokie asmens veiksmai laikytini atsisakymu. Vieningos nuomonės, kaip turėtų būti aiškinamas terminas „atsisakyti“, nėra.
5. Atliekų pagal atliekų kaip paskirties sampratą suvokimas priklauso nuo daiktų paskirties, kuri gali būti neapibrėžta, terminuota arba apibrėžta. Atsižvelgiant į daiktų paskirtį, seka objektyvios arba subjektyvios jų atsisakymo priežastys.
 6. Pagal atliekų kaip pavojingų medžiagų sampratą apie atliekų buvimą (nebuvimą) sprendžiama atsižvelgiant į tai, kokį pavojų aplinkai kelia atitinkama medžiaga ar daiktas. Kuo tas pavojus didesnis, tuo didesnė tikimybė, kad medžiaga ar daiktas yra atliekos.
 7. Atliekų neigimo sampratoje akcentuojama atliekų prevencija, t. y. su medžiagomis ir daiktais turi būti elgiamasi taip, kad atliekos visai nesusidarytų. Pabrėžiamas medžiagų gyvavimo ciklas ir teigiama, kad vertėtų keisti dabartinį teisinį reguliavimą, t. y. reguliuoti ne atliekų rūšis, o medžiagas: sekti kiekvienos medžiagos gyvavimo ciklą nuo jos „paėmimo“ iš aplinkos iki saugaus „grąžinimo“ į aplinką.
 8. Atliekų kaip būsenos sampratoje pabrėžiama, kad buvimas atliekomis tėra viena iš daugelio daiktų būsenų. Kadangi tai tik būseną, atliekų teisinis reguliavimas tėra fikcija – turime reglamentuoti ne būsenas, bet tai, kas objektyviai apibrėžiama – daiktus. Atliekomis galėtume laikyti nebent tik tuos daiktus, kurie nėra valdomi, t. y. kurie yra išmesti, taigi negražinti saugiai į rinką arba aplinką.
 9. Pagal atliekų kaip išmestų objektų sampratą atliekos suvokiamos kaip bet kokie objektai, kurių valdymo buvo atsisakyta. Šiuo požiūriu atliekos tampa taršos teisinio reguliavimo sudėtine dalimi.

Apibendrinami pirmąjį probleminį aspektą galime teigti, kad atliekų sampratų įvairovė savaime iškelia klausimą, ar pagal dabartinį atliekų teisinį reguliavimą atliekos suvokiamos tinkamai. Autoriaus nuomone, tinkamiausia atliekų samprata yra ta, kuria išsprendžiamos dvi pagrindinės atliekų keliamos problemos – pavojingumo aplinkai ir žmonių sveikatai bei gamtos išteklių praradimo. Kiekviena iš aptartų sampratų savyje turi pozityvių elementų, kuriuos pritaikius teisės aktuose, atliekų keliamas problemas pavyktų išspręsti.

II DALIS

ANTRASIS PROBLEMINIS ASPEKTAS: NESUSISTEMINTA ATLIEKŲ TEISINIO REGULIAVIMO TERMINIJA

Šioje dalyje analizuojamą probleminį aspektą autorius įvardija taip: *Atliekų teisinio reguliavimo terminija lietuvių kalba yra nesusisteminta ir vartojama netiksliai*. Tai tuo pačiu ir vienas iš ginamųjų šio darbo teiginių.

Atskleidžiant pasirinktą probleminį aspektą, aptariami du itin svarbūs atliekų teisinio reguliavimo terminai – *atsikratyti* ir *atliekų naudojimas*. Pirmasis terminas yra iš atliekų susidarymo teisinio reguliavimo srities, o antrasis – iš atliekų tvarkymo teisinio reguliavimo srities. Atsižvelgiant į atliktą analizę, šiuos terminus siūloma keisti.

1. Tinkamo termino, siekiant apibrėžti atliekas, paieškos

Šiame darbo skyriuje išskiriami du poskyriai. Pirmajame poskyryje aptariami termino *atsikratyti* vartojimo ypatumai ir siūloma šį terminą pakeisti kitu, kur kas platesnės reikšmės terminu. Antrajame poskyryje aiškinamasi, ar atliekos yra tai, kuo atsikratome šiuo metu, ar tai, kuo jau atsikratėme.¹¹⁵

1.1. Ar tikrai daiktai galime tik atsikratyti?

Svarbiausias atliekų sąvokos terminas yra *atsikratyti*. Būtent šiuo terminu yra atskleidžiama atliekų sąvokos esmė, nuo šio termino aiškinimo priklauso, ar daiktai bus, ar nebus priskiriami prie atliekų, ir būtent šio termino aiškinimas tarp teisininkų kelia daug diskusijų.¹¹⁶

¹¹⁵ Šioje vietoje kol kas dar specialiai vartojame terminą *atsikratyti*.

¹¹⁶ Žr., pavyzdžiui: E. Scotford. *Trash or treasure: policy tensions in EC waste regulation*. Journal of Environmental Law (2007) vol. 19, Nr. 3, P. 374-376; D. Wilkinson. *Time to discard the concept of waste?* Environmental Law Review (1999) Nr. 1, P. 178-180; S. Tromans. *EC waste law – a complete mess?* Journal of Environmental Law (2001) vol. 13, Nr. 2, P. 140-146; J. T. Smith II. *The challenges of environmentally sound and efficient regulation of waste – the need for enhanced international understanding*. Journal of Environmental Law (1993) vol. 5, Nr. 1, P. 93-96; I. Cheyne. *The definition of waste in EC law*. Journal of Environmental Law (2002) vol. 14, Nr. 1, P. 63-71; I. Cheyne, M. Purdue. *Fitting definition to purpose: the search for a satisfactory definition of waste*. Journal of Environmental Law (1995) vol. 7, Nr. 2, P. 154-163 ir kt.

Lietuvos teisės sistemoje šis terminas nėra įsitvirtinęs, be to, į mūsų teisės sistemą jis yra patekęs iš ES teisės, iš kurios dažnai aklaai perimame daug terminų, net nepagalvodami apie tai, ar jie geriausiai apibūdina atitinkamą objektą ar reiškinį. Pastebėtina, kad AD 1975, AD 2006 ir AD 2008 pateiktoje atliekų sąvokoje vartojamas terminas *atsikratyti*, tačiau AD 1991 buvo vartojamas terminas *šalinti*, o viename iš naujosios AD 2008 projektų – terminas *išmesti*. Ir nors visi šie trys terminai, t. y. *atsikratyti*, *šalinti* ir *išmesti*, iš esmės laikytini sinonimais, tačiau teisinėje kalboje, siekiant išvengti neaiškumų, neapibrėžtumo bei galimų įvairių interpretacijų, vienam konkrečiam procesui apibūdinti yra vartojamas vienas konkretus terminas, o ne keletas savo prasme panašių terminų pasirinktinai.¹¹⁷ Taigi ir šiuo atveju turėtų būti vartojamas vienas konkretus terminas, t. y. arba *atsikratyti*, arba *išmesti*, arba *šalinti*.

Pirmiausiai svarbu nustatyti, ar direktyvose užsienio kalbomis šie žodžiai sutampa. AD 1975 anglų kalba vartojamas terminas *to dispose of*, o visose vėlesnėse direktyvose – terminas *to discard*¹¹⁸. Visuose analizuojamuose dokumentuose prancūzų kalba vartojamas terminas *se défaire*, o ispanų kalba – *desprenderse*. Įdomumo dėlei galima paminėti, kad ir visuose analizuojamuose dokumentuose latvių bei lenkų kalbomis yra vartojamas vienas terminas: atitinkamai *atkrīvoties* ir *usunąć*, todėl ir lietuvių kalboje turėtų būti vartojamas vienas konkretus terminas.

O koks terminas yra vartojamas Lietuvos Respublikos teisės aktuose, reglamentuojančiuose atliekų tvarkymą? ATĮ (nuo 2011-05-03 galiojanti redakcija) 2 straipsnio 6 dalyje¹¹⁹ atliekos apibrėžiamos taip:

Atliekos – medžiaga ar daiktas, kurių turėtojas atsikrato, ketina ar privalo atsikratyti.¹²⁰

¹¹⁷ Pavyzdžiui, statybos teisėje pasirinktinai nevartojami žodžiai *pastatas*, *namas* ir *statinys*. Pagrindinis pastatytam ar statomam objektui apibūdinti skirtas terminas yra *pastatas*, tad vietoj šio termino laisvai vartodami bet kokį kitą terminą (nors jis bendrinėje kalboje ir būtų laikomas sinonimu), pakeistume atitinkamo teksto prasmę ir sukeltume daug neaiškumų.

¹¹⁸ Net toks palyginti nežymus direktyvos teksto anglų kalba pakeitimas sukėlė nemažai teisės mokslininkų diskusijų. Imta analizuoti, dėl kokių priežasčių vienas žodis buvo pakeistas kitu, pradėtos lyginti terminų *to dispose of* ir *to discard* reikšmės bei jų skirtumai. Įdomu tai, kad net ir patys gimtakalbiai nesutaria, kuris terminas šiuo atveju yra tikslesnis ir platesnis. Be to, šį klausimą analizavę autoriai neatkreipė dėmesio į tai, kad direktyvos tekste, pavyzdžiui, prancūzų kalba analogiškas terminas *se défaire* nebuvo pakeistas ir visuose direktyvos variantuose išliko toks pats (plačiau žr.: Wilkinson, D. *Time to Discard the Concept of Waste?* Environmental Law Review. 1999, p. 177-180; Cheyne, I. *The Definition of Waste in EC Law*. Journal of Environmental law. Vol. 14, Nr. 1, p. 65-67; Cheyne, I; Purdue, M. *Fitting Definition to Purpose: the Search for a Satisfactory Definition of Waste*. Journal of Environmental Law. Vol. 7, Nr. 2, p. 154-156.

¹¹⁹ Žin., 1998, Nr. 61-1726; Žin., 2002, Nr. 72-3016.

Tačiau pirmojoje Atliekų tvarkymo įstatymo redakcijoje, kuri galiojo nuo 1998-07-08 iki 2002-12-31, atliekos buvo apibrėžiamos kaip *įvairios medžiagos ar daiktai, kuriuos atliekų turėtojas pašalina, nori pašalinti arba privalo pašalinti ir kurie priklauso atliekų kategorijai pagal šio įstatymo 8 straipsnio 2 dalyje numatytą atliekų klasifikatorių*. Taigi ir Lietuvos teisės aktuose nagrinėjamas terminas nebuvo vartojamas vienodai: iš pradžių vartotas terminas *pašalinti* (tai dar vienas sinonimas greta žodžių *atsikratyti, išmesti ir šalinti*), o po to jis pakeistas terminu *atsikratyti*.

Siekiant nustatyti, kuris iš minėtų keturių žodžių (*atsikratyti, išmesti, pašalinti ar šalinti*) yra tinkamiausias terminas (tiksliausiai perteikiantis apibūdinamo veiksmo esmę) teisinėje kalboje, pirmiausiai į pagalbą būtina pasitelkti Lietuvių kalbos žodyną, kuriame minimi žodžiai yra apibūdinami taip:

Atsikratyti – nuo savęs šalin varyti, atsipalaiduoti, išsisukti. Pateikiami tokie šio žodžio vartojimo pavyzdžiai: *Lenda, prašo – niekaip tu nuo jo neatsikratysi nedavęs; Jis sumanė gudrumu atsikratyti nelauktu svečiu; Jin tos podukros nekėsdavo, norėjo jos atsikratyti; Mes beveik visi atsikratėme nuo tos dvasios; Aš per dvejetą metų įveikiau (nors, prisipažinsiu, su dideliu vargu) atsikratyti nuo papratimo meluoti, klastoti, apgaulinėti, veidmainiauti; Kad prisikabino – nebegaliu atsikratyti ir kt.* Kitokių žodžio *atsikratyti* reikšmių, susijusių su nereikalingų daiktų išmetimu, pašalinimu, žodyne nėra pateikta.

Išmesti – pašalinti (nereikalingą, netinkamą). Pateikiami tokie šio žodžio vartojimo pavyzdžiai: *[j]au aš stovus iš pirkios išmečiau; [i]š dainos žodžio neišmesiu ir kt.*

Pašalinti – padaryti, kad visai nebūtų, likviduoti. Pateikiami tokie šio žodžio vartojimo pavyzdžiai: *[m]ums reikia pamėginti imtis griežtesnių priemonių pagrindinei blogybei pašalinti; [t]arties žargoninės ypatybės labai sunkiai pašalinamos ir kt.*

Šalinti – daryti, kad visai nebūtų, likviduoti, naikinti. Pateikiami tokie šio žodžio vartojimo pavyzdžiai: *[p]rincipinga, sveika kritika visad yra geriausias būdas trūkumams šalinti; [j]i visas kliūtis šalino ir visas mano jėgas stiprino ir kt.*¹²¹

Dabartinės lietuvių kalbos žodyne šie žodžiai yra apibrėžiami taip:

¹²⁰ Iš karto matyti, kad sąvokoje nėra suderinti skaičiai. Turėtų būti: *atliekos – medžiagos, ar daiktai, kurių turėtojas atsikrato <...>*.

¹²¹ Lietuvių kalbos žodynas (T. I–XX, 1941-2002): elektroninis variantas. Red. Naktinienė G. // Vilnius, Lietuvių kalbos institutas, 2005. Interneto prieiga: <http://www.lkz.lt>.

Atsikratyti – *atsipalaiduoti, išsisukti, šalin nuvaryti*. Pateikiami tokie šio žodžio vartojimo pavyzdžiai: *[n]egaliu aš jo atsikratyti; [j]is sumanė gudrumu atsikratyti nelauktų svečių*. Be to, nurodoma, kad šia reikšme žodis *atsikratyti* vartojamas šnekamojoje kalboje.

Išmesti – *pašalinti ką nereikalingą, netinkamą*. Pateikiamas toks šio žodžio vartojimo pavyzdys: *[i]š dainos žodžio neišmesti*.

Pašalinti – *padaryti, kad nebebūtų*. Pateikiami tokie šio žodžio vartojimo pavyzdžiai: *[p]ašalinti krūmus, šiukšles, pūlius; [p]ašalinti pavojų; [p]ašalinti kliūtį*.

Šalinti – *stumti, varyti į šalį*. Pateikiamas toks šio žodžio vartojimo pavyzdys: *[š]alinti šilumą*.¹²²

Tad kokį vis dėlto terminą derėtų įtvirtinti lietuvių kalboje, kad jis tiksliausiai apibūdintų viso proceso esmę, būtų visiems suprantamas ir vieningai vartojamas?

Iš pateiktų pavyzdžių matome, kad labiausiai netinkamas iš keturių nagrinėjamų žodžių yra terminas *atsikratyti*.

Visų pirma jis netinka dėl to, kad lietuvių kalboje jis nevartojamas veiksmui, kai yra pašalinamas ar išmetamas nereikalingas objektas, apibūdinti (žodynai tokios šio žodžio vartojimo reikšmės nepateikia). Be to, kaip nurodyta Dabartinės lietuvių kalbos žodyne, žodis *atsikratyti* labiau vartotinas šnekamojoje kalboje ir reiškia *išsisukti, nuvaryti šalin*. Žinome, kad šnekamosios kalbos žodžiai teisinei kalbai nėra labai tinkami.

Net jeigu ir sakome, pavyzdžiui, *pagaliau atsikračiau to seno televizoriaus*, žodis *atsikratyti* čia yra stilistiškai konotuotas ir turi šnekamosios kalbos atspalvį, t. y. jis nėra neutralus. Sakydami *atsikračiau televizoriaus* mes pasakome daugiau nei sakydami *išmečiau televizorių*, t. y. vartodami žodį *atsikratyti* mes šiuo atveju vaizdingai parodome, koks labai nereikalingas ir įgrisęs tas televizorius mums buvo ir kaip labai mes jį troškome išmesti.¹²³ Taigi galima teigti, kad šiuo žodžiu perteikiama tam tikra subjektyvi neigiama informacija. Savaiame suprantama, kad teisės normų kalba turi būti neutrali kalba, o vartojant žodį *atsikratyti* šio neutralumo nelieka.

¹²² Dabartinės lietuvių kalbos žodynas (interneto versija) // Interneto prieiga: <http://www.lki.lt/dlkz/>.

¹²³ Nors čia ir vartojame terminą *išmesti*, bet tai dar nerodo, kad jis šiuo atveju pats tinkamiausias.

Svarbu ir tai, kad terminas *atsikratyti* nėra įtrauktas į Lietuvos Respublikos terminų banką.¹²⁴ Tai rodo, kad jis iki šiol nėra aprobuotas kaip šioje konkrečioje srityje šią konkrečią situaciją (atliekų išmetimą) apibūdinantis terminas.

Taigi darytina išvada, kad terminas *atsikratyti* apibūdinant veiksmą, kurio metu yra išmetami nereikalingi objektai, teisinėje kalboje nevertotinas.

Žinoma, kalba visą laiką kinta, ji privalo būti dinamiška, lanksti, tad galima būtų svarstyti, ar termino *atsikratyti* nebūtų galima aprobuoti *išmesti* prasme (ypač atsižvelgiant į tai, kad iš visų mūsų analizuojamų keturių terminų būtent šis terminas teisės aktuose vartojamas plačiausiai).

Toliau reikėtų šiek tiek stabtelėti ties žodžiais *šalinti* ir *pašalinti* bei paaiškinti, koks yra šių žodžių skirtumas. Jau minėjome, kad žodis *šalinti* žodynuose aiškinamas kaip *daryti, kad visai nebūtų, likviduoti, naikinti*, o žodis *pašalinti* – *padaryti, kad visai nebūtų, likviduoti*. Matome, kad žodis *šalinti* apibūdina tęstinį veiksmą, t. y. kai sakome: *aš šalinu nereikalingus daiktus*, norime pabrėžti, jog tai yra nuolatinė mūsų veikla (t. y. procesas), jog mes užsiimame nereikalingų daiktų šalinimu. Sakydami *nereikalingų daiktų šalinimas*, galvoje turime procesą, kuris tęsiasi nuolat ir neaišku, kada pasibaigs. O žodis *pašalinti* reiškia baigtinį, įvykusį veiksmą, t. y. mes ne *darome, kad visai nebūtų*, bet *padarome, kad visai nebūtų*. Taigi sakydami *aš pašalinu nereikalingus daiktus*, galvoje turime baigtinį veiksmą, t. y. aš išmetu nereikalingus daiktus, ir jų daugiau nėra. Tiek žodis *šalinti*, tiek žodis *pašalinti* yra neutralūs, taip pat jie nėra tik šnekamosios kalbos žodžiai, apibūdinantys nereikalingų daiktų likvidavimą. Vadinas, kalbant apie atliekas šie abu žodžiai yra vartotini, tačiau juos vartoti būtina atsižvelgiant į žodžių reikšmės skirtumus, t. y. pasakymas *atliekų šalinimas* reiškia nuolat vykstantį procesą, o pasakymas *atliekų pašalinimas* nurodo vieną konkretų baigtinį veiksmą.

Tačiau vis dar nėra atsakyta į klausimą, ar šie žodžiai vartotini atliekų sąvokoje. Jeigu teigiame, kad atliekos yra bet kokios medžiagos ar daiktai, kuriuos turėtojas šalina arba ketina ar privalo šalinti, tai rodo, kad medžiagų ir daiktų šalinimas vyksta nuolat (procesas), todėl neaišku, nuo kurio konkretaus momento medžiagos ar daiktai virsta atliekomis ir ar iš viso jie tomis atliekomis pavirsta (gal mes daiktą šaliname šaliname ir niekaip nepašaliname). Žinoma, galima sakyti, kad atskaitos taškas yra šalinimo proceso

¹²⁴ Lietuvos Respublikos terminų bankas. Prieiga per internetą: <http://terminai.vlkk.lt/pls/tb/tb.search> [žiūrėta 2011-08-12].

pradžia, tačiau kaip tuomet tą pradžią, t. y. tą konkretų momentą (tašką), kurio metu medžiagos ar daiktai pavirsta atliekomis apibrėžti? Šiuo atveju tą konkretų momentą reikėtų apibrėžti, tačiau vartodami terminą *šalinti*, to padaryti negalime, nes, kaip minėjome, tai tęstinis veiksmas, o mums šiuo atveju reikalingas baigtinis veiksmas, t. y. konkretus veiksmas, kurio metu medžiagos ar daiktai virsta atliekomis, t. y. gaunamas rezultatas.

Žinoma, gali iškart pasirodyti, kad toks tinkamas terminas egzistuoja – *pašalinti*. Tai žodis, nusakantis konkretų baigtinį veiksma, kurio metu medžiagos ar daiktai yra pašalinami. Taigi atrodytų, kad atliekų sąvokoje šis terminas galėtų pakeisti netinkamai vartojamą terminą *atsikratyti*, tačiau vėlgi svarbu atsižvelgti į keletą žodžio *pašalinti* vartojimo aspektų.

Visų pirma, kaip minėjome, žodis *pašalinti* reiškia *padaryti, kad visai nebūtų*. Taigi jeigu medžiagų ar daiktų savininkas *padaro, kad jų visai nebūtų*, t. y. juos *pašalina*, tai rodo, kad pašalintų medžiagų ar daiktų iš esmės nėra, taigi nėra ir atliekų, vadinasi, nereikia ir viso atliekų teisinio reglamentavimo. Be to, vartodami šį terminą, negalime tiksliai nusakyti objekto tapimo atliekomis momento. Jeigu sakome: *aš pašalinau televizorių*, tai lyg ir reikštų, kad aš atlikau tokius veiksmus, kad televizoriaus jokia apčiuopiama forma nebeliko (aš jį „likvidavau“), tačiau kuriuo konkrečiu momentu mūsų televizorius virto atliekomis, lieka neaišku.

Tuo atveju jeigu šie argumentai nėra iki galo įtikinantys, tuomet vertėtų atsiversti AD 2008 I priedą, kuriame išvardytos atliekų šalinimo operacijos. Tai išvertimas ant žemės, apdorojimas žemėje, giluminis įpurškimas, surinkimas į telkinius, išleidimas į vandens telkinį ir kt.¹²⁵ Žinoma, visų pirma atkreiptinas dėmesys į tai, kad šiuo atveju minėtame priede ir kitur direktyvoje vartojamas terminas *atliekų šalinimas* taip pat nėra vartojamas tinkamai, nes *šalinimas* yra tęstinis veiksmas, o iš direktyvos priede išvardytų operacijų, kurios vadinamos *atliekų šalinimo operacijomis*, matyti, jog šios operacijos yra baigtinės, t. y. *išvertimas* (ne vertimas), *apdorojimas* (ne dorojimas), *įpurškimas* (ne purškimas), *surinkimas* (ne rinkimas), *išleidimas* (ne leidimas) ir kt. Kadangi priede išvardytos operacijos savo esme yra baigtiniai veiksmai, tai joms apibūdinti negalima vartoti žodžio, kuris reikštų nebaigtinį veiksma, o žodis *šalinti* kaip

¹²⁵ OL L 312, 2008-11-22, P. 23.

tik ir yra toks, t. y. jis reiškia ne baigtinį, o tęstinį veiksma. Tad kokį žodį tada derėtų vartoti? Į šį klausimą jau esame atsakę. *Pašalinti*. Šiuo atveju tai pats tinkamiausias žodis, nes būtent jis reiškia baigtinį veiksma ir būtent juo yra apibūdinamas veiksmas, kuriuo *padaroma, kad visai nebūtų*, o mūsų jau minėtos operacijos (išvertimas, įpurškimas, apdorojimas) kaip tik tai ir įvardija, t. y. padaryma, kad atliekų neliktų. Tad darytina išvada, kad Atliekų direktyvoje vartojamas terminas *šalinimas* nėra tikslus. Vietoj šio termino vartotinas terminas *pašalinti*.

Taigi jeigu kalbėdami apie konkrečias atliekų pašalinimo operacijas privalome vartoti terminą *atliekų pašalinimas*, tai ar galima žodį *pašalinti* vartoti atliekų sąvokoje? Atsakymas vienareikšmis: ne. Teisės normose negali būti dviejų vienodų terminų, kurie apibūdintų du skirtingus veiksmus, t. y. jeigu vartojame terminą *pašalinimas*, apibrėždami konkrečias atliekų pašalinimo operacijas, tai negalime šio termino vartoti apibrėždami atliekas. Šią išvadą patvirtina ir tai, kad atliekų direktyvose kitomis kalbomis atliekų sąvokoje yra vartojamas vienas terminas (atliekomis apibrėžti), o direktyvų prieduose – kitas (vienai iš atliekų apdorojimo operacijų apibūdinti).¹²⁶

Terminus *atsikratyti, šalinti* ir *pašalinti* jau atmetėme kaip netinkamus. Liko žodis *išmesti*. Ar tai pats tinkamiausias terminas, kurį derėtų vartoti apibrėžiant atliekas? Būtų galima pateikti ne vieną argumentą, patvirtinantį šio termino tinkamumą.

Visų pirma, mūsų minėtuose žodynuose žodis *išmesti* apibrėžiamas kaip *pašalinti ką nereikalingą, netinkamą*, taigi šio žodžio reikšmė atliekų sąvokoje yra tinkama.

Antra, anglų–lietuvių ir prancūzų–lietuvių kalbų žodynuose žodžiai *to discard* (angl.) ir *se défaire* (pranc.), vartojami atliekų sąvokoje minėtomis kalbomis, yra verčiami kaip *išmesti (nereikalingą, netinkamą)*.

Trečia, žodis *išmesti* reiškia konkretų baigtinį veiksma, todėl vartodami šį žodį mes galime nusakyti tikslų momentą, kada medžiagos ar daiktai virsta atliekomis, t. y. tada, kai jie yra išmetami.¹²⁷

¹²⁶ Be to, atliekų sąvokoje vartojamas terminas veiksmui su medžiagomis ar daiktais apibrėžti negali sutapti su atliekų direktyvų prieduose esančiu terminu dar ir dėl to, kad minėtas veiksmas, kuriuo apibrėžiamos atliekos, apima ne tik atliekų pašalinimo operacijas, bet ir atnaujinimo operacijas.

¹²⁷ Vertėtų pabrėžti, kad šiuo atveju sunkiau nusakyti *ketinimo išmesti* momentą, tačiau tai galėtų būti tas momentas, kai daiktų ar medžiagų turėtojas suvokia, jog tam tikrą daiktą reikėtų išmesti arba kai jis savo ketinimą parodo tam tikrais konkrečiais veiksmais. *Privalėjimo išmesti* momentą nusakyti yra lengviau, nes pareiga išmesti atitinkamą daiktą atsiranda nuo to momento, kurį nustato atitinkama teisės norma, įpareigojanti atitinkamą daiktą išmesti.

Taigi visa tai rodytų, kad teisės aktuose atliekos tiksliausiai apibrėžtinoms vartojant žodį *išmesti*.

Tačiau autorius, pats ilgą laiką laikęsis nuomonės, kad terminas *išmesti* atliekomis apibrėžti būtų tinkamiausias, vis dėlto mano, kad yra geresnis terminas.

Nors terminas *išmesti* šiuo atveju atrodo priimtinausias, tačiau vis dėlto yra vienas išties nemažas jo trūkumas. Šis terminas yra per daug siauras. Sakydami *išmesti* mes įsivaizduojame konkretų fizinį veiksmą: paimame mums nereikalingą daiktą, nunešame jį į tam tikrą vietą ir paliekame jį „likimo valiai“. Žinoma, mes taip elgiamės su daugeliu daiktų, kurių mums nereikia ir šiuo atveju iš tiesų galime sakyti, kad mes daiktus išmetame. Bet ar visada? Labiau įsigilinkime į šio termino reikšmę. Juk iš tiesų išmetimas yra tai, kad daiktas lieka be turėtojo, jo niekas nebevaldo, jis yra tiesiog paliktas ir niekam nepriklauso. Ar to ir siekiama atliekų teisiniu reguliavimu? Priešingai – juo siekiama, kad daiktai niekada neprarastų turėtojo, kad jie visada būtų valdomi. Tai, kad mes daiktus sudedame į atliekų surinkimo konteinerį, nerodo, jog tie daiktai lieka be turėtojo ir jų niekas nebevaldo. Ne, daiktų sudėjimas į konteinerį rodo tik jų perdavimą kitam turėtojui, t. y. asmeniui, kuriam mūsų į konteinerį sudėtų daiktų reikia. O išmetimas – tai toks veiksmas, kai daiktus sudedame ne į konteinerį, bet išvežame į mišką ir išverčiame po medžiu. Tada iš tiesų galima teigti, kad mes daiktus išmetėme, nes jie liko be turėtojo ir tapo nebevaldomi.

Be to, daiktai atliekomis virsta ne tik tada, kai jie yra fiziškai sudedami į šiukšlių maišą ir nunešami į konteinerį. Tai tik vienas iš virtimo atliekomis atvejų. Daiktų atidavimas, pardavimas, ardymas, smulkinimas ir kt. taip pat gali rodyti, jog tai atliekos. Pavyzdžiui, jeigu daiktų mums nereikia, mes nebūtinai juos skubame nešti į konteinerį, nors tai jau atliekos. Mes juos galime parduoti arba atiduoti. O remontuodami namą nuimtas papuvusias dailylentes galime supjaustyti ir panaudoti kurui. Taigi akivaizdu, kad yra daugybė veiksnių, kurie rodo, kad tam tikras daiktas yra atliekos, tačiau kurių terminas *išmesti* dėl savo siaurumo neapima. Be to, terminas *išmesti* šiuo atveju netgi turi neigiamą reikšmę ir, kaip matysime toliau, yra sietinas su taršos teisiniu reguliavimu, nes išmesti daiktai yra nevaldomi daiktai, o nevaldomi daiktai teršia aplinką.

Šiuo atveju akivaizdu, kad mums reikia ganėtinai plataus termino, apimančio kiek įmanoma daugiau ir kuo įvairesnių veiksnių (išnešimą, išmetimą, atidavimą, pardavimą, padėjimą, smulkinimą, pjovimą ir kt.), be to, mums reikalingas ir kuo

neutralesnis terminas, neturintis jokių neigiamų konotacijų (kaip, pavyzdžiui, turi terminas *atsikratyti*).

Atsižvelgdami į visa tai, manome, kad tinkamiausias terminas atliekomis apibrėžti yra *atsisakyti*. Taigi atliekomis turėtume laikyti medžiagas ir daiktus, kurių turėtojas atsisako, ketina arba privalo atsisakyti.

Be to, dar labai svarbu pažymėti, kad terminas *atsisakyti* nusako nebūtinai vien tik kokį nors konkretų ir aiškiai matomą fizinį veiksmą. Šis terminas labai tiksliai atskleidžia ir turėtojo bei daikto santykį. Juk mes daiktų atsisakome ne vien dėl objektyvių priežasčių (atitarnavo, neturiu kaip panaudoti, sugedo ar pan.), bet ir dėl subjektyvių priežasčių (tiesiog nebenoriu daugiau naudoti pagal paskirtį).¹²⁸ Kitaip tariant, mes subjektyviai galime atsisakyti daiktą naudoti pagal paskirtį ir tai jau bus atliekos. Fizinis daikto atsisakymas tarsi reikalauja, kad pasikeistų jo turėtojas. Tuo tarpu subjektyvus daikto atsisakymas gali apimti ir tokį atvejį, kai daikto turėtojas nepasikeičia, t. y. nors daikto ir atsisakome, mes išliekame jo turėtojais, nes fiziškai jo niekam neperduodame.

Taigi termino *atsisakyti* universalumas šiuo atveju akivaizdus: juo ne tik galime apibūdinti iš esmės bet kokį fizinį veiksmą su daiktais, kurie yra netinkami, nereikalingi ar kurių nenorima naudoti, bet ir apibrėžti tiek objektyvų, tiek ir subjektyvų turėtojo bei paties daikto santykį. Todėl atliekų teisinio reguliavimo srityje vietoj termino *atsikratyti* siūlytina vartoti terminą *atsisakyti*.

1.2. Atliekos yra tai, ko atsisakome, ar tai, ko atsisakėme?

Atliekų sąvokoje su atliekomis atliekami veiksmai, t. y. atsikratymas, išmetimas, pašalinimas ar šalinimas¹²⁹ yra apibrėžiami esamuoju laiku, t. y. *atsikrato, išmeta, šalina, pašalina*. Taigi būtų galima teigti, kad atliekos yra tik tokios medžiagos ar daiktai, kurių yra atsisakoma šiuo konkrečiu metu, t. y. tuomet, kai turėtojas medžiagų ar daiktų atsisako (atlieka su jais atsisakymo veiksmą), jie yra atliekos, tačiau vos tik atsisakymo

¹²⁸ Prisiminkime, kad kaip tik tai išsako E. Pongrácz ir V. Pohjola aiškindami atliekų kaip paskirties sampratą (žr. Pongrácz E., Pohjola V. *Re-defining waste, the concept of ownership and the roles of waste management*. Resources Conservation & Recycling. Nr. 40.2 (2004)).

¹²⁹ Kaip minėjome, skirtingą šių terminų vartojimą lemia skirtingos teisės aktų redakcijos, kurios nėra suderintos tarpusavyje.

veiksmas baigiamas, pagal atliekų sąvoką tokios medžiagos ar daiktai jau nebūtų laikomi atliekomis, nes atliekos yra tai, ko turėtojas *atsisako*, o ne tai, ko jis *atsisakė*. Šį teiginį patvirtina ir tai, kad, pavyzdžiui, atliekas tvarkanti įmonė su atsisakytomis medžiagomis ir daiktais jau atlieka ne atliekų atsisakymo, bet tvarkymo veiksmus. Kitaip sakant, tarp daiktų atsisakymo ir atliekų tvarkymo lygybės ženklą dėti negalima. Be atsisakymo nebus ir tvarkymo, t. y. tvarkyti (atliekų teisės prasme) galima tik tuos daiktus ir medžiagas, kurių yra atsisakyta. Kitaip sakant, atliekų tvarkymo veiksmai yra skirti medžiagoms ar daiktams, kurie atliekomis virto dėl to, kad jų buvo atsisakyta, sutvarkyti. Tokiu atveju galima teigti, kad atsisakytoms medžiagoms ar daiktams patekus į kito asmens, pavyzdžiui, atliekų tvarkytojo, rankas, jie jau nebėra atliekos, nes tvarkytojas jų neatsisakė. Ir nors tvarkytojas yra tų medžiagų ir daiktų turėtojas, bet jį vargu ar galėtume pavadinti atliekų turėtoju, nes ne jis tų daiktų atsisakė. Priešingai, jis siekia sutvarkyti tai, ko buvo atsisakyta, t. y. atsisakytas medžiagas ir daiktus kaip galima tinkamiau panaudoti kuo mažiau kenkiant aplinkai ir žmonių sveikatai.¹³⁰ Taigi veiksmai, kuriuos atlieka, pavyzdžiui, atliekų tvarkytojas, nėra atliekų atsisakymo veiksmai, nors pagrindinis atliekas apibrėžiantis kriterijus yra jų atsisakymas. Žinoma, atliekų tvarkytojas tam tikrus veiksmus atlieka tik su tomis medžiagomis ar daiktais, kurių yra atsisakyta, t. y. kurie yra tapę atliekomis. Tačiau jeigu atsisakymą apibrėžiame tik esamuoju laiku, gali susidaryti įspūdis, jog atliekos yra tik tai, ko atsisakoma dabartiniu momentu. Todėl galbūt tiksliau atliekas būtų apibrėžti vartojant būtajį laiką, t. y. atliekos yra medžiagos ir daiktai, kurių turėtojas ne *atsisako*, bet kurių jis *atsisakė*. Tai būtų pakankamai logiška, nes iš tiesų didžioji su atliekomis atliekamų veiksmų dalis vykdoma po to, kai medžiagų ar daiktų yra jau atsisakyta. O pats atsisakymo momentas dažniausiai užtrunka vos kelias akimirkas, kurių metu medžiagos ar daiktai virsta atliekomis. Vadinasi, jeigu atliekomis laikomos tik tokios medžiagos ar daiktai, kurių yra *atsisakoma*, tai atliekos egzistuoja labai trumpą laiką – tik atsisakymo momentu. Po

¹³⁰ Žinoma, praktiškai sunku įsivaizduoti, kad atliekas surenkanti ir išvežanti įmonė, kuri šiuo atveju būtų laikoma atliekų tvarkytoju (pavyzdžiui, UAB „VSA“, UAB „Kauno švara“ ar UAB „Dzūtra“), savo sunkvežimiuose veža kažką kita, o ne atliekas arba kad tuos visus atsisakytus daiktus jos siekia vėl gražinti „į gyvenimą“. Tokių įmonių veikla suvokiama kaip būtina paslauga, kad „nepaskęstume šiukšlėse“ ir kad visa tai, ką jos surenka, atsidurtų sąvartynuose. Kai kurios iš jų savo pavadinimuose vartoja žodžius, sudarančius įspūdį, kad jos labai rūpinasi aplinka (kas iš tiesų ir turėtų būti daroma), pavyzdžiui, UAB „Ecoservice“ arba UAB „Veolia Environmental Services Lietuva“, tačiau iš tiesų dažniausiai jų veikla apsiriboja atsisakytų daiktų pervežimu iš konteinerių į sąvartynus. Taigi bent jau Lietuvoje tikrai sunku įsivaizduoti, kad išvežėjo surinkti atsisakyti daiktai yra kažkam naudingi ir reikalingi ištekliai, o ne atliekos.

atsisakymo tokios medžiagos ar daiktai jau negali būti laikomi atliekomis, nes atliekos yra tik tai, ko turėtojas *atsisako*, o ne tai, ko *atsisakė*. Taigi visa tai, ko buvo atsisakyta, jau nėra atliekos, tai kažkas neapibrėžta. Juk atliekų tvarkytojas surenka, veža ir apdoroja ne medžiagas ar daiktus, kurių yra *atsisakoma* (o tik tokios medžiagos ar daiktai yra atliekos), bet jau *atsisakytas* medžiagas ar daiktus. Atliekų tvarkymas nėra jų pakartotinis atsisakymas. Atsisakymo procesas yra labai trumpas, jis baigiasi, ir tada neišku, kas iš tiesų tos atsisakytos medžiagos ar daiktai yra.

Žinoma, šie samprotavimai gali pasirodyti pakankamai kontraversiški, tačiau juos reikia pateikti vien dėl to, kad toks atliekų sąvokos aiškinimas yra galimas. Taip apibrėžiant atliekas galima teigti, kad jos nustoja būti atliekomis vos patekę į asmens, kuris jų neatsisako, o, pavyzdžiui, tvarko rankas, nes atliekų tvarkytojas atsisakytas medžiagas ar daiktus vertina, kadangi šių objektų tvarkymas jam duoda pelną.¹³¹ Taigi galėtume kelti klausimą, ar atliekos nustoja būti atliekomis tuomet, kai jas ima valdyti asmuo, kuriam atliekos reikalingos, kuris jas gali vienu ar kitu būdu panaudoti. Tačiau vargu ar atliekų tvarkytojo automobilyje pamatę ką tik iš konteinerio suverstus plastikinius butelius pavadintume juos kaip nors kitaip, o ne atliekomis. Vis dėlto kitoks pavadinimas įmanomas – *antrinės žaliavos*. Iš tiesų didelė dalis atliekų, ypač išrūšiuotų, gali būti panaudojama kaip antrinės žaliavos. Net ir nerūšiuotos atliekos, jeigu jos yra deginamos siekiant gražinti energiją (gražinimo operacija), o ne pašalinti sudeginant (pašalinimo operacija), gali būti laikomos antrinėmis žaliavomis, nes jos pakeičia įprastines žaliavas, kurios būtų naudojamos energijai gaminti. Faktiškai atliekomis turėtų būti laikomos tik tokios medžiagos ar daiktai, kurių neįmanoma arba nenorima gražinti.

Žinoma, pagal dabartinį teisinį reguliavimą ir nusistovėjusią praktiką medžiagos ar daiktai atliekomis laikomi ne tik tada, kai jų yra *atsisakoma*, bet ir po to, kai jų *buvo*

¹³¹ Tai taikytina net ir išvežimo į sąvartyną atveju – kuo daugiau atvežti atsisakyti daiktai sveria, tuo brangesnis jų priėmimo mokestis, kurį realiai moka ne atliekų išvežėjas, bet kiekvienas asmuo, iš kurio atliekos buvo paimitos. Taigi atliekų išvežėjai yra suinteresuoti į sąvartynus atvežti kuo daugiau sveriančius atsisakytus daiktus ir medžiagas, nes tada jie gali „paprašyti“ už išvežimo paslaugą iš asmenų „daugiau pinigų“. Todėl prieš atvežant atsisakytus daiktus į sąvartyną kartais specialiai didinamas jų svoris (pavyzdžiui, laistant vandeniu arba „papildant“ akmenimis arba kuo sunkesniu statybiniu laužu ir kt.):

STT Šiaulių valdybos pareigūnai šiuo metu atlieka tyrimą dėl sukčiavimo stambiu mastu. Tyrimas pradėtas po to, kai gauta duomenų, jog atliekas Šiaulių mieste surenkančios bendrovės „Specializuotas transportas“ darbuotojai, veikdami kartu su Šiaulių regiono atliekų tvarkymo centro darbininkais, galimai dirbtinai padidindavo į sąvartyną atvežtų atliekų kiekius. Dėl to atliekas surenkančiai įmonei už suteiktas paslaugas buvo mokamos realiais atliekų kiekiais nepagrįstos pinigų sumos. Manoma, kad ant svarstyklių užvažiuodavo du „Specializuoto transporto“ automobiliai, todėl atliekos „pasunkėdavo“ (plačiau žr. „Už milijoninių nuostolių kyšo mero ausys“; prieiga per internetą: <http://www.snaujienos.lt/the-news/lt/miesto-naujienos/10406-u-milijonini-nuostoli-kyo-mero-ausys-> [žiūrėta 2011-08-12]).

atsisakyta. Tačiau galima kelti klausimą, ar toks interpretavimas iš tiesų atitinka atliekų sąvoką.¹³²

Atrodo, kad dabartinė AD 2008 ir ATĮ pateikta atliekų sąvoka yra orientuota į dabarties momentą, ši sąvoka apibrėžia daiktų virtimo atliekomis akimirka. Tačiau, tiesą sakant, ši „transformacija“ iš esmės nieko nepakeičia, pasikeičia tik daikto būseną: jis buvo turimas ir jo buvo atsisakyta.

Visa tai mus priartina prie vienos išvados: dabartinė teisės aktuose įtvirtinta atliekų sąvoka yra alogiška. Nors realiai mes atliekomis vadiname ir tuos daiktus, kurie yra, pavyzdžiui, surenkami ir vežami, tačiau tų daiktų nėra atsisakoma, jų jau buvo atsisakyta, taigi mes išplečiame atliekų sąvoką. Žinoma, ETT ir yra ne kartą pabrėžęs, kad atliekų sąvoka negali būti aiškinama ją siaurinant, tačiau dabartinė jos formuluotė neatitinka tikrovės.

Todėl tikslinga atliekas apibrėžti taip:

*Atliekos – medžiagos ir daiktai, kurių turėtojas atsisakė.*¹³³

Arba galima dar paprasčiau:

Atliekos – atsisakytos medžiagos ir daiktai.

¹³² Šiuo atveju mes analizavome tik vieną iš atliekų sąvokos elementų – atsisakymą. Tačiau atliekomis laikomi ir tokie daiktai, kurių turėtojas *ketina atsisakyti* ir *privalo atsisakyti*. Šiais dviem atvejais kitokio nei esamasis laiko vartojimas būtų sunkiai suvokiamas: ar tikrai atliekos yra daiktai, kurių turėtojas *ketino* atsisakyti arba *privalėjo* atsisakyti?

Ketinimas atsisakyti bent jau lietuvių kalboje yra gana neapibrėžtas ir rodo daugiau vidines asmens nuostatas (manau, kad reikėtų atsisakyti), o ne kokius nors aiškiai nusakytus objektyvius dalykus. Dabartinės lietuvių kalbos žodyne žodis *ketinti* aiškinamas taip: *manyti ką daryti, žadėti, taisyti, rengtis*. Taigi akivaizdu, kad ketinimas yra labai neapibrėžtas veiksmas, jis neturi konkrečios raiškos, nes yra „atliekamas“ mintyse: reikėtų padaryti tą ir aną, aš tą greičiausiai ir darysiu, bet dar nesu tikras, – taip maždaug būtų galima apibūdinti ketinimo veiksmą. Ketinimas mūsų neįpareigoja ir tai jokiū būdu nėra galutinis ir nepakeičiamas sprendimas. Be to, ketinimas gali tęstis neapibrėžtą laiką – galima ketinti diena iš dienos kažką daryti, bet taip ir nepadaryti. Taigi aš galiu ilgai ketinti tam tikrą daikto atsisakyti, bet taip to niekad ir nepadaryti. Ar vien dėl tokių mūsų minčių daiktas jau virsta atliekomis? Ar ketinimas gali būti prilygintas fiziniam atsisakymo veiksmui? Kaip mes objektyviai galėtume įrodyti, kad asmuo ketino kažko atsisakyti? Juk ketinimas dažniausiai yra neišsakomas žodžiu (balsu), o jeigu ir išsakomas, tai kuris asmuo bus linkęs prisipažinti, kad ketino vieno ar kito daikto atsisakyti?

Todėl terminą *ketinti* vertėtų pakeisti koku nors kitu tinkamesniu žodžiu. Siūlytume vietoj *ketinti* sakyti *norėti*. Dabartinės lietuvių kalbos žodyne viena iš dviejų žodžio *norėti* reikšmių yra ši: *taisyti, pradėti (ką daryti)*. Taigi akivaizdu, kad pasakymas *nori atsisakyti* yra kur kas aiškesnis, labiau pamatuojamas ir įvertinamas nei *ketina atsisakyti*. Noras jau sietinas su konkrečiomis mūsų valios pastangomis, kurios dažniausiai turi tam tikrą materialią išraišką. Taigi jeigu mes *norime* atsisakyti tam tikro daikto, mes greičiausiai jau ėmėmės tam tikrų valingų veiksmų, kad jo būtų atsisakyta. Tuo tarpu jeigu mes tik *ketiname* atsisakyti tam tikro daikto, tai niekas apie tai gali net nežinoti, o kada mes tą konkrečiai padarysime – ir mes patys tiksliai dažniausiai nežinome.

¹³³ Šiuo atveju svarbu gerai suvokti ir tai, kas yra turėtojas. „Pirminis“ turėtojas (jeigu jį galima taip pavadinti) yra tas asmuo, kuris daikto atsisako ir kuris dėl to virsta atliekomis. Tuo tarpu kiti to daikto turėtojai jau yra „antriniai“ turėtojai, t. y. tokie turėtojai, kurie pasirūpina, kad daiktas būtų gražintas arba pašalintas. „Pirminis“ turėtojas gali daikto atsisakyti fiziškai ir tokiu atveju jis jau nebus atliekų turėtojas. Atliekų turėtoju jis būtų laikomas tik tokiu atveju, jeigu tebuvo subjektyvus daikto atsisakymas, tačiau nebuvo jo fizinio atsisakymo. Tuo tarpu „antrinis“ turėtojas jau lyg ir yra ne atliekų (nes atliekos yra tik tie daiktai, kurių *yra atsisakoma*), bet daiktų, kurių *buvo atsisakyta* turėtojas. Ir čia kažkaip tas buvimas atliekomis tarsi kažkur „pranyksta“, lieka vien materialus objektas, perėjęs iš vieno turėtojo į kito turėtojo rankas.

Taip apibrėžę atliekas „priartėjame“ prie realybės, nes išties mes juk tvarkome ne tai, ko yra atsisakoma, bet tai, ko buvo atsisakyta. Be abejo, gali kilti klausimas, kur pradingo norėjimo (ketinimo) ir privalėjimo atsisakyti elementai? Autoriaus nuomone, taip apibrėžiant atliekas visai nesvarbu, ar daiktų tiesiog buvo atsisakyta, ar turėtojas norėjo jų atsisakyti, ar privalėjo jų atsisakyti – svarbu, kad jų jau yra atsisakyta. Tačiau galima sakyti, kad taip apibrėžiant atliekas daiktai, kurių privaloma atsisakyti, taip niekada ir nevirs atliekomis, nes turėtojas jų paprasčiausiai niekada neatsisakys. Bet ar tikrai galime laikyti atliekomis tai, ko turėtojas nenori atsisakyti? Ar to, ko nėra atsisakyta, tačiau pagal teisės aktus privalėtų būti atsisakyta, pavadinimas atliekomis ką nors keičia? Paprastai privalomumas atsisakyti siejamas su padidėjusiu daikto pavojingumu. Tačiau kodėl tokį daiktą mes turėtume laikyti atliekomis, jeigu mes galėtume jį saugiai tvarkyti ir nesuteikę jam atliekų vardo?

Taigi daiktų priskyrimas atliekoms iš esmės priklauso nuo to, ką mes laikome atsisakymu. Žinoma, jeigu atsisakymu laikome visas atliekų tvarkymo operacijas, tuomet AD 2008 ir ATĮ pateikta atliekų sąvoka yra tinkama (net ir esamuojų laiku). Tačiau teisės aktuose atliekų tvarkymas nėra prilyginamas atliekų atsisakymui. Savo pobūdžiu tai du skirtingi, vienas paskui kitą einantys veiksmai: iš pradžių daiktų yra atsisakoma (jie virsta atliekomis), o po jie yra tvarkomi. Atliekų tvarkymo procesas pats savaime nėra atliekų gamybos procesas – atliekos jau pagamintos (daiktų atsisakyta) ir jas reikia sutvarkyti. Žinoma, egzistuoja tikimybė, kad ir tvarkant atliekas gali susidaryti papildomų atliekų (kaip tvarkymo rezultatas), tačiau toks jų susidarymas vis tiek bus sąlygotas atsisakymo fakto (pavyzdžiui, tvarkėme atliekas, gavome tinkamus naudoti produktus, tačiau liko tam tikrų likučių, kurių neturime kaip panaudoti ir jų atsisakome).

Atliekų tvarkymo tikslas – sutvarkyti atsisakytus daiktus taip, kad jie patys ar jų sudėtinės dalys (medžiagos) vėl būtų naudojamos tam tikru naudingu tikslu. Taigi būtent atliekų tvarkymo proceso metu atsisakyti daiktai (atliekos) ir tampa žaliavomis, gaminiais arba produktais. Iki šio momento turėtų vykti ir atliekų tvarkymas. Po to tai jau nebe atliekų tvarkymas, bet žaliavų apdorojimas, gamyba, prekyba arba vartojimas. Jeigu su atsisakytais daiktais nieko nebeįmanoma arba nenorima padaryti, jie ir lieka atliekomis, tačiau turi būti sutvarkomi taip, kad keltų kuo mažesnę pavojų aplinkai ir žmonių sveikatai.

Taigi apibendrinami galime teigti, kad esamojo laiko vartojimas teisės aktuose apibrėžiant atliekas nepagrįstai siaurina esamą atliekų sąvoką, tačiau iš tiesų pagal dabartinį atliekų teisinį reguliavimą *atsisakymas* suvokiamas kaip tęstinis veiksmas, apimantis bet kokius veiksmus nuo daikto virtimo atliekomis, iki turimo atliekų statuso praradimo.

2. Tinkamo termino, siekiant apibrėžti vieną iš atliekų tvarkymo operacijų, paieškos

Atliekų naudojimas. Kokia šio pasakymo reikšmė? Įsivaizduokime, kad nesame matę teisės aktų, nevertėme jokių mokslinių straipsnių. Kaip paaiškintume, kas tai?

Greičiausiai tai procesas, kurio metu atliekos naudojamos. Kaip? Visai, kaip tik įmanoma ir galima. O jeigu konkrečiau? Neaišku. O koks to naudojimo tikslas? Taip pat neaišku. Kur atliekos paprastai atsiduria? Sąvartyne. O sąvartyne mes jų niekaip nenaudojame?

Taigi pamačius terminą *atliekų naudojimas* ir beveik nieko nežinant apie atliekų teisinį reguliavimą, būtų labai sunku šį procesą apibūdinti, nes patys terminą sudarantys žodžiai jo neatskleidžia.

Tačiau į šį klausimą atsakyti pasidaro dar sunkiau, kai suvokiame, kad terminas *atliekų naudojimas* apima du skirtingus dalykus. Esate suintriguoti? Panagrinėkime tai išsamiau.

Pavyzdžiui, ETT, sprendamas, ar tam tikra medžiaga (daiktas) yra atliekos, pažymi, kad *pašalinimo sąvoka apima medžiagos ar daikto šalinimą ir panaudojimą*¹³⁴ (C-129/96, 27 p.) (angl. *the term 'discard' covers both disposal and recovery of a substance or object*). Ir nors čia iš pradžių netgi nelabai aišku, kuo skiriasi *pašalinimas* nuo *šalinimo*, nors iš angliško teksto aiškiai matyti, kad tai du skirtingi terminai, tačiau mus labiau domina kitas išverstame teismo sprendime vartojamas terminas – *panaudojimas* (angl. *recovery*).

Jeigu lietuvių kalba pasirinkome vartoti būtent šį terminą, tai kaip tuomet apibrėšime angliškus terminus *use* ir *re-use* (kurie pagal reikšmę turėtų būti verčiami

¹³⁴ Pateikiame ištrauką iš oficialaus ETT sprendimo vertimo į lietuvių kalbą, paskelbto oficialiajame Teismo praktikos rinkinyje.

kaip *naudojimas* ir *pakartotinis naudojimas*), kurie tiek ETT praktikoje, tiek atliekas reguliuojančiuose teisės aktuose vartojami išties gausiai? AD 2008 šie visi trys terminai apibūdina skirtingus dalykus. Kaip šiuos terminus verčiame mes? Vienodai: panaudojimas arba pakartotinis panaudojimas¹³⁵. Taigi taip ir lieka iki galo neaišku, kas tas panaudojimas yra. O kaip tuomet pritaikyti ETT formuluojamus kriterijus? Turime tik vieną išeitį – remtis teisės aktais užsienio kalbomis. Tačiau ar lietuvių kalbai esant viena iš oficialių ES kalbų teisės aktus ar ETT sprendimus turėtume skaityti bet kokia kita, bet ne lietuvių kalba?

Netikslių terminų problema aktuali ir perkeliant Europos Sąjungos teisės aktus į Lietuvos teisinę sistemą: turime vadovautis ES teisės terminais, o jeigu šie terminai netikslūs, tokie pat netikslūs bus ir nacionalinės teisės terminai.¹³⁶ Pavyzdžiui, pažvelkime į Atliekų tvarkymo taisyklių 4 priedo III dalies 5 punktą, kuriame išvardytos „atliekų naudojimo veiklos“.¹³⁷ Šioms veikloms¹³⁸ yra suteikti kodai, kurie atitinka AD 2008 II priedo kodus. Minėtinos šios taisyklėse nurodytos „atliekų *naudojimo* veiklos“: „iš esmės *naudojimas* kurui ar kitais būdais energijai gauti“ (R1)¹³⁹; „organinių

¹³⁵ žr., pavyzdžiui, AD 2008 preambulės 8, 19 punktus, 8 straipsnio 2 dalį.

¹³⁶ Įdomu tai, kad su šia problema susiduria net ir britai. Jeigu direktyvos tekstas anglų kalba yra perkeliamas į nacionalinę teisės sistemą jo nepatbulinus, t. y. direktyvoje vartojamų terminų nesuderinus su nacionalinės teisės sistemos terminais, kyla daug neaiškumų ir problemų, siekiant tinkamai pritaikyti perkeltosios direktyvos nuostatas (žr. plačiau Purdue M. *The Distinction between Using Secondary Raw Materials and the Recovery of Waste: The Directive Definition of Waste*, JEL 1998, vol 10, Nr. 1, p. 136-138).

¹³⁷ Žin., 1999, Nr. 63-2065.

¹³⁸ AD 2008 tai vadinama „naudojimo operacijomis“, o iki 2011-05-03 galiojusioje ATĮ redakcijoje buvo įvardyta kaip „Atliekų naudojimo būdai“.

¹³⁹ Taisyklėse pateikta formuluotė atitinka AD 2008 pateiktą formuluotę. O AD 2006 lietuvių kalba ši (R1) veikla (operacija) buvo apibūdinta taip: *panaudojimas kaip kuro ar kitos priemonės energijai gauti*. Žinoma, toks formuluočių skirtumas iš karto duoda pagrindą manyti, kad AD 2008 „naudojimo operacijų“ sąrašas, palyginus jį su AD 2006 sąrašu, buvo pakeistas, tačiau iš tiesų vienintelis pakeitimas buvo priedų numeracijos pakeitimas (AD 2006 šis sąrašas buvo IIB priede, o AD 2008 yra II priede), o pačios sąrašo nuostatos nebuvo keičiamos. Žvelgiant į tekstą lietuvių kalba, tokios išvados, žinoma, padaryti negalima (ir ne pirmą kartą!). AD 2008 tekste lietuvių kalba buvo pakeistas net priedo pavadinimas (AD 2006 jis buvo pavadintas „Atliekų panaudojimo operacijos“, o AD 2008 jau vadinamas kaip „Naudojimo operacijos“). Žinoma, būtų nesąžininga nepastebėti, kad AD 2008 II priedo tekstas lietuvių kalba yra kur kas tikslesnis ir suprantamesnis, nei jis buvo AD 2006 (bent jau tuo aspektu, kad AD 2008 jau daugmaž vartojami tarpusavyje suderinti terminai, t. y. daug mažiau tokių situacijų, kai tas pats terminas lietuvių kalba atitinka keletą skirtingų terminų anglų kalba.

Tačiau svarbu pažymėti, kad mūsų analizuojama R1 veikla (operacija) AD 2008 yra apibūdinta labai netiksliai (galima netgi teigti – priešingai gražinimo operacijų prasmei). Kaip jau minėjome, AD 2008 lietuvių kalba ši atliekų gražinimo operacija (R1) nusakoma taip: *iš esmės naudojama kurui ar kitais būdais energijai gauti*. O AD 2008 anglų kalba operacija R1 apibūdinta taip: *use principally as a fuel or other means to generate energy*.

Pirmiausiai krinta į akis tai, kad AD 2008 lietuvių kalba netinkamai vartojamas žodis *naudojama* (angl. *use*). Į lietuvių kalbą jis išverstas veiksmazodžio forma, o turėtų būti verčiamas daiktavardžiu – *naudojimas*. Esama forma tikų, jeigu anglų kalba būtų vartojamas terminas *using*. Be to, visur toliau sąrašė (kodai R2-R13) operacijoms apibūdinti yra vartojami daiktavardžiai (*atnaujinimas – reclamation, regeneravimas – regeneration, naudojimas – recovery, pasikeitimas – exchange* ir kt.). Taigi suprantama, kad išlaikant sąrašo vientisumą negalima vienoje nuostatoje operacijos apibūdinti veiksmazodžiu, o visose kitose nuostatose – daiktavardžiu. Galime iškelti hipotezę, kad galbūt operacija R1 apibūdinama vartojant veiksmazodį *naudojama*, o ne daiktavardį *naudojimas*

medžiagų, *nenaudojamų* kaip tirpikliai, perdirbimas ir (arba) atnaujinimas (įskaitant kompostavimą ir kitus biologinio pakeitimo procesus)“ (R3)¹⁴⁰; „taršai mažinti skirtų sudėtinių dalių *naudojimas*“ (R7)¹⁴¹; „katalizatorių sudėtinių dalių *naudojimas*“ (R8)¹⁴²; „pakartotinis naftos rafinavimas arba kitoks pakartotinis naftos produktų *naudojimas*“ (R9)¹⁴³; „atliekų, gautų vykdant bet kurią iš R1-R10 veiklų, *panaudojimas*“ (R11)¹⁴⁴; „R1-R12 veiklomis *naudoti* skirtų atliekų laikymas“ (R13)¹⁴⁵.

siekiant atskirti šį terminą nuo termino *recovery*, kuris šiame sąrašė gausiai vartojamas ir verčiamas kaip *naudojimas*. Tačiau net jeigu tai ir būtų tiesa (nors ši hipotezė kelia abejonių jau vien dėl to, kad kode R11 tas pats terminas *use* išverstas kaip *panaudojimas*), tokį nuostatos formulavimą vaizdžiai būtų galima pavadinti bandymu užlopyti skylę, kai nėra prie ko prisiūti lopo.

Toliau atkreipkime dėmesį į žodžio *kurui* vartojimą. Šį žodį vartojant naudininko linksniu operaciją R1 reikėtų suprasti (aiškinti) taip: tai atliekų gražinimo operacija, kurios metu atliekos naudojamos arba kurui, arba kitais būdais energijai gauti. Kitaip tariant, ši operacija yra tarsi išskaidyta į dvi dalis: iš atliekų galime gauti kurą arba iš jų galime gauti energiją. Tačiau žvelgiant į nagrinėjamą nuostatą anglų kalba, akivaizdu, kad jos prasmė visai ne ta. Žodis *kuras* (angl. *fuel*) čia nurodytas kaip viena iš priemonių energijai gauti, t. y. šios operacijos esmė (tikslas) yra energijos iš atliekų gavimas, o kuras (deginimas) yra priemonė tai energijai gauti. Tačiau tai ne vienintelė priemonė – galimos ir kitos priemonės (direktyvoje įvardyta – *kiti būdai*, angl. *other means*), tačiau jos nekonkretizuotos.

Todėl analizuojama nuostata, atsižvelgiant į tikrąją jos prasmę, turėtų būti tokia:

Naudojimas iš esmės kaip kuro ar kitais būdais energijai gauti.

Be to, atkreiptinas dėmesys į tai, kad ši operacija (R1) direktyvoje pateikta su išnaša – išnašoje detalizuojama, kokiais atvejais atliekų deginimas laikytinas atliekų *naudojimo* operacija ir teigiama:

Tai apima deginimo įrenginius, skirtus komunalinėms kietosioms atliekoms perdirbti tik tada, kai <...>.

Matome, kad šiame tekste vartojamas terminas *perdirbti*, tačiau čia jis pateikiamas ne kaip termino *recycle*, bet kaip termino *processing* atitikmuo. Pažymėtina tai, kad AD 2008 terminas *processing* neturi to paties atitikmens: vienose AD 2008 nuostatose (preambulės 12 punktą, 5 straipsnio 1 dalis, 38 straipsnio 1 dalis) šio termino atitikmuo lietuvių kalba yra *apdirbimas*, kitose (3 straipsnio 4 punktą, II priedo (*) išnaša) – *perdirbimas*. Aiškių, pastovių ir tinkamų atitikmenų neturi ir kiti termino *process* vediniai. Pavyzdžiui, *process* atitikmuo yra *tvarkymas* (*tvarkyti*) (8 straipsnio 1 dalis); *processed* atitikmuo – *perdirbtas* (2 straipsnio 2 dalis); *pre-processing* atitikmuo – *išankstinis apdirbimas* (3 straipsnio 5 punktą, 3 straipsnio 16 punktą, I priedo (**)) išnaša, II priedo (***) išnaša); *reprocessed* atitikmuo – *perdirbamas* (3 straipsnio 17 punktą); *reprocessing* atitikmuo – *perdirbimas* (3 straipsnio 17 punktą). Jeigu termino *processing* atitikmuo yra *apdirbimas* (o taip greičiausiai ir turėtų būti, nes terminas *perdirbimas* jau yra „užimtas“, t. y. vartojamas kaip *recycle* atitikmuo), tai ir visi šio termino vediniai turėtų būti susiję su *apdirbimu*, o ne su *perdirbimu*.

¹⁴⁰ Taisyklėse pateikta formuluotė šiek tiek skiriasi nuo AD 2008 pateiktos formuluotės: taisyklėse vartojamas terminas *pakeitimas* (angl. *transformation*), o AD 2008 – *transformavimas*. AD 2008 tekstas lietuvių kalba, palyginus su AD 2006, taip pat pakeistas. AD 2006 nagrinėjama nuostata (R3) buvo tokia: „organinių medžiagų, nenaudojamų kaip tirpikliai, *perdirbimas* (atnaujinimas) (įskaitant kompostavimą ir kitus biologinio *perdirbimo* metodus)“. Tekstas anglų kalba nebuvo keičiamas. Taip pat pastebėtina, kad šioje nuostatoje terminas *transformation* buvo verčiamas kaip *perdirbimas*, nors kitose AD 2006 vietose (įskaitant ir pačią R3 nuostatą) termino *perdirbimas* atitikmuo yra *recycling*. Taigi toje pačioje nuostatoje (tame pačiame sakinyje) du kartus vartojamas terminas *perdirbimas*, kuris vienu atveju yra *recycling*, o kitu – *transformation* atitikmuo.

¹⁴¹ Taisyklėse pateikta formuluotė sutampa su AD 2008 formuluote. Tačiau AD 2006 ši *naudojimo* operacija buvo įvardyta taip: „užterštumui mažinti *naudojamų* komponentų atnaujinimas“ (R7). Anglų kalba, žinoma, formuluotės tekstas nebuvo keičiamas.

¹⁴² Taisyklėse pateikta formuluotė sutampa su AD 2008 formuluote. Tuo tarpu AD 2006 ši nuostata atrodė iš esmės kitaip: „katalizės komponentų atnaujinimas“.

¹⁴³ Taisyklėse pateikta formuluotė sutampa su AD 2008 formuluote. AD 2008 nuostata lietuvių kalba iš pirmo žvilgsnio beveik nesiskiria nuo AD 2006 nuostatos; vienintelis skirtumas – vietoj termino *rafinavimas* (angl. *re-refining*) buvo vartojamas terminas *perdirbimas*: „pakartotinis naftos perdirbimas arba kitoks pakartotinis naftos produktų *naudojimas*“. Štai ir dar vienas terminas, kurio atitikmuo lietuvių kalba yra *perdirbimas*.

¹⁴⁴ Taisyklėse pateikta formuluotė skiriasi nuo AD 2008 formuluotės: „atliekų, gautų atliekant bet kurią iš R1–R10 punktuose nurodytų operacijų, *panaudojimas*“, tačiau šie nesutapimai yra daugiau stilistinio pobūdžio. Atkreiptinas

Ar visi čia paminėti „naudojimai“ iš tiesų reiškia tą patį? Žvelgdami tik į taisyklių tekstą, sakytume: žinoma. Tačiau palyginę šiuos būdus su analogiškais būdais, įtvirtintais AD 2008, pavyzdžiui, anglų kalba, iš karto pamatytume skirtumus. Jeigu terminas *naudojimas* yra angliško termino *recovery* atitikmuo lietuvių kalboje, tuomet *naudojimu* galime vadinti tik tokius veiksmus, kurie pagal AD 2008 atitinka *recovery* terminą. Tačiau kode R1 vartojamo termino *naudojimas* (iš esmės *naudojimas* kaip kuro ar kitais būdais energijai gauti) atitikmuo direktyvoje yra *use*, o ne *recovery*. Kode R3 (organinių medžiagų, *nenaudojamų* kaip tirpikliai, perdirbimas ir (arba) atnaujinimas) termino *naudoti* atitikmuo yra *use*. Kode R7 (taršai mažinti skirtų sudėtinių dalių *naudojimas*) terminas *naudojimas* atitinka terminą *recovery*, o žodžio *skirtas* atitikmuo yra *use*.¹⁴⁶ Kode R8 (katalizatorių sudėtinių dalių *naudojimas*) termino *naudojimas* atitikmuo yra *recovery*. Kode R9 (pakartotinis naftos rafinavimas arba kitoks pakartotinis naftos produktų *naudojimas*) termino *naudojimas* atitikmuo yra *reuse*, kode R11 (atliekų, gautų vykdant bet kurią iš R1-R10 veiklų, *panaudojimas*) termino *naudojimas* atitikmuo yra *use*,¹⁴⁷ o kode R13 (R1-R12 veiklomis *naudoti* skirtų atliekų laikymas) termino *naudoti* atitikmens iš viso nėra (lietuvių kalba šis terminas įterptas siekiant nuostatos aiškumo).¹⁴⁸

dėmesys, kad AD 2006 ši *naudojimo* operacija buvo įvardyta taip: „atliekų, gautų iš R1–R10 *naudojimo* operacijų, *panaudojimas*“ (R11).

¹⁴⁵ Taisyklėse pateikta formuluotė iš esmės skiriasi nuo AD 2008 formuluotės: „atliekų saugojimas prieš atliekant kurią nors iš R1–R12 punktuose nurodytų operacijų“. Nors AD 2008 vartojamas terminas *atliekų saugojimas* (angl. *storage of waste*), Atliekų tvarkymo taisyklėse jis kažkodėl pakeistas terminu *atliekų laikymas*. Įdomiausia tai, kad taisyklėse būtent šis terminas ir vartojamas, o ATĮ visose nuostatose vartojamas terminas *atliekų saugojimas*. Taigi šiuo atveju poįstatyminio teisės akto terminija neatitinka įstatymo terminijos.

Nors AD 2006 ši nuostata (R13) skiriasi nuo pateiktosios AD 2008, tačiau bent jau terminas *atliekų saugojimas* yra išlaikytas: „atliekų saugojimas prieš bet kurią iš R1–R12 naudojimo operacijų“.

¹⁴⁶ AD 2006 buvo vartojamas ne žodis *skirtas*, bet žodis *naudojamas* kaip *use* atitikmuo.

¹⁴⁷ Įdomu pastebėti, kad AD 2006 terminas *naudojimas* šioje nuostatoje vartotas du kartus: pirmojo termino *naudojimas* atitikmens AD 2006 nebuvo (direktyvos tekste anglų kalba kalbėta ne apie *naudojimo* būdus (angl. *recovery operations*), bet tiesiog apie „būdus“ (angl. *operations*)), o antrojo termino *naudojimas* atitikmuo buvo *use*.

¹⁴⁸ „Naudojimo operacijų“ sąrašas vertas didesnio dėmesio. Šis sąrašas pirmą kartą buvo įtvirtintas AD 1991 kaip IIB priedas ir išliko praktiškai nepakitęs iki AD 2006. Lyginant AD 1991 ir AD 2006 sąrašus pastebėtini šie skirtumai:

- 1) buvęs AD 1991 kodas R9 AD 2006 tapo kodu R1 (pati formuluotė nesikeitė), taigi buvę AD 1991 kodai R1-R8 AD 2006 „pasislinko“ per vieną numerį ir tapo atitinkamai kodais R2-R9;
- 2) kodo R3 (buvęs R2) formuluotė nekeista, tik papildyta priedašu skliausteliuose;
- 3) kode R10 vietoj formuluotės *spreading on land* vartojama formuluotė *land treatment* ir atsisakyta antrosios kodo dalies, kuri atliko paaiškinamąją funkciją;
- 4) kode R13 formuluotė *material intended for submission to* pakeista formuluote *waste pending* ir kodas dar papildytas priedašu skliausteliuose.

Taigi neskaitant poros papildymų ir poros nežymių žodžių pakeitimų kodų formuluotėse, niekas sąrašuose daugiau nesikeitė. Taigi AD 1991, AD 2006 ir AD 2008 lietuvių kalba visos „Naudojimo operacijų“ sąrašo formuluotės turėtų būti vienodos. Tačiau turbūt jau neverta stebėtis, kad, kaip matysime toliau, to nėra.

Taigi kokį terminą anglų kalba *naudojimas* iš tiesų atitinka: *recovery*, *use* ar *reuse*? Žvelgdami į ATĮ matome, kad šie terminai sutapatinti. Taigi kaip teismui tinkamai pritaikyti teisės aktą, jeigu vienas ir tas pats terminas vartojamas skirtingiems veiksams apibūdinti? Telioka remtis direktyvos tekstais kitomis kalbomis, tačiau ar tai priimtina? Ar priimtina tokia situacija, kai negalima pasitikėti ir besąlygiškai vadovautis pagrindiniu Tautos atstovybės darbo vaisiumi, t. y. įstatymu?

Žinoma, galima kelti klausimą, ar iš tiesų taip svarbu skirtingai įvardyti terminus *recovery* ir *(re)use*? Ėmę į tai gilintis, suvokiame, kad termino *recovery* atitikmuo lietuvių kalboje negali būti *(pa)naudojimas*, nes *recovery* neturi nieko bendra su „naudojimu“ ar „panaudojimu“. Termino *recovery* reikšmę tiksliai atskleidė generalinis advokatas F. Jacobs, teikdamas savo nuomonę *Euro Tombesi* byloje (C-304/94 ir kt.¹⁴⁹). F. Jacobs nurodė: „*recovery* yra procesas, kurio metu atkuriamą ankstesnę daiktų būklę arba daiktai paverčiami tinkamais naudoti, arba kurio metu išgaunamos ar pagaminamos tam tikros naudoti tinkamos daikto sudedamosios dalys“ (angl. *recovery is a process by which goods are restored to their previous state or transformed into a usable state or by which certain usable components are extracted or produced*).¹⁵⁰ Taigi matome, kad pagal reikšmę *recovery* tikrai neatitinka „naudojimo“. Tai greičiau procesas, kuris priartina prie naudojimo, t. y. veiksmai, kuriuos reikia atlikti su daiktais, kad jie vėl galėtų būti panaudojami. Jeigu terminą *recovery* verčiame žodžiu „(pa)naudojimas“, iškreipiame jo prasmę, nes apie panaudojimą galime kalbėti tik po *recovery* proceso. Atsižvelgiant į šias pastabas, terminą *recovery* į lietuvių kalbą būtų galima versti kaip „atnaujinimas“ arba „atgavimas“.

Tačiau ar tai tikrai patys tinkamiausi terminai? Autorius ilgą laiką taip manė, tačiau tolesnė teisės aktų analizė rodo, kad vis dėlto egzistuoja dar tinkamesnis terminas, padedantis viską sudėlioti į savo vietas.

AD 2008 pateikiama *naudojimo* sąvoka. Tai *bet kokia operacija, kurios pagrindinis rezultatas yra atliekų panaudojimas naudingu tikslu, pakeičiant jomis kitas medžiagas, kurios priešingu atveju būtų buvusios panaudotos konkrečiai funkcijai atlikti,*

¹⁴⁹ *Teismo praktikos rinkinys 1997, P. I-03561.*

¹⁵⁰ Generalinio advokato F. Jacobs išvada bylose dėl prejudicinio sprendimo priėmimo (baudžiamosios bylos prieš *Euro Tombesi* ir *Adino Tombesi* (C-304/94), *Roberto Santella* (C-330/94), *Giovanni Muži* ir kt. (C-342/94) ir *Anselmo Savini* (C-224/95)). ETA 1997, p. I-3561.

arba kurios rezultatas yra tai, kad atliekos parengiamos tai funkcijai atlikti, įmonėje ar visoje ekonomikoje.¹⁵¹

Iš karto į akis krinta pateiktos sąvokos cikliškumas, t. y. termino *naudojimas* apibūdinime net du kartus vartojamas tas pats terminas, kuris yra apibūdinamas (*panaudojimas*). Žinoma, direktyvose kitomis kalbomis to nėra. Pavyzdžiui, direktyvoje anglų kalba vartojami terminai *serving* ir *use*, prancūzų kalba – *serve* ir *utiliser*. Lietuvių kalba šių terminų atitikmuo šiuo atveju būtų *tikti*, *atstoti* ir *naudoti*, *panaudoti*. Matome, kad terminas *serve* (*server*) neturi nieko bendra su naudojimu. Terminas *recovery* apibrėžtas per siektiną šios operacijos rezultatą, t. y. medžiagų pakeitimą atliekomis.

Šis sąvokos *naudojimas* netikslumas galbūt ir liktų nepastebėtas arba būtų priskirtas techninėms klaidoms, jei ne akivaizdi AD 2008 vartojamų terminų *recovery* ir *use* kolizija. Galime pateikti keletą pavyzdžių.

Tarkime, AD 2008 preambulės 8 punkte teigiama:

*Be to, siekiant tausoti gamtinius išteklius, reikėtų skatinti atliekų naudojimą ir atgautų medžiagų naudojimą.*¹⁵²

Minėta nuostata anglų kalba suformuluota taip:

Furthermore, the recovery of waste and the use of recovered materials should be encouraged in order to conserve natural resources.

Jeigu terminą *recovery* verstume žodžiu *naudojimas*, t. y. taip, kaip jis verčiamas daugelyje direktyvos vietų, mūsų analizuojamas sakinyss atrodytų taip:

Be to, siekiant tausoti gamtinius išteklius, reikėtų skatinti atliekų naudojimą ir panaudotų medžiagų naudojimą.

Aiškliai matyti šios nuostatos nelogiškumas: direktyvos leidėjas šia nuostata greičiausiai nesiekė reglamentuoti panaudotų medžiagų naudojimo. Teoriškai toks naudojimas gal ir įmanomas, bet toks aiškinimas tikrai neatitiktų analizuojamos nuostatos prasmės.

Taigi siekiant išvengti tokio nelogiškumo, reikėjo kažką išmąstyti. Tad terminas *recovery* buvo ir toliau verčiamas kaip *naudojimas*, tačiau kita šio termino forma –

¹⁵¹ AD 2008 3 straipsnio 1 dalies 15 punktas. OL L 312, 2008-11-22, P. 10.

¹⁵² OL L 312, 2008-11-22, P. 4.

recovered – tapo *atgavimu*.¹⁵³ Matome, kad šiuo atveju tame pačiame sakinyje du tapatūs terminai *recovery* ir *recovered* (skiriasi tik šių žodžių morfologinis klasifikavimas (kalbos dalys)) buvo išversti visiškai neparodant jokio ryšio tarp jų. Šį dalyką būtų sunkoka logiškai pagrįsti. Termino *recovered* vertimas žodžiu *panaudotas* minėtą nuostatą daro panašią į pasakymą *sviestas sviestuotas*. Tačiau jeigu jau *recovered* išverstas kaip *atgautas*, tuomet ir *recovery* turėtų būti verčiamas kaip *atgavimas*. Tačiau, pavyzdžiui tos pačios AD 2008 preambulės 23 punkte terminas *recovered* jau išverstas kaip *panaudotas*.¹⁵⁴ Taigi akivaizdu, kad termino *recovered* atitikmuo lietuvių kalba nėra aiškus (vienur jis derinamas prie termino *recovery*, o kitur – ne).

Kitas pavyzdys, atskleidžiantis minėtą koliziją, galėtų būti toks.

AD 2008 preambulės 29 punkte nustatyta:

Valstybės narės turėtų skatinti perdirbamų produktų, pavyzdžiui, perdirbto popieriaus, naudojimą vadovaudamosi atliekų hierarchija <...>.

Minėtos nuostatos atitikmuo anglų kalba yra toks:

Member states should support the use of recyclates, such as recovered paper, in line with the waste hierarchy <...>.

Matome, kad šioje nuostatoje terminas *recovered* išverstas kaip *perdirbtas*. Taigi tai jau trečiasis šio termino vertimo variantas (pirmieji du atitinkamai buvo *atgautas* ir *panaudotas*). Šis termino *recovered* vertimo variantas nesuderinamas su AD 2008 3 straipsnio 1 dalies 17 punkte įtvirtintu terminu *recycling*, kurio atitikmuo lietuvių kalboje yra *perdirbimas*. Jis nedera ir su toje pačioje analizuojamoje preambulės nuostatoje pateiktu terminu *recyclate*, kuris verčiamas kaip *perdirbamas produktas*.¹⁵⁵ Taigi jeigu termino *recycling* atitikmuo yra *perdirbimas*, termino *recyclate* atitikmuo – *perdirbtas produktas*, tuomet termino *recycled* atitikmuo turėtų būti *perdirbtas*.¹⁵⁶ Tačiau

¹⁵³ Pastebėtina, kad minėtoje nuostatoje kitomis kalbomis vartojami du vienodi terminai, besiskiriantys (o kartais ir ne) savo forma, pavyzdžiui: *recovery* ir *recovered* (angl.); *valorisation* ir *valorisation* (pranc.); *valorización* ir *valorizados* (isp.).

¹⁵⁴ <...> *atliekų, kurios nustojo būti atliekomis, kiekiai turėtų būti priskiriami perdirbtoms ir panaudotoms atliekoms, kai patenkinami šiuose teisės aktuose nustatyti perdirbimo ar naudojimo kriterijai* (liet.); <...> *the amounts of waste which have ceased to be waste should be accounted for as recycled and recovered waste when the recycling or recovery requirements of that legislation are satisfied* (angl.).

¹⁵⁵ Tikslėnis termino *recyclate* atitikmuo būtų ne *perdirbamas produktas*, bet *perdirbtas produktas*. Tai ypač akivaizdu pažvelgus į šio termino atitikmenį prancūzų kalba – *matière recyclé*.

¹⁵⁶ AD 2008 terminas *recycled* vartojamas vienoje vietoje – preambulės 23 punkte: <...> *atliekų, kurios nustojo būti atliekomis, kiekiai turėtų būti priskiriami perdirbtoms ir panaudotoms atliekoms* <...> (angl. *the amounts of waste which have ceased to be waste should be accounted for as recycled and recovered waste*). Tai puikus pavyzdys,

analizuojamoje nuostatoje terminas *perdirbtas* vartojamas kaip termino *recovered*, o ne kaip termino *recycled* atitikmuo. Akivaizdu, kad tai į atliekų teisės terminų vartojimą įneša dar daugiau sumaišties.

Žodžio *naudojimas* netinkamumas ypač akivaizdus verčiant terminą *energy recovery*. Jeigu laikomės nuostatos, kad termino *recovery* atitikmuo Lietuvos teisės terminijoje yra *naudojimas*, tuomet termino *energy recovery* atitikmuo turėtų būti *energijos naudojimas*, tačiau tai visiškai neatitiktų atliekų direktyvos nuostatų: mes naudojame ne energiją, o atliekas, iš kurių gauname energiją. Atsižvelgiant į šią direktyvos nuostatų prasmę, *energy recovery* imta versti kaip *naudojimas energijai gauti*. Pavyzdžiui, AD 2008 3 straipsnio 1 dalies 17 punkte, kuriame pateikiama *perdirbimo* sąvoka, teigiama:

*Ji [naudojimo operacija] apima organinių medžiagų perdirbimą, tačiau neapima naudojimo energijai gauti <...>.*¹⁵⁷

Taigi siekdami neiškreipti direktyvos nuostatų prasmės, terminą *energy recovery* turime versti pridėdami papildomą žodį, nors kitomis kalbomis to daryti nereikia. Daug paprasčiau ir tiksliau būtų sakyti ne *naudojimas energijai gauti*, o *energijos atgavimas* arba *energijos atnaujinimas*. Akivaizdu, kad iš atliekų, kuriose sukaupta nemažai energijos, mes tą energiją *atgauname* arba ją *atnaujiname* ir taip išvengiame būtinybės išgauti energiją iš į ekonomikos ciklą dar nepatekusių gamtos išteklių.

Žinoma, tuomet ir *perdirbimą* reikėtų apibūdinti ne kaip *naudojimo operaciją*, bet kaip *atnaujinimo* arba *atgavimo* operaciją. Juk pagal savo prasmę *perdirbimas* taip pat yra medžiagų *atgavimas* (*atnaujinimas*), siekiant iš atliekų atgauti tam tikras reikalingas medžiagas ir jas panaudoti produktų gamybai.

AD 1975, AD 1991 ir AD 2006 lietuvių kalba terminas *atgavimas* apskritai nevertotas, o AD 2008 jis jau vartojamas dviejose vietose: (1) mūsų jau ne kartą minėtame preambulės 8 punkte – *siekiant tausoti gamtinius išteklius, reikėtų skatinti atliekų naudojimą ir atgautų medžiagų naudojimą* – kaip termino *recovered* atitikmuo; (2) 3 straipsnio 19 punkte – „šalinimas“ – *operacija, kuri nėra naudojimas, net kai*

parodantis, kad *recycled* versti žodžiu *panaudotas* negalima, nes taip verčiamas kitas terminas – *recovered*. Termino *recycled* reikšmė šiuo atveju yra tokia, kokia ir turėtų būti – *perdirbtas*.

¹⁵⁷ OL L 312, 2008-11-22, P. 10. Direktyvos variante anglų kalba cituota nuostata suformuluota taip: *It [recovery operation] includes the reprocessing of organic material but does not include energy recovery <...>*. Minėta nuostata prancūzų kalba: *Cela [opération de valorisation] inclut le retraitement des matières organiques, mais n'inclut pas la valorisation énergétique <...>*.

tokios operacijos antrinis rezultatas yra medžiagų ar energijos atgavimas – kaip termino *reclamation* atitikmuo.

Terminas *atnaujinimas* AD 1975 lietuvių kalba nevartojamas. AD 1991 vartojamas terminas *atnaujinti* kaip termino *renew* atitikmuo. AD 2006 terminas *atnaujinti* taip pat vartojamas kaip *renew* atitikmuo. Tačiau termino *atnaujinimas* vartoseną išties keistoka: jis vartojamas tik IIB priede („Atliekų panaudojimo operacijos“) kaip dviejų terminų – *reclamation* ir *recovery* – atitikmuo.¹⁵⁸

AD 2008 terminas *atnaujinti* vartojamas kaip terminų *update* ir *renew* atitikmuo, o terminas *atnaujinimas* tik kaip termino *reclamation* atitikmuo.^{159 160}

Taigi matome, kad tiek terminas *atnaujinimas*, tiek terminas *atgavimas* yra vartojami kaip dviejų terminų – *reclamation* ir *recovery* atitikmenys. Tai visų pirma rodo, kad iki šiol neapsispręsta, kaip į lietuvių kalbą versti terminą *reclamation* (vienoje direktyvos vietoje jis verčiamas kaip *atgavimas*, kitoje – kaip *atnaujinimas*).¹⁶¹ Taip pat matome, kad šie abu terminai vartojami epizodiškai (galima sakyti – kaip kitų terminų pakaitalai, kai vienoje ar kitoje nuostatoje dėl kokių nors priežasčių nepavyksta pavartoti įprasto termino).

¹⁵⁸ Kode R2 (*tirpiklių atnaujinimas ir regeneracija*), kode R3 (*organinių medžiagų, nenaudojamų kaip tirpikliai, perdirbimas (atnaujinimas)* <...>), kode R4 (*metalų ir metalų junginių perdirbimas (atnaujinimas)*) ir kode R5 (*kitų neorganinių medžiagų perdirbimas (atnaujinimas)*) kaip termino *reclamation* atitikmuo. O kode R7 (*užteršumui mažinti naudojamų komponentų atnaujinimas*) ir kode R8 (*katalizės komponentų atnaujinimas*) jis vartojamas kaip termino *recovery* atitikmuo.

¹⁵⁹ Terminas *atnaujinimas* vartojamas koduose R2-R5 analogiškai kaip ir AD 2006, o koduose R7 ir R8 kaip termino *recovery* atitikmuo vartojamas terminas *naudojimas*. Tai rodytų, kad AD 2008 „R“ kodai, palyginus su AD 2006 buvo keičiami, tačiau, kaip jau minėjome, to daroma nebuvo – tai lietuviško teksto vertimo variacijos.

¹⁶⁰ Atliekų direktyvoje egzistuoja dar vienas terminas, artimas mūsų analizuotiems terminams. Tai terminas *regeneration*. AD 2008 lietuvių kalba šio termino atitikmuo yra *regeneravimas*, AD 2006 – *regeneracija* (beje, AD 2006 šis terminas vartojamas tik koduose R2 ir R6; tuo tarpu AD 2008 – šiuose koduose ir kai kuriose kitose nuostatose). Sunkiau paaiškinamas termino *regeneration* vartojimas AD 1991 lietuvių kalba. Anglų kalba jis vartojamas tik koduose R1 ir R5 (šie kodai atitinka AD 2006 ir AD 2008 kodus R2 ir R6) ir į lietuvių kalbą verčiamas kaip *regeneravimas*. Tačiau terminas *regeneravimas* AD 1991 yra vartojamas plačiau: koduose R2-R4 kaip termino *reclamation* atitikmuo. Tačiau nesuprantama, kodėl AD 1991 ne visur termino *reclamation* atitikmuo yra *regeneravimas*: kode R1 *reclamation* atitikmuo yra *atstatymas*, o 3 straipsnio 1 dalies b punkte šis terminas į lietuvių kalbą iš viso neišverstas. Galų gale kad viskas atrodytų dar gražiau ir „aiškiau“, negalime nepaminti, kad terminas *regeneruoti (regeneravimas)* AD 1991 vartojamas ne tik kaip terminų *regenerate (regeneration)* ir *reclaim (reclamation)* atitikmuo, bet ir kaip terminų *recycle ir process* atitikmuo. Visą apvainikuodami galime pasakyti, kad koduose R2-R4 *recycling* atitikmuo yra ne *regeneravimas*, nes *regeneravimas* šiuose koduose jau vartojamas kaip *reclamation* atitikmuo, bet *perdirbimas*. Beje, terminas *perdirbimas*, kaip ir reikia tikėtis, vartojamas ne tik kaip *recycling* atitikmuo, bet ir kaip *re-refining* atitikmuo (kodas R8).

Su tokiu neatsakingu terminų vartojimu teisės akte turbūt nedaug kam yra tekę susidurti, tačiau turbūt kiekvienam kyla vienas labai paprastas, tačiau šiuo atveju be galo filosofinis klausimas: kaip tokiu teisės aktu vadovautis?

Prisiminkime, kad mūsų analizuojamas sąrašas iš esmės nekito nuo pat AD 1991 iki AD 2008. Tačiau akivaizdu, kad AD 2006 ir AD 2008 tokia sąrašo terminijos vartoseną negalėjo būti priimtina, taigi vartojamus terminus, kurie kitomis kalbomis nekito, reikėjo iš esmės taisyti ir keisti.

¹⁶¹ Kaip matėme, šio termino vertimas ir anksčiau galiojusiose direktyvoje „kėlė problemų“.

Tuo, kas pasakyta, jau parodėme, kad termino *naudojimas* vartojimas nėra tinkamas, tačiau prieš apsisprendžiant, kuriuo terminu jį pakeisti, būtina atsižvelgti į tai, kad ir kiti AD 2008 terminai, pavyzdžiui, *reclamation* ar *regeneration*, privalo turėti tinkamus savo atitikmenis.¹⁶² Be to, dar labai svarbu atsižvelgti į tai, kad terminas būtų kuo aiškesnis ir kiek įmanoma labiau atitiktų teisinio reguliavimo prasmę.

Nors terminai *atnaujinimas* arba *atgavimas* kur kas labiau atitinka terminą *recovery*, tačiau jų vartoseną vis dėlto kelia tam tikrų abejonių (ypač ėmus šiuos terminus sieti su kitais terminais).¹⁶³ Todėl, autoriaus nuomone, tikslinga šiuos terminus vartoti kaip terminų *reclamation* ir *regeneration* atitikmenis. Kadangi *reclamation* pagal savo prasmę labiau susijęs su tam tikrų dalykų atsiėmimu, jo atitikmuo turėtų būti *atgavimas*, o termino *regeneration* (kuris pagal prasmę sietinas su atsinaujinimu) – *atnaujinimas*.

Kokį lietuvišką terminą tuomet turėtume parinkti žodžiui *recovery*? Autoriaus nuomone, pats tinkamiausias šio termino atitikmuo būtų *gražinimas*. Būtent šis žodis tiksliausiai ir aiškiausiai atspindi *recovery* prasmę, atliekų judėjimą ir apskritai viso atliekų teisinio reguliavimo esmę ir tikslą. Argumentuokime.

Pirmiausia turbūt vertėtų išsiaiškinti, ką apskritai reiškia žodis *gražinimas*. Žodis *gražinti* Dabartinės lietuvių kalbos žodyne aiškinamas kaip *atiduoti atgal*.¹⁶⁴ Taigi terminas *gražinimas* sietinas su kažko (šiuo atveju tai būtų atliekos) atidavimu atgal. Kam mes tas atliekas atiduodame, – paklauskite. Nejaugi daikto pardavėjui ar gamintojui? Iš tiesų jiems: atliekos (atsisakyti daiktai) turi grįžti jų pardavėjui arba gamintojui, kad galėtų būti iš naujo panaudotos kaip žaliavos arba parduotos kaip prekės. Pats elementariausias ir visiems žinomas atliekų gražinimo pavyzdys yra stiklo arba plastiko taros gražinimas (ypač kai veikia depozito sistema): mes gražiname tai, ko mums

¹⁶² Žinoma, gali kilti klausimas, kam reikalingas kitas termino *regeneration* atitikmuo, nes šis terminas jau turi atitikmenį – *regeneravimas*, tačiau šiuo tarptautiniu žodžiu iš esmės nieko nepasakoma (galima sakyti, kad jis taip ir lieka neišverstas ir mes, norėdami suvokti tikrąją jo prasmę, turime pasitelkti tarptautinių žodžių žodyną), be to, lietuviškų atitikmenų vartosenai, kiek tik įmanoma, teikiama pirmenybė.

¹⁶³ Pavyzdžiui, tokiu atveju terminą *waste recovery* turėtume versti žodžių junginiu *atliekų atnaujinimas*. Pasakymas *atliekų atnaujinimas* gali būti suvokiamas kaip naujos formos atliekoms suteikimas, kaip jų atgaivinimas, tarsi kaip skatinimas, kad atliekos būtų „kuo šviežesnės, kuo naujesnės“ ir pan. Pasakymą *atliekų atgavimas* taip pat galime suvokti kaip norą atgauti atliekas, kad jų būtų kuo daugiau, kaip siekį jas atsiimti ir vėl turėti.

Terminas *atgautos (atnaujintos) atliekos* (angl. *recovered waste*) sukelia tam tikrų aliuzijų, tarsi būtume iš visų atsiėmę savo atliekas arba atnaujinę (papildę naujomis) savo atliekų konteinerį.

¹⁶⁴ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Interneto versija // Prieiga per internetą: <http://www.lki.lt/dlkz/> [žiūrėta 2011-08-15].

nereikia, tačiau tai, ką mes gražiname, vėl gali būti panaudota tam pačiam ar kitam tikslui. Taip turėtų būti elgiamasi su visais mums nereikalingais (atsisakytais) daiktais – jie turėtų būti gražinami, kad vėl galėtų būti naudingai panaudoti. Šį procesą galima pavadinti atliekų gražinimu į rinką. Toks ir yra pagrindinis atliekų teisinio reguliavimo tikslas – jeigu atliekos susidarė, imtis visų įmanomų priemonių, kad kuo daugiau atliekų būtų gražinta į rinką (ekonomiką), o ne prapultų sąvartynuose.

Atliekų (atsisakytų daiktų) tvarkymas turi dvi kryptis: arba mes atliekas gražiname, kad tai, ko buvo atsisakyta, vėl būtų naudojama (elementariausiais žodžiais kalbant, daiktui, kurio buvo atsisakyta, surandame naują šeimnininką), arba mes jas pašaliname. Vertinant šias dvi kryptis, žodis *grąžinimas* visam atliekų tvarkymo procesui suteikia tikslią prasmę ir parodo kryptį. Žodžiai *grąžinti* ir *pašalinti* netgi schematiškai pavaizduojami labai lengvai, nes jie rodo judėjimą priešingomis kryptimis. Įsivaizduokime: turime atsisakytą daiktą ir du pasirinkimus, ką su juo daryti – išsaugoti arba sunaikinti. Jeigu norime daiktą išsaugoti, mes jį gražinsime (rodyklė į vieną pusę), o jeigu norime sunaikinti – pašalinsime (rodyklė iš to paties taško į priešingą pusę). Vartojant terminą *naudojimas* tokią schemą nubrėžti jau būtų sunku, nes tai akivaizdžiai per platus ir nekonkretus terminas, be to, jis labiau sietinas su veiksmis, kurie yra atliekami atsisakytą daiktą jau gražinus, tai yra šiam vėl tapus naudotinu (terminas *pakartotinis naudojimas* (angl. *re-use*) tą akivaizdžiai patvirtina¹⁶⁵). *Naudojimas* neparodo aiškios krypties: sakydami *atliekų naudojimas* ir *atliekų pašalinimas*, galime brėžti vieną ir tą pačią rodyklę, nes atliekų pašalinimas – tai taip pat jų naudojimas: atliekos yra naudojamos taip, kad būtų pašalintos. Tačiau atliekos gali būti naudojamos ir taip, kad būtų gražintos į rinką arba į aplinką.¹⁶⁶ Taigi terminas *atliekų naudojimas* yra labai artimas terminui *atliekų tvarkymas*, nes visi atliekų tvarkymo veiksmai taip pat yra ir jų naudojimo veiksmai. Kitaip tariant, atliekų naudojimu galėtume netgi laikyti bet kokius veiksmus, kurie yra atliekami su atliekomis.

¹⁶⁵ Pakartotinis naudojimas AD 2008 apibrėžiamas taip: *operacija, kurios metu produktai ar sudėtinės dalys, kurie nėra atliekos, vėl naudojami tam pačiam tikslui, kuriam buvo sukurti.*

¹⁶⁶ Čia reikėtų paaiškinti, kuo skiriasi atliekų gražinimas į aplinką nuo atliekų pašalinimo. Atliekų gražinimas į aplinką reiškia tokį atsisakytų daiktų apdorojimą (paruošimą), kad jie visiškai ir nekenksmingai suirtų į tokias sudėtines dalis, iš kurių buvo padaryti. Akivaizdžiausias tokio gražinimo pavyzdys galėtų būti organinių medžiagų kompostavimas. Tuo tarpu atliekų pašalinimas yra atsisakytų daiktų izoliavimas (pavyzdžiui, surenkant į vieną vietą, talpyklą) ir laikymas (saugojimas) neapibrėžtą laikotarpį arba jų sunaikinimas, nesiekiant išgauti nei jokių naikinamų daiktų sudėtinių dalių, nei energijos.

Dabartinės lietuvių kalbos žodyne *naudoti* aiškinamas kaip *patirti naudą*. *Nauda* yra tai, *kas naudinga, vertinga, pelninga; gerovė, labas*.¹⁶⁷ Taigi kokią gerovę mes patiriame naudodami atliekas, kokia mums iš to nauda, vertė? Atsakydami į šį klausimą galime drąsiai pasiremti mūsų jau minėtomis atliekų tvarkymo kryptimis. Gražinant atliekas svarbiausia nauda yra ta, kad mes išsaugome gamtos išteklius, kad juos (atitinkamai apdoroję atliekas) naudojame pakartotinai, taip išvengdami būtinybės išgauti naujus išteklius. Šiuo atveju naudą patiria aplinka, nes mes jos papildomai nealiname, be to, „leidžiame kvėpuoti“, nekaupdami to, kas mums nereikalinga. Naudą patiriame ir mes patys, nes gyvename atliekų neprikauptame pasaulyje. O atliekas pašalindami mes tarsi „apsivalome savo kiemą“, izoliuojame tai, kas mums nereikalinga, kas trukdo, sukuriame tarsi tam tikrus atliekų rezervatus. Pastaruoju atveju naudą patiriame tik mes, nes atliekos yra surinktos, kur nors izoliuotos ir mums netrukdo. Tuo dar kartą patvirtinamas teiginys, kad tiek gražindami, tiek pašalindami mes atliekas naudojame. Kitaip tariant, vartodami terminą *atliekų naudojimas*, mes pasakome, kad su atliekomis kažką darome, kad jas kažkaip naudojame, tačiau kaip ir kokia kryptimi – lieka neaišku.

AD 2008 terminas *naudojimas* (kaip *use* atitikmuo) su atliekomis tiesiogiai siejamas tik šiose nuostatose:

1) preambulės 28 punkte – *Ši direktyva turėtų padėti ES tapti labiau „atliekas perdirbančia visuomene“, kuri vengtų atliekų susidarymo ir naudotų atliekas kaip išteklius* (angl. *This Directive should help move the EU closer to a "recycling society", seeking to avoid waste generation and to use waste as a resource*);

2) II priedo „Naudojimo operacijos“ kode R1 – *Iš esmės naudojama kurui ar kitais būdais energijai gauti* (angl. *Use principally as a fuel or other means to generate energy*);¹⁶⁸

3) II priedo „Naudojimo operacijos“ kode R11 – *Atliekų, gautų atliekant bet kurią iš R 1–R 10 punktuose nurodytų operacijų, panaudojimas* (angl. *Use of waste obtained from any of the operations numbered R 1 to R 10*).¹⁶⁹

¹⁶⁷ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Interneto versija // Prieiga per internetą: <http://www.lki.lt/dlkz/> [žiūrėta 2011-08-15].

¹⁶⁸ Nors šiame kode terminas *atliekos* ir nevertojamas, tačiau kadangi visos „Naudojimo operacijos“ atliekamos su atliekomis, savaime suprantama, kad ir kode R1 nurodyta operacija yra operacija su atliekomis, o ne su kažkuo kitu.

¹⁶⁹ OL L 312, 2008-11-22, P. 6, 24.

Kitose AD 2008 vietose terminas *naudojimas* vartojamas kartu su tokiais žodžiais kaip ištekliai, medžiagos, įskaitant ir grąžintas medžiagas (angl. *recovered materials*), daiktai, produktai, įskaitant šalutinius produktus, perdirbtus produktus (angl. *recyclates*), priemonės, metodai, duomenys ir kt. Taigi matome, kad atliekoms šis terminas nėra labai tinkamas – jis vartojamas su tokiais žodžiais, su kuriais galima atspindėti tam tikrą tiesioginį naudos gavimą (pavyzdžiui, naudojant išteklius nauda yra tiesioginė ir aiškiai matoma, o iš atliekų gauti tiesioginę naudą yra gerokai sunkiau¹⁷⁰). Mūsų paminėtas pirmasis termino *naudojimas*, siejant jį su atliekomis, vartojimo atvejis (preambulės 28 punktą) kaip tik tai ir atspindi, nes šiame punkte atliekos yra labiau suvokiamos kaip ištekliai, taigi terminas *naudojimas* yra daugiau taikomas ištekliams, o ne atliekoms. Tačiau, kaip rodo kiti du mūsų paminėti termino *naudojimas* vartojimo atvejai (kodai R1 ir R11), šis terminas vartotinas ir kalbant apie atliekas, tačiau vartotinas tik tam tikrais ypatingais atvejais, t. y. tuomet, kai nėra labai aišku, kas su atliekomis bus daroma: ar jos bus grąžinamos, ar pašalinamos.

Atliekų naudojimas energijai gauti (mūsų minėtas antrasis termino *naudoti*, siejant jį su atliekomis, vartojimo atvejis) gali būti laikomas tiek atliekų grąžinimu, tiek atliekų pašalinimu (ir išmetant atliekas, pavyzdžiui, jas deginant, galima gauti energijos). Kuo toks naudojimas iš tiesų laikomas, priklauso nuo energetinio naudingumo koeficiento: jei šis koeficientas lygus arba didesnis nei 0,65 (arba 0,60)¹⁷¹, tuomet atliekų

¹⁷⁰ Mūsų jau paminėta atliekų teikiama nauda yra daugiau netiesioginė nei tiesioginė.

¹⁷¹ Koeficientas 0,6 taikomas veikiantiems deginimo įrenginiams (angl. *installations in operation*), kuriems leidimai išduoti iki 2009-01-01 (angl. *permitted before 1 January 2009*). Koeficientas 0,65 taikomas įrenginiams, kuriems leidimai išduoti nuo 2008-12-31 (angl. *installations permitted after 31 December 2008*).

Pastebėtina, kad AD 2008 lietuvių kalba aptikta didelė klaida. Mūsų aptariama nuostata į lietuvių kalbą buvo išversta taip:

Tai apima deginimo įrenginius <...>, kai jų energetinis naudingumo koeficientas yra lygus arba didesnis negu:

- 0,60, jei tai yra veikiantys įrenginiai, kuriuos, vadovaujantis atitinkamais Bendrijos teisės aktais, leidžiama eksploatuoti iki 2009 m. sausio 1 d.,

- <...>.

Iš šios nuostatos išplaukia, kad 0,60 naudingumo koeficientas taikomas tik tiems įrenginiams, kuriuos buvo leista eksploatuoti iki 2009-01-01. Kitaip tariant, pasakoma, kad įrenginys gali veikti tik iki šios datos. Esmė ta, kad šioje nuostatoje nurodyta data turi būti siejama ne su terminu, iki kurio gali veikti įrenginys, bet su leidimo išdavimo terminu. Jeigu įrenginiui leidimas veikti buvo išduotas, pavyzdžiui, 2008-12-30, toks įrenginys gali veikti ir iki šiol ir atliekų deginimas tokiaime įrenginyje bus laikomas atliekų grąžinimu, jeigu jo naudingumo koeficientas bus ne mažesnis nei 0,60. Tokia netiksli AD 2008 formuluoatė gali nepagrįstai siaurinti atliekų grąžinimo teisinį reguliavimą. Tiesą sakant, šis reguliavimas jau ir yra susiaurintas, nes Atliekų tvarkymo taisyklėse nustatytas apribotas reguliavimas.

Atliekų tvarkymo taisyklių 4 priedo II dalies 5 punkto (2 lentelė) „Atliekų naudojimo veiklos“ kodo R1 (iš esmės naudojimas kurui arba kitais būdais energijai gauti) pastabose nurodyta:

naudojimas jas deginant bus priskiriamas prie atliekų gražinimo (į rinką gražinamas pakankamas kiekis atliekų sukauptos energijos, kuri kitu atveju būtų išgaunama naudojant gamtos išteklius), o jeigu šis koeficientas mažesnis už nurodytus dydžius, tuomet toks atliekų naudojimas jas deginant bus priskiriamas prie atliekų pašalinimo (pagrindinis deginimo tikslas yra atliekų likvidavimas).

Kode R11 (mūsų minėtas trečiasis termino *naudoti*, siejant jį su atliekomis vartojimo atvejais) terminas *naudojimas* vartojamas apibūdinti veiksmams su atliekomis, kurios susidaro vykdant atliekų gražinimo veiksmus.¹⁷² Termino *naudojimas* vartojimas šiuo atveju labai logiškas, nes tokios atliekant gražinimo operacijas susidariusios atliekos gali būti arba gražinamos, arba pašalinamos. Žinoma, didesnė tikimybė (to ir siektina), kad tokios atliekos bus gražinamos, tačiau kol nėra visai aišku, kiek tokių atliekų bus gražinta, o kiek pašalinta, suprantama ir pateisinama vartoti terminą *naudojimas*, nes jis apima tiek gražinimą, tiek pašalinimą.

Pagaliau „desertui“ galime pateikti dar vieną „neatremiamą“ argumentą. Termino *recovery* reikšmę kaip *grąžinimas* patvirtina ir Didžiosios Britanijos atliekų teisės specialistai.¹⁷³ Jie pabrėžia, kad terminą *recovery* reikėtų suprasti kaip *take something back* (taigi: *atiduoti*).

Tad kaip turėtume atsakyti į šio skyriaus pradžioje iškeltą klausimą?

Tai apima deginimo įrenginius, skirtus naudoti komunalines kietąsias atliekas, kai jų energetinis naudingumo koeficientas yra lygus ar didesnis nei 0,65. Energetinio naudingumo koeficientas apskaičiuojamas šio priedo 6 punkte nustatyta tvarka.

Matome, kad į Atliekų tvarkymo taisyklės neperkeltas reguliavimas nei dėl 0,60 naudingumo koeficiento, nei dėl terminų, kaip vienas ir kitas naudingumo koeficientas turėtų būti taikomas. Kodėl taisyklėse įtvirtintas toks apribotas reguliavimas – paaiškinti visiškai nesunku. Kadangi AD 2008 tekstas yra suvokiamas kaip nustatantis, kad 0,60 naudingumo koeficientas taikytinas tik įrenginiams, veikiantiems iki 2009-01-01, o naujausi Atliekų tvarkymo taisyklių pakeitimai, kuriais įtvirtinta nagrinėjama nuostata, įsigaliojo tik 2011-05-13, tai savaime suprantama, kad esant tokiam AD 2008 supratimui, nebuvo jokio reikalo įtvirtinti nuostatų praeičiai, nes 0,60 koeficiento taikymas „buvo aktualus tik iki 2009-01-01“.

Žinoma, yra tikimybė, kad galbūt 0,60 koeficientas į Atliekų tvarkymo taisyklės nebuvo įtrauktas, manant, kad Lietuvoje nėra atliekų deginimo įrenginių (kadangi nėra įrenginių, vadinasi, neaktualu taikyti nuostatas, skirtas įrenginiams, pradėjusiems veikti dar iki 2009-01-01). Tačiau šia motyvacija galima stipriai suabejoti, nes, pavyzdžiui, automobilių padangos akcinei bendrovei „Akmenės cementas“ priklausančiuose įrenginiuose buvo deginamos jau prieš penkerius metus ir dar seniau.

Taigi iš dabartinio Atliekų tvarkymo taisyklių reguliavimo išplaukia tai, kad visiems atliekų deginimo įrenginiams, nepriklausomai nuo to, kada jie pradėjo veikti (kada išduotas leidimas), taikomas 0,65 naudingumo koeficientas, nors AD 2008 anksčiau pradėjusiems veikti įrenginiams leidžiamas mažesnis koeficientas. Taigi tokiu teisiniu reguliavimu atliekas deginančių įmonių, kurios naudojasi iki 2009-01-01 autorizuotais įrenginiais, veikla gali būti nepagrįstai ribojama.

¹⁷² Natūralu, kad ne visas atliekas, t. y. ne 100 proc., įmanoma gražinti, be to, ir gražinant gali susidaryti kokių nors šalutinių produktų, laikytinų atliekomis.

¹⁷³ Autorius, dalyvaudamas tarptautinėje mokslinėje konferencijoje, šiuo klausimu bendravo su p. John MacIntyre, kuris yra Jungtinės Karalystės Pagrindų direktyvos dėl atliekų skyriaus (*Waste Framework Directive Unit*) Maisto ir kaimo reikalų ministerijoje, atstovas.

Žvelgiant iš esmės, terminas *atliekų naudojimas* neegzistuoja. Teoriškai šis terminas galėtų reikšti bet kokius veiksmus, kurie yra atliekami su atliekomis ir iš esmės būtų prilyginamas terminui *atliekų tvarkymas*. Tikroji prasmė, kuri slypi šiame termine, yra ne ta, kad mes atliekas kažkaip naudojame, kad atliekame su jomis kažkokį neaiškų veiksmą. Tikroji prasmė yra ta, kad mes atliekas saugiai grąžiname į rinką arba į aplinką. O tai ir yra pagrindinis atliekų teisinio reguliavimo tikslas.

Apibendrinami galime teigti, kad tiek Lietuvos teisės aktuose vartojamas terminas *atsikratyti*, tiek terminas *atliekų naudojimas*, yra netinkami, nes neperteikia tikrosios teisinio reguliavimo prasmės (be to, antruoju atveju dubliuojami ir kiti egzistuojantys terminai), todėl yra keistini kitais terminais: *atsisakyti* ir *atliekų grąžinimas*.

III DALIS

TREČIASIS PROBLEMINIS ASPEKTAS: LIETUVOS TEISMŲ POŽIŪRIS Į ATLIEKAS

Šioje dalyje analizuojamą probleminį aspektą autorius įvardija taip: *Lietuvos teismai atliekas suvokia netinkamai ir, sprenddami ginčus, remiasi netinkamais argumentais*. Tai tuo pačiu ir vienas iš ginamųjų šio darbo teiginių.

Atskleidžiant pasirinktą probleminį aspektą, aptariamos aštuonios Lietuvos teismų nagrinėtos bylos, t. y. analizuojama, kaip kiekviename iš šių bylų teismas aiškino atliekų sąvoką, ir pateikiama autoriaus nuomonė (pasiūlymai), į ką atitinkamoje byloje dar vertėjo atsižvelgti.

Anksčiau jau esame aptarę, kaip atliekas suvokia teisės mokslininkai, kokias problemas jie kelia, kaip siūlo tobulinti atliekų teisinį reguliavimą. Taigi pats metas pažvelgti, ką apie atliekas mano teismai, kaip jie supranta ir aiškina, kas tai yra ir kokios problemos dėl to kyla.

Žinoma, siekdami atsakyti į šį klausimą, galėtume pateikti ETT požiūrį. Jo formuojama praktika apie tai, kas yra atliekos, lemia netgi naujo teisinio reguliavimo atsiradimą (pavyzdžiui, nemažai naujų AD 2008 nuostatų yra perkelta iš ETT praktikos). ETT praktikos analizė neabejotinai mums padėtų atskleisti aiškų vaizdą, kas tai yra atliekos. Tačiau autorius nuo tokios analizės norėtų susilaikyti. Visų pirma dėl to, kad tai nebūtų originalu. Kiekvienas ETT sprendimas, susijęs su atliekomis, sulaukia daugybės teisės mokslininkų komentarų, aiškinimų, diskusijų. Tad autorius galėtų šią doktriną nebent apibendrinti, tačiau jokio naujumo tame nebūtų.

Autoriaus žvilgsnis krypsta į Lietuvos teismus, kuriems atliekų sąvokos aiškinimas yra išties naujas dalykas.

Taigi aptarsime keletą įdomesnių Lietuvos teismų sprendimų, kuriuose analizuojamas atliekų sąvokos klausimas. Žinoma, jų yra kur kas daugiau ir visai detaliai jų analizei šio darbo apimties tikrai nepakaktų. Siekdamas išvengti bereikalingo blaškymosi ar „šokinėjimo“ nuo vienokio pobūdžio objektų prie kitokio pobūdžio objektų, autorius nusprendė apsiriboti viena konkrečia sritimi – objektais, vienaip ar

kitaip susijusiais su statyba. Tai taip pat padės geriau atskleisti, kaip teismai kartais skirtingai traktuoja labai panašias situacijas.

Dar paminėtina, kad didesnioji mūsų analizuotų bylų dalis yra administracinių teisės pažeidimų bylos. Tai neišvengiamai privedė prie būtinybės užsiminti, kokios ATPK nuostatos taikytinos atitinkamoje situacijoje ir per paskutinę analizuotą bylą atskleisti ATPK nuostatų pritaikymo sunkumus ir apskritai galimą šių nuostatų ydingumą.

1. Ar statybinis laužas yra atliekos?

LAT nagrinėjo¹⁷⁴ klausimą, ar atsakovui priklausančiame žemės sklype atsakovo išverstas statybinis laužas, kuris vėliau buvo perdirbtas į statybinę skaldą ir panaudotas stovėjimo aikštelės statybai, yra atliekos.

Siekdamas atsakyti į iškilusį klausimą, LAT turėjo atsižvelgti į ETT praktiką, formuluojant atliekų sąvoką. Kaip matyti iš nutarties teksto, į šią praktiką buvo atsižvelgta, tačiau pasirinkta byla (*Saetti ir Frediani, C-235/02*) kaip pavyzdys nėra labai tinkama. LAT nurodė:

Konkrečiose bylose Teisingumo Teismas buvo nusprendęs, kad medžiaga gali būti nelaikoma atlieka Direktyvos 75/442/EEB prasme, jeigu ji tikrai panaudojama kitų ūkio subjektų, kurie jos nepagamino, poreikiams <...>.

Iš tiesų *Saetti* byloje ETT pripažino, kad koksas (naftos perdirbimo metu susidarantis šalutinis produktas), kuris yra panaudojamas energijos, reikalingos naftos perdirbimo įmonei bei kitoms įmonėms, gamybai, nėra atliekos. Tačiau šią išvadą ETT padarė atsižvelgdamas į tai, kad koksas yra specialiai gaminamas, siekiant jį panaudoti kaip kuro pakaitalą, t. y. jo gamyba nėra nepageidautina, o netgi atvirkščiai – siektina (nors tai ir yra vienas iš šalutinių naftos perdirbimo produktų).

Abejotina, ar tą patį galima būtų pasakyti apie statybinį laužą. Statybos įmonė kaip tik yra suinteresuota, kad jo susidarytų kuo mažiau, nes kuo didesnis statybinio laužo kiekis, tuo didesnės jo saugojimo, išvežimo išlaidos, be to, tuo didesnis kiekis statybos produktų lieka nepanaudota pagal paskirtį. Be to, ETT ne vienoje byloje yra

¹⁷⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008-09-30 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-433/2008.

pabrėžęs, kad svarbus kriterijus, sprendžiant, ar medžiaga yra atliekos, yra tikimybės laipsnis, jog ta medžiaga bus panaudota **be jokio išankstinio apdorojimo**.¹⁷⁵

Kaip matyti iš šios LAT nagrinėtos bylos faktinių aplinkybių, pagal sudarytą statybos rangos ir paslaugų teikimo sutartį statybinis laukas turėjo būti perdirbtas į statybinę skaldą, taigi jis negalėjo būti panaudotas be išankstinio apdorojimo, o tai jau yra ženklas, kad toks statybinis laukas gali būti laikomas atliekomis. LAT savo nutartyje dėl šių aplinkybių nepasisakė (beje, jau pats žodis „perdirbimas“, vartojamas statybos rangos sutartyje, yra nuoroda į vieną iš atliekų gražinimo būdų).

Plačiau nenagrinėjęs ETT praktikos atliekų klausimu, nacionalinis teismas padarė tokią išvadą:

Apeliacinės instancijos teismas, pripažindamas atsakovo atsivežtą statybinį lauką atliekomis, <...> netaikė minėtų teisės normų [Atliekų tvarkymo įstatymo 2 straipsnio 4 punkto, kuriame pateikta atliekų sąvoka ir Atliekų tvarkymo taisyklių, pagal kurias medžiagos įrašymas į Atliekų sąrašą dar nereiškia, kad tai atliekos]¹⁷⁶ ir neanalizavo šio lauko priskirtinumo ar nepriskirtinumo atliekoms būtinųjų sąlygų. Bylą nagrinėję teismai nustatė, kad atsakovas <...> į jam nuosavybės teise priklausantį žemės sklypą atvežė statybinį lauką, <...> sudarė rangos sutartį dėl šio lauko perdirbimo į statybinę skaldą <...> ir šias medžiagas panaudojo stovėjimo aikštei įrengti toje pačioje vietoje. Šios teismų nustatytos aplinkybės, taip pat faktas, kad nuo statybinio lauko atvežimo ir aikštelės įrengimo praėjo tam tikras laiko tarpas <...>, nesudarė pagrindo padaryti išvadą, kad atsakovas atsikratė, norėjo ar privalėjo atsikratyti statybiniu lauku, o nesant šių sąlygų statybinis laukas negalėjo būti laikomas atliekomis <...>.

Matome, kad, LAT nuomone, statybinio lauko išvertimas žemės sklype bei jo perdirbimas į statybinę skaldą neleidžia daryti išvados, jog statybinio lauko buvo

¹⁷⁵ Tokios ETT praktikos patvirtinimu galėtume laikyti, pavyzdžiui, AD 2008 3 straipsnio 16 punkte pateiktą parengimo pakartotiniam naudojimui sąvoką:

„parengimas pakartotiniam naudojimui“ – naudojimo operacija tikrinant, valant ar taisant, kurios metu atliekomis tapę produktai ar produktų sudėtinės dalys parengiami taip, kad būtų vėl panaudojami be jokio kito išankstinio apdirbimo.

Pirmiausia vertėtų pabrėžti, kad *pakartotinis naudojimas* nėra atliekų tvarkymo operacija. Ši operacija atliekama ne su atliekomis, bet tik su daiktais ir medžiagomis. Tuo tarpu netgi tokie iš pažiūros „nekalti“ veiksmai kaip tikrinimas, valymas ar taisymas laikytini atliekų gražinimo operacijomis (priskirtini prie parengimo pakartotiniam naudojimui). Taigi net ir, pavyzdžiui, nusipirkto dėvėtos suknelės plovimą galėtume laikyti parnegimu pakartotiniam naudojimui – suknelė bus ir vėl naudojama pagal tą pačią paskirtį, tačiau prieš tai turi būti atitinkamai „apdorota“.

¹⁷⁶ Tai nėra šiuo metu galiojančios nuostatos.

atsisakyta. Žinoma, būtų labai įdomu sužinoti, kokių teismų nustatytų aplinkybių būtų pakakę statybiniam laužui priskirti prie atliekų. Iš esmės šioje nutartyje LAT nepaaiškino, kaip atsisakymas turėtų būti suvokiamas, jis tik pasakė, kad byloje nustatytų aplinkybių nepakanka atsisakymo faktui įrodyti. Tačiau atsižvelgiant vien į tai daryti išvadą, kad statybinis laužas nėra atliekos, yra per daug drąsu. Galų gale jeigu nustatytų aplinkybių nepakako tinkamai išvadai padaryti, byla galėjo būti gražinta toms reikiamoms aplinkybėms nustatyti.

Pastebėtina dar ir tai, kad statybinis laužas dažniausiai nėra vientisas, t. y. jį sudaro įvairios sumaišytos medžiagos, vadinasi, prieš perdirbant į skaldą, atitinkamas medžiagas iš statybinio laužo tektų pašalinti, o tai taip pat išankstinio apdirbimo (angl. *pre-processing*) operacija, suponuojanti atliekų egzistavimą. Be to, ETT, sprenddamas apie atliekų egzistavimą, visada iškelia ir tokį klausimą: ar gautas medžiagas (dėl kurių priskyrimo ar nepriskyrimo atliekoms kyla abejonių) buvo siekiama pagaminti, ar jos yra gamybos proceso liekanos. Atrodo, sunku būtų įrodyti, jog specialiai siekiama, kad statybinis laužas susidarytų. Žinoma, tai nereiškia, kad LAT būtinai turėjo pripažinti, jog susidaręs statybinis laužas yra atliekos, tačiau, autoriaus nuomone, tų aplinkybių, kurias teismas nustatė, nepakanka padaryti išvadai, kad tai ne atliekos.

Pastebėtina, kad jeigu tokio pobūdžio ginčas būtų kilęs jau galiojant naujausiai ATĮ redakcijai,¹⁷⁷ teismams jį spręsti būtų lengviau, nes teisės aktuose jau pateikiama *šalutinio produkto* samprata.¹⁷⁸ ATĮ nurodytos šios sąlygos, kurios visos turi būti išpildytos, kad daiktą galėtume laikyti šalutiniu produktu, o ne atliekomis:

- 1) daiktas turi būti gaunamas gamybos proceso metu;
- 2) gamybos proceso pirminis tikslas neturi būti šio daikto gamyba;
- 3) neabejotina, kad daiktas toliau bus naudojamas;¹⁷⁹

¹⁷⁷ Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo 1, 2, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 17, 26, 27, 28, 30, 32, 36 straipsnių, antrojo skirsnio, šeštojo skirsnio pavadinimo ir 4, 5 priedų pakeitimo ir papildymo, Įstatymo papildymo antruoju-1 skirsniu ir 4-1, 6-1, 7-1, 11-2, 12-1, 18-1, 29-1 straipsniais, 29 straipsnio ir 1, 2, 3 priedų pripažinimo netekusiais galios įstatymas (Žin., 2011, Nr. 52-2501); įsigaliojo nuo 2011-05-03.

¹⁷⁸ Žinoma, AD 2008 ir atitinkamai ATĮ pateikta *šalutinio produkto* samprata yra paremta ETT suformuluota praktika, kurią jau buvo galima (ir reikėjo) taikyti LAT nutarties priėmimo metu.

¹⁷⁹ Pastebėtina, kad ATĮ 3¹ straipsnio 1 dalies 1 punkte ši sąlyga yra suformuluota taip: *tolesnis medžiagos ar daikto naudojimas yra žinomas*. AD 2008 5 straipsnio 1 dalies a punkte analogiška nuostata suformuluota taip: *tolesnis medžiagos ar daikto naudojimas yra aiškus*. Matome, kad nuostatos sutampa, išskyrus tai, kad ATĮ vartojamas žodis *žinomas*, o AD 2008 – žodis *aiškus* (angl. *certain*).

Tiesą sakant, pasakymas *naudojimas yra žinomas* nėra labai aiškus: ką mes apie tą naudojimą turime žinoti, kaip ir iš kur jis žinomas ir pan. Pasakymas *naudojimas yra aiškus* yra tikslesnis, tačiau, autoriaus nuomone, vis tiek neperteikia tikrosios analizuojamos nuostatos prasmės. Autoriaus nuomone, labai tiksliai ir konkrečiai

4) daiktas gali būti panaudotas tiesiogiai be jokio papildomo apdirbimo (išskyrus įprastą pramoninę praktiką);

5) daikto gamyba yra sudėtinė gamybos proceso dalis;

6) tolesnis daikto naudojimas yra teisėtas, t. y. daiktas atitinka visus produkto, aplinkos ir sveikatos apsaugos reikalavimus.

Žvelgiant į šias sąlygas akivaizdu, kad statybinis laužas netenkina nė vienos iš šių sąlygų: jis negaunamas gamybos proceso metu (statyba nėra gamyba), taigi trys sąlygos, susiję su gamyba, iš karto atkrenta. Be to, negalima neabejotinai teigti, kad statybinis laužas toliau bus naudojamas – dažniausiai statybinis laužas išvežamas į sąvartynus arba išmetamas neteisėtai tam neskirtose vietose (šioje byloje taip pat nebuvo pakankamai įrodymų apie tolesnį neabejotiną statybinio laužo panaudojimą). Statybinio laužo dažniausiai neišmanoma panaudoti be jokio papildomo apdirbimo (net jeigu jis naudojamas kaip pagrindas keliams, jis paprastai vis tiek turi būti atitinkamai smulkinamas, valomas ir kt.). Nagrinėjamos bylos atveju aiškiai nustatyta, kad atvežtas statybinis laužas buvo smulkinamas. Abejonių kelia ir statybinio laužo naudojimo teisėtumas. Teisėtai (kaip produktai) gali būti naudojami tik tie daiktai, kurie nėra atliekos. Atliekų naudoti kaip produktų negalima, prieš tai su jomis turi būti atliekama atitinkama gražinimo operacija ir tik tada gauti daiktai galėtų būti naudojami kaip produktai ir tokio naudojimo teisėtumas keltų kur kas mažiau abejonių (nebent gražinimo proceso metu gauti nauji daiktai ar medžiagos nėra atitinkamai sertifikuoti, patvirtinti ar pan.).

Žinoma, nepaisant to, kad statybinis laužas šiuo atveju negali būti laikomas šalutiniu produktu, tai dar nereiškia, kad jis gali būti laikomas tik atliekomis. Kitaip tariant įmanoma (nepaisant tiesioginės aliuzijos į atliekas pačiame *statybinio laužo* pavadinime), kad statybinis laužas būtų laikomas produktu, o ne atliekomis. Pavyzdžiui, jeigu naudotume statybinį laužą (tarkime, betono nuolaužas, plytgalius ir pan.) statybos vietoje kaip užpildą (tarkime, statybos metu atsiradusiems duobėms užpilti), tokiu atveju statybinis laužas greičiausiai nebūtų laikomas atliekomis. Tačiau prieš padarant tokią išvadą, tektų įvertinti nemažai aplinkybių. Pavyzdžiui, ar duobės, kurioms užpildyti panaudotas statybinis laužas, nebuvo specialiai tuo tikslu ir iškastos. Taip pat ar supiltas

analizuojamos sąlygos formuluotė pateikta AD 2008 ispanų kalba (isp. *es seguro que la sustancia u objeto va a ser utilizado ulteriormente*). Todėl atitinkamai autorius ir pasiūlė kitokią (tikslėnę) nagrinėjamos sąlygos formuluotę.

statybinis laužas yra vientisas, ar jame nėra kokių nors pavojingų medžiagų ar atliekų, kurių pašalinimui taikomi specialūs reikalavimai. LAT nagrinėtos bylos atveju padaryti išvados, kad statybinis laužas buvo ne atliekos, negalime, nes prieš jį panaudojant kaip aikštelės dangą buvo vykdomos gražinimo operacijos: jis buvo vežamas, smulkinamas ar kitaip perdirbamas ir ruošiamas tarnauti kaip aikštelės dangą. Taigi manytina, kad LAT nusprendamas, jog šiuo atveju statybinis laužas nėra atliekos, padarė klaidingą išvadą. Žinoma, bylos aplinkybės rodo, kad buvo atlikta atliekų gražinimo operacija ir akivaizdu, kad jos rezultatas, t. y. aikštelės dangą, jau yra produktas (gaminys), o ne atliekos, tačiau ant žemės sklypų buvo išpilti ne statybiniai produktai, bet atliekos.

Ši byla turi dar ir kitą aspektą, kurį svarbu įvertinti: kada daiktai virto atliekomis, t. y. kada įvyko daiktų atsisakymas ir ar iš viso toks atsisakymas buvo? Žvelgiant iš vienos pusės gali atrodyti, kad statybinio laužo niekada taip ir nebuvo atsisakyta: kad atsakovas jį pats specialiai pasigamino griaudamas kokį nors statinį, kad rūpestingai atsivežė, išpylė sau priklausančiame sklype ir, kaip ir buvo planuota, pasidarė jame aikštelę. Net jeigu atsakovas iš tiesų taip ir elgėsi (nors mes nežinome daugybės svarbių aplinkybių: iš kur atsakovas gavo statybinį laužą, ar žemės sklype jis tikrai planavo įrengti aikštelę, ar taip pasielgė siekdamas išvengti atsakomybės¹⁸⁰ ir kt.), statybinį laužą tektų pripažinti atliekomis, nes daiktų atsisakymas – tai nėra tiesioginis fizinis jų išmetimo veiksmas. Žinoma, tokiu būdu daiktų taip pat atsisakome, tačiau atliekų teisinio reguliavimo prasme atsisakymas reiškia, kad daikto turėtojas atsisako daiktą toliau naudoti pagal paskirtį. Teisės aktuose įtvirtintas terminas *išmesti* iš tiesų turėtų būti suvokiamas šia prasme (kaip minėjome, jis ir keistinas terminu *atsisakyti*). Tuomet akivaizdu, kad nagrinėjamu atveju statybinis laužas iš tiesų yra atliekos, nes įvertinant byloje nustatytas aplinkybes galima daryti išvadą, kad atsakovas atsisakė statybinį laužą naudoti pagal paskirtį ir siekė iš jo gauti kitą produktą (jeigu aikštelę iš tiesų buvo planuota įrengti). Gali kilti klausimas, o kokia yra statybinio laužo paskirtis, ar jį apskritai įmanoma panaudoti pagal paskirtį? Vienas iš tokio panaudojimo pavyzdžių,

¹⁸⁰ Šią aplinkybę įvertinti ypatingai svarbu, ypač atsižvelgiant į tai, kad aplinkos apsaugos inspektoriai atitinkamų priemonių ėmėsi anksčiau, nei buvo sudaryta rangos sutartis dėl statybinio laužo perdirbimo į skaldą. Vadinasi, jeigu aplinkos apsaugos inspektoriai nebūtų ėmėsi atitinkamų veiksmų, statybinis laužas galbūt taip ir būtų likęs neperdirbtas. Šiuo atveju svarbu įvertinti netgi tai, kad aikštelė buvo įrengta žiemą, vadinasi, reikėtų aiškintis, ar protinga ir technologiškai pagrįsta tokiu metų laiku įrengti aikštelę (ar tokia statyba atitinka tokių statinių statybos specifikacijas, o gal dėl išalio apskritai yra negalima ir būtų laikoma netinkamos kokybės).

kaip minėjome, būtų statybinio laužo kaip užpildo panaudojimas (žinoma, jeigu toks panaudojimas tiesioginis, be jokio apdirbimo ar apdoravimo).

Taigi lyg ir neturėtų kilti abejonių, kad statybinio laužo buvo atsisakyta. O kada tai įvyko? Iš bylos aplinkybių tai nėra aišku, šis klausimas apskritai nenagrinėtas. Teoriškai statybinis laužas atliekomis greičiausiai virto tuomet, kai buvo nuspręsta jį išvežti iš susidarymo vietos (kaip minėta, susidarymo vietoje jis galėtų būti nelaikomas atliekomis, jeigu būtų naudojamas, pavyzdžiui, kaip užpildas). Žinoma, neaišku, iš kur atsakovas tą statybinį laužą gavo: ar jis susidarė pačiam atsakovui vykdant griovimo darbus, ar atsakovas laužą „surinko“ iš kitų asmenų. Tačiau šiuo atveju tai nėra taip svarbu – pats statybinio laužo vežimo faktas patvirtina, kad laužo buvo atsisakyta, vadinasi, tai atliekos. Be to, šiuo atveju svarbu atkreipti dėmesį ir į tai, kad atliekas surenkančios, vežančios ir apdorojančios įmonės šią veiklą gali vykdyti tik įregistruotos į Atliekų tvarkytojų valstybės registrą (ATĮ 4 straipsnio 10 dalis). Vadinasi, nagrinėjamu atveju tiek atsakovas (kadangi jis atliekas vežė), tiek rangovas (kadangi jis atliekas apdorojo) turėjo būti registruoti Atliekų tvarkytojų valstybės registre. Be to, rangovas (kadangi jis atliekas apdorojo) dar turėjo turėti ir leidimą (ATĮ 6 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad įmonės, ketinančios atlikti atliekų apdorojimą, turi gauti leidimus). Vienintelis atvejis, kai atliekų vežimą galėtų vykdyti ne atliekų tvarkytojas yra tuomet, kai atliekos vežamos perduoti atliekų tvarkytojui (pavyzdžiui, asmuo į didelio gabarito atliekų surinkimo aikštelę veža senus baldus). Tačiau kilus ginčui (pavyzdžiui, sustabdžius automobilį, prikrautą senų baldų), įdomu, ar pavyktų įrodyti, kad jie vežami atliekų tvarkytojui. Be to, kas galėtų paneigti, kad tokiu atveju baldai iš tiesų buvo vežami į mišką, o jų vežėjas tik gindamasis teigia, kad juos veža atliekų tvarkytojui?

Visa tai rodo, kad šiuo atveju (esant tokioms bylos aplinkybėms) statybinis laužas laikytinas atliekomis.

2. Ar asfalto granulės yra atliekos?

Teismai, aiškindamiesi, ar tam tikras objektas yra atliekos, į šį klausimą žiūri labai rezervuotai, t. y. dažniausiai remiasi Atliekų tvarkymo taisyklėse pateiktu atliekų sąrašu ir visiškai neanalizuoja esminio atliekų sąvokos elemento – atsisakymo. Juk

atliekų sąrašas dar nieko nepasako, norint atsakyti, ar tam tikras objektas yra atliekos, būtina analizuoti, ar objekto buvo *atsisakyta* ir tik konstatavus *atsisakymo* faktą galima daryti išvadą, kad tai atliekos.

Kaip tik į tokį klausimą LVAT turėjo atsakyti administracinėje byloje Nr. N⁶²-1101/2011.¹⁸¹ Asmuo (įmonės vadovas) nubaustas pagal ATPK 51² straipsnio 2 dalį¹⁸² 2250 litų bauda¹⁸³ už tai, kad įmonė „Klaipėdos miesto teritorijoje, aikštelėse <...> sandėliuoja asfalto granules, kurios priskirtos atliekų grupei, pagal nurodomą atliekos sąrašo kodą 17 03 02, numatytą <...> Atliekų tvarkymo taisyklėse, bei atliekos sąrašo kodą B2130 pagal Bazelio konvencijos IX priedą, neturint teisės užsiimti atliekų tvarkymo veikla ir tuo pažeidė Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo III skyriaus 6 straipsnio <...> Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų išdavimo, atnaujinimo ir panaikinimo taisyklių III skyriaus 7.2 punkto reikalavimus“.

Ginčydamas paskirtą nuobaudą asmuo teigė, kad „į Lietuvą atvežtos ir sandėliuojamos yra ne atliekos, o asfalto užpildas – statybinė medžiaga, kuriai išduotas Gamybos kontrolės sertifikatas. Asfalto užpildas yra prekė, kuri skirta tolimesniam naudojimui. Išduotame sertifikate patvirtinama, kad statybinė medžiaga atitinka ES standartų reikalavimus, kurie yra privalomi kelių mineralinės medžiagos nesurištiems ir surištiems mišiniam, naudojamiems inžinieriniams statiniams ir keliams tiesti. Statybos produkcijos sertifikavimo centras savo pažymoje taip pat patvirtino, kad asfalto granulės yra statybinė medžiaga“.

KLAAT asmens skundo netenkino ir paliko galioti nutarimu skirtą nuobaudą. Tuo tarpu LVAT suabejojo KLAAT priimto sprendimo pagrįstumu.

LVAT pirmiausiai pabrėžė, kad „byloje yra kilęs ginčas dėl to, ar asfalto granulės laikytinos atliekomis ar statybine medžiaga“. Po to LVAT, kaip ir LAT *Avižienių nekilnojamojo turto* byloje, pasirėmė ETT argumentacija dėl šalutinių produktų (tik pasinaudojo kitomis ETT bylomis: *Komisija prieš Ispanijos Karalystę* (C-121/03)¹⁸⁴ ir *Commune de Mesquer* (C-188/07)¹⁸⁵). LVAT, remdamasis minėtomis

¹⁸¹ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011-05-05 nutartis administracinėje byloje Nr. N⁶²-1101/2011.

¹⁸² *Ūkinės ar kitokios veiklos vykdymas, objektų naudojimas neturint taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimo, kai tai numatyta įstatymuose ar kituose teisės aktuose <...> – užtraukia baudą piliečiams nuo vieno tūkstančio iki dviejų tūkstančių litų, pareigūnams – nuo dviejų tūkstančių iki keturių tūkstančių litų ir juridinių asmenų vadovams – nuo trijų tūkstančių litų iki šešių tūkstančių litų.*

¹⁸³ Iš bylos duomenų nėra aišku, kodėl asmeniui buvo skirta būtent tokio dydžio bauda, nes iš sankcijos matyti, kad juridinių asmenų vadovams tokiu atveju gali būti skiriama bauda nuo trijų tūkstančių litų iki šešių tūkstančių litų.

¹⁸⁴ Sprendimas byloje *Europos Komisija prieš Ispanijos Karalystę* (C-121/03). ETA 2005, p. I-7569.

bylomis, akcentavo, kad „Europos Teisingumo Teismas, aiškindamas atliekų sąvoką, yra nurodęs, kad tam tikrais atvejais prekė, medžiaga ar žaliava, gaunamos kaip gavybos ar gamybos proceso, kuris iš esmės nėra skirtas joms pagaminti, rezultatas, gali būti ne atliekos, o subproduktas, kurių įmonė nesiekia „šalinti“ minėtos nuostatos prasme, tačiau ketina naudoti arba realizuoti jai naudingomis sąlygomis vėlesniame procese iš anksto neperdirbus. Tokiu atveju prekėms, medžiagoms arba žaliavoms, kurios ekonominiu požiūriu turi produkto vertę, nesvarbu, ar jos buvo kaip nors perdirbtos, ir kurioms taikomi šiems produktams skirti teisės aktai, minėtos direktyvos nuostatos, skirtos reglamentuoti atliekų šalinimą arba apdorojimą, netaikomos su sąlyga, kad jų pakartotinis panaudojimas, iš anksto neperdirbus ir tęsiant gamybos procesą, yra ne tik galimas, bet ir neabejotinas“.¹⁸⁶ LVAT nuomone, KLAAT turėjo ištirti, ar „sandėliuojamas produktas bus naudojamas tolimesniame procese“. Be to, pasak LVAT „byloje neabejotinų įrodymų, patvirtinančių ar paneigiančių būtinybę atvežtas granules perdirbti, nėra“, taigi „vienareikšmiška išvada dėl asfalto granuliu pripažinimo ar nepripažinimo atliekomis remiantis šiuo metu byloje surinktais dokumentais negali būti daroma“. Atsižvelgdamas į šiuos argumentus, LVAT nusprendė bylą gražinti iš naujo nagrinėti KLAAT.

Šioje byloje vertėtų akcentuoti ir paaiškinti keletą aspektų.

Pirmiausia, dėl ATPK nuostatos, kuria remiantis asmuo buvo nubaustas. Nutartyje nurodyta, jog asmuo nubaustas už tai, kad „jo vadovaujama įmonė sandėliavo asfalto granules, neturėdama teisės užsiimti atliekų tvarkymo veikla“. Už tai bauda skirta ATPK 51² straipsnio 2 dalies pagrindu, kadangi asmuo vykdė ūkinę veiklą, neturėdamas TIPK leidimo. TIPK leidimų išdavimo taisyklių 7 punkte nurodyta, kad leidimus privalo

¹⁸⁵ Sprendimas byloje *Commune de Mesquer prieš Total France SA ir Total International Ltd* (C-188/07). ETA 2008, p. I-4501.

¹⁸⁶ Tai citata iš ETT sprendimo santraukos byloje *Komisija prieš Ispanijos Karalystę* Nr. C-121/03. Šis ETT sprendimas oficialioje ES teisės paieškos sistemoje *EUR-lex* yra pateikiamas praktiškai visomis oficialiomis ES kalbomis, įskaitant ir lietuvių. LVAT pacituotas tekstas yra perkeltas iš ETT sprendimo santraukos lietuvių kalba.

Tenka konstatuoti, kad šis ETT sprendimas (kaip ir daugybė kitų ETT sprendimų) į lietuvių kalbą išverstas netiksliai, painiojant terminus (terminų vartojimas sprendimo tekste neatitinka terminų teisės aktuose) ir iškraipant ETT pateiktas išvadas. Keletas pavyzdžių:

1. Terminas *residue* išverstas kaip *atliekos*, nors tai ne atliekos, bet *liekanos*.

2. Terminas *process* išverstas kaip *perdirbti*, nors iš tiesų jis reiškia *apdirbti* (termino *perdirbti* atitikmuo yra *recycle*). *Apdirbimas* ir *perdirbimas* yra skirtingi dalykai, o teismas, remdamasis netiksliu vertimu, nagrinės, ar medžiagos buvo perdirbamos, nors šiuo atveju pakanka vien apdirbimo. Taip atliekų sąvoka gali būti nepagrįstai susiaurinta.

3. Terminas *recovery* išverstas kaip *apdorojimas*, nors *recovery* atitikmuo teisės aktuose yra *naudojimas* (mes vartojame ir siūlome keisti į *grąžinimas*), tuo tarpu termino *apdorojimas* atitikmuo yra *treatment*.

gauti „veiklos vykdytojai, eksploatuojantys Taisyklių 2 priede nurodytus įrenginius“. TIPK leidimų išdavimo taisyklių 2 priede pateikiami Kriterijai, pagal kuriuos nustatoma, ar ūkinei veiklai arba įrenginiui, nepriskirtam prie Taisyklių 1 priede nurodytų įrenginių, reikia leidimo. Priedo 8 punkte yra nurodytas šis kriterijus: *atliekos apdorojamos*. Tačiau šis kriterijus nėra absoliutus, jo taikymui nustatyta išimtis: *išskyrus įmones, kurios gamybos vietoje naudoja arba šalina, įskaitant paruošimą naudoti arba šalinti, tik savo ūkinės veiklos metu susidariusias nepavojingas atliekas, jeigu tokioms įmonėms taikoma Taisyklių 9 priede nustatyta išimtis turėti Leidimo dalį dėl atliekų tvarkymo*. Taisyklių 9 priede nurodytos veiklos rūšys, kurioms taikomos išimtys turėti leidimo dalį dėl atliekų tvarkymo, tačiau pabrėžtina, kad šios išimtys taikomos tik *įmonėms, kurios gamybos vietoje naudoja arba šalina, įskaitant paruošimą naudoti arba šalinti, tik savo ūkinės veiklos metu susidariusias nepavojingas atliekas*. Taisyklių 9 priedas pateikiamas lentelės forma. Lentelėje išvardintos ekonominės veiklos rūšys (pagal Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorių) ir vykdant šią veiklą susidaranti atliekos (nurodant kodus pagal Atliekų tvarkymo taisyklę), kurias tvarkant galima neturėti TIPK leidimo. Taip pat nurodoma konkreti atliekų gražinimo veikla (pagal Atliekų tvarkymo taisyklėse įtvirtintus atliekų gražinimo kodus) ir pateikiamas trumpas šios veiklos aprašymas. Septintoji lentelės grafa skirta pastatų statybai (F41) ir nurodoma viena iš atliekų rūšių – bituminiai mišiniai (tai tos pačios atliekos, kurių laikymu be leidimo asmuo ir buvo apkaltintas, nes sutampa byloje nurodytas ir lentelėje pateiktas atliekų kodas). Prie veiklos aprašymo nurodoma: *kelių remonto atliekos naudojamos keliams tiesti*.

Visa tai suponuotų, kad teismai buvo neteisūs, nes TIPK leidimų išdavimo taisyklėse aiškiai nurodyta, kad šių atliekų, t. y. asfalto granulių pagal kodą 17 03 02 apdorojimui TIPK leidimai nereikalingi. Žinoma, prieš tai dar vertėtų atkreipti dėmesį, kad šios TIPK leidimų išdavimo taisyklių 9 priedo nuostatos įsigaliojo vėliau, nei buvo surašytas nutarimas dėl administracinio teisės pažeidimo.¹⁸⁷ Tačiau tai nagrinėjamu atveju neužkerta kelio remtis taisyklių 9 priedu, kadangi reikalavimai dėl TIPK leidimo turėjimo buvo sušvelninti (turi būti vadovaujamosi principu *lex benignior retro agit*). Tad nejaugi LVAT „nepastebėjo“ subjekto padėtį gerinančio teisinio reguliavimo,

¹⁸⁷ TIPK leidimų išdavimo taisyklės 9 priedu buvo papildytos aplinkos ministro 2010 m. gruodžio 10 d. įsakymu Nr. D1-981, kuris įsigaliojo nuo 2011-01-11, o nutarimas skirti baudą buvo priimtas 2010-01-29.

nerikalaujančio turėti TIPK leidimo? Vienareikšmiškai atsakyti negalime, tačiau aišku, kad LVAT, sprenddamas šią bylą, TIPK leidimų išdavimo taisyklėmis nesirėmė.

Kaip ten bebūtų, nereikia pamiršti, kad TIPK leidimų išdavimo taisyklių 9 priede nurodytos išimtys turi dvi esmines sąlygas: (1) išimtys taikomos tik įmonėms, kurios gražina arba šalina tik gamybos vietoje susidariusias atliekas ir (2) tik savo ūkinės veiklos metu susidariusias atliekas. Tuo tarpu šiuo atveju asfalto granulės jau buvo ne gamybos vietoje, jos buvo pervežtos iš Olandijos į Lietuvą ir sandėliuojamos Lietuvoje. Be to, šios asfalto granulės nesusidarė šios konkrečios byloje minimos įmonės ūkinės veiklos metu – jos buvo gautos iš kitų asmenų. Visa tai suponuoja, kad TIPK leidimų išdavimo taisyklėse nustatyta išimtis šiuo atveju negalėtų būti pritaikyta. Tačiau šie svarstymai būtų aktualūs tik tuo atveju, jei asfalto granules pripažintume atliekomis. Taigi pirmiausia būtina atsakyti, ar nagrinėjamu atveju asfalto granulės laikytinos atliekomis.

Kitas svarbus dalykas, kurį reikėtų akcentuoti nagrinėjant šią bylą – ETT praktika, kuria rėmėsi LVAT darydamas išvadas. LVAT paminėtose ETT bylose (*Komisija prieš Ispanijos Karalystę (C-121/03)* ir *Commune de Mesquer (C-188/07)*) buvo nagrinėjamas atliekų ir šalutinių produktų atskyrimo klausimas. ETT pateikė iš esmės tas pačias išvadas kaip ir *Saetti* byloje: medžiaga laikytina ne atliekomis, o šalutiniu produktu, jeigu prieš panaudojant ji nėra apdirbama, jeigu jos panaudojimas yra tęstinė gamybos proceso dalis ir jei medžiagos panaudojimas yra neabejotinas.¹⁸⁸

Nelabai aišku, kodėl LVAT rėmėsi šia paminėta ETT praktika, kadangi ji nagrinėjamai situacijai netinkama. LVAT neįvertino, kad ETT suformuota praktika dėl šalutinių produktų taikytina tik gamybos ir gavybos procesams (tai, beje, aiškiai matyti ir iš dabartinio teisinio reguliavimo). Šiuo atveju gamybos procesas jau buvo seniai pasibaigęs – asfalto granulės tikrai nebuvo gaminamos Lietuvoje, o tuo labiau – toje vietoje, kur jos buvo sandėliuojamos. Taigi šalutiniams produktams skirtas teisinis reguliavimas šioje byloje netaikytinas ir juo net neturėjo būti remiamasi. Tačiau pagrindinė priežastis, dėl kurios LVAT bylą gražino nagrinėti iš naujo KLAAT, buvo susijusi būtent su šalutinių produktų teisiniu reguliavimu, nes LVAT pabrėžė: „nebuvo tiriama, ar sandėliuojamas produktas bus naudojamas tolimesniame procese“. Pabrėžtina,

¹⁸⁸ Remiantis šia ETT praktika AD 2008 „atsirado“ 5 straipsnis, apibrėžiantis šalutinius produktus. Analogiškai buvo papildytas ir ATĮ – 3¹ straipsnis skirtas šalutiniams produktams reglamentuoti.

kad jeigu produktas jau yra sandėliuojamas, tai jis tikrai nėra ir negali būti naudojamas „tolimesniame procese“ šalutinių produktų teisinio reguliavimo prasme. „Tolimesnis procesas“ šalutinių produktų teisinio reguliavimo prasme reiškia tęstinį (nepertraukiamą) gamybos procesą. Šiuo atveju šis procesas yra akivaizdžiai sustojęs, nes asfalto granulės buvo vežamos iš Olandijos į Lietuvą, o po to sandėliuojamos, tad aišku, kad tai tikrai nėra tęstinis gamybos procesas.

Dar vienas bylos aspektas, kurį norėtusi pabrėžti, yra faktas, kad asfalto granulės buvo sandėliuojamos (saugomos). Atliekų teisinio reguliavimo prasme saugojimas laikytinas atliekų apdorojimo, t. y. gražinimo arba pašalinimo, operacija (išskyrus laikinąjį (preliminarų) saugojimą). Laikinasis saugojimas yra sudėtinė atliekų surinkimo proceso dalis. Atliekos laikinai saugomos jų gamybos vietoje prieš jas nuvežant į atliekų apdorojimo įrenginius. AD 2008 pabrėžiama, kad laikinojo saugojimo atveju iš įmonių neturėtų būti reikalaujama turėti leidimo atliekoms tvarkyti (AD 2008 preambulės 15 punktas). Tuo tarpu atliekų saugojimas, t. y. jų saugojimas prieš apdorojimą, reiškia, kad atliekos yra saugomos apdorojimo įrenginiuose prieš atliekant kurią nors iš apdorojimo operacijų. Atliekų saugojimas laikytinas arba atliekų gražinimo operacija (kodas R13), arba atliekų pašalinimo operacija (kodas D15). Taigi turime skirti atliekų saugojimą iki surinkimo (jis dar vadinamas preliminariu arba laikinu saugojimu) ir saugojimą iki apdorojimo. Pirmasis saugojimas nėra atliekų apdorojimo operacija ir įmonės tokiu atveju nėra įpareigos turėti atliekų tvarkymo leidimus. Antrasis saugojimas yra atliekų apdorojimo operacija su visais iš to kylančiais reikalavimais.

Nagrinėjamoje byloje buvo konstatuotas saugojimo faktas, tačiau nesiaiškinta, koks tai buvo saugojimas: iki surinkimo ar iki apdorojimo. Laikinasis atliekų saugojimas siejamas su jų susidarymo vieta ir su atliekų vežimu. Taigi jeigu atliekos buvo saugomos jų susidarymo vietoje ir dar nebuvo niekur vežamos, vadinasi, tai laikinasis atliekų saugojimas. O jeigu atliekos saugomos ne jų susidarymo vietoje, taip pat jeigu prieš saugojimą jos buvo vežamos, vadinasi, tai atliekų saugojimas iki apdorojimo.

Nepanašu, kad nagrinėjamoje byloje buvo vykdomas preliminarus atliekų saugojimas: asfalto granulės saugotos ne jų susidarymo vietoje, jos buvo atvežtos. Visa tai suponuoja, kad buvo vykdomas saugojimas iki apdorojimo, t. y. iki gražinimo operacijos – asfalto granulių panaudojimo keliams tiesti.

Taigi visi šie pastebėjimai rodo, kad asfalto granulės greičiausiai laikytinos atliekomis. Tačiau mes dar neanalizavome (to, beje, nedarė ir teismai) pagrindinio atliekas apibrėžiančio aspekto – atsisakymo. Tik išanalizavę visą situaciją šiuo aspektu, galėsime padaryti galutinę išvadą.

Iš LVAT nutarties visiškai neaišku, kaip asfalto granulės susidarė – ar jos yra tam tikro gamybos proceso liekana, t. y. produktas, kurio nesiekama pagaminti, ar vis dėlto tai specialiai gaminama prekė. Taigi bent jau teismo nutartyje nėra pateikta reikiama technologinė informacija, kad būtų galima padaryti tinkamą išvadą (neaišku, galbūt byloje tokie duomenys ir buvo, tik jie neatspindėti nutartyje). Nutartyje neanalizuotas ir asfalto granulių turėtojo santykis su šiuo objektu. Aišku, kad įmonės vadovas, t. y. asmuo, kuriam buvo skirta bauda, asfalto granules laikė produktu (preke). Tikėtina, kad tuo tikslu jis asfalto granules ir įsigijo. Tačiau čia svarbu įvertinti, koks buvo ankstesnio turėtojo santykis su asfalto granulėmis, t. y. ar jis siekė jų atsisakyti, ar tai jau perdirbtas produktas, kuriuo turėtojas prekiauja. Savo pobūdžiu mūsų keliami klausimai yra panašūs į tokią situaciją: asmuo sandėliuoja skaldą, perdirbtą iš statybinio laužo – ar ta sandėliuojama skalda yra atliekos, ar prekė? Sakytume: gal kažkada tai ir buvo atliekos, bet dabar, atlikus reikiamas apdirbimo ir perdirbimo operacijas, tai gražintos medžiagos (produkcija). Galbūt ir asfalto granulės yra panašus objektas kaip skalda.

Autoriaus nuomone, šioje byloje turėjo būti aiškinamasi ne ar asfalto granulės yra atliekos, bet ar asfalto granulės nustojo būti atliekomis, t. y. analizė turėjo būti atliekama „iš kitos pusės“. Šiuo metu teisės aktuose jau nurodomi konkretūs atliekų statuso pabaigos kriterijai (anksčiau jie buvo formuluojami ETT):

- 1) medžiaga yra visuotinai naudojama konkrečioms tikslams;
- 2) medžiagai egzistuoja rinka ar paklausa;
- 3) medžiaga tenkina techninius reikalavimus ir atitinka produktams taikytinus teisės aktus bei standartus;
- 4) naudojant medžiagą nebus pakenkta aplinkai ir žmonių sveikatai.¹⁸⁹

Taigi asfalto granulių byloje turėjo būti ieškoma atsakymo į šiuos keturis klausimus. Tikėtina, kad asfalto granulės yra daromos iš netinkamo naudoti asfalto luitų.

¹⁸⁹ AD 2008 6 straipsnio 1 dalis.

Tokie asfalto luitai – neabejotinai atliekos, nes atsisakoma juos naudoti pagal paskirtį, tačiau atsakymas į klausimą, ar apdorojant šiuos luitus gautos granulės vis dar atliekos, ar tai jau produktas, priklauso nuo šių mūsų paminėtų keturių sąlygų įvertinimo, kurios, deja, šioje byloje nebuvo įvertintos.

Todėl KLAAT, pakartotinai nagrinėdamas šią bylą, pirmiausiai turėtų patikrinti, ar tenkinami atliekų statuso pabaigos kriterijai. Tai iš esmės būtų paprastas ir aiškus bylos sprendimo kelias. Ir apskritai visa tai reiškia, kad atliekų bylas galime nagrinėti iš dviejų pusių: (1) arba aiškintis, ar tenkinama atliekų sąvoka, t. y. analizuoti atsisakymo aspektą; (2) arba aiškintis, ar tenkinami atliekų statuso pabaigos kriterijai.

3. Ar gumos smulkiniai, gauti iš panaudotų padangų, yra atliekos?

Labai panašus klausimas buvo iškilęs LVAT 2005-09-16 nutartyje (administracinė byla Nr. A²-967-05).¹⁹⁰

Kauno regiono aplinkos apsaugos departamentas surašė įmonei keletą privalomųjų nurodymų – sustabdyti susmulkintų naudotų padangų vežimą iš jų surinkimo aikštelės į įmonei priklausančias siloso tranšėjas; išvežti ir priduoti atliekų tvarkytojams susmulkintas padangas, kurios sandėliuojamos siloso tranšėjose; sustabdyti naudotų padangų surinkimą, kol nebus išvežtos susmulkintos padangos ir kt. Pareiškėjas minėtus privalomuosius nurodymus apskundė ir nurodė, kad siloso tranšėjose niekada nebuvo ir nėra sandėliuojamos susmulkintos naudotos padangos, jose sandėliuojamos statybinės medžiagos – gumos gabalai arba gumos smulkiniai, kurie yra panaudojami statybų pramonėje, taigi susmulkintos padangos negali būti laikomos atliekomis; jos laikytinos pareiškėjui nuosavybės teise priklausančiomis prekėmis.

KAAT pareiškėjo skundą atmetė, nurodydamas, kad pagal jam išduotą TIPK leidimą, pareiškėjas turi teisę „vykdyti senų, dėvėtų padangų surinkimą. Vykdydamas savo veiklą, pareiškėjas turi nuolat priduoti panaudotas padangas įmonėms - atliekų tvarkytojams, turinčioms teisę perdirbti, eksportuoti arba surinkti padangas, ir privalo neviršyti maksimalaus įmonės aikštelėje leistino laikyti padangų kiekio - 100 tonų“. KAAT atsižvelgė į tai, jog naudotos padangos ir jų smulkiniai įtraukti į atliekų sąrašą.

¹⁹⁰ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005-09-16 nutartis administracinėje byloje Nr. A²-967-05.

Teismas konstatavo, kad TIPK leidime nurodytos sąlygos buvo pažeistos, nes naudotos padangos buvo smulkinamos ir vežamos į kitą vietą sandėliuoti, o tokia veikla TIPK leidime nebuvo numatyta. Be to, KAAT teigimu, smulkintos padangos nelaikytinos prekėmis, nes „padangų ir gumos atliekų techninis liudijimas neparengtas“.

Apeliaciniame skunde pareiškėjas dar kartą pabrėžė, kad jis sandėliuoja ne atliekas, o prekes, nes susmulkintos naudotos padangos yra parduodamos. Teigė, kad „parengė ir patvirtino įmonės standartą bei sudarė sutartis su pirkėjais. Didelė dalis gumos smulkinių yra parduota“. Be to, įmonė nurodė, kad pagal Atliekų tvarkymo įstatymą medžiagos tampa atliekomis dėl to, kad jų atsisakoma, o ne dėl to, kad jos patenka į atliekų sąrašą.

LVAT šiuos pareiškėjo argumentus atmetė, kadangi, pasak teismo, pareiškėjas verčiasi naudotų padangų kaip atliekų surinkimu, o susmulkintas padangas laikyti statybine medžiaga būtų galima tik parengus tam tikrą techninę dokumentaciją, kurios pareiškėjas neturi.

Nagrinėjamu atveju vėlgi matome, kad teismai atliekų sąvokos turinio neanalizavo ir tiesiog rėmėsi atliekų sąrašu, į kurį įtrauktos tiek naudotos padangos, tiek padangų smulkiniai. Dėl naudotų padangų priskyrimo atliekoms didelių diskusijų lyg ir nekyla: padangų perdavimas pareiškėjui – tai iš tiesų jų atsisakymas, rodantis, kad buvę turėtojai nebenori daugiau padangų naudoti pagal paskirtį. Ginčo nekyla ir dėl to, kad pareiškėjo surinktos padangos buvo smulkinamos ir vežamos sandėliuoti. Tai – atliekų apdorojimo veiksmai, kuriems pareiškėjas TIPK leidimo neturėjo (jis turėjo leidimą tik vykdyti padangų surinkimą). Taigi šiuo atveju teismai iš tiesų pagrįstai konstatavo, kad atliekų apdorojimui pareiškėjas reikiamo leidimo neturėjo.

Tačiau kaip su padangų smulkinais? Ar tai vis dar atliekos, ar tai jau prekės? Vienintelis teismų argumentas buvo tas, kad pareiškėjas neturi reikiamos techninės dokumentacijos, pagrindžiančios, kad tai produkcija. Iš tiesų – tai vienas iš atliekų statuso pabaigos kriterijų. Kiti trys kriterijai liko neanalizuoti. Tačiau tokiais atvejais visų kriterijų analizuoti net ir nebūtina, jeigu nustatome, kad netenkinamas bent vienas iš jų. Tai reiškia, kad medžiaga vis dar yra atliekos.

Tenka pripažinti, kad pareiškėjo argumentai šioje byloje buvo išties pamatuoti ir verti dėmesio (nedaug asmenų sugeba taip tinkamai argumentuoti, kodėl atitinkamas

objektas nėra atliekos). Pareiškėjas teigė, kad techninė dokumentacija jau parengta ir yra derinama, kad didelė dalis smulkintų padangų jau parduota kaip prekė ir kt.

Teismams iš esmės reikėjo vertinti, ar naudotų padangų susmulkinimas gali būti laikomas atliekų perdirbimo veiksmu, po kurio atliekos nustoja būti atliekomis ir virsta įprastine naudojimui skirta medžiaga. Teismui kaip tik ir pritrūko įrodymų, kad susmulkintos padangos gali būti sėkmingai panaudojamos rinkoje kaip statybinė medžiaga. Vienas iš esminių atliekų gražinimo elementų yra tas, kad gražintos medžiagos turi įgauti tas pačias savybes kaip žaliavos, t. y. jos iš esmės turi nesiskirti nuo analogiškų produktų, kurie buvo pagaminti, o ne gražinti.¹⁹¹ Šiuo atveju pareiškėjas neįrodė, kad jo susmulkintos padangos gali būti saugiai naudojamos statyboje kaip gumos pakaitalai.

Argumentacijai sustiprinti LVAT taip pat vertėjo pabrėžti, kad atliekų sąvoka neturi būti suvokiama kaip neapimanti medžiagų ir daiktų, kuriuos galima pakartotinai ekonomiškai panaudoti.¹⁹² Tai iš esmės reiškia, kad net jeigu medžiagą ar daiktą galime pelningai panaudoti, pvz., parduoti, tai nereiškia, kad tokia medžiaga ar daiktas negali būti laikomas atliekomis. Šiuo atveju pareiškėjas kaip tik ir teigė, kad susmulkintos padangos jam teikia ekonominę naudą, jis jų nesiekia išmesti, taigi tai nėra atliekos.

Taigi šiuo atveju atsakyti į klausimą, ar padangų smulkiniai nėra atliekos, galėtume tik įvertinę, ar šie smulkiniai tenkina atliekų statuso pabaigos kriterijus.

4. Ar galima priekaboje vežti atliekas?

Iš VAAT 2011-04-29 nutarties administracinėje byloje Nr. II-377-561/2011 matyti¹⁹³, kad Vilniaus RAAD Trakų rajono agentūros pareigūnas surašė asmeniui administracinio teisės pažeidimo protokolą pagal ATPK 51³ straipsnio 1 dalį už tai, kad asmuo automobiliu su priekaba „vežė įvairias atliekas (sodo, daržo, padangas ir kitas atliekas) į Anglininkų kaime esantį buvusį karjerą“. Už tai asmeniui buvo skirta 100 Lt

¹⁹¹ Žr.: Sprendimas byloje *ARCO Chemie Nederland Ltd prieš Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (C-418/97)* ir *Vereniging Dorpsbelang Hees, Stichting Werkgroep Weurt+ ir Vereniging Stedelijk Leefmilieu Nijmegen prieš Directeur van de dienst Milieu en Water van de provincie Gelderland (C-419/97)*. ETA 2000, p. I-4475, 94 p.

¹⁹² Žr.: Sprendimas byloje Nr. C-359/88 dėl prejudicinio sprendimo priėmimo (baudžiamosios bylos prieš A. Zanetti ir kt.). ETA 1990, p. I-1509, 9 p.

¹⁹³ Vilniaus apygardos administracinio teismo 2011-04-29 nutartis administracinėje byloje Nr. II-377-561/2011.

bauda. Skundo dėl paskirtos nuobaudos nagrinėjimo metu asmuo neginčijo, kad „vežė automobilio priekaboje obelų šakas ir medžių lapus į sąvartyną“. Teismas pabrėžė, kad įrodyta, jog iš automobilio priekabos „byrėjo šiukšlės, kurios teršė aplinką, ir kad šį faktą betarpiškai stebėjo Agentūros darbuotojas“. Atsižvelgdamas į tai, teismas konstatavo, kad nuobauda asmeniui skirta pagrįstai.

Šiuo atveju asmuo neginčijo, kad atliekas vežė į neveikiantį sąvartyną, taigi ketino jas neteisėtai išmesti. ATPK 51³ straipsnio 1 dalyje nustatyta:

Vieno kubinio metro ar mažesnio negu vienas kubinis metras nepavojingų atliekų kiekio laikinasis laikymas, surinkimas, vežimas ir (ar) apdorojimas (įskaitant atvejus, kai tai daro prekiautojas atliekomis ir tarpininkas) pažeidžiant atliekų tvarkymo taisyklių reikalavimus, jeigu dėl to nepavojingomis atliekomis buvo užteršta aplinka, –

užtraukia įspėjimą arba baudą piliečiams nuo vieno šimto iki dviejų šimtų litų ir baudą pareigūnams – nuo trijų šimtų iki šešių šimtų litų.

Taigi vadovaujantis šia nuostata nubausti asmenį vien už tai, kad atliekas vežė – negalima. Būtinai dar dvi šio pažeidimo sudėties sąlygos – atliekų tvarkymo taisyklių pažeidimas ir aplinkos užteršimas. Tad nagrinėjamu atveju asmeniui nuobauda greičiausiai skirta ne už tai, kad atliekas vežė ir ketino neteisėtai išmesti, bet už tai, kad vežant jos byrėjo (tenka pripažinti, kad iš teismo nutarties motyvuojamosios dalies nėra aišku, už ką konkrečiai nuobauda skirta, t. y. pažeidimo sudėtis neanalizuota ir nesiaiškinta, ar tenkintini visi pažeidimo sudėties elementai). Iš to sektų, kad jeigu atliekos byrėjo, vadinasi, aplinka buvo teršiama. Tačiau net jeigu pripažintume, kad dėl byrančių atliekų buvo teršiama aplinka, iš teismo nutarties taip ir lieka neaišku, kokia konkrečiai atliekų tvarkymo taisyklių nuostata buvo pažeista, nes nutartyje ji nenurodyta. Atliekų tvarkymo taisyklėse, autoriaus nuomone, tėra vienintelė nuostata, kurios pažeidimu asmuo galėjo būti apkaltintas. Tai 6 punktas:

Atliekos turi būti rūšiuojamos, laikinai laikomos, surenkamos, vežamos ir apdorojamos taip, kad nekeltų neigiamo poveikio visuomenės sveikatai ir aplinkai.

Pastebėtina, kad nagrinėjamu atveju asmens vykdytos veiklos negalėtume laikyti atliekų vežimu, nes pagal ATĮ 2 straipsnio 21 punktą atliekų vežimas yra atliekų paėmimas iš jų turėtojo, vežimas ir perdavimas atliekų naudotojui ar šalintojui. Šiuo atveju atliekos iš turėtojo nebuvo paaimtos. Jas vežėsi pats turėtojas (beje, tai suponuoja išvadą, kad atliekų vežėjas negali būti laikomas tų atliekų, kurios yra paaimamos iš jų

turėtojo ir vežamos perduoti atliekų gražintojui ar šalintojui, turėtoju). Taigi tektų konstatuoti, kad asmuo vykdė atliekų apdorojimo veiklą. Atliekų apdorojimas pagal ATĮ 2 straipsnio 7 dalį yra atliekų gražinimo arba šalinimo veikla. Panašu, kad šiuo atveju asmuo užsiėmė būtent atliekų šalinimo veikla. Tačiau reikia pripažinti, kad ši veikla dar nebuvo pasibaigusi. Asmuo buvo sustabdytas atliekų gabenimo momentu. Jeigu jis būtų neprisipažinęs, kur tas atliekas iš tiesų vežė, įrodyti, kad jos buvo vežamos į nelegalią sąvartyną (ar tiesiog į pamiškę), būtų labai sunku. Tačiau ar to reikia? Vien iš atliekų gabenimo fakto jau galima spręsti, kad jos gabenamos arba gražinti, arba pašalinti, taigi vykdomi atliekų tvarkymo veiksmai. Tačiau ar už tai galima asmenį bausti?

Įsivaizduokime, kad namuose rūšiuojame atliekas, prikaupėme nemažą kiekį plastiko atliekų ir nusprendėme jas nuvežti iki artimiausio šioms atliekoms skirto konteinerio arba iki specialios atliekų surinkimo aikštelės. Bevežant mus sustabdo pareigūnai ir pateikia kaltinimus, kad gabename atliekas, siekdami jas nelegaliai išmesti. Kaip apsiginti nuo tokio kaltinimo? Nejaugi negalime atliekų nuvežti iki artimiausio konteinerio arba aikštelės? Atsižvelgiant į protingumo principą, manytina, kad galime. Tačiau vykdyti atliekų vežimo veiklą taip, kaip ji apibrėžta ATĮ, negalime, jei netenkiname specialių atliekų vežėjams nustatytų sąlygų. Tokiu atveju tektų įrodinėti, kad mes nevykdome atliekų vežimo veiklos. O nagrinėjamoje byloje asmuo greičiausiai buvo nubaustas ne už tai, kad vežė atliekas, bet už tai, kad vežamos atliekos byrėjo.

5. Ar galima pilti statybinį laužą ant duobėto kelio?

VAAT nagrinėjo administracinio teisės pažeidimo bylą,¹⁹⁴ kurioje asmuo buvo nubaustas už tai, kad asmuo „išpylė statybines medžiagas ir jų atliekas ant bendro naudojimo kelio“. Asmuo gindamasis teigė, kad „jis nusprendė išlyginti šalia savo sodo namelio esantį ir sodų bendrijai <...> priklausančią kelią iš jo išgytame sodo namelyje rastų ir buvusiam savininkui priklausiusių betono luitų, sukietėjusio cemento ir plytų. Tuo tikslu šias statybines atliekas vežė ant kelio, jas skaldė, ant paviršiaus pylė smėlį ir jį lygino.“ Asmuo buvo nubaustas pagal ATPK 161 straipsnį už tai, kad pažeidė Vilniaus miesto savivaldybės Tvarkymo ir švaros taisyklių 8 punktą, nurodantį, jog visos

¹⁹⁴ Vilniaus apygardos administracinio teismo 2008-01-21 nutartis administracinėje byloje Nr. II-6-19/2008.

šalinamos atliekos išvežamos tik į tam skirtus sąvartynus, o tvarkytinos atliekos į tvarkymo, perdirbimo, kompostavimo aikšteles ar įmones. Asmeniui buvo skirta 200 Lt bauda, kurią teismas pakeitė į įspėjimą.

Taigi matome, kad asmuo iš esmės buvo nubaustas už tai, kad lygino kelio duobes. Analizuojant šią teismo nutartį matyti, kad teismas nenagrinėjo, ką asmuo iš tiesų pylė ant kelio – atliekas ar statybines medžiagas (ATP protokole nurodyta, kad pylė ir tą, ir tą). Sprendžiant iš to, kad išpiltos medžiagos turėjo būti skaldomos, darytina išvada, kad tai iš tiesų atliekos, o ne statybinės medžiagos, nes asmuo atliko jų apdirbimo (smulkinimo) operaciją. Jeigu šių medžiagų nebūtų reikėję smulkinti, tuomet tektų analizuoti kitas aplinkybes, pavyzdžiui, iš kur asmuo jas paėmė. Šiuo atveju asmuo teigė, kad medžiagos buvo paliktos ankstesnio savininko. Taigi akivaizdu, kad ankstesnis savininkas tų daiktų atsisakė, vadinasi, tai atliekos. Dar vienas įdomus aspektas – tarkime, šis statybinis laužas yra ne ankstesnio savininko „palikimas“, bet susidarė nubaustajam asmeniui vykdant griovimo darbus sodo sklype. Toks susidaręs laužas nebūtų atliekos, jeigu jį panaudotume kaip užpildą. Asmuo iš esmės jį taip ir naudojo – pylė į duobes ant kelio, tačiau kadangi išpiltasis laužas dar turėjo būti smulkinamas, vadinasi, buvo išpiltos atliekos, o ne statybinė medžiaga. O jeigu asmuo iš karto vykdydamas statybos darbus būtų susmulkinęs statybinį laužą iki tinkamo duobėms užpilti? Tuomet iškiltų dar vienas labai įdomus klausimas – ar asmuo tą susidariusį laužą panaudojo jo susidarymo vietoje? Kaip žinome, jis buvo vežamas iš sodo sklypo ant šalia esančio kelio. Taigi ar toks statybinio laužo „perkėlimas“ keliolika metrų nuo sklypo ant kelio jau rodo, kad laužas buvo naudojamas ne susidarymo vietoje ir tai suponuoja atliekų buvimą? Vienareikšmiškai atsakyti būtų iš tiesų sudėtinga.

Tačiau nagrinėjamu atveju atkreiptinas dėmesys į kitą labai įdomų šios bylos aspektą. Minėjome, kad asmuo buvo nubaustas už Vilniaus miesto savivaldybės Tvarkymo ir švaros taisyklių 8 punkto, numatančio, jog visos šalinamos atliekos išvežamos tik į tam skirtus sąvartynus, o tvarkytinos atliekos į tvarkymo, perdirbimo, kompostavimo aikšteles ar įmones, pažeidimą. Detaliau pažvelgus į šios nuostatos turinį, matyti, kad ji skirta atliekų išvežimui reglamentuoti, nurodant, kur atliekas galima išvežti. Autoriaus nuomone, ši nuostata skirta tik asmenims, vykdantiems atliekų vežimo veiklą (taip, kaip atliekų vežimas yra apibrėžtas ATĮ). Tuo tarpu šiuo atveju asmuo atliekų vežimo veiklos nevykdė. Jeigu pripažintume, kad tas keliolikos metrų atstumas

nuo sodo sklypo iki kelio yra atliekų vežimas, tuomet už šios nuostatos pažeidimą galėtų būti baudžiamas kiekvienas asmuo, pastebėtas gabenantis atliekas ir nesugebantis įrodyti, kad jas vežė į sąvartyną ar į specialią aikštelę. Tačiau atkreipkime dėmesį į tai, kad atliekų tvarkymo veikla gali užsiimti tik įmonės ir prekyautojai bei tarpininkai, o atliekų vežimas yra vienas iš atliekų tvarkymo veiksmų. Taigi fizinis asmuo, jeigu jis nėra prekyautojas ar tarpininkas, apskritai negali užsiimti atliekų vežimo veikla. Taigi realiai minėta savivaldybės Tvarkymo ir švaros taisyklių nuostata taikytina tik juridiniams asmenims, prekyautojams ir tarpininkams, nes tik jie gali vykdyti atliekų vežimo veiklą. Jeigu savivaldybė siekė šia nuostata reglamentuoti kito pobūdžio santykius (pavyzdžiui, drausti atliekų išmetimą neleistinose vietose ar pan.), tuomet turėtų būti atitinkamai keičiami nuostatoje vartojami terminai, o konkrečiai – terminas *atliekų vežimas*.

O atsakydami į šio skyrelio klausimą, galime pabrėžti, kad atliekų pilti į kelių duobes negalime. Galime pilti perdirbtą statybinį laužą (medžiagą, kuri buvo atliekomis, tačiau perdirbus virto produktu).

6. Ar galima naudoti statybinį laužą kelių tiesimui?

Analogiškos nuostatos pažeidimu asmuo buvo kaltinamas ir LVAT nagrinėtoje administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. N–1–1373–2005.¹⁹⁵ Asmeniui (įmonės vadovui) buvo surašytas ATP protokolas už tai, kad „vežė susikaupusias statybines atliekas iš statybos vietų ir nepateikė deklaracijų apie statybos ir remonto atliekų išvežimą, atliekos buvo vežamos ne į tam skirtus sąvartynus, o į statomo kelio tiesimo vietą, pažeidžiant Vilniaus m. savivaldybės tarybos 2005 m. sausio 19 d. sprendimu Nr.1-655 patvirtintų Tvarkymo ir švaros taisyklių 7, 8 punktų reikalavimus“. Vadovaujantis ATPK 161 straipsniu asmeniui buvo skirta 1000 Lt bauda, tačiau pirmosios instancijos teismas nutarimą skirti baudą panaikino ir bylą nutraukė, motyvuodamas tuo, kad „Tvarkymo ir švaros taisyklių 7, 8 punktai numato statybinių atliekų ir laužo išvežimą į statybos atliekų tvarkymo aikšteles bei į tam skirtus sąvartynus, tačiau šios taisyklės nepriboja teisės panaudoti statybinį laužą, pavyzdžiui,

¹⁹⁵ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005-09-14 nutartis administracinėje byloje Nr. N–1–1373–2005.

ūkinio kelio tiesimui“. Tuo tarpu LVAT konstatavo, kad „šiose normose įtvirtintas įpareigojimas statybines atliekas ir laužą vežti į statybos atliekų tvarkymo, perdirbimo, kompostavimo aikštes ir įmones. Alternatyvių paminėtajam statybos atliekų tvarkymo būdų minėtos taisyklės nenumato“.

Nagrinėjamu atveju vėlgi niekas nekėlė klausimo, kas iš tiesų buvo vežama – statybinės atliekos ar statybinės medžiagos. Žinoma, jeigu pažeidėjas gindamasis tokio argumento nenaudoja, teismas savo iniciatyva tokio klausimo tikrai nesvarstys. Šiuo atveju vėlgi reikėtų atsižvelgti į tai, kad statybinio laužo vežimas pats savaime suponuoja jo atsisakymą – asmuo atsisakė statybinį laužą naudoti pagal paskirtį ir perdavė jį kitam asmeniui arba pats nusprendė jį išvežti. Byloje nebuvo analizuota, ar įmonė, kurios vadovas nubaustas, turėjo teisę tvarkyti atliekas.

Taigi vadovaudamiesi atliekų teisiniu reguliavimu galime teigti, kad visais atvejais statybinio laužo išpylimas siekiant užlyginti duobes, nutiesti kelią ar pakelti žemės sklypo lygį („paaukštinti“ sklypą) reiškia šio laužo atsisakymą (nebent tas laužas panaudojamas iš karto toje vietoje kur susidarė be jokio apdirbimo).

7. Kas lieka nugriovus pastatą – atliekos ar statybinės medžiagos?

Pažvelkime į dar vieną bylą.¹⁹⁶ Asmuo (įmonės darbų vykdytojas) buvo nubaustas pagal ATPK 51³ straipsnio 5 dalį¹⁹⁷ už tai, kad „jis, būdamas [įmonės] darbų vykdytoju, [įmonei] neturint Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimo ir neužsiregistravus Atliekas tvarkančių įmonių registre <...> vykdė statybos-griovimo atliekų perdirbimą, smulkino gelžbetonį, atskyrė armatūrą“. Šis statybinis laužas susidarė sprogdinimo būdu griaunant statinius. Asmuo gindamasis teigė, kad „statybinio laužo, gauto nugriovus pastatus, negalima laikyti atliekomis, nes juo [statinių savininkė] neketina atsikratyti, o tik pakeitė jo fizinį būvį ir naudojimo sritį. Statybinis laužas buvo susmulkintas ir naudojamas teritorijos tvarkymui - kelių tiesimui. Gelžbetonio smulkinimas į mažesnius, tinkamus transportavimui ar skaldos gamybai gabalus, yra

¹⁹⁶ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004-12-21 nutartis administracinėje byloje Nr. N³-1627-04.

¹⁹⁷ Didesnio negu vienas kubinis metras nepavojingų atliekų kiekio laikinasis laikymas, surinkimas, vežimas ir (ar) apdorojimas (įskaitant atvejus, kai tai daro prekiautojas atliekomis ir tarpininkas) pažeidžiant atliekų tvarkymo taisyklių reikalavimus, jeigu dėl to nepavojingomis atliekomis buvo užteršta aplinka, – užtraukia baudą nuo šešių šimtų iki keturių tūkstančių litų.

gamybinė veikla, o ne atliekų tvarkymas.“ Pirmosios instancijos teismas atmetė pareiškėjo argumentus, teigdamas, kad „atliekant statybos - griovimo darbus, privaloma užsiregistruoti Atliekas tvarkančių įmonių registre bei gauti Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimus“. Be to, pasak teismo, statybinio laužo, gauto nugriovus pastatus, negalima nelaikyti atliekomis, nes jis atitinka atliekų sąvoką ir patenka į atliekų sąrašą. Atsižvelgiant į tai, nutarimas dėl baudos skyrimo buvo paliktas nepakeistas.

Apeliaciniame skunde asmuo pabrėžė, jog „byloje nėra užfiksuota, kad [įmonė] užsiėmė atliekų surinkimo, vežimo, apdorojimo, naudojimo, šalinimo veikla“. Be to, asmuo nurodė, kad administracinio teisės pažeidimo protokole taip pat nėra užfiksuota, jog statybinės atliekos yra perdirbamos į skaldą.

LVAT, nagrinėdamas ginčą, akcentavo, jog „iš esmės sutinka su pirmosios instancijos teismo prieita išvada, kad [įmonės] vykdyta veikla, susijusi su statybinio laužo perdirbimu ir panaudojimu teritorijos sutvarkymui, gali būti laikoma atliekų tvarkymo veikla“. Tačiau LVAT atkreipė dėmesį, kad byloje nėra duomenų, jog būtent nubaustasis asmuo įmonėje buvo atsakingas už aplinkosauginių (atliekų tvarkymo) reikalavimų užtikrinimą. Be to, Atliekų tvarkymo taisyklėse *expressis verbis* nenurodyta, kad statybos-griovimo medžiagų perdirbimas yra vienas iš „atliekų šalinimo, naudojimo, surinkimo, vežimo ir apdorojimo“ būdų. Taigi „nėra aišku, ar [įmonės] vykdytas statybinių medžiagų perdirbimas gali būti laikomas atliekų naudojimo būdu patenkančiu į kurią nors iš Taisyklių 5 priede nurodytųjų, o tuo pačiu - ar įmonė turėjo teisinę pareigą registruotis Atliekas tvarkančių įmonių registre. Šiai aplinkybei konstatuoti, būtina surinkti papildomą informaciją apie tai, koku konkrečiu būdu [įmonė] perdirbo statybos griovimo medžiagas, nustatyti, kokios konkrečios rūšies ir kilmės buvo šios medžiagos.“ Be to, pasak LVAT, byloje nebuvo surinkta pakankamai įrodymų, ar vykdant tokią veiklą iš tiesų reikalingas TIPK leidimas. Atsižvelgdamas į tai, LVAT panaikino pirmosios instancijos teismo nutartį ir Vilniaus RAAD Vilniaus miesto agentūros nutarimą ir bylą perdavė iš naujo tirti šiai agentūrai.

Šioje byloje pirmiausiai į akis krenta tai, kad nei vienas iš bylą nagrinėjusių teismų nevertino, ar aplinka iš tiesų buvo užteršta, nors vienas iš ATPK 51³ straipsnio 5 dalyje nurodyto pažeidimo sudėties elementų yra aplinkos užteršimas. Tačiau mūsų jau atlikta taršos atliekomis analizė leidžia daryti išvadą, kad atliekos teršia aplinką tik tuomet, jeigu jos buvo išmestos (išmetimą suvokiant taršos teisinio reguliavimo prasme).

Iš LVAT nutarties matome, kad teismui šiuo atveju ATPK 51³ straipsnio 5 dalyje nurodyto pažeidimo sudėtis nepasirodė verta ypatingo dėmesio, t. y. teismas neanalizavo, ar nagrinėjamu atveju aplinka buvo užteršta statybiniu laužu. Tuo tarpu mes, atsižvelgdami į *išmetimo* taršos teisinio reguliavimo prasme sampratą, turime konstatuoti, kad šiuo atveju taršos nebuvo, nes statybinis laužas nebuvo praradęs valdytojo, t. y. jis nuolat buvo valdomas ir tvarkomas. Taršos faktą galėtume konstatuoti tuo atveju, jeigu statiniai būtų nugriauti ir visi griuvėsiai palikti „likimo valiai“.

Bylą nagrinėję teismai taip pat nenurodė (iš LVAT nutarties teksto to nematyti), kokia konkreti Atliekų tvarkymo taisyklių nuostata šiuo atveju buvo pažeista, nors tai taip pat vienas iš nagrinėjamo pažeidimo sudėties elementų.

Ši byla įdomi dar ir tuo aspektu, kad joje nėra jokių duomenų apie tai, jog susidariusį statybinių laužą buvo ketinama kur nors išvežti. Bent jau apeliantas teigė, kad statybinis laužas buvo smulkinamas ir naudojamas teritorijos tvarkymui, t. y. keliams tiesti. Taigi panašu, kad statybinių laužą planuota panaudoti vietoje. Vadinasi, tai iš karto didesnė tikimybė, kad įmonė statybinio laužo neatsisakė ir kad tai ne atliekos. Taip ir būtų, jeigu ne statybinio laužo smulkinimas. Jo smulkinimas vis dėlto rodo, kad statybinis laužas pagal paskirtį negalėjo būti naudojamas tokios būsenos – kad būtų tinkamas naudoti, jį reikėjo susmulkinti. Vadinasi, tai buvo atliekos, nes įmonė stambaus statybinio laužo atsisakė, jis nebuvo naudojamas pagal paskirtį. Taigi jis buvo smulkinamas, o tai – atliekų grąžinimo operacija. Be to, net jeigu teigtume, kad statybinio laužo smulkinimas nėra atliekų grąžinimo operacija, o toks laužas neturėtų būti laikomas atliekomis, iškyla kitas faktas: iš statybinio laužo buvo išrenkama armatūra. Vadinasi, statybinis laužas negalėjo būti naudojamas tokios būsenos, kokios jis buvo gautas nugriovus pastatus. O tai neišvengiamai suponuoja, kad toks statybinis laužas vis dėlto yra atliekos.

Žinoma, šiuo atveju netgi būtų galima kelti klausimą, ar patys statiniai iki jų nugriovimo nelaikytini atliekomis, nes jų nugriovimas rodo, kad jų savininkui statiniai buvo nereikalingi. ATĮ 1 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad šis įstatymas netaikomas *žemei (in situ), įskaitant neiškastą užterštą dirvožemį ir nuolat toje žemėje esančius pastatus*, tačiau tai dar nereiškia, kad žemė ar pastatai negali būti laikomi atliekomis. Šiems objektams tiesiog netaikomas ATĮ (atitinkamai netaikoma ir AD 2008), tačiau tai nereiškia, kad šių objektų negali būti atsisakoma ar kad jie negali kenkti aplinkai ar

žmonių sveikatai.¹⁹⁸ Suvokiant, kad apleisti ir neprižiūrimi pastatai yra atliekos, būtų galima imtis atitinkamų jų tvarkymo priemonių ir taip išvengti jų keliamo pavojaus ir taršos (pavyzdžiui, vizualinės). Tai vėlgi mintys pamąstymui ir platesnei diskusijai.

8. Pažeisti atliekų tvarkymą reguliuojantys teisės aktai. Kurį ATPK straipsnį taikyti?

Šioje vietoje norėtusi atkreipti dėmesį į dar vieną įdomų dalyką. Greičiausiai pastebėjote, kad mūsų analizuotose bylose asmenys buvo baudžiami pagal skirtingus ATPK straipsnius, nors visais atvejais tematika buvo labai panaši – atliekų išmetimas arba apdorojimas. Iš tiesų ATPK yra trys savo pobūdžiu panašūs straipsniai ir, kaip matyti ir teismų praktikos, atsakingos institucijos dažnai nežino, kurį ATPK straipsnį iš tiesų taikyti. Kokie tai straipsniai? Tai:

- 1) ATPK 51³ straipsnis – *Atliekų tvarkymo taisyklių reikalavimų nevykdymas*;
- 2) ATPK 161 straipsnis – *Miestų ir kitų gyvenamųjų vietovių tvarkymo ir švaros taisyklių pažeidimas*;
- 3) ATPK 161¹ straipsnis – *Savivaldybių tarybų patvirtintų atliekų tvarkymo taisyklių pažeidimas*.

LVAT nagrinėtoje administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. N⁷⁵⁶-35/2010¹⁹⁹ buvo analizuotas ATPK 51³ ir ATPK 161¹ straipsnių santykis.

Klaipėdos RAAD Tauragės rajono agentūra surašė asmeniui administracinio teisės pažeidimo protokolą pagal ATPK 51³ straipsnio 9 dalį²⁰⁰ už tai, kad jis sunkvežimiu atvežė ir prie degalinės išpylė 10 m³ statybinio laužo. Buvo konstatuota, kad tokiais veiksmais asmuo užteršė aplinką ir pažeidė ATĮ 4 straipsnio 1 dalį²⁰¹, Atliekų

¹⁹⁸ Prisiminkime, pavyzdžiui, atvejį, kai apleistas statinys užgriuvo čekų turistų grupę. Statinys buvo neprižiūrimas ir nenaudojamas, taigi jo buvo atsisakyta, be to, jis kėlė pavojų žmonėms. Kodėl tuomet toks statinys neturėtų būti laikomas atliekomis?

¹⁹⁹ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010-01-29 nutartis administracinėje byloje Nr. N⁷⁵⁶-35/2010.

²⁰⁰ Didesnio negu penki kubiniai metrai nepavojingų atliekų kiekio laikinasis laikymas, surinkimas, vežimas ir (ar) apdorojimas (įskaitant atvejus, kai tai daro prekiautojas atliekomis ir tarpininkas) pažeidžiant atliekų tvarkymo taisyklių reikalavimus, jeigu dėl to nepavojingomis atliekomis buvo užteršta aplinka, – užtraukia baudą nuo penkių tūkstančių iki dešimties tūkstančių litų.

²⁰¹ Atliekų turėtojas šio Įstatymo ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka turi tvarkyti atliekas pats arba perduoti jas atliekų tvarkytojui, išskyrus atvejus, kai nepavojingos atliekos sunaudojamos žemės ūkyje, energijai gauti ar kitoms reikmėms aplinkai ir žmonių sveikatai saugiu būdu.

tvarkymo taisyklių 48 punktą²⁰² ir Tauragės rajono savivaldybės atliekų tvarkymo taisyklių 52 punktą²⁰³. Tauragės rajono apylinkės teismas, remdamasis surašytu protokolu, skyrė asmeniui baudą.

Apeliaciniame skunde asmuo pabrėžė, kad „būtinai ATPK 51³ straipsnio 9 dalyje numatyto pažeidimo sudėties požymis yra aplinkos užteršimas. Nei administracinio teisės pažeidimo protokole, nei [apylinkės] teismo nutarime nėra nurodyta, koku būdu nagrinėjamu atveju buvo užteršta aplinka“. Be to, apeliando teigimu, ATĮ 4 straipsnio 1 dalis ir Atliekų tvarkymo taisyklių 48 punktas „yra bendro pobūdžio“. Tuo tarpu jis realiai pažeidė Tauragės rajono savivaldybės atliekų tvarkymo taisykles, todėl „administracinė nuobauda jam galėjo būti skirta tik už ATPK 161¹ straipsnyje numatytą pažeidimą“.

LVAT pabrėžė, kad pagrindinis objektas (gėris), kurios apsaugai užtikrinti skirtas ATPK 51³ straipsnis, yra aplinka (tam skirtas visas ATPK 7 skirsnis, į kurį patenka ir minėtas straipsnis). Tuo tarpu ATPK 161¹ straipsnis yra priskirtas ATPK 11 skirsniiui, numatančiam administracinius teisės pažeidimus piliečių buto teisių, butų komunalinio ūkio ir tvarkymo srityje.²⁰⁴ Atsižvelgdamas į tai LVAT ėmė analizuoti ATPK 51³ straipsnio 9 dalyje numatyto pažeidimo požymius ir konstatavo, kad šio pažeidimo požymiai yra „ne tik atliekų šalinimas“, bet ir „aplinkos užteršimas nepavojingomis atliekomis, t. y. žala aplinkai“.²⁰⁵ Tuo tarpu ATPK 161¹ straipsnis „nereikalauja tokio būtinojo požymio kaip žala aplinkai“. LVAT pabrėžė, kad šiuo atveju „byloje nėra duomenų apie tai, koku būdu ir koku pagrindu nagrinėjamu atveju buvo nustatytas žalos aplinkai faktas. Byloje taip pat nėra duomenų apie tai, kaip buvo

²⁰² Atliekų turėtojas Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo bei kitų teisės aktų nustatyta tvarka turi tvarkyti atliekas pats arba perduoti jas atliekų tvarkytojui, išskyrus atvejus, kai nepavojingos atliekos, jų papildomai neapdorojus, gali būti naudojamos žemės ūkyje, gyvūnams šerti, energijai gauti ar kitoms reikmėms aplinkai saugiu būdu.

²⁰³ Taisyklės Tauragės rajono savivaldybės interneto svetainėje neskelbiamos.

²⁰⁴ Pažymėtina, kad šio skirsnio pavadinimas akivaizdžiai pasenęs ir nebeatitinka dabartinių realijų. Tiesą sakant, net nėra visiškai aišku, kas tos „piliečių buto teisės“ ir kaip jos susiję su šio skirsnio straipsniais dėl savavališkos statybos, rekonstrukcijos ar remonto. Sąvoka „butų komunalinis ūkis“ taip pat yra gerokai pasenusi. Suprantama, kad ji buvo tinkama, kai visi butai buvo „komunaliniai“, kai nebuvo privačios nuosavybės ir pan., tačiau šiuo metu galėtume kalbėti nebent apie socialinį būstą arba daugiabučių gyvenamųjų namų bendrojo naudojimo objektų priežiūrą. Be to, žodis *komunalinis*, nors ir reiškia *susijęs su miesto ūkiu*, vis dėlto yra kilęs nuo žodžio *bendras*.

Atitinkamai galime paklausti, ar sąvoka *komunalinės atliekos* yra tinkama? Tačiau šį klausimą panagrinėsime ketvirtąjame darbo dalyje.

²⁰⁵ Tai, kad aplinkos užteršimas prilyginamas žalai aplinkai, yra diskutuotinas dalykas. Minėjome, kad tarša sietina su *išmetimu*, t. y. su atsisakymu nuo objekto valdymo, tačiau tai dar nereiškia, kad tuo padaroma žala aplinkai. Aplinkos tarša ir žala aplinkai nėra tapatūs dalykai. Tarša gali būti ir leistina, t. y. neviršijanti nustatytų ribinių dydžių. Tokiu atveju kalbėti apie žalą aplinkai negalime.

nustatytas išpiltų atliekų kiekis“. O nenustačius šių aplinkybių, „nėra galimybės spręsti, pagal kurią iš minėtų ATPK straipsnių (ATPK 51³ straipsnio 9 dalį ar 161¹ straipsnį) turėtų būti kvalifikuojama [asmens], kuris iš esmės neneigė išpylęs statybos atliekas tam neskirtoje vietoje, veika“. Atsižvelgdamas į visa tai, LVAT grąžino bylą iš naujo nagrinėti Klaipėdos RAAD Tauragės rajono agentūrai.

Taigi matome, kad šioje byloje kilo ginčas dėl teisingo asmens veikos kvalifikavimo: kokią ATPK straipsnį taikyti už tai, kad asmuo ne vietoje išvertė statybinį laužą. LVAT paaiškino, kad jeigu aplinka yra užteršta, tuomet taikytinas ATPK 51³ straipsnis, o jeigu ne – tuomet ATPK 161¹ straipsnis. Tačiau, kaip minėjome, atliekų išmetimas, t. y. jų palikimas be valdymo, automatiškai reiškia, kad aplinka buvo užteršta. Atrodytų, kad tuomet tokiais atvejais visada turėtų būti taikomas ATPK 51³ straipsnis. Tačiau prisiminkime, kad kai kuriose mūsų nagrinėtose bylose buvo taikytas netgi ne ATPK 51³ straipsnis ir ne ATPK 161¹ straipsnis, bet ATPK 161 straipsnis. Tad koks iš tiesų yra šių ATPK straipsnių santykis ir kuris straipsnis kokiais atvejais turėtų būti taikomas? Kad į šį klausimą būtų atsakyti dar „lengviau“, galime pabrėžti, jog savivaldybių atliekų tvarkymo taisyklės paprastai yra tvirtinamos remiantis aplinkos ministro patvirtintomis Atliekų tvarkymo taisyklėmis, o tai reiškia, kad ne viena šių taisyklių nuostata tarpusavyje gali sutapti sutampa. Kai kuriais atvejais reguliavimas gali sutapti ir su savivaldybių tvarkymo ir švaros taisyklėmis. Žinoma, šiuose straipsniuose nurodytų pažeidimų sudėtys yra skirtingos, tačiau visos jos taikytinos atliekų išmetimo ar tvarkymo atvejais. Būtų galima sakyti: kadangi tai atliekos, o atliekos visada kelia pavojų aplinkai ir žmonių sveikatai, taikykite ATPK 51³ straipsnį. Tačiau būtinoji šio straipsnio taikymo sąlyga – aplinkos užteršimas. O ar laikydami, surinkdami, veždami ar apdorodami atliekas mes visada užteršiame aplinką? Žinoma, tokia tikimybė yra, tačiau aplinkos užteršimą galima konstatuoti tikrai ne visada. Tai tuomet taikykite ATPK 161 straipsnį. Tačiau pagrindinis šiuo straipsniu saugomas gėris nėra aplinka. O atliekos šiame straipsnyje sietinos tik su švara ir tvarka, nes tai savivaldybės *tvarkymo ir švaros* taisyklės, taigi šios taisyklės neskirtos reglamentuoti vien tik atliekoms. Galų gale dar yra ATPK 161¹ straipsnis, tačiau ir juo saugomas gėris nėra aplinka, be to, šios taisyklės dažnai apsiriboja vien komunalinėmis atliekomis (kartais netgi pats teisės aktais taip ir

įvardinamas: *komunalinių atliekų [o ne atliekų] tvarkymo taisyklės*). Žinoma, yra galimybė taikyti ir kelis straipsnius iš karto.²⁰⁶

Taigi matome, kad turime straipsnių taikymo pasirinkimą, tačiau panašu, kad ši galimybė tik apsunkina tinkamą veikų kvalifikavimą. Apibendrinami galėtume akcentuoti, kad šiuo atveju ypatingai svarbu tinkamai nustatyti visas pažeidimo aplinkybes ir įvertinti, kas yra pažeidimo sudėties objektas, t. y. koks gėris konkrečiu atveju buvo pažeistas. Tai padėtų apsispręsti dėl atitinkamos ATPK nuostatos taikymo. Tačiau dar svarbu pabrėžti, kad, autoriaus nuomone, ATPK 51³ straipsnio dispozicija, reikalaujanti visais atvejais nustatyti aplinkos užteršimo faktą, apriboja galimybes tinkamai spręsti pažeidimus atliekų srityje, nes, kaip minėjome, aplinka užteršiama ne visais atvejais.

Taigi kaip rodo Lietuvos teismų praktikos analizė, teismai dažnai nėra tinkamai susipažinę nei su ES atliekų teisiniu reguliavimu, nei tuo labiau su ETT praktika šiuo klausimu. Teismų sprendimai iš esmės apsiriboja pakankamai paviršutiniškais išvadomis, kurios daromos tinkamai neišsiaiškinus visų ginčo aplinkybių ir gerai nesuvokus visų atliekų teisinio reguliavimo taikymo aspektų. Apskritai susidaro įspūdis, kad teismams atliekų sąvoka iš esmės yra aiški ir kad nėra būtinybės į ją daugiau gilintis ar plačiau aiškinti. Didžiojoje dalyje teismų sprendimų pasigendama aiškios argumentacijos arba ta argumentacija nėra tinkama.

Analizė taip pat atskleidžia, kad kartais panašios situacijos traktuojamos skirtingai. Be to, analizė rodo, kad ne tik teismai, bet ir kontroliuojančios institucijos

²⁰⁶ Pavyzdžiui LVAT nagrinėtoje administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. N⁶²-1420/2010 (2010-08-23 nutartis) asmeniui buvo surašytas administracinio teisės pažeidimo protokolas pagal ATPK 161 ir 161¹ straipsnius už tai, kad privačią valdą jis „pavertė sąvartynu, t. y. <...> visą teritoriją <...> apkrovė įvairiomis atliekomis <...>, taip pat nėra sudaręs sutarties su atliekų tvarkytoju“.

Galime pastebėti, kad ATPK 161¹ straipsnis dažniausiai taikomas tais atvejais, kai asmuo neturi sudaręs sutarties su atliekų tvarkytoju dėl buitinių atliekų išvežimo (žr., pavyzdžiui, PAT 2011-07-29 nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. ATP-114-193/2011; LVAT 2009-10-09 nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. N⁷⁵⁶-1737/2009; KAAAT 2011-02-17 nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. II-98-414/2011). Tačiau nebūtinai: pavyzdžiui, iš VAAT 2008-02-19 nutarties administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. II-47-789/08 matyti, kad asmuo už tai, jog nebuvo sudaręs sutarties dėl buitinių atliekų išvežimo (toks reikalavimas nustatytas švaros ir tvarkymo taisyklėse), buvo nubaustas pagal ATPK 161 straipsnį.

Tuo tarpu dar įdomesnis ATPK 161 ir 161¹ straipsnių taikymo atvejis nagrinėtas KAAAT 2009-05-11 administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. II -212-428/09. Šiuo atveju asmuo taip pat nebuvo sudaręs sutarties dėl buitinių atliekų išvežimo ir savivaldybės administracinė komisija konstatavo, kad tuo pažeistos savivaldybės patvirtintos atliekų tvarkymo taisyklės, tačiau baudą asmeniui skyrė remdamasi ne ATPK 161¹ straipsniu, bet ATPK 161 straipsniu. KAAAT konstatavo, kad asmens veika buvo kvalifikuota netinkamai ir pats ją perkvalifikavo.

Taigi matome, kad net ir skiriant nuobaudas už sutarties dėl buitinių atliekų išvežimo neturėjimą remiamasi ir ATPK 161 straipsniu, ir ATPK 161¹ straipsniu.

atliekas suvokia paviršutiniškai. Kontroliuojančios institucijos taip pat susiduria ir su tinkamų ATPK nuostatų pritaikymo problema.

Atsižvelgiant į visa tai manytina, kad tiek teisėjams, tiek kontroliuojančių institucijų pareigūnams reikalingas papildomas švietimas (pavyzdžiui, mokymų forma) atliekų teisinio reguliavimo tema.

IV DALIS

KETVIRTASIS PROBLEMINIS ASPEKTAS: DVILYPĖ KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ SAMPRATA

Šioje dalyje analizuojamą probleminį aspektą autorius įvardija taip: *Komunalinės atliekos Lietuvos teisės aktuose suvokiamos dvejopai, todėl neaišku, už kokių atliekų surinkimą ir tvarkymą asmenys iš tiesų turėtų būti apmokestinti.* Tai tuo pačiu ir vienas iš ginamųjų šio darbo teiginių.

Atskleidžiant pasirinktą probleminį aspektą, Lietuvos teisės aktuose ieškoma tinkamos komunalinių atliekų sąvokos, t. y. analizuojama, kaip Atliekų tvarkymo įstatyme, Atliekų tvarkymo taisyklėse ir savivaldybių tarybų patvirtintose atliekų tvarkymo taisyklėse suvokiamos komunalinės atliekos. Daroma išvada, kad komunalinių atliekų sąvoka yra dvilypė ir siūloma jos atsisakyti.

1. Komunalinių atliekų sąvoka Atliekų tvarkymo įstatyme ir Atliekų tvarkymo taisyklėse

ATĮ 2 straipsnio 33 dalyje pateikta *komunalinių atliekų* sąvoka²⁰⁷ susideda iš dviejų dalių, t. y. komunalines atliekas sudaro: (1) buitinės atliekos; (2) kitokios atliekos, savo pobūdžiu ar sudėtimi panašios į buitines atliekas. Taigi šia sąvoka komunalinės atliekos iš esmės neapibrėžiamos, o tik pasakoma, kad terminas *komunalinės atliekos* apjungia kitus du terminus, t. y. *buitinės atliekos* ir *į buitines atliekas panašios atliekos*. Tam, kad iš tiesų galėtume paaiškinti terminą *komunalinės atliekos*, turime žinoti terminų *buitinės atliekos* ir *į buitines atliekas panašios atliekos* reikšmę. Tačiau šių terminų sąvoka nei ATĮ, nei kituose teisės aktuose nepateikiama. Taigi susiklosto tokia situacija, kad terminas *komunalinės atliekos* yra aiškinamas vartojant kitą terminą (*buitinės atliekos*), kuris nėra paaiškinamas.

²⁰⁷ Komunalinės atliekos – buitinės (buityje susidaranti) ir kitokios atliekos, kurios savo pobūdžiu ar sudėtimi yra panašios į buitines atliekas.

Šiuo atveju „padėti“ galėtų Atliekų tvarkymo taisyklės²⁰⁸, kurių 1 priede pateikiamas Atliekų sąrašas. Šio sąrašo 20 skyrius pavadintas „Komunalinės atliekos (buitinės atliekos ir panašios verslo, gamybinės ir organizacijų atliekos), įskaitant atskirai surenkamas frakcijas“ ir į jį įtrauktos šios atliekų rūšys: popierius ir kartonas, stiklas, biologiškai suyrančios virtuvių ir valgyklų atliekos, drabužiai, tekstilės gaminiai, tirpikliai, rūgštys, šarmai, fotografijos cheminės medžiagos, pesticidai, dienos šviesos lempos ir kitos atliekos, kuriose yra gyvsidabrio, nebenaudojama įranga, kurioje yra chlorfluorangliavandenilių, maistinis aliejus ir riebalai, dažai, rašalas, klijai ir dervos, kuriuose yra pavojingų cheminių medžiagų, plovikliai, kuriuose yra pavojingų cheminių medžiagų, citotoksiniai ir citostatiniai vaistai, baterijos ir akumulatoriai, nebenaudojama elektros ir elektroninė įranga, mediena, plastikai, metalai, kaminų valymo atliekos, kitaip neapibrėžtos frakcijos (visos šios atliekos priskiriamos atskirai surenkamoms frakcijoms²⁰⁹); biologiškai suyrančios atliekos, gruntas ir akmenys, kitos biologiškai nesuyrančios atliekos (visos šios atliekos priskiriamos sodų ir parkų atliekų, įskaitant kapinių atliekas, grupei); mišrios komunalinės atliekos, turgaviečių atliekos, gatvių valymo liekanos, septinių rezervuarų dumblas, nuotakyno valymo atliekos, didžiosios atliekos, kitaip neapibrėžtos komunalinės atliekos (visos šios atliekos priskiriamos kitų komunalinių atliekų grupei).

Taigi visi šie daiktai ir medžiagos, virtę atliekomis, būtų priskirtini prie komunalinių atliekų. Taigi komunalinės atliekos iš esmės apibrėžiamos per atliekų sąrašą. Konkrečios ir aiškios komunalinių atliekų sąvokos teisės aktuose nėra, jos iš esmės apibrėžiamos tik išvardinant atliekų rūšis (frakcijas), priskirtinas būtent šiai, t. y. komunalinių atliekų, kategorijai. Tuo tarpu esminis komunalinių atliekų sąvokos elementas, t. y. susidarymas buityje arba panašumas į buitines atliekas, lieka nepaaiškintas, nes teisės aktuose taip ir nėra nustatyta, nei kas yra buitis, nei kas yra panašumas į buitines atliekas.

Žvelgdami į Atliekų sąrašą matome, kad *komunalinės atliekos* yra tik viena mažytė dalis (viena dvidešimtoji²¹⁰) tarp visų kitų atliekų rūšių. Taigi galima būtų teigti,

²⁰⁸ Aplinkos ministro 1999 m. liepos 14 d. įsakymas Nr. 217 „Dėl Atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“ // Žin., 1999, Nr. 63-2065.

²⁰⁹ Šiai frakcijų grupei nepriskiriamos komunalinės pakavimo atliekos – jos priskiriamos 15 Atliekų sąrašo skyriui „Kitaip neapibrėžtos pakavimo atliekos, absorbentai, pašluostės, filtrų medžiagos ir apsauginiai drabužiai“.

²¹⁰ Atliekų sąrašė pateikiama 20 atliekų kategorijų:

1) mineralų žvalgyimo, kasybos, karjerų eksploatavimo, fizinio ir cheminio apdoravimo atliekos;

kad be komunalinių atliekų egzistuoja dar devyniolika atliekų rūšių. Didžioji dalis šių atliekų susidaro vykdant tam tikrą ūkinę veiklą. Jeigu galėtume teigti, kad visos šios devyniolika atliekų rūšių yra ūkinės veiklos rezultatas, tuomet visas atliekas galėtume skirstyti į dvi kategorijas: ūkinės veiklos atliekos ir komunalinės atliekos. Tačiau taip nėra. Ne vienos iš šių devyniolikos atliekų rūšių gali susidaryti ir buityje. Pavyzdžiui, į Atliekų sąrašo 16 skyrių „Kitaip sąraše neapibrėžtos atliekos“ patenka eksploatuoti netinkamos įvairios paskirties transporto priemonės ir atliekos išardžius eksploatuoti netinkamas transporto priemones bei transporto priemonių aptarnavimo atliekos. Tačiau pasitaiko, kad asmenys patys namuose ardo transporto priemones. Ar tokio ardymo metu susidariusios atliekos nebus laikomos komunalinėmis, nes, galima sakyti, jos susidaro buityje? Arba, pavyzdžiui, Atliekų sąraše kaip atskira atliekų rūšis išskiriamos statybinės ir griovimo atliekos, tačiau šios atliekos susidaro ir buityje. ATĮ 30 straipsnio 3 dalyje minimos buityje susidarančios statybos bei griovimo atliekos ir jos priskiriamos prie komunalinių atliekų. Minėtoje straipsnio dalyje prie komunalinių atliekų priskiriamos ir naudotos padangos²¹¹.

Šie pavyzdžiai leidžia daryti išvadą, kad ne visos iš mūsų išvardintų devyniolikos atliekų rūšių priskirtinos ūkinės veiklos atliekų kategorijai. Tarp šių rūšių

-
- 2) žemės ūkio, sodininkystės, akvakultūros, miškininkystės, medžioklės ir žūklės, maisto gamavimo ir perdirbimo atliekos;
 - 3) medienos perdirbimo ir plokščių bei baldų, medienos masės, popieriaus ir kartono gamybos atliekos;
 - 4) odos, kailių ir tekstilės pramonės atliekos;
 - 5) naftos perdirbimo, gamtinių dujų valymo ir anglių pirolizinio apdorojimo atliekos;
 - 6) neorganinių cheminių procesų atliekos;
 - 7) organinių cheminių procesų atliekos;
 - 8) dangų (dažai, lakas ir stiklo emalis), klijų, hermetikų ir spaustuvinių dažų gamybos, maišymo, tiekimo ir naudojimo (GMTN) atliekos;
 - 9) fotografijos pramonės atliekos;
 - 10) terminų procesų atliekos;
 - 11) metalų ir kitų medžiagų paviršiaus cheminio apdorojimo ir dengimo atliekos; spalvotosios hidrometalurgijos atliekos;
 - 12) metalų ir plastikų formavimo, fizinio ir mechaninio jų paviršiaus apdorojimo atliekos;
 - 13) naftos produktų atliekos ir skystojo kuro atliekos;
 - 14) organinių tirpiklių, aušalų ir propelentų atliekos;
 - 15) kitaip neapibrėžtos pakavimo atliekos, absorbentai, pašluostės, filtrų medžiagos ir apsauginiai drabužiai;
 - 16) kitaip sąraše neapibrėžtos atliekos;
 - 17) statybinės ir griovimo atliekos (įskaitant iš užterštų vietų iškastą gruntą);
 - 18) žmonių ar gyvūnų sveikatos priežiūros ir (arba) su ja susijusių mokslinių tyrimų atliekos;
 - 19) atliekos iš atliekų tvarkymo įrenginių ir iš nuotekų valymo įrenginių už jų susidarymo vietos ribų, ir žmonėms vartoti bei pramonei skirtu vandens ruošimo atliekos.

²¹¹ ATĮ 30 straipsnio 3 dalyje nustatyta: „Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos turi būti organizuojamos taip, kad miestai, miesteliai ir kaimai būtų aprūpinti: <...> 3) atskirų komunalinių atliekų srautų – buityje susidarančių statybos ir griovimo atliekų, didžiųjų atliekų (baldų ir pan.), elektros ir elektroninės įrangos, naudotų padangų – atskiro surinkimo priemonėmis“.

patenka ir tos atliekos, kurios susidaro buityje. Taigi nors atliekų sąrašė komunalinės atliekos išskiriamos kaip atskira atliekų rūšis, iš tikrųjų jos įsiterpia ir į kitas atliekų rūšis, t. y. komunalinėmis atliekomis gali būti laikomos ir tos atliekos, kurios Atliekų sąrašė yra priskirtos kuriai nors kitai (ne komunalinių) atliekų rūšiai. Todėl gali kilti klausimas, kodėl Atliekų sąrašė reikėjo išskirti atskirą komunalinių atliekų skyrių, jeigu jis neapima visų buityje susidarančių atliekų? Žinoma, komunalinių atliekų skyriuje yra „visaapimanti“ atliekų grupė „kitaip neapibrėžtos komunalinės atliekos“, galinti apimti iš esmės bet kokias atliekas, susidarančias buityje. Todėl net jeigu tam tikra atliekų rūšis Atliekų sąrašė ir nepriskirta prie komunalinių atliekų, ji garantuotai patektų į atliekų grupę „kitaip neapibrėžtos komunalinės atliekos“, jeigu tik atitiktų pagrindinę priskyrimo komunalinėms atliekoms sąlygą – būtų susidariusios buityje arba būtų panašios į buityje susidariusias atliekas.

Kitaip tariant, pavyzdžiui, naudotos padangos yra priskirtos prie kitaip Atliekų sąrašė neapibrėžtų atliekų ir tai yra pagrindinė šių atliekų (naudotų padangų) priskyrimo (klasifikavimo) vieta. Tačiau jeigu naudotos padangos susidaro buityje, jos jau patektų į atliekų grupę „kitaip neapibrėžtos komunalinės atliekos“ ir būtų klasifikuojamos kaip komunalinės atliekos. Taigi gal visų atliekų grupių, priskirtinų prie komunalinių atliekų rūšies, išvis nereikėjo išskirti, gal pakanka tik tos vienintelės visaapimančios grupės? Juk Atliekų sąrašė yra pasikartojančių atliekų grupių, priskiriamų ne vienai atliekų rūšiai. Pavyzdžiui, popierius ir kartonas, stiklas, plastikai be komunalinių atliekų dar priskiriamas atliekų iš atliekų tvarkymo įrenginių ir iš nuotekų valymo įrenginių už jų susidarymo vietos ribų, ir žmonėms vartoti bei pramonei skirto vandens ruošimo atliekų grupei (19 12 01; 19 12 05; 19 12 04); stiklas taip pat dar priskiriamas statybinių ir griovimo atliekų grupei (17 02 02), kitaip sąrašė neapibrėžtų atliekų grupei (16 01 20); šiai grupei taip pat priskiriami ir plastikai (16 01 19).

Šie pavyzdžiai leidžia daryti išvadą, kad komunalinių atliekų sąvoka, apibrėžiant šias atliekas išvardinus komunalinėms atliekoms priskirtinas atliekų grupes, yra reliatyvi, nes komunalinėms atliekoms priskirtos atliekų grupės gali būti priskiriamos ir prie kitų atliekų rūšių, o pats komunalinėms atliekoms priskirtinų atliekų grupių sąrašas nėra baigtinis, nes į jį įtraukta ir atliekų grupė „kitaip neapibrėžtos komunalinės atliekos“. Taigi apibrėždami komunalines atliekas, Atliekų sąrašu galime remtis nebent kaip pavyzdžiu, siekdami parodyti, kokios atliekų grupės galėtų būtų priskiriamos prie

komunalinių atliekų, tačiau teigti, kad Atliekų sąrašė įtvirtinta komunalinių atliekų sąvoka, negalime.

2. Komunalinių atliekų sąvoka savivaldybių tarybų patvirtintose atliekų tvarkymo taisyklėse

Kadangi tinkamos komunalinių atliekų sąvokos neradome nei ATĮ, nei Atliekų tvarkymo taisyklėse, galbūt tuomet mums padėti galėtų savivaldybių teisės aktai, gal juose pateikiama aiški ir konkreti *komunalinių atliekų* sąvoka? Žinoma, prieš tai dar vertėtų pasakyti, kad savivaldybių teisės aktuose įtvirtinta komunalinių atliekų sąvoka negali prieštarauti ATĮ įtvirtintai sąvokai.

Atsitiktinai pasirinkę po vieną savivaldybę iš kiekvieno atliekų tvarkymo regiono (šių regionų yra dešimt), galime teigti, kad analogiškai kaip ATĮ komunalinės atliekos apibrėžiamos Kupiškio²¹², Mažeikių²¹³, Prienų²¹⁴, Raseinių²¹⁵, Vilniaus²¹⁶ rajonų ir Pagėgių²¹⁷ savivaldybėse.

Kretingos rajono savivaldybės atliekų tvarkymo taisyklėse²¹⁸ komunalinės atliekos apibrėžiamos taip:

Komunalinės atliekos – buitinės (buityje susidarančios) ir kitokios atliekos, kurios savo pobūdžiu ar sudėtimi yra panašios į buitines atliekas, atliekų turėtojų neišrūšiuotos atliekos.

Matome, kad šiose taisyklėse komunalinių atliekų sąvoka susideda tarsi iš dviejų dalių: pirmoji dalis yra analogiška ATĮ pateiktai komunalinių atliekų sąvokai, o antroji dalis („atliekų turėtojų neišrūšiuotos atliekos“) yra tarsi savotiškas sąvokos papildinys,

²¹² Kupiškio rajono savivaldybės tarybos 2009 m. gegužės 28 d. sprendimu Nr. TS-145 patvirtintų Kupiškio rajono savivaldybės komunalinių atliekų tvarkymo taisyklių II skyrius (šiam skyriuje pateikiamos sąvokos, kurios punktais nesunumeruotos).

²¹³ Mažeikių rajono savivaldybės tarybos 2007 m. gruodžio 28 d. sprendimu Nr. T1-391 patvirtintų Mažeikių rajono savivaldybės komunalinių atliekų tvarkymo taisyklių 4.7 punktą.

²¹⁴ Prienų rajono savivaldybės tarybos 2008 m. sausio 31 d. sprendimu Nr. T3-26 patvirtintų Prienų rajono savivaldybės atliekų tvarkymo taisyklių 9.18 punktą.

²¹⁵ Raseinių rajono savivaldybės tarybos 2008 m. kovo 27 d. sprendimu Nr. (1.1)TS-125 patvirtintų Raseinių rajono savivaldybės komunalinių atliekų tvarkymo taisyklių 5.6 punktą.

²¹⁶ Vilniaus rajono savivaldybės tarybos 2009 m. rugsėjo 30 d. sprendimu Nr. T3-301 patvirtintų Vilniaus rajono savivaldybės komunalinių atliekų tvarkymo taisyklių 6.14 punktą.

²¹⁷ Pagėgių savivaldybės tarybos 2005 m. spalio 13 d. sprendimu Nr. T-654 patvirtintų Pagėgių savivaldybės atliekų tvarkymo taisyklių 31 punktą.

²¹⁸ Kretingos rajono savivaldybės tarybos 2009 m. birželio 30 d. sprendimu Nr. T2-194 patvirtintų Kretingos rajono savivaldybės atliekų tvarkymo taisyklių 40 punktą.

kuriuo pabrėžiama, kad prie komunalinių atliekų priskirtinos ne tik buitinės ar į buitines atliekas panašios atliekos, bet ir neišrūšiuotos atliekos.

Toks komunalinių atliekų sąvokos praplėtimas kelia tam tikrų abejonių, t. y. ar tokia komunalinių atliekų sąvoka atitinka ATĮ pateiktą sąvoką ir per daug jos neišplečia?

Norėdami atsakyti į šį klausimą, pirmiausiai turime nustatyti, kokios atliekos gali būti laikomos neišrūšiuotomis. Atrodytų, tai paprastas klausimas – neišrūšiuotos yra tos atliekos, kurios nėra atskirtos pagal tam tikras jų sudėtinės dalis. Tai, kad atliekos yra neišrūšiuotos, dar nebūtinai reiškia, kad jos bus komunalinės. Teoriškai nerūšiuotos gali būti bet kokios kitos atliekų rūšys: tiek žemės ūkio, tiek medienos perdirbimo, tiek pakavimo, tiek bet kokios kitos atliekos, nurodytos Atliekų sąrašė. Vadinasi, priskirti neišrūšiuotas atliekas vien tik prie komunalinių atliekų negalime. Darytina išvada, kad tokia Kretingos rajono savivaldybės tarybos patvirtinta komunalinių atliekų sąvoka yra per plati, apimanti ne tik buitines ar į buitines panašias atliekas, bet absoliučiai visas nerūšiuotas atliekas.

Dar įdomiau komunalinės atliekos apibrėžiamos Akmenės rajono ir Marijampolės savivaldybėse.

Akmenės rajono savivaldybės komunalinių atliekų tvarkymo taisyklėse²¹⁹ pateikiama komunalinių atliekų sąvoka taip pat susideda iš kelių dalių ir pirmoji sąvokos dalis yra analogiška ATĮ, tačiau kitos sąvokos dalys jau kur kas „įdomesnės“:

Komunalinės atliekos - buitinės (buityje susidarančios) ir kitokios atliekos, kurios savo pobūdžiu ar sudėtimi yra panašios į buitines atliekas, taip pat ir susidarančios įmonių, įstaigų ir organizacijų veikloje, išskyrus gamybines atliekas, kurios, vadovaujantis Aplinkos ministerijos nustatyta tvarka, negali būti tvarkomos savivaldybės atliekų tvarkymo sistemoje <...>.

Toliau taisyklėse išvardinamos atliekų rūšys (pateikiant jų sąvokas), priskirtinos prie komunalinių atliekų: (1) buitinės (namų ūkio) atliekos²²⁰; (2) buityje susidarančios

²¹⁹ Akmenės rajono savivaldybės tarybos 2006 m. spalio 25 d. sprendimu Nr. T-175 (2009 m. birželio 17 d. sprendimo Nr. T-152 redakcija) patvirtintų Akmenės rajono savivaldybės komunalinių atliekų tvarkymo taisyklių 3.2 punktas.

²²⁰ Buitinės (namų ūkio) atliekos – atliekos, susidarančios namų ūkyje: individualiose namų patalpose ir valdose, daugiabučių namų butuose bei šių namų sklypuose ir kitose gyvenamosiose patalpose ir jų teritorijose (3.2.1 punktas).

pavojingos atliekos²²¹; (3) antrinės žaliavos²²²; (4) bioskaidžios atliekos²²³; (5) didžiosios atliekos²²⁴; (6) nepavojingos atliekos²²⁵; (7) pakuočių atliekos²²⁶; (8) pakuotės²²⁷; (9) žaliosios atliekos²²⁸; (10) kapinių tvarkymo atliekos²²⁹; (11) sąšlavos²³⁰; (12) buitinio remonto atliekos²³¹.

Matome, kad Akmenės rajono savivaldybės komunalinių atliekų tvarkymo taisyklėse komunalinėms atliekoms priskiriama daug įvairių atliekų rūšių, t. y. pateikiamas išties gausus komunalines atliekas sudarančių atliekų sąrašas. Dėl šio sąrašo norėtusi pateikti keletą pastebėjimų.

Sąrašas pradedamas nuo buitinių atliekų. Reikia pažymėti, kad buitinės atliekos yra labai plati kategorija. Pagal taisyklėse pateiktą buitinių atliekų apibrėžimą galima spręsti, kad visos kitos toliau sąrašė esančios atliekos gali būti laikomos buitinėmis atliekomis, jeigu tik jos susidaro namų ūkyje. Juk sprendžiant iš ATĮ pateiktos *komunalinių atliekų* sąvokos, galima teigti, kad ši sąvoka yra tam tikra prasme „dirbtinė“, nes ji apibrėžia ne pirminį daiktą, medžiagą, reiškinį ar būseną, bet jungtinių kitų dviejų sąvokų darinį. Vaizdžiai tariant, sąvokos *komunalinės atliekos* atsiradimą būtų galima pavaizduoti taip: egzistavo sąvoka *buitinės atliekos*, apimanti buityje susidarančias atliekas. Tačiau buvo pastebėta, kad į buitines atliekas panašios atliekos susidaro ne tik buityje, bet ir vykdant ūkinę veiklą, pavyzdžiui, bet kokiam biure gali

²²¹ Buityje susidarančios pavojingos atliekos – namų ūkyje susidarančios atliekos, pasižyminčios viena ar keliomis pavojingumą lemiančiomis savybėmis ir atitinkančios pavojingų atliekų apibrėžimą: galvaniniai elementai, akumuliatoriai, buitinės chemijos produktai, lakų, dažų, skiediklių atliekos, cheminėmis medžiagomis užteršta pakuotė, panaudoti tepalai, tepalų filtrai ir kitos naftos produktų atliekos, gyvsidabrio turinčios atliekos, kitos pavojingos atliekos, susidarančios buityje (3.2.2 punktas).

²²² Antrinės žaliavos – tiesiogiai perdirbti tinkamos atliekos ir perdirbti tinkamos iš atliekų gautos medžiagos, pvz.: stiklas, plastikas, metalai, neriebaluotas popierius ir kartonas (3.2.3 punktas).

²²³ Bioskaidžios atliekos – komunalinės atliekos, kurios gali būti suskaidytos aerobiniu arba anaerobiniu būdu, pvz.: sodo atliekos, netinkamas perdirbti popierius ir kartonas, skystos ir kietos maisto produktų atliekos, susidarančios gaminant, realizuojant, vartojant maistą ir pan. (3.2.4 punktas).

²²⁴ Didžiosios atliekos - stambūs buitines apyvokos daiktai: baldai, dviračiai, buitinė technika ir kt. (3.2.5 punktas).

²²⁵ Nepavojingos atliekos – atliekos, nepriskiriamos pavojingoms atliekoms (3.2.6 punktas).

²²⁶ Pakuočių atliekos – pakuotės ir pakuočių medžiagos, pagal atliekų apibrėžimą priskiriamos atliekoms, išskyrus pakuočių gamybos atliekas (3.2.7 punktas).

²²⁷ Pakuotės – gaminiai, pagaminti iš bet kokių medžiagų ir skirti gaminiams pakuoti, apsaugoti, gabenti ir pateikti vartotojams ar gaminių naudotojams (3.2.8 punktas).

²²⁸ Žaliosios atliekos – žaliųjų teritorijų tvarkymo atliekos (šakos, lapai, nupjauta žaliųjų vejų žolė) ir kitos panašios kilmės atliekos, kurias galima kompostuoti namudiniu būdu (3.2.9 punktas).

²²⁹ Kapinių tvarkymo atliekos – atliekos, susidarančios kapinių priežiūros metu, susidedančios iš bioskaidžių ir kitų atliekų (3.2.10 punktas).

²³⁰ Sąšlavos – smulkios medžių atliekos, žemės dulkės, purvas, smėlis, žvyras ir kitos panašios smulkios medžiagos, kurios susikaupia valomose teritorijose. Visuomeninių teritorijų valymo sąšlavos į komunalinių atliekų srautą nepatenka ir nėra tvarkomos kaip komunalinės atliekos (3.2.11 punktas).

²³¹ Buitinio remonto atliekos – buitinio remonto ir smulkių statybų bei griovimo, vykdomų ūkio būdu (be statinių projektų, suderintų Aplinkos ministerijos nustatyta tvarka), atliekos – komunalinių atliekų specifinė srauto dalis (3.2.12 punktas).

susidaryti įvairių maisto, popieriaus, pakuočių ir kitų atliekų. Taigi be buitinių atliekų sąvokos teko išskirti dar vieną sąvoką – *į buitines atliekas panašios atliekos*. Kadangi šios atliekos savo pobūdžiu ir sudėtimi yra labai panašios, tačiau skiriasi jų susidarymo pagrindas, teko „sugalvoti“ terminą, apjungiantį sąvokas *buitinės atliekos* ir *į buitines atliekas panašios atliekos*. Šiems dviem terminams apjungti buvo pasirinktas terminas *komunalinės atliekos*, kuris pats iš savęs nereiškia nieko daugiau, išskyrus dviejų kitų terminų apjungimą. Todėl mes iš esmės turime atsakyti į klausimą, kas yra *buitinės atliekos* ir kas yra *į buitines atliekas panašios atliekos*.

Todėl Akmenės rajono savivaldybės komunalinių atliekų tvarkymo taisyklėse pateikiant komunalinių atliekų sąrašą visiškai nebūtina nurodyti, kad komunalines atliekas sudaro buitinės atliekos, nes tai jau pasakyta komunalinių atliekų apibrėžime. Be to, kadangi buitinės atliekos gali apimti visas kitas sąrašė pateikiamas atliekas, jų paminėjimas sąrašė greta visų kitų atliekų rūšių yra logiškai nekorektiškas – sąrašas turi apimti atliekų rūšis, sudarančias komunalines atliekas, o ne vieną rūšį, apimančią visas kitas rūšis ir dar papildomai išvardinant tas visas kitas rūšis.

Įdomu pastebėti, kad pats sąrašas nėra vienalytis ir dėl kitų dalykų. Pavyzdžiui, akcentuojama, kad tam tikros atliekų rūšys turi būti susidariusios buityje: *buityje susidarančios pavojingos atliekos, buitinio remonto atliekos, didžiosios atliekos*, tačiau iš komunalinių atliekų sąvokos jau ir taip aišku, kad prie komunalinių atliekų priskiriamos ir buityje susidarančios atliekos. Taigi papildomas susidarymo buityje akcentavimas lemia tam tikrą dviprasmybę: jeigu specialiai pabrėžiama, kad vienos atliekos turi būti susidariusios buityje, tai reiškia, kad kitos gali būti susidariusios bet kur kitur, nebūtinai buityje. Be to, tai taip pat reiškia, kad tos atliekos, kurios yra išskiriamos kaip buityje susidarančios, daugiau niekur kitur negali susidaryti, t. y. analogiško pobūdžio, tačiau susidariusios ne buityje atliekos (*į buitines atliekas panašios atliekos*) prie komunalinių atliekų nebūtų priskiriamos.

Sąrašė paminėta atliekų rūšis *nepavojingos atliekos* taip pat yra logiškai nekorektiška, nes iš esmės apima visas kitas sąrašė išvardintas atliekų rūšis, išskyrus pavojingas atliekas.

Sąrašė minimos *bioskaidžios atliekos* yra apibrėžiamos vartojant terminą *komunalinės atliekos*, tačiau sąvokos negalima aiškinti vartojant tą patį žodį, kuris yra aiškinamas (iš taisyklių seka, kad bioskaidžios atliekos yra komunalinių atliekų dalis).

Be to, į sąrašą įtrauktos ir dvi daiktų rūšys, kurios iš esmės nėra atliekos – *antrinės žaliavos* ir *pakuotės*. Antrinės žaliavos jau nėra atliekos. Žinoma, anksčiau tam tikrą laikotarpį jos galėjo būti atliekomis, pavyzdžiui, asmuo stiklo atsisakė kaip bereikalingo daikto, tačiau tas stiklas, pasiekęs perdirbėją, jam jau yra ne atliekos, bet naudingas ir reikalingas daiktas, pakeičiantis gamtos išteklius, t. y. antrinės žaliavos. Tai, kad medžiaga ar daiktas tinkami tiesiogiai perdirbti, dar nepadaro jų antrinėmis žaliavomis. Tokiomis jie tampa tuomet, kai praranda atliekų statusą.

Pakuotės taip pat nebus laikomos atliekomis tol, kol neatitiks atliekų sąvokos. Kai jos atitiks atliekų sąvoką, jos jau bus ne *pakuotės*, bet *pakuočių atliekos*, o ši atliekų rūšis į sąrašą jau įtraukta, taigi *pakuotės* jame minimos bereikalingai.

Taigi apibendrinami galime daryti išvadą, kad Akmenės rajono savivaldybėje komunalinių atliekų sąvoka yra nepagrįstai išplėsta, ją sudaro įvairių atliekų rūšių sąrašas, o šios atliekų rūšys viena kitą dubliuoja, o tam tikrais atvejais nepagrįstai sietinos vien tik su susidarymu buityje.

Marijampolės savivaldybės atliekų tvarkymo taisyklių²³² 4.3.8 punkte pateikiama komunalinių atliekų sąvoka savo struktūra panaši į Akmenės rajono savivaldybės komunalinių atliekų tvarkymo taisyklėse pateikiamą sąvoką – susideda iš dviejų dalių, iš kurių pirmoji iš dalies sutampa su ATĮ pateikiama sąvoka, o antroji susideda iš komunalines atliekas sudarančio sąrašo:

Komunalinės atliekos – buitinės (buityje susidarančios) ir kitokios atliekos, kurios savo pobūdžiu ar sudėtimi yra panašios į buitines atliekas, susidariusios Savivaldybės teritorijoje; ši sąvoka apima atliekas apibrėžtas 4.3.7-4.3.16 punktuose.

Minėtuose punktuose nurodytos šios atliekų rūšys: buitinės atliekos²³³, komunalinės atliekos, ūkinės-komercinės atliekos²³⁴, mišrios komunalinės atliekos²³⁵, žaliosios atliekos²³⁶, maisto atliekos²³⁷, biologiškai skaidžios atliekos²³⁸, statybinės

²³² Marijampolės savivaldybės tarybos 2009 m. birželio 29 d. sprendimu Nr. 1-888 patvirtintos Marijampolės savivaldybės atliekų tvarkymo taisyklės.

²³³ Atliekos, susidarančios pas atliekų turėtojus – fizinius asmenis (4.3.7 punktas).

²³⁴ Atliekos, susidarančios pas atliekų turėtojus – juridinius asmenis (4.3.9 punktas).

²³⁵ Po rūšiavimo likusios komunalinės atliekos (4.3.10 punktas).

²³⁶ Sodų, parkų atliekos (4.3.11 punktas).

²³⁷ Maisto gamybos atliekos (4.3.12 punktas).

²³⁸ Bet kokios atliekos, kurios gali būti suskaidytos aerobiniu arba anaerobiniu būdu, į šį srautą įeina atliekos, atitinkančios 4.3.11 ir 4.3.12 punktuose pateiktas sąvokas (4.3.13 punktas).

atliekos²³⁹, farmacinės atliekos²⁴⁰, gamintojo atsakomybės principu tvarkomos atliekos²⁴¹.

Minėjome, kad pirmoji komunalinių atliekų sąvokos dalis nėra tapati ATĮ pateiktai komunalinių atliekų sąvokai²⁴². Skirtumas tas, kad Marijampolės savivaldybės atliekų tvarkymo taisyklėse komunalinės atliekos siejamos su jų susidarymo vieta, t. y. komunalinės bus tik tos atliekos, kurios yra susidariusios Marijampolės savivaldybės teritorijoje. Iš to seka, kad jeigu, pavyzdžiui, maisto atliekos susidarė (atsirado) kitos savivaldybės teritorijoje, patekę į Marijampolės savivaldybės teritoriją jos nebus laikomos komunalinėmis atliekomis ir joms nebus taikomas komunalinėms atliekoms nustatytas teisinis reguliavimas. Žinoma, tikėtina, kad tokiu komunalinių atliekų apibrėžimu norėta pabrėžti, jog Marijampolės savivaldybė yra atsakinga ir tvarko atliekas savo savivaldybės teritorijoje, nesikišdama į kitų savivaldybių teritorijas, tačiau net ir be paminėto atliekų susidarymo vietos išskyrimo yra aišku, kad taisyklės galioja tik Marijampolės savivaldybės teritorijoje ir kad Marijampolės savivaldybė yra atsakinga už atliekų tvarkymą savo teritorijoje. Tačiau jeigu šiuo teisiniu reguliavimu iš tikrųjų siekiama iš komunalinių atliekų srauto „eliminuoti“ bet kokias komunalinėms atliekoms priskirtinas atliekas, jeigu jos yra susidariusios ne Marijampolės savivaldybės teritorijoje, tuomet susiklosto gana kurioziška situacija. Niekas nepaneigs, kad į kiekvienos savivaldybės komunalinių atliekų srautą papuola atliekų, susidariusių kitoje savivaldybėje. Elementarus pavyzdys: važiuojame automobiliu iš Panevėžio į Kalvariją. Kadangi kelionė netrumpa, automobilyje užkandžiaujame važiuodami per Kėdainių rajono savivaldybės teritoriją. Susidaro įvairių maisto ir pakuočių atliekų: pavyzdžiui, obuolių graužtukai, bananų žievės, šokolado ar sausainių pakuotės, tušti plastikiniai buteliai nuo išgerto vandens. Marijampolės savivaldybės teritorijoje sustojame degalinėje ir išmetame Kėdainių rajono savivaldybės teritorijoje susidariusias atliekas į konteinerį. Klausimas: ar mūsų išmestos atliekos priskirtinos prie komunalinių? Vadovaujantis ATĮ pateikta komunalinių atliekų sąvoka, atsakymas būtų teigiamas, nes ATĮ komunalinės atliekos su jų susidarymo vieta (administracinio teritorinio suskirstymo

²³⁹ Atliekos, susidarančios statybos, rekonstravimo, remonto ar griovimo metu (4.3.14 punktas).

²⁴⁰ Naikintini vaistai (4.3.15 punktas).

²⁴¹ Gaminių atliekos ir pakuočių atliekos (4.3.16 punktas).

²⁴² Verėtų pastebėti, kad Marijampolės savivaldybė yra vienintelė iš mūsų analizuotų savivaldybių, kurioje komunalinių atliekų sąvoka taip akivaizdžiai skiriasi nuo ATĮ įtvirtintos sąvokos.

prasmė) nesiejamos. Tačiau jeigu remtumėmės tik Marijampolės savivaldybės atliekų tvarkymo taisyklėmis, atsakymas į mūsų iškeltą klausimą būtų neigiamas, nes mūsų išmestos atliekos susidarė ne Marijampolės savivaldybės teritorijoje, bet Kėdainių rajono savivaldybės teritorijoje. Tuomet, žinoma, vertėtų atskirti Marijampolės savivaldybės teritorijoje susidarančias komunalines atliekas nuo ne Marijampolės savivaldybės teritorijoje susidarančių komunalinių atliekų. Įdomu, ar tai techniškai įmanoma? Žinoma, būtų galima pastatyti specialius konteinerius, nurodant, kad į juos turi būti metamos bet kur kitur, išskyrus Marijampolės savivaldybę, susidariusios komunalinės atliekos. Tačiau tokia komunalinių atliekų atskyrimo pagal jų susidarymo vietą tvarka mažų mažiausiai kelia šypsena. Be to, pakankamai nesunku numatyti tokio teisinio reglamentavimo pasekmes: kadangi kitose savivaldybėse susidariusios komunalinės atliekos Marijampolės savivaldybėje nelaikomos komunalinėmis atliekomis, vadinasi, Marijampolės savivaldybėje patogu atsikratyti atliekomis ir taip išvengti bet kokio apmokestinimo už komunalinių atliekų tvarkymą. Jeigu kitose savivaldybėse susidariusios komunalinės atliekos nelaikomos komunalinėmis atliekomis Marijampolės savivaldybėje, tuomet savivaldybė turi nustatyti, prie kokių atliekų tokios atliekos priskirtinos ir kaip jos turėtų būti tvarkomos.

Tačiau tai tik teoriniai pasvarstymai, atsižvelgiant į Marijampolės savivaldybės nustatytą teisinį reglamentavimą. Iš tikrųjų reikėtų pripažinti, kad Marijampolės savivaldybės patvirtinta komunalinių atliekų sąvoka jau vien tuo aspektu, kad išskiriama atliekų susidarymo vieta pagal administracinę teritorinę suskirstymą, prieštarauja ATĮ.

Toliau pasisakytina ir dėl antrosios komunalinių atliekų sąvokos dalies, t. y. komunalinėms atliekoms priskirtų atliekų sąrašo.

Pirmiausiai pastebėtina, kad Marijampolės savivaldybės atliekų tvarkymo taisyklėse komunalinės atliekos apibrėžiamos cikliška: nustatyta, kad komunalinių atliekų sąvoka apima atliekas, nurodytas atitinkamuose taisyklių punktuose, tačiau į šiuos punktus patenka ir punktas, kuriame pateikiama komunalinių atliekų sąvoka. Todėl pagal nustatytą reglamentavimą išeina, kad komunalinių atliekų sąvoka apima komunalines atliekas. Į atliekų, priskirtų komunalinėms atliekoms, sąrašą, komunalinės atliekos neturi būti įtraukiamos. Taigi ši taisyklių nuostata yra nekorektiška ir taisytina.

Palyginus šį sąrašą su Akmenės rajono savivaldybės patvirtintu sąrašu, iš karto krenta į akis dideli šių sąrašų skirtumai: juose nesutampa ne tik atliekų rūšys, kurios yra

priskiriamos prie komunalinių, tačiau net ir sutampančios atliekų rūšys yra apibrėžiamos skirtingai. Vadinasi, tai neabejotinai rodo, kad komunalinės atliekos skirtingose savivaldybėse yra suvokiamos (apibrėžiamos) skirtingai. Iš to kyla labai įdomus klausimas: Marijampolės ir Akmenės rajono savivaldybės priklauso skirtingiems atliekų tvarkymo regionams, atitinkamai Marijampolės ir Šiaulių, taigi komunalinių atliekų sąvokos skirtumai tarp šių dviejų savivaldybių tam tikra prasme gali būti pateisinami. Tačiau kas būtų tuomet, jeigu tam pačiam atliekų tvarkymo regionui priklausančios savivaldybės komunalines atliekas apibrėžtų skirtingai? Toks skirtingas teisinis reglamentavimas lemtų tai, kad vienoje savivaldybėje į komunalinių atliekų srautą patektų vienokių rūšių atliekos, o kitoje savivaldybėje – kitokių rūšių ir nebūtinai tokių, kurios į šį srautą pateko pirmojoje savivaldybėje. Taip savivaldybėse galimai būtų surenkami skirtingi kiekliai komunalinių atliekų (skaičiuojant, pavyzdžiui, pagal komunalinių atliekų svorį, tenkantį vienam savivaldybės gyventojui) ir šį skirtumą lemtų ne skirtingi gyventojų vartojimo įpročiai ar skirtinga jų perkamoji galia, bet skirtingas komunalinių atliekų suvokimas. Tai, be jokios abejonės, sąlygotų ir skirtingų įkainių už komunalinių atliekų tvarkymą nustatymą.

3. Komunalinių atliekų sąvokos skirtumai Šiaulių atliekų tvarkymo regione

Įdomumo dėlei būtų galima pažvelgti, ar iš tiesų visose, pavyzdžiui, Šiaulių atliekų tvarkymo regionui priklausančiose savivaldybėse komunalinės atliekos yra apibrėžiamos vienodai.

Šiaulių atliekų tvarkymo regionui priklauso Šiaulių miesto, Šiaulių, Akmenės, Joniškio, Kelmės, Pakruojo ir Radviliškio rajonų savivaldybės.

Šių savivaldybių komunalinių atliekų tvarkymo taisyklės²⁴³, atsižvelgiant į tai, kaip jose apibrėžiamos komunalinės atliekos, skirstytinos į tris grupes: pirmąją grupę sudaro Šiaulių,²⁴⁴ Akmenės,²⁴⁵ Joniškio²⁴⁶ ir Kelmės²⁴⁷ rajonų savivaldybių tarybų

²⁴³ Visos Šiaulių atliekų tvarkymo regionui priklausančios savivaldybės yra patvirtinusios *komunalinių atliekų tvarkymo taisykles*, o ne atliekų tvarkymo taisykles (pastebėtina, kad iš Radviliškio rajono savivaldybės tarybos sprendimo pavadinimo to nematyti).

²⁴⁴ Šiaulių rajono savivaldybės tarybos 2006 m. lapkričio 16 d. sprendimas Nr. T-288 „Dėl Šiaulių rajono komunalinių atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“.

patvirtintos komunalinių atliekų tvarkymo taisyklės; antrąją – Pakruojo²⁴⁸ ir Radviliškio²⁴⁹ rajonų savivaldybių tarybų patvirtintos komunalinių atliekų tvarkymo taisyklės; trečiąją – Šiaulių miesto²⁵⁰ savivaldybės tarybos patvirtintos komunalinių atliekų tvarkymo taisyklės.

Tokia pati komunalinių atliekų sąvoka kaip Akmenės rajono savivaldybėje dar yra įtvirtinta Joniškio, Kelmės ir Šiaulių rajonų savivaldybėse²⁵¹.

Pakruojo ir Radviliškio rajonų savivaldybėse komunalinių atliekų sąvoka yra analogiška ATĮ įtvirtintai sąvokai. Šių savivaldybių komunalinių atliekų tvarkymo taisyklės buvo patvirtintos daugmaž tuo pačiu metu, atitinkamai 2006-07-27 ir 2006-10-12.

Šiaulių miesto komunalinių atliekų tvarkymo taisyklėse²⁵² pateikiama tokia komunalinių atliekų sąvoka:

Komunalinės atliekos — *buitinės (buityje susidarančios) ir kitokios atliekos, kurios savo pobūdžiu ar sudėtimi yra panašios į buitines atliekas:*

10.1. mišrios komunalinės atliekos — *likę po išrūšiavimo, perdirbti ar kitaip naudoti netinkamos biodegraduojamosios ir buitinės atliekos;*

10.2. antrinės žaliavos — *tiesiogiai perdirbti tinkamos atliekos ir perdirbti tinkamos iš atliekų gautos medžiagos: stiklas, plastikas, metalas, neriebaluotas popierius ir kartonas;*

10.3. biodegraduojamosios atliekos — *bet kokios atliekos, kurios gali būti suskaidytos aerobiniu ar anaerobiniu būdu: žaliosios atliekos, netinkamas perdirbti popierius ir kartonas, skystos ir kietos maisto produktų atliekos, susidarančios gaminant, realizuojant, vartojant maistą ir pan.;*

²⁴⁵ Akmenės rajono savivaldybės tarybos 2006 m. spalio 25 d. sprendimas Nr. T-175 „Dėl Akmenės rajono savivaldybės komunalinių atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“.

²⁴⁶ Joniškio rajono savivaldybės tarybos 2006 m. spalio 26 d. sprendimas Nr. T-188 „Dėl Joniškio rajono komunalinių atliekų tvarkymo plano ir atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“.

²⁴⁷ Kelmės rajono savivaldybės tarybos 2009 m. vasario 26 d. sprendimas Nr. T-95 „Dėl Kelmės rajono savivaldybės komunalinių atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“.

²⁴⁸ Pakruojo rajono savivaldybės tarybos 2006 m. liepos 27 d. sprendimas Nr. T-213 „Dėl Pakruojo rajono komunalinių atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“.

²⁴⁹ Radviliškio rajono savivaldybės tarybos 2006 m. spalio 12 d. sprendimas Nr. T-884 „Dėl Radviliškio rajono atliekų tvarkymo plano ir taisyklių patvirtinimo“.

²⁵⁰ Šiaulių miesto savivaldybės tarybos 2006 m. gruodžio 21 d. sprendimas Nr. T-452 „Dėl Šiaulių miesto komunalinių atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“.

²⁵¹ Įdomu pastebėti, kad komunalinių atliekų apibrėžimas šiose savivaldybėse pateikiamas netgi su tomis pačiomis skyrybos klaidomis.

²⁵² Šiaulių miesto savivaldybės tarybos 2006 m. gruodžio 21 d. sprendimu Nr. T-452 patvirtintų Šiaulių miesto komunalinių atliekų tvarkymo taisyklių 10 punktas.

10.4. **buitinės (namų ūkio) atliekos** — atliekos, susidarančios namų ūkyje: individualiose namų ir sodų, garažų valdose, daugiabučių namų butuose bei kitose gyvenamosiose patalpose;

10.5. **buities remonto atliekos** — t. y. nepavojingos inertinės atliekos, susidarančios atliekant smulkius gyvenamojo būsto / patalpų statybos, griovimo, remonto darbus, kuriems vykdyti statybos leidimas neprivalomas;

10.6. **buityje susidarančios didžiosios komunalinės atliekos** — stambūs buities apyvokos daiktai: baldai, langai, durys, buitinė technika, dviračiai, talpos, namų ūkyje susidarančios didelių matmenų atliekos;

10.7. **buityje susidarančios elektros ir elektroninės įrangos atliekos** — buityje, taip pat komerciniuose bei pramonės ūkio objektuose, institucijose ir kituose šaltiniuose susidarančios elektros ir elektroninės įrangos atliekos, savo pobūdžiu ar sudėtimi bei kiekiu panašios į buityje susidarančias elektros ir elektroninės įrangos atliekas.

10.8. **buityje susidarančios pavojingos atliekos** — namų ūkyje, smulkiuose įmonėse, įstaigose ir organizacijose, juridinių asmenų kontorose, biuruose susidarančios negamybinės atliekos, atitinkančios pavojingų atliekų apibrėžimą: galvaniniai elementai, akumulatoriai, pasenę vaistai, buitinės chemijos produktai, lakų, dažų, skiediklių atliekos, cheminėmis medžiagomis užteršta pakuotė ir medžiagos, panaudoti tepalai, tepalų filtrai ir kitos naftos produktų atliekos, gyvsidabrio turinčios atliekos, naudotos padangos ir kitos pavojingos atliekos, atitinkančios pavojingų atliekų apibrėžimą.

Įdomu pastebėti, kad taisyklių 11 punkte pateikiama *farmacinių atliekų*²⁵³ sąvoka, kurios apibrėžiamos kaip *buityje susidarantys naikintini vaistai ir netinkami naudoti chemikalai*. Kadangi farmacinės atliekos pagal apibrėžimą taip pat susidaro buityje, jos turėjo būti priskirtos prie komunalinėms atliekoms priskirtinų atliekų rūšių, tačiau taisyklėse tai nėra padaryta, farmacinės atliekos komunalinėms atliekoms nepriskirtos, nors jos ir susidaro buityje. Žinoma, tai greičiausiai techninė klaida, atsiradusi numeruojant taisyklių punktus²⁵⁴, nes kokiai dar kitai atliekų rūšiai galėtų priklausyti buityje susidariusios atliekos, jei ne komunalinėms atliekoms? Jeigu tai iš

²⁵³ Taisyklių 13 punkte pateikiama ir medicininių atliekų sąvoka. Tai atliekos, susidarančios teikiant sveikatos priežiūros paslaugas sveikatos priežiūros įstaigose ir klasifikuojamos kaip medicininės higienos normos HN 66:2000 A priede. Taigi pagal taisyklių nuostatas medicininės ir farmacinės atliekos nėra tapačios.

²⁵⁴ Farmacinės atliekos greičiausiai turėjo būti ženklinamos ne 11 punktu, bet 10.9 punktu, kas reikštų, kad jos yra priskirtinos komunalinėms atliekoms.

tiesų techninė klaida, o ne speciali savivaldybės tarybos intencija, matome, kaip tokia, atrodytų, nereikšminga „klaidelė“ gali iš esmės pakeisti reglamentavimo prasmę.

Lygindami komunalinių atliekų sąvokas šiose trijose mūsų išskirtose savivaldybių grupėse, matome, kad išsamiausiai komunalinės atliekos apibrėžiamos pirmojoje savivaldybių grupėje: pateikiamas išsamus atliekų, priskirtinų komunalinėms atliekoms, sąrašas. Antrojoje grupėje komunalinių atliekų sąvoka nesiskiria nuo ATĮ. Be to, šioje grupėje nėra išskiriamas komunalinėms atliekoms priskirtinų atliekų sąrašas, tačiau komunalinių atliekų tvarkymo taisyklėse pateikiamos kai kurių atliekų rūšių, kurios pirmojoje grupėje priskiriamos prie komunalinių atliekų, sąvokos²⁵⁵. Tuo tarpu Šiaulių miesto savivaldybės patvirtinta komunalinių atliekų sąvoka gana ženkliai skiriasi nuo kitų dviejų savivaldybių grupių: komunalinių atliekų sąvoka susideda iš dviejų dalių, pirmoji sąvokos dalis nesiskiria nuo ATĮ, o antrąją sudaro komunalinėms atliekoms priskirtinų atliekų rūšių sąrašas, kuris yra trumpesnis ir gana ženkliai besiskiriantis nuo pirmojoje savivaldybių grupėje įtvirtinto komunalinių atliekų sąrašo²⁵⁶.

Kadangi pirmojoje savivaldybių grupėje komunalinių atliekų tvarkymo taisyklės buvo patvirtintos 2009–2010 metais, o antrojoje ir trečiojoje – 2006 metais, vertėtų pažvelgti, kaip komunalinės atliekos pirmojoje savivaldybių grupėje buvo apibrėžiamos anksčiau, t. y. prieš tai galiojusiose komunalinių atliekų tvarkymo taisyklėse. Išanalizavus anksčiau galiojusias pirmosios grupės savivaldybių komunalinių atliekų tvarkymo taisyklės matyti, kad visose šios grupės savivaldybėse komunalinių atliekų tvarkymo taisyklės buvo patvirtintos tuo pačiu metu, t. y. 2006 metų spalio ir lapkričio

²⁵⁵ Pavyzdžiui, Pakruojo ir Radviliškio rajonų savivaldybių komunalinių atliekų tvarkymo taisyklėse pateikiamos sąvokos *didžiosios atliekos*, *pakuočių atliekos*, *pakuotė*, *žaliosios atliekos* yra analogiškos pirmosios grupės savivaldybių komunalinių atliekų tvarkymo taisyklėse įtvirtintoms sąvokoms. Kai kurios sąvokos skiriasi vos vienu ar kitu nedideliu aspektu: pavyzdžiui, buitinės atliekos apibrėžiamos nurodant mažiau objektų, kuriuose jos gali susidaryti (minimos individualios namų valdos, daugiabučių namų butai ir kitos gyvenamos patalpos; nepavojingos atliekos apibūdinamos pabrėžiant, kad tai *visokios* atliekos, nepriskiriamos pavojingoms atliekoms. Tačiau yra ir gana ženkliai besiskiriančių sąvokų, pavyzdžiui, antrinės žaliavos apibrėžiamos tiesiog kaip perdirbti tinkamos atliekos.

²⁵⁶ Pavyzdžiui, pirmojoje savivaldybių grupėje į komunalinių atliekų sąrašą neįtrauktos mišrių komunalinių atliekų ir buityje susidarančių elektros ir elektroninės įrangos atliekų sąvokos, kitos sąrašė pateikiamos atliekų rūšys (buities remonto atliekos, buitinės atliekos, biodegrazuojamosios atliekos) taip pat daugiau ar mažiau skiriasi nuo pirmojoje savivaldybių grupėje taikomo komunalinių atliekų sąrašo. Pabrėžtina, kad kai kuriais atvejais skiriasi net atliekų rūšies pavadinimas: pavyzdžiui, Šiaulių miesto savivaldybėje vartojamas terminas *biodegrazuojamosios atliekos*, o pirmojoje savivaldybių grupėje – *bioskaidžios atliekos*; arba Šiaulių miesto savivaldybėje – *buities remonto atliekos*, o pirmojoje savivaldybių grupėje – *buitinio remonto atliekos*. Be to, kas svarbiausia, Šiaulių miesto savivaldybėje į komunalinių atliekų sąrašą neįtrauktos kai kurios atliekų rūšys, kurios yra pirmosios savivaldybių grupės sąrašuose: nepavojingos atliekos, pakuočių atliekos, pakuotės, žaliosios atliekos, kapinių tvarkymo atliekos ir sąšlavos.

mėnesiais²⁵⁷, o komunalinės atliekos visose šiose savivaldybėse buvo apibrėžiamos vienodai ir taip, kaip jos apibrėžtos ATĮ. Tai leidžia daryti išvadą, kad iš pradžių visose Šiaulių atliekų tvarkymo regionui priklausančiose savivaldybėse, išskyrus Šiaulių miesto savivaldybę, komunalinių atliekų sąvoka buvo vienoda, o sąvokos skirtumai atsirado vienoms savivaldybėms (pirmoji savivaldybių grupė) patvirtinus naujas komunalinių atliekų tvarkymo taisykles arba naujas šių taisyklių redakcijas, o kitoms savivaldybėms (antroji savivaldybių grupė) to dar nepadarius. Atsižvelgiant į komunalinių atliekų tvarkymo taisyklių tvirtinimo tendencijas, tikėtina, kad ir antrosios grupės savivaldybės, t. y. Pakruojo ir Radviliškio rajonų savivaldybės, o gal net ir Šiaulių miesto savivaldybė²⁵⁸ artimiausiu metu patvirtins naujas komunalinių atliekų tvarkymo taisykles, identišką jau galiojančioms pirmojoje savivaldybių grupėje. Tai tampa ypač akivaizdu įvertinus tai, kad taisykles Šiaulių atliekų tvarkymo regiono savivaldybėms rengia vienas ir tas pats konsultantas²⁵⁹.

Visa tai leidžia daryti išvadą, kad komunalinės atliekos Šiaulių atliekų tvarkymo regione yra apibrėžiamos skirtingai ir sudaro sąlygas atitinkamų rūšių atliekas vienoje

²⁵⁷ Akmenės rajono savivaldybės komunalinių atliekų tvarkymo taisyklės patvirtintos savivaldybės tarybos 2006 m. spalio 25 d. sprendimu Nr. T-175. Joniškio rajono savivaldybės komunalinių atliekų tvarkymo taisyklės patvirtintos savivaldybės tarybos 2006 m. spalio 26 d. sprendimu Nr. T-188. Kelmės rajono savivaldybės komunalinių atliekų tvarkymo taisyklės patvirtintos savivaldybės tarybos 2006 m. spalio 26 d. sprendimu Nr. T-287. Šiaulių rajono savivaldybės komunalinių atliekų tvarkymo taisyklės patvirtintos savivaldybės tarybos 2006 m. lapkričio 16 d. sprendimu Nr. T-288.

²⁵⁸ Dėl Šiaulių miesto savivaldybės kyla daugiau abejonių, kadangi ir 2006 m. šios savivaldybės komunalinių atliekų tvarkymo taisyklės gerokai skyrėsi nuo visų kitų Šiaulių atliekų tvarkymo regionui priklausančių savivaldybių taisyklių.

²⁵⁹ 2006 metų Kelmės rajono komunalinių atliekų tvarkymo taisyklės viešinamos net nepanaikinus duomenų apie jų rengėją, t. y. viešąją įstaigą „Projektų vadybos grupė“. Šių taisyklių pradžioje pateikiamas turinys (taisyklės susideda iš 21 skyriaus). Identiškas turinys pateikiamas ir Radviliškio bei Pakruojo komunalinių atliekų tvarkymo taisyklėse. Žvelgdami į 2006 metais patvirtintas komunalinių atliekų tvarkymo taisykles matome, kad šešiose iš septynių (išskyrus Šiaulių miesto savivaldybę) Šiaulių atliekų tvarkymo regionui priklausančiose savivaldybėse taisyklių turinys (kai kur ir atitinkamų nuostatų numeracija) sutampa. Pavyzdžiui, 2006 metų Kelmės rajono savivaldybės komunalinių atliekų tvarkymo taisyklių 8.3 punkte nustatyta, kad: „Pavojingų skystų atliekų saugojimui turi būti naudojamos specialiai tam pritaikytos talpos.“ Analogiško turinio 8.3 punktas yra Pakruojo ir Radviliškio rajonų savivaldybių komunalinių atliekų tvarkymo taisyklėse. Akmenės, Joniškio ir Šiaulių rajonų komunalinių atliekų tvarkymo taisyklėse ši nuostata taip pat yra, o jos vieta taisyklėse visur ta pati: skyriaus „Buityje susidarantių pavojingų atliekų tvarkymas“ trečiasis punktas. Žvelgdami į pirmosios savivaldybių grupės taisykles, kurios yra patvirtintos 2009–2010 metais, matome, kad taisyklės taip pat iš esmės yra vienodos (skiriasi tik nuostatų numeravimas, o tarp pačių taisyklių nuostatų galimi tik redakciniai skirtumai). Pavyzdžiui, Akmenės rajono savivaldybės komunalinių atliekų tvarkymo taisyklių VI skyriuje „Savivaldybės pareigos ir teisės“ yra tokio turinio nuostata: „Savivaldybės vykdomoji institucija kartu su administratoriumi Savivaldybės atliekų tvarkymo administravimo sutartyje apibrėžtomis sąlygomis vykdo atliekų turėtojų švietimą komunalinių atliekų tvarkymo srityje“ (49 punktas). Identiško turinio nuostata yra įtvirtinta ir Kelmės bei Šiaulių rajonų komunalinių atliekų tvarkymo taisyklių VI skyriuje „Savivaldybės pareigos ir teisės“ (atitinkamai 51 ir 50 punktai). Joniškio rajono savivaldybės komunalinių atliekų tvarkymo taisyklėse ši nuostata yra šiek tiek lakoniškesnė: „Savivaldybė kartu su administratoriumi vykdo švietimą komunalinių atliekų tvarkymo srityje“ (61 punktas, VI taisyklių skyrius), tačiau, kaip matome, jos esmė yra ta pati. Taip pat pastebėtina, kad 2009 m. Kelmės rajono savivaldybės komunalinių atliekų tvarkymo taisyklėse taip pat yra nurodytas taisyklių rengėjas – UAB „Ekobaltas“. Vadinasi, šiuo metu taisyklių rengėjas (konsultantas) Šiaulių atliekų tvarkymo regione yra pasikeitęs.

savivaldybėse priskirti prie komunalinių atliekų, o kitose – nepriskirti. Tačiau kaip matyti iš atliktos analizės, sąvokos skirtumus iš esmės lemia ne teisinės, bet politinės-administracinės priežastys (dėl politinės valios nebuvimo arba netinkamų administracinių gebėjimų ne visose savivaldybėse vienu metu priimti komunalinių atliekų tvarkymo taisyklių pakeitimai). Žinoma, šiuo atveju diskutuotina yra tai, ar apskritai komunalinių atliekų sąvoka turėtų būti tvirtinama su šioms atliekoms priskirtinų atliekų rūšių sąrašu, nes ATĮ toks sąrašas nepateikiamas, o didžiausi komunalinių atliekų sąvokos skirtumai ir susidaro būtent dėl traktavimo, kokių rūšių atliekas priskirti prie komunalinių. Galima manyti, kad savivaldybių tvirtinami sąrašai yra tarsi palengvinimas, sprendžiant, kokios atliekos iš tiesų yra komunalinės, tačiau bet koku atveju būtina iškelti klausimą, ar viename atliekų tvarkymo regione, siekiant aiškumo, efektyvaus valdymo ir reglamentavimo, neturėtų būti įtvirtintos tapačios sąvokos (netgi nepaisant to, kokios yra tikrosios sąvokų skirtingumo priežastys)?

Iš atliktos analizės matome, kad tikslios ir aiškios komunalinių atliekų sąvokos nėra ir savivaldybių teisės aktuose. Daugelyje savivaldybių komunalinių atliekų sąvoka yra identiška nustatytai ATĮ, o tose savivaldybėse, kur ji skiriasi, apskritai kyla abejonių dėl sąvokos tinkamumo ir suderinamumo su ATĮ.

Baigdami komunalinių atliekų sąvokos analizę dar būtinai turime pateikti vieną pastebėjimą, susijusį su šios sąvokos vartojimu, kuri specialiai pasilikome pabaigai.

ATĮ 2 straipsnyje be *komunalinių atliekų* sąvokos pateikiama ir *komunalinių atliekų tvarkymo sistemos* sąvoka. Ši sistema apibrėžiama kaip organizacinių, techninių ir teisinių priemonių visuma, susijusi su savivaldybių funkcijų įgyvendinimu atliekų tvarkymo srityje (ATĮ 2 straipsnio 34 dalis). Taigi nors iš sistemos pavadinimo galėtų atrodyti, kad ji skirta tik komunalinėms atliekoms tvarkyti, tačiau terminas *komunalinių atliekų tvarkymo sistema* siejamas ne su komunalinių atliekų tvarkymu, bet su savivaldybių funkcijų įgyvendinimu *atliekų* tvarkymo srityje. Taigi nėra apibrėžiama, kad komunalinių atliekų tvarkymo sistemoje tvarkomos tik komunalinės atliekos. Šioje sistemoje gali būti tvarkomos bet kokios atliekos, kurių tvarkymas yra viena iš savivaldybėms nustatytų funkcijų. Taigi šiuo atveju terminas *komunalinis* sietinas ne su atliekų prigimtimi (rūšimi), t. y. atliekų susidarymu buityje, bet su atliekų tvarkymą organizuojančiu subjektu, t. y. savivaldybe. Vadinasi, terminas *komunalinės atliekos* ATĮ

yra vartojamas dviem reikšmėmis: (1) buitinės (buityje susidarančios) ir kitokios atliekos, kurios savo pobūdžiu ar sudėtimi yra panašios į buitines atliekas, t. y. taip, kaip jos apibrėžtos ATĮ 2 straipsnio 33 dalyje; (2) atliekos, kurių tvarkymas pavestas savivaldybėms. Tačiau teisės aktuose terminai turi būti vartojami tik viena konkrečia reikšme, nes priešingu atveju kiltų daug dviprasmybių ir būtų apsunkintas teisinių ginčų sprendimas. Taigi ir terminas *komunalinės atliekos* turėtų būti vartojamas tik viena konkrečia reikšme: arba tai buityje susidarančios atliekos, arba tai savivaldybių tvarkomos atliekos. Šiuo metu susiklosto tokia situacija, kad *komunalinės atliekos*, minimos terminu *komunalinių atliekų tvarkymo sistema*, nėra tos pačios komunalinės atliekos, kaip jos apibrėžtos ATĮ 2 straipsnio 33 dalyje. Terminu *komunalinių atliekų tvarkymo sistema* vartojamas terminas *komunalinės atliekos* turėtų apimti tik buityje susidarančias atliekas, tačiau iš tikrųjų jis apima visas savivaldybių tvarkomas atliekas, taigi yra gerokai platesnis. Vadinasi, vieną iš šių terminų (*komunalinės atliekos* arba *komunalinių atliekų tvarkymo sistema*) reikėtų keisti. Pagal prasmę tikslingiau būtų keisti antrąjį terminą į, pavyzdžiui, *savivaldybių atliekų tvarkymo sistema*. Tuomet terminas *savivaldybių atliekos* apimtų visas savivaldybių tvarkomas atliekas, įskaitant ir komunalines²⁶⁰.

Taigi tenka daryti išvadą, kad komunalinių atliekų sąvoka teisės aktuose nepateikta: ATĮ komunalinės atliekos apibrėžiamos vartojant terminus *buitinės atliekos* ir *į buitines atliekas panašios atliekos*, tačiau šie terminai nėra apibrėžti, o Atliekų sąrašė pateikiamas tik atliekų grupių, priskirtinų komunalinėms atliekoms, sąrašas, kuris nėra baigtinis.

Atsakymo, kas yra komunalinės atliekos, ieškojome ir savivaldybių (komunalinių) atliekų tvarkymo taisyklėse. Tenka konstatuoti, kad didesnėje dalyje savivaldybių komunalinės atliekos apibrėžiamos analogiškai kaip ATĮ, tačiau yra ir savivaldybių, kuriose pateikiama „išsamesnė“ komunalinių atliekų sąvoka, t. y. pateikiami atliekų rūšių, priskirtinų komunalinėms, sąrašai. Šie sąrašai yra skirtingi, o į juos įtrauktos atliekų rūšys kelia įvairių abejonų (pavyzdžiui, į sąrašus įtraukiamos ne atliekos (pakuotės, antrinės žaliavos) ir kt.), taigi tenka daryti išvadą, kad komunalinių

²⁶⁰ Žinoma, šį terminą būtų galima suvokti ir kaip apimančią tik savivaldybei priklausančias atliekas, t. y. tas atliekas, kurių turėtoja yra savivaldybė. Tačiau iš esmės ir toks suvokimas nėra netikslus, nes nuo to momento, kai mūsų į konteinerius išmestas atliekas surenka įmonė, kuriai savivaldybė yra pavedusi šias funkcijas atlikti, atliekos netiesiogiai ir tampa būtent savivaldybės atliekomis.

atliekų sąvoka yra neaiški (ji nėra tiksliai apibrėžta), todėl sudaromos sąlygos įvairioms interpretacijoms, kas priskirtina ir kas nepriskirtina komunalinėms atliekoms.

Galėtume teigti, kad tuomet komunalines atliekas apibrėžti leidžia vienintelis kriterijus – atliekų susidarymas buityje, tačiau net ir šiuo atveju nebūtume visiškai teisūs, nes prie komunalinių atliekų priskiriamos ne tik buityje susidarantios atliekos, bet ir kitur susidarantios atliekos, kurios yra panašios į buityje susidarantias atliekas. Todėl panašu, kad apibrėžiant komunalines atliekas tenka vadovautis vieninteliu kriterijumi – savo įsivaizdavimu, kokios atliekos gali susidaryti buityje (viziją šiuo klausimu turime iš esmės visi) ir savo įsivaizdavimu, kokios atliekos galėtų būti panašios į buityje susidarantias atliekas (šiuo klausimu vaizduotei jau kur kas sunkiau).

Galų gale atlikta analizė rodo, kad egzistuoja dvi skirtingos *komunalinių atliekų* sąvokos: (1) buitinės (buityje susidarantios) ir kitokios atliekos, kurios savo pobūdžiu ar sudėtimi yra panašios į buitines atliekas, t. y. taip, kaip jos apibrėžtos ATĮ 2 straipsnio 33 dalyje; (2) atliekos, kurių tvarkymas pavestas savivaldybėms.

Vis dėlto, autoriaus nuomone, atlikta analizė rodo, kad iškyla dvi pagrindinės atliekų grupės, sudarančios galimybę visas atliekas priskirti kuriai nors vienai iš jų. Nors teisės aktuose tai aiškiai ir nenurodyta, tačiau visas atliekas pagal jų susidarymo kilmę galėtume skirstyti į ūkinės veiklos atliekas ir buitines atliekas. Tuo tarpu terminas *komunalinės atliekos*, kaip ir minėjome, turėtų apimti visas savivaldybių tvarkomas atliekas, kurios gali būti tiek buitinės, tiek ūkinės veiklos atliekos, ir turėtų būti keičiamas į terminą *savivaldybių (tvarkomos) atliekos*.

V DALIS

PENKTASIS PROBLEMINIS ASPEKTAS: VIETINĖS RINKLIAVOS UŽ KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ SURINKIMĄ IR ATLIEKŲ TVARKYMĄ TAIKYMAS

Šioje dalyje analizuojamą probleminį aspektą autorius įvardija taip: *Vietinė rinkliava už komunalinių atliekų surinkimą ir atliekų tvarkymą taikoma netinkamai. Ji neskatina tausoti aplinkos.* Tai tuo pačiu ir vienas iš ginamųjų šio darbo teiginių.

Atskleidžiant pasirinktą probleminį aspektą, aplinkosauginiu aspektu įvertinama šiuo metu taikoma vietinė rinkliava, daroma išvada, kad jos taikymo tikslas nėra aplinkos apsauga ir siūloma aplinkos apsaugos požiūriu tinkamesnė vietinės rinkliavos taikymo koncepcija.²⁶¹

1. Vietinės rinkliavos tinkamumas aplinkos apsaugos aspektu

Trumpai grįžkime prie pačių atliekų teisinio reguliavimo ištakų. Koks yra pagrindinis šio reguliavimo tikslas? Prisiminkime: apsisaugoti nuo dviejų pagrindinių atliekų keliamų problemų – pavojingumo aplinkai ir žmogui bei išteklių praradimo. Kokia yra efektyviausia tokios apsaugos priemonė? Neabejotina, kad prevencija, nes taip problema pakertama ties pačiomis jos šaknimis, o tiksliau, jai apskritai neleidžiama atsirasti. Kyla klausimas, kokiomis priemonėmis tą prevenciją užtikrinti. Aišku, kad teisinis reguliavimas šiuo atveju atlieka ypatingos svarbos vaidmenį ir didžiausios pastangos šiuo reguliavimu turėtų būti dedamos ne tam, kaip tvarkyti jau susidariusias atliekas, bet kaip išvengti jų susidarymo.

²⁶¹ Taip pat pabrėžtina, kad šios darbo dalies tikslas nėra apžvelgti ar išanalizuoti pakankamai plačią Lietuvos teismų praktiką, susijusią su vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą ir tvarkymą taikymu. Autorius su teismų praktika šioje srityje yra susipažinęs (tai rodo ir šio darbo priede pateiktas sugrupuotų bylų sąrašas).

Galima tik pastebėti, kad teismų praktikoje šioje srityje didžiausias dėmesys skiriamas vietinės rinkliavos mokėjimo privalomumui ir didžiąją dalį bylų sudaro Šiaulių apygardos administracinio teismo bylos dėl nesumokėtos vietinės rinkliavos priteisimo. Teismai šiuo atveju neanalizuoja vietinės rinkliavos mokėjimo sąlygų, nekelia klausimų, ar jos buvo tenkinamos ir kt. Savo ruožtu atsakovai taip pat iš esmės nepateikia jokių argumentų, kodėl vietinė rinkliava nebuvo mokama (teismui nepateikiami netgi atsiliepinimai), taigi visais atvejais pareiškėjui (atitinkamo regiono atliekų tvarkymo centrui) yra priteisiama nesumokėta vietinė rinkliava.

Šia darbo dalimi siekiama atskleisti vietinės rinkliavos mokėjimo santykį su aplinkos apsauga, o ne analizuoti pačią vietinę rinkliavą, kas iš esmės būtų kitos teisės šakos tyrimo objektas.

Viena iš pakankamai efektyvių teisinio reguliavimo priemonių, leidžiančių, jeigu tik ji protingai taikoma, leidžiančių pasiekti norimus tikslus, yra apmokestinimas. Kitaip tariant, pageidaujama asmenų elgesį mes galime skatinti nustatydami vienokio ar kitokio pobūdžio įmokas. Pavyzdžiui, siekdami, kad būtų vartojama mažiau alkoholio, įvedame akcizą ir pan. Ta pati priemonė taikytina ir kalbant apie atliekas, jų prevenciją ir tvarkymą.

Minėjome, kad atsižvelgiant į atliekų kilmę visos atliekos gali būti skirstomos į ūkinės veiklos atliekas ir buitines atliekas. Suprantama, kad atsižvelgiant į skirtingą šių atliekų kilmę, jų prevencijai ir kiekiui mažinti reikalingas skirtingas teisinis reguliavimas. Kitaip tariant, tai, kas tinka ūkinės veiklos atliekoms, nebūtinai tinka buitiniams atliekoms, ir atvirkščiai. Analogiškai šioms dviem atliekų rūšims taikytinos ir skirtingos apmokestinimo priemonės.

Mes šiuo atveju norėtume pasigilinti į teisinį reguliavimą, skirtą buitinių atliekų prevencijai, jų kiekio mažinimui ir tvarkymui reguliuoti, o jeigu konkrečiai – kaip teisinėmis apmokestinimo priemonėmis reguliuojama buitinių atliekų prevencija ir tvarkymas.

Lietuvoje egzistuoja dvi apmokestinimo už buitinių atliekų tvarkymą sistemos: tarifų (savivaldybės taryba nustato komunalinių atliekų tvarkymo tarifą, o už šių atliekų tvarkymą moka tik tie asmenys, kurie yra sudarę sutartis su atliekų tvarkytoju) ir vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą ir atliekų tvarkymą.

Apmokestinimas už buitinių atliekų tvarkymą naudojant vietinę rinkliavą yra pakankamai naujas dalykas, todėl akivaizdu, kad taikant šį metodą kyla nemažai įvairių praktinių problemų ir, žinoma, gyventojų nepasitenkinimo. Tačiau mus labiausiai domina, koks yra ir koks turėtų būti šio apmokestinimo tikslas. Pažvelkime.

Rinkliavų įstatymo 11 straipsnio 1 dalyje nustatytos šių vienuolikos rūšių vietinės rinkliavos:

- 1) už leidimo atlikti kasinėjimo darbus savivaldybės viešojo naudojimo teritorijoje išdavimą;
- 2) už leidimo prekiauti ar teikti paslaugas savivaldybės tarybos nustatytose viešosiose vietose išdavimą;
- 3) už leidimo įrengti išorinę reklamą savivaldybės teritorijoje išdavimą;

4) už leidimo organizuoti komercinius renginius savivaldybei priklausančiose viešojo naudojimo teritorijose išdavimą;

5) už leidimo įvažiuoti mechaninėmis transporto priemonėmis į valstybės saugomas teritorijas, savivaldybių įsteigtus saugomus draustinius išdavimą;

6) už naudojimąsi savivaldybių tarybos nustatytais vietomis automobiliams statyti;

7) už gyvūnų registravimą ir laikymą daugiabučiuose namuose;

8) už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą;

9) už leidimo įrengti laikinus kilnojamus įrenginius savivaldybės teritorijoje išdavimą;

10) už leidimo pardavinėti I, II ir TO klasės civilines pirotechnikos priemones išdavimą;

11) už naudojimąsi gyvenamųjų vietovių, turinčių kurorto ar kurortinės teritorijos statusą, viešąja infrastruktūra.

Vietinę rinkliavą nustato savivaldybės taryba. Ji taip pat patvirtinta vietinės rinkliavos nuostatus, nustato lengvatas ir rinkliavos gražinimo atvejus.²⁶²

Per daug nedetalizuodami, nes tai nėra šio darbo tikslas, galime išvelgti keletą sisteminių vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą ir atliekų tvarkymą skirtumų nuo kitų vietinių rinkliavų. Analizuojama vietinė rinkliava nuo kitų vietinių rinkliavų skiriasi šiais aspektais:

1. Pasirinkimo aspektu – visos vietinės rinkliavos asmeniui suteikia galimybę pasirinkti, t. y. nenorėdamas mokėti vietinės rinkliavos asmuo gali nuspręsti tam tikros veiklos nevykdyti; vietinė rinkliava už komunalinių atliekų surinkimą ir atliekų tvarkymą asmenims tokio pasirinkimo nesuteikia, t. y. asmuo negali nuspręsti neturėti komunalinių atliekų.
2. Teisės (leidimo) aspektu – visos vietinės rinkliavos yra mokamos už teisę (leidimą) asmeniui atlikti tam tikrus veiksmus, t. y. asmuo, norėdamas atlikti tam tikrus veiksmus, turi sumokėti vietinę rinkliavą ir gauti leidimą; vietinė rinkliava už komunalinių atliekų surinkimą ir atliekų tvarkymą nėra įmoka už

²⁶² Žin., 2000, Nr. 53; Žin., 2000, Nr. 52-1484.

teisę (leidimą), t. y. asmeniui, norinčiam atsisakyti komunalinių atliekų, leidimas neišduodamas.

3. Paslaugos teikimo aspektu – visos vietinės rinkliavos suteikia galimybę asmenims *patiems* vykdyti tam tikrą veiklą, t. y. asmuo sumoka nustatytą įmoką ir pats įgauna teisę atlikti tam tikrus veiksmus; vietinė rinkliava už komunalinių atliekų surinkimą ir atliekų tvarkymą galimybės asmenims tvarkyti atliekas *patiems* nesuteikia, t. y. asmuo sumoka nustatytą įmoką, kad atliekas sutvarkytų tretysis asmuo.
4. Visuotinumą aspektu – visos vietinės rinkliavos nėra visuotinės, t. y. jų neprivalo mokėti kiekvienas asmuo; vietinė rinkliava už komunalinių atliekų surinkimą ir atliekų tvarkymą yra visuotinė, t. y. ją turi mokėti kiekvienas.

Atsižvelgdami į šiuos pastebėjimus, galime iškelti diskutuotiną klausimą, ar vietinė rinkliava už komunalinių atliekų surinkimą ir atliekų tvarkymą apskritai gali būti priskiriama prie vietinių rinkliavų. Tačiau tai jau mokesčių teisės, o ne aplinkos teisės reguliavimo dalykas, tad šiame darbe į tai nesigilinkime. Grįžkime prie šios vietinės rinkliavos tikslo.

Deja, Rinkliavų įstatyme nei mūsų analizuojamos, nei kitų vietinių rinkliavų tikslai tiesiogiai nenurodomi. Žinoma, juos būtų galima išvesti arba iš vietinės rinkliavos sąvokos, arba iš konkrečios vietinės rinkliavos formuluotės. Vis dėlto vietinės rinkliavos sąvokoje (vietinė rinkliava – savivaldybės tarybos sprendimu nustatyta privaloma įmoka, galiojanti tos savivaldybės teritorijoje) tikslo elementus išvelgti sunkoka. Belieka remtis konkrečia vietinės rinkliavos formuluote ir sakyti, kad mūsų analizuojamos vietinės rinkliavos tikslas yra apmokestinėti atliekų turėtojus už komunalinių atliekų surinkimą ir atliekų tvarkymą. Kaip matome, jokiais aplinkosauginiais aspektais šiuo atveju „nekvepia“.

Prie ko veda toks apmokestinimo tikslas? Ar ne prie to, kad svarbiausia – atliekų turėtojus apmokestinėti?

Būtina pabrėžti, kad visuomenės nepasitenkinimas vietine rinkliava už komunalinių atliekų surinkimą yra ypač didelis. Tai rodo tiek ir žiniasklaidoje reiškiamos nepatenkintųjų nuomonės, tiek ir skundų gausa teismams šiuo klausimu. Asmenys dažniausiai nepatenkinti tuo, kaip ši rinkliava apskaičiuojama, t. y. kad ji apskaičiuojama pagal turimo nekilnojamojo turto (išskyrus žemės sklypus) plotą, teigia,

kad rinkliavos dydis nepagrįstas²⁶³, be to, bando argumentuoti, kad jie komunalinių atliekų iš viso neturi.

Šiuo aspektu ypač svarbus Europos Teisingumo Teismo 2009-07-16 sprendimas *Futura Immobiliare* (Nr. C-254/08).²⁶⁴ Šioje byloje keletas vieno Italijos regiono viešbučių kreipėsi į teismą teigdami, kad jiems nustatytas mokestis už komunalinių atliekų tvarkymą yra nepagrįstai didelis, t. y. mokesčio dydis paremtas tik atsižvelgiant į jų vykdomą veiklą (viešbučių veiklą). Be to, kitiems asmenims, turintiems panašaus ploto patalpas, tačiau nesiverčiantiems viešbučių veikla, nustatytas mokestis yra keletą kartų mažesnis. Nacionalinis teismas sustabdė bylos nagrinėjimą ir pateikė keletą prejudicinių klausimų Europos Teisingumo Teismui.

Europos Teisingumo Teismas savo sprendime konstatavo:

50. Tokiomis aplinkybėmis rėmimasis kriterijais, kurie grindžiami dėl „turėtojų“ veiklos galinčių susidaryti atliekų kiekiu, apskaičiuojamu pagal jų užimamų patalpų plotą bei paskirtį ir (arba) susidariusių atliekų rūšį, gali leisti apskaičiuoti šių atliekų šalinimo išlaidas ir jas paskirstyti skirtingiems „turėtojams“, nes šie du parametrai daro tiesioginę įtaką minėtų išlaidų sumai.

51. Šiuo požiūriu nacionalinės teisės nuostata komunalinių atliekų tvarkymo ir šalinimo finansavimo tikslais numatanti mokestį, apskaičiuojamą remiantis galinčių susidaryti atliekų kiekio įvertinimu, o ne faktiškai susidariusių ir perduotų tvarkyti atliekų kiekiu, neturi būti laikoma, remiantis dabar galiojančiais Bendrijos teisės aktais, prieštaraujančia Direktyvos 2006/12 15 straipsnio a punktui.

52. Principas „teršėjas moka“ netrukdo tam, kad valstybės narės nustatytų, remdamosi vartotojų kategorijomis, apibrėžtomis pagal dėl jų vykdomos veiklos galinčių susidaryti atliekų kiekį, kokią dalį išlaidų, reikalingų komunalinių atliekų tvarkymo ir šalinimo sistemai finansuoti, padengia kiekviena iš šių kategorijų.

Dėmesio verta ir generalinės advokatės Juliane Kokott 2009-04-23 nuomonė, pateikta nagrinėjant minėtą bylą.²⁶⁵ Išvadoje generalinė advokatė teigia:

²⁶³ Pavyzdžiui, Prienų rajono savivaldybėje nustatytas vietinės rinkliavos dydis gyvenamosios paskirties patalpų savininkams yra 16 Lt per mėnesį už 100 kvadratinį metrų ploto patalpą. O, pavyzdžiui, Kauno rajono savivaldybėje, kurioje vietinė rinkliava nėra nustatyta, atliekų surinkėjui mokama atsižvelgiant į namų ūkiui skirto konteinerio tūrį, ir mokestis, naudojant įprasto dydžio individualų konteinerį, yra tik 9 Lt.

²⁶⁴ Sprendimas byloje Nr. C-254/08 dėl prejudicinio sprendimo priėmimo (*Futura Immobiliare srl Hotel Futura ir kt. prieš Comune di Casoria*). ETA 2009, p. I-6995.

²⁶⁵ Generalinės advokatės J. Kokott išvada byloje Nr. C-254/08 dėl prejudicinio sprendimo priėmimo (*Futura Immobiliare srl Hotel Futura ir kt. prieš Comune di Casoria*). ETA 2009, p. I-6995.

44. Kaip teisingai nurodė Komisija, tokiomis aplinkybėmis reikia atsižvelgti ir į tai, kad dėl stipraus skatinimo mažinti pristatomų atliekų kiekį atliekos gali būti šalinamos neteisėtai. Atliekų gamintojai galėtų bandyti jomis atsikratyti neteisėtai naudodamiesi kitų asmenų atliekų surinkimo sistemomis (pavyzdžiui, naudodamiesi kaimynų konteneriais arba viešomis šiukšliadėžėmis) arba blogiausiu atveju palikdami jas gamtoje.

<...>

46. Net jeigu atliekų gamintojai atliekas utilizuoja patys, pavyzdžiui, jas kompostuoja, iš principo jie nėra suinteresuoti ir neturi galimybių visas savo atliekas tinkamai pašalinti. Daugelyje gyvenviečių susidaro labai didelis kiekis komunalinių atliekų. Kiltų didelė aplinkosaugos problema, jeigu jos nebūtų reguliariai surenkamos ir greitai bei tinkamai utilizuojamos arba šalinamos.

<...>

49. Atliekų šalinimo įrenginių ir surinkimo sistemos įrengimo ir priežiūros išlaidos nėra tiesiogiai susijusios su faktiškai susidarančių atliekų kiekiu. Jeigu atliekų kiekis smarkiai sumažėja, o esami įrenginiai turi būti ir toliau finansuojami, išlaidos gali visiškai neatitikti susidariusių atliekų kiekio.

50. Tokia sistema yra palanki privatiems asmenims, net jeigu dėl jų veiklos susidaro tik nedidelis šalintinų atliekų kiekis arba jų nesusidaro, nes jie žino, kad jeigu atliekų susidarytų, jie galėtų jomis atsikratyti naudodamiesi tinklu. Vien ši galimybė gali pateisinti tam tikrą prisidėjimą prie atliekų šalinimo išlaidų. Dėl šios priežasties išlaidų paskirstymo sistemos, grindžiamos faktiškai susidariusių atliekų kiekiu, dažnai numato bazinį mokesį, kuris suteikia galimybę naudotis atliekų šalinimo sistema.

Savivaldybės turi teisę nustatyti vietines rinkliavas už atliekų surinkimą ir tvarkymą arba tarifus už atliekų tvarkymo paslaugas. Tiek rinkliavos, tiek tarifų esmė – padengti visas atliekų tvarkymo sistemos išlaidas, įskaitant atliekų šalinimo įrenginių uždarymą ir jų priežiūrą po uždarymo. Vadovaujantis principu „teršėjas moka“ kiekvienas asmuo, prisidedantis prie komunalinių atliekų susidarymo, turi mokėti tam tikrą nustatytą įmoką. Valstybės narės yra laisvos pasirinkti būdą, kuriuo komunalinių atliekų tvarkymo išlaidos bus padengiamos. Iš aptartos ETT praktikos matyti, kad komunalinių atliekų tvarkymo apmokestinimas, atsižvelgiant į faktiškai susidarančių atliekų kiekį, padidintų sistemos eksploatavimo išlaidas, be to, atliekų turėtojai, siekdami

„parodyti“ kuo mažesni atliekų kiekį, atliekas išmestų neteisėtai, t. y. į kitų asmenų konteinerius arba tiesiog gamtoje. Atliekų turėtojų apmokestinimas, atsižvelgiant į būsto plotą ir paskirtį yra pateisinamas, tačiau nustatyti rinkliavos dydžiai turėtų būti proporcingi ir pagrįsti.

Žinoma, nustatant vietinę rinkliavą, kuri apskaičiuojama pagal patalpų plotą, gali kilti įvairių praktinių problemų. Pavyzdžiui, pastatai gali būti naudojami (gyvenami) tik, pavyzdžiui, vasaros sezono metu arba gali būti ir visai nenaudojami (stovėti tušti ar apleisti). Akivaizdu, jog didesnis atliekų kiekis susidaro tais atvejais, kai pastatai nuolat naudojami, o mažai naudojamuose ar beveik nenaudojamuose pastatuose susidaro žymiai mažesnis atliekų kiekis arba jų visai nesusidaro. Todėl galima kelti klausimą, ar vienodas rinkliavos dydis visiems pastatų savininkams, neatsižvelgiant į faktinį jų naudojimą, yra proporcingas.

Galimybė už komunalinių atliekų tvarkymą nustatyti rinkliavą, be abejo, padeda ne tik saugoti aplinką, bet ir labai palengvina principo „teršėjas moka“ įgyvendinimą. Atliekų tvarkymas sudarant sutartis nėra tiek efektyvus, o žmonės nėra tiek sąmoningi ir nesiekia sudaryti sutarčių dėl atliekų išvežimo. Todėl kenkiama tiek aplinkai, tiek sau: atliekos išmetamos pakelėse, miškuose, nelegaliuose sąvartynuose (geriausiu atveju nuvežamos į bendrą konteinerį, už kurio išvežimą moka kiti) arba deginamos, nors deginant, pavyzdžiui, plastiką, į aplinkos orą išmetama įvairių nuodingų medžiagų. Atsakingi pareigūnai privalo kontroliuoti, ar visi gyventojai yra pasirašę sutartis dėl komunalinių atliekų išvežimo, tačiau, tikėtina, kad tai padaryti yra gana sunku, o vykdoma kontrolė neduoda lauktų rezultatų (žinoma, tuo nenorima pasakyti, kad tarifinė (sutartinė) komunalinių atliekų surinkimo ir tvarkymo sistema yra ydinga, tačiau manytina, kad šios sistemos efektyvumas didžia dalimi priklauso tiek nuo asmenų sąmoningumo, tiek ir nuo sistemą įgyvendinti turinčių subjektų darbo). Beje, galima teigti, kad ir teismų praktika šiuo klausimu palyginti prieštaringa. Pavyzdžiui, asmeniui yra skiriama bauda už tai, kad jis nėra sudaręs komunalinių atliekų tvarkymo sutarties su atliekų tvarkytoju, tačiau teismas konstatuoja, kad baudą skyrusi institucija turi įvertinti asmens teiginius, kad atliekas jis tvarko pats, arba konstatuoja, kad byloje tiesiog nepakanka įrodymų padaryti išvadai, jog asmuo tikrai nėra sudaręs komunalinių atliekų

tvarkymo sutarties (koks dar kitas įrodymas šiuo atveju galėtų egzistuoti, jeigu asmuo atsisako kontroliuojančiai institucijai pateikti sudarytą sutartį?).²⁶⁶

Teigiamas rinkliavos aspektas yra tas, jog visi komunalinių atliekų turėtojai privalo mokėti už jų tvarkymą. Įgyvendinus tokią nuostatą, asmeniui paprasčiausiai „neapsimoka“ atliekas išmesti nelegaliai (gamtoje ar į kitų asmenų konteinerius), nes mokėti už jų tvarkymą vis tiek reikės. Dėl to daug paprasčiau atliekų niekur nevežti, o tiesiog sudėti į paskirtą konteinerį.

Tačiau pabrėžtina tai, jog įgyvendinant principą „teršėjas moka“, tokie atvejai, kai asmenys yra atleidžiami nuo rinkliavos už komunalinių atliekų tvarkymą, turėtų būti išimtiniai. Priešingu atveju būtų paneigta šio principo esmė, o rinkliavos sistema prarastų savo efektyvumą. Taigi nuo rinkliavos už komunalinių atliekų tvarkymą komunalinių atliekų turėtojai neturėtų būti atleidžiami, nes kiekvienas toks atleistas turėtojas sukauptas atliekas bet koku atveju turės kažkur išmesti: gamtoje, į kitam asmeniui skirtą konteinerį ar kieto kuro katilą. Atleidimo nuo rinkliavos nevertėtų painioti su finansine pagalba socialiai remtiniams asmenims. Tokiems asmenims rinkliava nustatoma, tačiau ją apmoka savivaldybė savo lėšomis. O atleidimas nuo rinkliavos turėtų apimti, pavyzdžiui, tuos atvejus, kai pastatai visiškai negyvenami, nenaudojami ar apleisti, t. y. tokius atvejus, kai akivaizdu, jog tame pastate nėra komunalinių atliekų turėtojų ir komunalinės atliekos nesusidaro.

Jau buvo minėta, kad valstybės narės yra laisvos pasirinkti apmokestinimo už komunalinių atliekų tvarkymą būdus ir apskaičiavimo metodus ir kad apmokestinimas pagal **faktiškai susidarančių** atliekų kiekį verstų asmenis „slėpti“ atliekas (tai tolygu jų neteisėtam išmetimui neleistinose vietose). Tačiau bet koku atveju nustatytas apmokestinimas turi būti pagrįstas, t. y. padengti visas atliekų tvarkymo sistemos išlaidas, įskaitant atliekų šalinimo įrenginių uždarymą ir jų priežiūrą po uždarymo (tačiau šios išlaidos negali būti nepagrįstai per didelės) ir proporcingas, t. y. nustatomas įvertinant **galinčių susidaryti** atliekų kiekį.

Šis proporcingumo aspektas turėtų būti išlaikomas ir tarp visų savivaldybių, kurios naudojasi vienu ir tuo pačiu regiono sąvartynu.

²⁶⁶ Plačiau žr. bylas, pateiktas 5 priedo 16 lentelėje „Atliekų tvarkymo sutartys“.

Europos Teisingumo Teismas yra konstatavęs, kad komunalinių atliekų tvarkymo išlaidų apskaičiavimas, atsižvelgiant į atliekų turėtojų užimamų patalpų plotą, yra galimas. Suprantama, kad rinkliavos apskaičiavimas pagal patalpų plotą gali sudaryti įspūdį, kad yra apmokestinamas nekilnojamasis turtas, tačiau faktiškai yra mokama ne už turimą nekilnojamąjį turtą, bet už teisę naudotis komunalinių atliekų tvarkymo sistema. Siekiant rinkliavos dydį diferencijuoti, daroma prielaida, kad kuo didesnis atliekų turėtojo užimamų patalpų plotas, tuo didesnę kiekį komunalinių atliekų turėtojas sukaupia.

Tačiau patalpų plotas nėra vienintelis galimas kriterijus, pagal kurį konkrečiam atliekų turėtojui nustatomas rinkliavos dydis. Europos Teisingumo Teismas pabrėžiama, kad valstybės narės turi plačią diskreciją pasirinkti galimą išlaidų už komunalinių atliekų tvarkymą apskaičiavimo metodą. Teigti, kad Lietuvos Respublika komunalinių atliekų tvarkymo išlaidų dydžiui apskaičiuoti nusprendė taikyti patalpų ploto metodą, negalima, nes Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane įtvirtintas tik komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos visuotinio nustatymo kriterijus, t. y. paslauga laikoma visuotine, kai ji teikiama 95 procentams savivaldybės teritorijos asmenų, kuriems toje teritorijoje nuosavybės teise priklauso nekilnojamojo turto objektai.²⁶⁷ Taigi šiuo atveju būtent pagal nekilnojamojo turto objekto savininkų, kuriems teikiama komunalinių atliekų tvarkymo paslauga, skaičių yra nustatoma, ar ši paslauga visuotinė. Toks nustatymo kriterijus nėra pagrindas patį paslaugos įkainį apskaičiuoti būtent pagal turimo nekilnojamojo turto plotą. Tačiau teisės aktuose nėra ir nuostatos, draudžiančios komunalinių atliekų tvarkymo išlaidoms apmokestinti taikyti būtent patalpų ploto metodą.

Apskritai paėmus, patalpų ploto metodas yra gana pagrįstai taikomas visų, išskyrus gyvenamosios, paskirčių patalpoms. Natūralu, kad kuo didesnė, pavyzdžiui, parduotuvė ar gamykla, tuo daugiau atliekų susidaro. Tačiau gyvenamosios paskirties patalpų atveju pasirodė, kad šis metodas nėra visiškai tikslus, nes 150 kv. m ploto gyvenamajame name gali gyventi dviejų asmenų šeima, o 50 kv. m ploto bute – penkių asmenų šeima. Akivaizdu, kad tokiu atveju kur kas didesnis atliekų kiekis susidarys mažesnio ploto gyvenamojoje patalpoje, nes joje išties gyvena daugiau asmenų. Dėl to

²⁶⁷ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. balandžio 12 d. įsakymas Nr. 519 „Dėl Valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo“ // Žin., 2002, Nr. 40-1499; Žin., 2007, Nr. 122-5003.

didesnio ploto gyvenamųjų patalpų savininkai gali gerokai permokėti, ypač, jeigu tose patalpose gyvenančių asmenų skaičius yra nedidelis. Žinoma, siekiant šiuos neatitikimus kuo labiau sušvelninti, galima nustatyti maksimalų apmokestinamų gyvenamųjų patalpų plotą. Tai išties logiška ir pagrįsta priemonė, siekiant išvengti galimų neatitikimų tarp gyvenamųjų patalpų ploto ir jose gyvenančių asmenų skaičiaus.

Rinkliavos dydis, apskaičiuotas pagal gyvenamosios paskirties patalpų plotą ir neatsižvelgiant į gyventojų skaičių, gali būti neproporcingas susidarančių komunalinių atliekų kiekiui. Tačiau neatmestinas ir tas variantas, kad rinkliavos, apskaičiuotos pagal gyventojų skaičių, administravimo išlaidos gali būti kur kas didesnės už administravimo išlaidas, skaičiuojant rinkliavos dydį pagal patalpų plotą. Šis administravimo išlaidų skirtumas gali rasti dėl to, kad patalpų plotas yra stabilus ir nekintantis dydis, o gyventojų skaičius nuolat kinta, be to, patys gyventojai, siekdami mažesnio dydžio rinkliavos, gali būti suinteresuoti vienu ar kitu būdu slėpti faktišką gyventojų skaičių, tad gyventojų skaičių patalpose reikėtų nuolat tikrinti.

Komunalinių atliekų susidarymą turbūt labiausiai lemia ne gyvenamųjų patalpų ploto dydis ar gyventojų skaičius, bet asmenų gyvenimo būdas. Galima teigti, kad, pavyzdžiui, dviejų pagyvenusių asmenų šeima per visą mėnesį paprastai sukaupia tiek komunalinių atliekų, kiek dviejų jaunų asmenų šeima, gyvenanti aktyviai, perkanti daug įvairių produktų, nuolat kviečianti draugus į svečius, galėtų sukaupti per vieną savaitgalį.

Pabrėžtina, kad vien už galimybę naudotis komunalinių atliekų tvarkymo sistema gali būti nustatoma tam tikra įmoka. Taigi net ir tuo atveju, jeigu tam tikras asmuo iš tiesų neturėtų atliekų, tam tikro mokesčio mokėjimas būtų pagrįstas. Žinoma, yra galimas popieriaus deginimas kietojo kuro katile ar biologinių atliekų kompostavimas, tačiau tiek plastiko deginimas, tiek kaupimas gali turėti neigiamą poveikį aplinkai ir žmonių sveikatai. Tam tikras plastiko atliekas taip pat galima išrūšiuoti ir išmesti į antrinių žaliavų konteinerį, tačiau atsižvelgiant į didžiulį šiuo metu cirkuliuojantį plastiko kiekį (pavyzdžiui, beveik visi maisto produktai pakuojami į plastiko pakuotes) vargu ar galima teigti, kad šios rūšies atliekų dabar yra išvengiama.

Asmenų nepasitenkinimas nustatyta rinkliavų už komunalinių atliekų tvarkymą sistema yra suprantamas, nes tokio pobūdžio įmokos anksčiau nebuvo.

Tačiau labai išaugo ir susidarančių komunalinių atliekų kiekis (pavyzdžiui, prieš 20–30 metų plastiko pakuotės beveik nebuvo naudojamos, o maisto produktai buvo

pakuojami į popierių arba stiklinę superkamą tarą, tad natūralu, kad tuo laiku ūkyje nesunaudojamų atliekų galėjo ir nesusidaryti). Išaugęs atliekų kiekis siekiant išsaugoti aplinką ir visų žmonių sveikatą verčia imtis skubių aplinkosaugos priemonių, kurios ne visada gali atrodyti priimtinos ar suprantamos. Pagrindinis atliekų tvarkymo tikslas yra kuo labiau saugoti aplinką ir žmonių sveikatą nuo taršos atliekomis. Asmenys turėtų įvertinti šias aplinkybes ir pasistengti suvokti, kad komunalinių atliekų tvarkymas apmokestintas dėl visų gerovės.

Rūšiuojant atliekas, jų kiekis smarkiai sumažėja, tačiau dažnokai pasitaiko tokių atliekų, kurių išrūšiuoti paprasčiausiai neįmanoma dėl skirtingų medžiagų (pavyzdžiui, nemažoje dalyje pakuočių būna sumaišytas plastikas, metalas ir popierius, tad kartais net ir labai norint neįmanoma šias medžiagas vieną nuo kitos atskirti) arba dėl to, kad atliekos būna labai purvinos (prisipažinkim, kad tikrai neimsime plauti kiekvieno, pavyzdžiui, riebalais sutepto maišelio; geriausiu atveju išplauname jogurto ar grietinės indelius). Taigi net ir atliekas rūšiuojant komunalinių neišrūšiuotų atliekų vis tiek susidaro.

Šiais teiginiais nesiekama sudaryti klaidingos nuomonės, kad komunalinių atliekų išvengti neįmanoma. Tam reikia didelio asmens pasiryžimo ir galimybių, pavyzdžiui, neįsigyti jokių nerūšiuotinių medžiagų ar daiktų, kompostuoti žaliąsias atliekas ir kt. Pabandyti verta, tačiau toks gyvenimo būdas tikrai netaptų norma.

Skųsdamiesi dėl rinkliavos už komunalinių atliekų tvarkymą, asmenys labai dažnai pateikia vieną vienintelį argumentą: mano namų ūkyje komunalinių atliekų nesusidaro. Žinoma, po to dar priduria: organines atliekas kompostuoju, metalą parduodu, stiklą vežu į specialų konteinerį, o visa kita sudeginu. Tas „visa kita“ ir yra likusios komunalinės atliekos, kurias dažniausiai sudaro plastikiniai maišeliai, indeliai, buteliai ir pan. Deginant šias atliekas į aplinką patenka nuodingų medžiagų. Toks šių atliekų tvarkymo būdas namų ūkiuose negalimas (nekenkiant nei aplinkai, nei sau patiems galėtų būti deginama nebent popieriaus atliekos).

Turėtume įsisąmoninti tai, kad komunalinių atliekų tvarkymas yra bendrosios kultūros dalis. Kaimuose šių atliekų iš esmės nesusidarydavo, nes organinės atliekos buvo kompostuojamos, stiklas parduodamas (pavyzdžiui, aliejus buvo pilstomas tik į stiklinius butelius, kurie buvo superkami), o plastiko tiesiog nebuvo (maistas nebuvo pakuojamas į plastiko pakuotes, nebuvo plastikinių maišelių, plastikinių dėžučių, kitų

mažai naudojamų ir greitai išmetamų plastiko gaminių). Taigi galima sakyti, kad komunalinių atliekų, kurių nebūtų kaip panaudoti (sudeginti, kompostuoti ar parduoti), beveik nesusidarydavo (miestuose padėtis buvo šiek tiek kitokia, nes žmonės tiesiog neturėjo galimybės atliekų nei kompostuoti, nei deginti). Jei kaimuose atliekų nebuvo, tai nereikėjo ir konteinerių.

Padėtis iš esmės pasikeitė maisto produktus ir kitus gaminius ėmus pakuoti beveik išimtinai vien tik į plastiko pakuotę (šiuo metu reikėtų gerokai „pavargti“ norint įsigyti, pavyzdžiui, pieno produktų, supakuotų į stiklinę ar popierinę pakuotę). Išaugus plastiko kiekiui, jis senu įpratimu buvo deginamas, tačiau greičiausiai daugumos krosnys tiesiog neatlaikė tokios apimties plastiko kiekio. Taigi kilo poreikis jį kažkur išmesti. O kur mesti, jeigu nėra konteinerio? Sąmoningiausi sudarė komunalinių atliekų tvarkymo sutartis ir gavo konteinerius. Kiti atliekas vežė į svetimus konteinerius. Treti, kurių, deja, yra išties nemažai, atliekas pylė kur papuolė: pamiškėse, pakelėse, patvorėse.

Ne vienam žmogui sunku suvokti, kodėl dabar jis privalo turėti konteinerį ir mokėti už komunalinių atliekų surinkimą, jeigu visą gyvenimą to nedarė. Tai, matyt, viena iš pagrindinių priežasčių, lemiančių didelės gyventojų dalies nepasitenkinimą įmokomis už komunalinių atliekų tvarkymą.

Žinoma, šiuo klausimu būtinas kuo didesnis asmenų švietimas. Sprendžiant iš dabartinių atsiliepimų vietinės rinkliavos atliekų klausimu, asmenys nesuvokia šios rinkliavos esmės ir mano, kad tai dar vienas mokestis „pasipelnyti oligarchams“.²⁶⁸ Be to, kaip minėjome, šį nepasitenkinimą lemia ir tai, kad kaimų ar mažesnių miestelių gyventojai niekada komunalinių atliekų surinkimo konteinerių neturėjo, jiems ši paslauga niekada nebuvo teikiama, ir bet kokie bandymai įvesti kokį nors mokestį šioje srityje daugeliui atrodo nepagrįsti ir neteisėti.

Vietinės rinkliavos įvedimas bent jau vieną aktualią aplinkosaugos problemą – neteisėto atliekų atsisakymo – išsprendė: kadangi ši įmoka privaloma kiekvienam buitinių atliekų turėtojui, asmenims paprasčiausiai „neapsimoka“ atliekų slėpti. Mokėti vis tiek reikia. Net jei buvo įpratę viską vežti ir versti į pamiškę. Tačiau nors ši problema

²⁶⁸ Pavyzdžiui, netgi populiarios televizijos laidos „Gamtos patuliai“ vedėjai teigia, kad sulaukia labai daug nusiskundimų dėl nustatytos vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų tvarkymą ir kad su šia sistema reikia kovoti (Žinių radijo 2009-09-29 laida „Žiniasklaidos anatomija“). Matome, jog net ir tie, kurie rūpinasi aplinkos apsauga ir šiais klausimais šviečia visuomenę, nesuvokia, kad kuo daugiau asmenų turės mokėti mokestį (rinkliavą) už komunalinių atliekų tvarkymą, tuo mažiau rasis nelegalių sąvartynų pamiškėse, pakelėse ar atliekų sancaupų prie bendrojo naudojimo konteinerių, skirtų naudotis tik konkrečioms asmenims.

įvedus vietinę rinkliavą buvo išspręsta, atrodo, „lazda buvo perlenkta“ ir rinkliava paskatino kitą kraštutinumą, kuris, tiesą sakant, galbūt yra netgi didesnė blogybė nei neteisėtas atliekų atsisakymas.

Ar toks apmokestinimas skatina žmones sukaupti mažiau atliekų? Manytume, kad ne. Greičiau priešingai, tokiu apmokestinimu siekiama surinkti kuo daugiau nerūšiuotų buitinių atliekų. Ar tai išties blogai – paklausite. Čia ir slypi visas sistemos ydingumas: kuo daugiau buitinių atliekų surenkama, tuo daugiau pelno turi regioniniai atliekų tvarkymo centrai, valdantys regioninius sąvartynus. O to pelno reikia, nes sąvartynų įrengimas kainavo, buvo imamos paskolos, kurias reikia grąžinti. Savivaldybių merai pripažįsta,²⁶⁹ kad nustatant vietinę rinkliavą lemiamas kriterijus yra ne susidarantių atliekų kiekis, bet visos būtinosios išlaidos sąvartynui išlaikyti. Jeigu vietinė rinkliava šių išlaidų nepadengs, tuomet sąvartynų paprasčiausiai nepavyks išlaikyti.

Ar mes gerai suvokiame tikrąją viso to prasmę?

AD 2008 11 straipsnio 2 dalyje aiškiai nustatyta, kad:

Siekdamos įgyvendinti šios direktyvos tikslus ir sukurti Europos atliekas perdirbančią visuomenę, kurioje labai efektyviai naudojami ištekliai, valstybės narės imasi priemonių, būtinų pasiekti, kad:

a) iki 2020 m. mažiausiai 50 proc. (vertinant atliekų kiekį) bent jau tokių namų ūkių atliekų medžiagų, kaip popierius, metalas, plastikas ir stiklas, ir galbūt kitos kilmės atliekų, jei šie atliekų srautai panašūs į namų ūkių atliekas, būtų paruošiamos pakartotinai naudoti ir perdirbti;

<...>.

Vadinasi, mes turime per trumpesnę nei dešimties metų laikotarpį keturiasdešimt penkais procentais (!) sumažinti į sąvartynus patenkančių atliekų kiekį. Egzistuojant dabartinei vietinės rinkliavos sistemai, tai atrodo visiškai nerealū. Ši nuostata rodo, kad turi būti skatinamas atliekų rūšiavimas. Tačiau ar verta to tikėtis, jeigu žmonės rūšiuodami nepajus jokios finansinės naudos? Galime daryti vienareikšmę išvadą: esant dabartinei buitinių atliekų surinkimo apmokestinimo sistemai, žmonės visiškai

²⁶⁹ Autorius dalyvavo ne viename susitikime su savivaldybių merais (pavyzdžiui, Lietuvos savivaldybių asociacijos posėdyje), kuriame buvo analizuojami vietinės rinkliavos klausimai.

neskatinami rūšiuoti atliekų. To tiesiog neverta daryti, nes nepaisant to, ar atliekas aš rūšiuoju, ar nerūšiuoju, vis tiek už buitinių atliekų išvežimą mokėsiu tiek pat.

Autorius gali pateikti ir pavyzdį iš savo patirties: rūšiuodama buitines atliekas autoriaus keturių asmenų šeima per dvi savaites nerūšiuotomis buitinėmis atliekomis užpildo vos trečdalį 0,12 m³ dydžio individualaus atliekų konteinerio. Tačiau, kaip turbūt jau supratote, moka visiškai tokio pačio dydžio įmoką kaip ir tie asmenys, kurių konteineriuose atliekos „lipa per viršų“ taip, kad net konteinerio dangtis neužsidaro. Be to, autorius pats turi išvežti išrūšiuotas buitines atliekas į tam skirtus konteinerius, kurie yra už 3-4 km. Suprantama, kad daugelis į tokį rūšiavimą tikrai numotų ranka. Prie šio pavyzdžio pridėkime dar ir tai, kad, tarkime, autorius gyvena 130 kv. m ploto name, o vietinė rinkliava apskaičiuojama pagal turimo nekilnojamojo turto plotą, ir suprasime, kodėl atliekų rūšiavimas namų ūkiuose yra pasmerktas ir kodėl mes tikrai nepasieksime AD 2008 11 straipsnyje nustatyto tikslo.

Egzistuoja ir kitas būdas šiam tikslui pasiekti. Apie tai, beje, šneka ir savivaldybių merai: reikia statyti atliekų išrūšiavimo linijas ir kitus reikiamus įrenginius atliekų gražinimui atlikti. Ką tai rodo? Tikėtina, kad visos šių statybų išlaidos vėl bus užkrautos ant atliekų turėtojų pečių, taigi rūšiuoti taip ir nepradėsime.

Teisinėmis priemonėmis nereguluojama, kaip skatinti atliekų rūšiavimą. Vietinė rinkliava galėtų būti puiki tokio skatinimo priemonė, tačiau, deja, iš esmės yra priešingai.

Žinoma, yra ir gerosios praktikos pavyzdžių, tačiau jie priskirtini ne teisiniam reguliavimui, o privačioms iniciatyvoms. Viena atliekų surinkimo bendrovė atliko eksperimentą: keliolikai namų ūkių pateikė individualius buitinių atliekų rūšiavimui skirtus konteinerius, už kurių ištuštinimą netaikė jokio mokesčio, o įmoką už nerūšiuotų buitinių atliekų išvežimą proporcingai mažino, atsižvelgdama į išrūšiuotų atliekų kiekį. Eksperimento rezultatai buvo išties stulbinantys: nerūšiuotų buitinių atliekų kiekiai sumažėjo 60-70 procentų.²⁷⁰ Galima tik apgailestauti, kad tai buvo terminuotas eksperimentas. Tačiau tai neabejotinai puikus pavyzdys, kaip būtų įmanoma mažinti nerūšiuotų buitinių atliekų kiekį. Svarbu tik nustatyti atitinkamą teisinį reguliavimą.

²⁷⁰ Žalioji taška. Ekologinio švietimo akcijų apžvalga 2010 m. Interneto prieiga: <http://www.zaliasistaskas.lt/bin.php/id-543/>.

Beje, kuo didesnis bus mūsų vartojimas, t. y. kuo daugiau pirksime, tuo daugiau susidarys ir buitinių atliekų. Taigi tarp vartojimo augimo ir atliekų kiekio didėjimo yra tiesioginis ryšys. AD 2008 iškeltas tikslas šį ryšį nutraukti. Preambulės 40 punkte skelbiama, kad būtina nustatyti reikalavimą, jog valstybės narės parengtų atliekų prevencijos programas, daugiausiai dėmesio skirdamos esminiam poveikiui aplinkai ir atsižvelgdamos į visą produktų bei medžiagų gyvavimo ciklą. Priduriama, kad šiomis priemonėmis „turėtų būti siekiama nutraukti ryšį tarp ekonomikos augimo ir su atliekų susidarymu susijusio poveikio aplinkai“.

Jau minėjome, kad, pavyzdžiui, prieš 20–25 metus komunalinių atliekų kiekiai buvo gerokai mažesni ne tik dėl mažesnio vartojimo, bet ir dėl prekių pakavimo kultūros. Plastiką maisto produktams pakuoti buvo iš esmės nenaudojamas, produktai buvo pakuojami į stiklo tarą arba popierių. Popierių buvo sudeginamas, o stiklo tara – perkama. Taigi dar prieš ketvirtį amžiaus puikiai vertėmės be plastiko pakuočių, kurios ir sudaro išties nemažą dalį komunalinių atliekų. Dabar vis daugiau ir daugiau maisto produktų pakuojami tik į plastiko pakuotes. Pavyzdžiui, ar pastebėjote, nuo kada šokolado plytelės vietoje popieriaus ir metalo (folijos) pakuotės imtos dėti į plastiką?

Ar šiuo metu be plastiko pakuočių gyventi jau visiškai neįmanoma? Autoriaus nuomone, įmanoma, tačiau tam reikia nemažų mūsų pastangų. Šios pastangos būtų kur kas sėkmingesnės, jeigu plastiko naudojimas pakuotėms būtų kiek įmanoma apribotas, o naudojamas plastikas – perkamas. Galima pateikti keletą pavyzdžių:

- plastiko buteliams turėtų būti taikoma užstato sistema, o supirkti buteliai panaudojami dar kartą;
- pieno produktai turėtų būti pakuojami į perkamą stiklinę ar plastikinę tarą bei popierių;
- vienkartiniai maži (skirti vaisiams ar burioms prekėms įsidėti) maišeliai turėtų būti mokami; pirkėjai turėtų būti skatinami atsinešti savo maišelius;
- tam tikroms prekėms, pavyzdžiui, duonos gaminiams įsidėti turėtų būti skirti popieriniai maišeliai (beje, pavyzdžiui, Prancūzijoje duonos gaminiai į plastiko maišelius apskritai nededami);
- sveriamoms prekėms (mėsai, žuviai, salotoms ir kt.) įdėti turėtų būti naudojama speciali daugkartinė tara; šiai tarai turėtų būti taikoma užstato sistema; pirkėjai turėtų būti aptarnaujami ir atsinešę savo asmeninę tarą;

- ir kt.

Suprantama, kad šie pasiūlymai gali pasirodyti gana radikalūs, tačiau šios paprastos priemonės tikrai padėtų sumažinti buityje susidarančių atliekų kiekį. Sulaukti tokios iniciatyvos iš prekybininkų ar gamintojų būtų naivu, tačiau teisinėmis priemonėmis galėtume pakeisti išties nemažai. Minėtas AD 2008 preambulės punktas rodo, kad ES siekia šia kryptimi eiti. Tačiau ar šia kryptimi einame mes? Kokių teisinių priemonių turėtume imtis, kad bent žengtelėtume žingsnelį į priekį?

2. Aplinkai palanki vietinės rinkliavos taikymo koncepcija

Autoriaus nuomone, kažkur toli ieškoti kokių nors ypatingų receptų nereikia, pasinaudokime tuo, ką turime. Ta pati vietinė rinkliava galėtų būti puiki aplinkosaugos priemonė, skatinanti atliekas rūšiuoti ir mažinanti jų kiekį. Tačiau tik su viena sąlyga: privalome įvertinti susidarančių atliekų kiekį. Deja, vos tik apie tai prabylama, iš karto pasigirsta daugybė skeptikų balsų: žmonės vėl ims atliekas slėpti, žmonės vers atliekas miškuose, nepakaks lėšų sąvartynams išlaikyti ir pan. Aišku, reikia sutikti, kad ne visi yra tiek sąmoningi, jog atliekas rūšiuotų ir jų neslėptų. Tačiau ar vien dėl to reikia nieko nekeisti?

Vietinė rinkliava savo formuluotėje turi raktą. Savivaldybėms reikia tik šiuo raktu tinkamai pasinaudoti.

Prisiminkime, kaip Rinkliavų įstatyme ši vietinė rinkliava yra įvardinta: *už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą.*

Atkreipkime dėmesį, kad tai nėra rinkliava vien tik už *komunalinių atliekų* surinkimą ir tvarkymą, nors dažniausiai kalbant apie šią rinkliavą akcentuojamos tik komunalinės atliekos ir jų surinkimas. Iš tiesų ši vietinė rinkliava yra dvilypė, t. y. turinti du apmokestinimo aspektus. Pirmasis, kuris visada ir akcentuojamas, tai rinkliava už komunalinių atliekų surinkimą, t. y. mokame dėl to, kad komunalinės atliekos būtų surinktos. Tačiau yra ir antrasis aspektas – atliekų tvarkymas. Ir šiuo atveju nepasakyta, kad apimamas tik komunalinių atliekų tvarkymas. Ne, įstatymo leidėjas aiškiai įvardija: *už <...> atliekų tvarkymą.* Jeigu būtų norėta apmokestinti tik už komunalinių atliekų

tvarkymą, nagrinėjama Rinkliavų įstatymo nuostata būtų formuluojama kur kas paprasčiau: *už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir jų tvarkymą.*

Vadinasi, mokame ne tik už tai, kad komunalinės atliekos būtų surenkamos, bet ir apskritai už tai, kad visos atliekos, nepriklausomai nuo jų rūšies, būtų tvarkomos.²⁷¹

Tad matome, kad ši rinkliava pagal savo apibūdinimą (formuluotę) yra dvilypė. O tai suponuoja, kad tokia pati dvilypė turėtų būti ir apmokestinimo sistema. Kitaip tariant, turėtų būti nustatytos dvi įmokos dalys: viena, pastovioji – už atliekų tvarkymą, kita, kintančioji – už buitinių atliekų surinkimą. Pastoviosios dalies nustatymą galėtume pagrįsti tuo, kad atliekos bet koku atveju turi būti tvarkomos – nesvarbu, kiek jų susidarė, iš kur ir kaip jos surinktos, kas buvo jų turėtojas ir kt. Tai tarsi įmoka už atliekų apdorojimo įrenginių eksploatavimą ir priežiūrą. Be to, ši pastovioji įmokos dalis galėtų būti taikoma ir už vadinamųjų „viešųjų“ atliekų tvarkymą: juk kiekvienas iš mūsų naudojamės viešąja savivaldybių sukurta atliekų surinkimo infrastruktūra, t. y. turimų atliekų galime atsisakyti gatvėse ar rekreacinėse zonose įrengtose šiukšliadėžėse. Šių atliekų tvarkymas juk taip pat kainuoja.²⁷²

Tuo tarpu kintančioji įmokos dalis būtų skirta apmokėti konkrečioms, t. y. atliekų surinkimo išlaidoms, kurios, žinoma, priklauso nuo išvežamų atliekų kiekio, surinkimo dažnumo ir kt. Be to, ši kintančioji įmokos dalis leistų įvertinti ir daug kitų aplinkybių, kurios įvedant vietinę rinkliavą paprastai lieka neįvertintos (ar asmuo apskritai atitinkamoje vietoje gyvena, koks atstumas iki artimiausio konteinerio ir kt.). Tačiau svarbiausia, kintančioji įmokos dalis leistų atsižvelgti į atliekų rūšiavimą ir skatintų mažinti susidarančių atliekų kiekį.

Kaip matome, toks vietinės rinkliavos dvilypumas yra neabejotinas jos privalumas, ypač aplinkos apsaugos požiūriu. Galime dar šiek tiek detalizuoti, kaip tokia apmokestinimo sistema turėtų veikti.

Pastovioji įmokos dalis būtų skaičiuojama nuo kiekvieno asmens, turint galvoje tai, kad kiekvienas iš mūsų „gaminame“ atliekas. Ją turėtų būti reikalaujama mokėti

²⁷¹ Gali kilti klausimas, ar tai nėra dvigubas apmokestinimas? Juk už ūkinės veiklos metu susidariusių atliekų tvarkymą apmoka ūkinės veiklos subjektai. Kodėl už tai turėtų mokėti kiekvienas? Ar įstatymų leidėjas teisingai apibrėžė šios vietinės rinkliavos objektą? Tai klausimas platesnei diskusijai.

²⁷² Pavyzdžiui, Palangos paplūdimiai po ilgųjų savaitgalių apskritai „paskęsta“ atliekose. Poilsiautojai už šių atliekų tvarkymą nemoka, visa jų sutvarkymo našta gula ant savivaldybės pečių. Pavyzdžiui, žr.: „Palangos valdžia: sutvarkyti poilsiautojų šiukšles turi prisidėti ir valstybė“, interneto prieiga: <http://www.vakarinepalanga.lt/lt/laikrastis/kurortas/?id=1244>.

vieną kartą per atitinkamą nustatytą laikotarpį, atsižvelgiant į asmens deklaruotą gyvenamąją vietą. Todėl asmuo, jeigu jis turi butą mieste ir sodybą užmiestyje, nebūtų apmokestinamas du kartus už tą patį dalyką, nes vienu metu dviejose vietose žmogus nebūna. Ši pastovioji įmokos dalis turėtų būti pakankama visai buitinių atliekų surinkimo ir tvarkymo sistemai išlaikyti. Taigi pastoviosios įmokos dalies nustatymu būtų užtikrintas nepertraukiamas atliekų apdorojimo įrenginių išlaikymas, be to, žmonės, kaip ir dabar, nebūtų suinteresuoti atliekų atsisakyti neteisėtai, nes pastoviąją įmokos dalį bet koku atveju reikėtų mokėti.

Kintančioji įmokos dalis šiuo atveju turėtų priklausyti nuo susidarančių neišrūšiuotų buitinių atliekų kiekio: kuo didesnis nerūšiuotų buitinių atliekų kiekis, tuo didesnė kintančioji įmokos dalis. Ir atvirkščiai: kuo daugiau buitinių atliekų išrūšiuojame, tuo ši kintančioji įmokos dalis mažesnė. O išrūšiuojant atitinkamą nustatytą kiekį buitinių atliekų, ši kintančioji įmokos dalis apskritai neturėtų būti taikoma. Be to, į šią sistemą turėtų būti įtraukti ir prekybos tinklai bei supirkimo punktai, kurie asmenims, pristačiusiems išrūšiuotas buitines atliekas, galėtų išduoti atitinkamus kvitus, kurių pagalba asmenys po to galėtų susimąžinti jiems taikomą kintančiąją įmokos dalį. Ši sistema turėtų skatinti ir pakartotinis daiktų naudojimą, t. y. turėtų būti siekiama, kad daiktai būtų kuo ilgiau naudojami arba būtų naudojami keletą kartų. Toks pakartotinio naudojimo skatinimas taip pat galėtų būti paremtas specialiu kvitu, leidžiančiu sumažinti kintamąją įmokos dalį, išdavimu.

Žinoma, tai teorinis modelis, kurį reikėtų išplėtoti detaliau ir išdiskutuoti, tačiau, autoriaus nuomone, tokia ir turėtų būti vietinės rinkliavos paskirtis: ne surinkti kuo daugiau pinigų, bet surinkti kuo daugiau išrūšiuotų atliekų ir taip tausoti aplinką.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Šio darbo išvados ir teikiami pasiūlymai sietini su darbo įvade suformuluota hipoteze ir ginamaisiais teiginiais. Atsižvelgiant į tai ir apibendrinant visą atliktą tyrimą, formuluojamos penkios išvados, atitinkančios penkis ginamuosius teiginius ir viena (šeštoji) apibendrinanti išvada, atitinkanti hipotezę (kai kurios išvados formuluojamos kartu su atitinkamais pasiūlymais):

1. Teisės moksle nėra vieningos nuomonės apie tai, kas laikytina atliekomis. Ir nors Europos Sąjungos teisėje atliekų samprata yra nusistovėjusi bei gana plačiai išaiškinta Europos Teisingumo Teismo, teisės mokslininkų tarpe ji dažnai kritikuojama: vienų dėl nepakankamos aplinkos apsaugos, kitų – dėl per daug griežto ir smulkmeniško reguliavimo. Taigi kyla daugybė įvairių atliekų aiškinimo variantų, taigi ir atliekų sampratų: (a) atliekų vertės, (b) atliekų kriterijų, (c) atliekų kaip veiksmy, (d) atliekų kaip paskirties, (e) atliekų kaip pavojingų medžiagų, (f) atliekų neigimo, (g) atliekų kaip būsenos, (h) atliekų kaip išmestų objektų. Nepaisant šios atliekų sampratų įvairovės, visomis sampratomis siekiama išspręsti dvi pagrindines atliekų keliamas problemas: pavojingumo aplinkai ir žmonių sveikatai bei gamtos išteklių praradimo. Vadinasi, šios sampratos tarpusavyje suderinamos, o įstatymų leidėjas turėtų iš jų pasirinkti tai, kas geriausia, kad atliekų keliamos problemos būtų kuo efektyviau išspręstos. Be to, pastebėtina, kad didžiausios atliekų problemos kyla tuo atveju, kai jos yra *išmestos*, t. y. nevaldomos (neturi turėtojo). Todėl pagrindiniu atliekų teisinio reguliavimo tikslu turėtų būti užtikrinti, kad visos atliekos būtų valdomos ir kad kuo daugiau atliekų būtų gražinama į rinką arba aplinką.
2. Atliekas reguliuojančiuose Lietuvos teisės aktuose netinkamai vartojami šie vieni iš pagrindinių atliekų teisinio reguliavimo terminų: *atsikratyti* ir *atliekų naudojimas*. Terminas *atsikratyti* atliekų sąvoką nepagrįstai susiaurina. Tinkamiausias terminas, atsižvelgiant į tai, kad jis savyje apima labai platų veiksmy spektrą ir kad vartojant šį terminą išlaikomi daikto valdymo santykiai, yra *atsisakyti*. Galimas termino *atsikratyti* pakaitalas terminas *išmesti* yra netinkamas, nes jis vartotinas tik taršos teisinio reguliavimo prasme, apibrėžiant

objektus ar reiškinius, kurie yra nevaldomi. Atsižvelgiant į visa tai, siūlytina tobulinti atliekų sąvoką ir *atliekas* apibrėžti taip: *atliekos – medžiagos ar daiktai, kurių yra arba buvo atsisakyta.*

Terminas *atliekų naudojimas*, kuris apibūdina vieną iš dviejų atliekų tvarkymo teisinio reguliavimo krypčių, yra netinkamas, nes dubliuoja analogišką teisės aktuose vartojamą terminą, apimantį bet kokius atliekų tvarkymo veiksmus, įskaitant ir atliekų naudojimą bei atliekų pašalinimą. Kadangi *atliekų naudojimo* teisinio reguliavimo esmė yra ta, kad kuo daugiau daiktų, tapusių atliekomis, būtų vėl grąžinta į rinką arba aplinką, vietoje termino *atliekų naudojimas* turėtų būti vartojamas terminas *atliekų grąžinimas*.

3. Lietuvos teismai detalios atliekų sąvokos analizės neatlieka. Dažniausiai išvados daromos remiantis vien Atliekų tvarkymo įstatyme įtvirtinta atliekų sąvoka ir Atliekų tvarkymo taisyklėse pateiktu Atliekų sąrašu. Tinkamiausias šaltinis, sprendžiant, ar atitinkamas objektas yra atliekos – Europos Teisingumo Teismo praktika. Konstatuotina, kad Lietuvos teismai šia praktika remiasi tik išimtiniais atvejais ir tik epizodiškai, o tai lemia netinkamų išvadų formulavimą sprendžiant ginčus. Dažnai atsakingos institucijos susiduria su įvairiomis praktinėmis problemomis, taikant administracinę atsakomybę už atliekas reglamentuojančių teisės aktų pažeidimus (pavyzdžiui, nežinoma, kuria Administracinių teisės pažeidimų kodekso nuostata remtis). Atsižvelgiant į tai siūlytina plėsti teisėjų ir atsakingų institucijų pareigūnų žinias, susijusias su atliekų teisiniu reguliavimu, organizuojant mokymus.
4. Atliekų tvarkymo įstatyme įtvirtinta *komunalinių atliekų* sąvoka netinkama. Visų pirma, ši sąvoka apibrėžiama vartojant kitus du terminus – *buitinės atliekos* ir *į buitines atliekas panašios atliekos* – kurie nėra apibrėžti. Be to, Atliekų tvarkymo įstatyme vartojama kita sąvoka – *komunalinių atliekų tvarkymo sistema* – kurioje *komunalinės atliekos* apibrėžiamos kaip *savivaldybių tvarkomos atliekos*. Atsižvelgiant į šį neapibrėžtumą, savivaldybės negali nustatyti tikslios *komunalinių atliekų* sąvokos. Dėl šios priežasties nėra aišku, kokių tiksliai atliekų tvarkymo sistemas turėtų organizuoti savivaldybės, be to, *komunalinių atliekų* sąvokos skirtumai net ir tam pačiam atliekų tvarkymo regionui priklausančiose savivaldybėse sudaro sąlygas tvarkyti skirtingų rūšių atliekas ir taikyti skirtingą

apmokestinimą už jų tvarkymą. Absoliučiai visos atliekos pagal jų susidarymo kilmę skirstytinos į *ūkinės atliekas* (arba *ūkinės veiklos atliekas*) ir *buitines atliekas*, tačiau Atliekų tvarkymo įstatyme šis klasifikavimas neatspindėtas. Dėl to siūlytina atsisakyti sąvokos *komunalinės atliekos* ir ją pakeisti sąvoka *savivaldybių (tvarkomos) atliekos*. Siūlytina taip pat įvesti dvi naujas sąvokas: *buitinės atliekos* ir *ūkinės (veiklos) atliekos*. Šių sąvokų apibrėžimas turėtų priklausyti nuo sąvokos *ūkinė veikla*, kuri įtvirtinta Aplinkos apsaugos įstatyme ir kuri turi būti tobulinama dėl šiuo metu įtvirtinto absoliučiai plataus *ūkinės veiklos* suvokimo. Tuomet *ūkinės (veiklos) atliekos* būtų apibrėžiamos kaip *ūkinės veiklos metu susidariusios atliekos*, o *buitinės atliekos* – kaip buityje (ne *ūkinės veiklos metu*) susidariusios atliekos.

5. Šiuo metu taikoma vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą ir atliekų tvarkymą sistema aplinkosaugos požiūriu yra ydinga, nes neskatina atliekų rūšiuoti ir mažinti jų kiekį. Atsižvelgiant į tai savivaldybėms siūlytina taikyti dvigubą vietinės rinkliavos tarifą. Pastovioji vietinės rinkliavos tarifo dalis būtų privaloma kiekvienam asmeniui, priklausytų nuo asmens deklaruotos gyvenamosios vietos ir būtų skirta tinkamam atliekų apdorojimo įrenginių išlaikymui užtikrinti. Kintančioji vietinės rinkliavos tarifo dalis turėtų priklausyti nuo surenkamų neišrūšiuotų buitinių atliekų kiekio ir mažėti atsižvelgiant į namų ūkyje vykdomą atliekų rūšiavimą. Aplinkos ministerijai siūlytina šiuo klausimu parengti atitinkamas gaires.
6. Atliekų sampratų įvairovė, teisės mokslininkų nesutarimai, ką laikyti atliekomis, teismų patiriami sunkumai nagrinėjant atliekų bylas ir negerėjanti aplinkos padėtis iškelia vieną esminį klausimą: ar nereikėtų apskritai atsisakyti esamo atliekų teisinio reguliavimo? Pagrindinis atliekų teisinio reguliavimo tikslas yra apsaugoti aplinką ir žmonių sveikatą nuo atliekų keliamo pavojaus bei tausoti gamtos išteklius. Atliekos yra pavojingos tiek, kiek jos nėra valdomos. Jeigu jos yra valdomos, jos pavojingos tiek pat, kiek ir visos kitos medžiagos ir daiktai. Tuomet iš esmės nėra skirtumo tarp medžiagų ar daiktų ir to, kas laikoma atliekomis pagal esamą teisinį reguliavimą. Gamtos išteklius prarandame, jeigu atliekų nevaldome arba jas valdome netinkamai. Jeigu atliekos yra valdomos, jos pakeičia gamtos išteklius, nes yra naudojamos kaip gamtos ištekliai. Tuomet iš

esmės nėra skirtumo tarp gamtos išteklių ir to, kas laikoma atliekomis pagal esamą teisinį reguliavimą. Taigi dvi pagrindines atliekų problemas, kurias siekiama išspręsti esamu atliekų teisiniu reguliavimu, iš esmės kelia tik nevaldomi objektai. Tuomet atliekomis reikėtų laikyti tik tuos objektus, kurie nėra valdomi, o teisiniu reguliavimu siekti, kad visi objektai būtų valdomi.

LITERATŪRA

Norminė literatūra

Europos Sąjungos teisės aktai

1. 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/31/EB dėl anglies dioksido geologinio saugojimo, iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 85/337/EEB, direktyvas 2000/60/EB, 2001/80/EB, 2004/35/EB, 2006/12/EB, 2008/1/EB ir Reglamentą (EB) Nr. 1013/2006 // OL L 140, 2009-06-05, p. 114.
2. 2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/98/EB dėl atliekų ir panaikinanti kai kurias direktyvas // OL L 312, 2008-11-22, p. 3.
3. 2008 m. sausio 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/1/EB dėl taršos integruotos prevencijos ir kontrolės (kodifikuota redakcija) // OL L 24, 2008-01-29, p. 8.
4. 2006 m. rugsėjo 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/66/EB dėl baterijų ir akumuliatorių bei baterijų ir akumuliatorių atliekų ir Direktyvos 91/157/EEB panaikinimo // OL L 266, 2006-09-26, p. 1.
5. 2006 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1013/2006 dėl atliekų vežimo // OL L 190, 2006-07-12, p. 1.
6. 2006 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/12/EB dėl atliekų // OL L 114, 2006-04-27, p. 9.
7. 2003 m. sausio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/96/EB dėl elektros ir elektroninės įrangos atliekų // OL L 37, 2003-02-13, p. 24. OL 2004 m. specialusis leidimas lietuvių kalba, 15 skyrius, 7 tomas, p. 359.
8. 2000 m. rugsėjo 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/53/EB dėl eksploatuoti netinkamų transporto priemonių // OL L 269, 2000-10-21, p. 34. OL 2004 m. specialusis leidimas lietuvių kalba, 15 skyrius, 5 tomas, p. 224.
9. 1999 m. balandžio 26 d. Tarybos direktyva 1999/31/EB dėl atliekų sąvartynų // OL L 182, 1999-07-16, p. 1. OL 2004 m. specialusis leidimas lietuvių kalba, 15 skyrius, 4 tomas, p. 228.

10. 1996 m. rugsėjo 24 d. Tarybos direktyva 96/61/EB dėl taršos integruotos prevencijos ir kontrolės // OL L 257, 1996-10-10, p. 26. OL 2004 m. specialusis leidimas lietuvių kalba, 15 skyrius, 3 tomas, p. 80.
11. 1994 m. gruodžio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 94/62/EB dėl pakuočių ir pakuočių atliekų // OL L 365, 1994-12-31, p. 10. OL 2004 m. specialusis leidimas lietuvių kalba, 13 skyrius, 13 tomas, p. 349.
12. 1991 m. kovo 18 d. Tarybos direktyva 91/156/EEB, iš dalies keičianti Direktyvą 75/442/EEB dėl atliekų // OL L 78, 1991-03-26, p. 32. OL 2004 m. specialusis leidimas lietuvių kalba, 15 skyrius, 2 tomas, p. 3.
13. 1975 m. liepos 15 d. Tarybos direktyva 75/442/EEB dėl atliekų // OL L 194, 1975-07-25, p. 39. 2004 m. specialusis leidimas lietuvių kalba, 15 skyrius, 1 tomas, p. 23.

Lietuvos Respublikos teisės aktai

14. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas // Vyriausybės žinios, 1985, Nr. 1-1.
15. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas // Lietuvos Aidas, 1992, Nr. 20; Vyriausybės žinios, 1992, Nr. 5-75.
16. Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas // Žin., 1998, Nr. 61-1726; Žin., 2002, Nr. 72-3016.
17. Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo 1, 2, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 17, 26, 27, 28, 30, 32, 36 straipsnių, antrojo skirsnio, šeštojo skirsnio pavadinimo ir 4, 5 priedų pakeitimo ir papildymo, Įstatymo papildymo antruoju-1 skirsniu ir 4-1, 6-1, 7-1, 11-2, 12-1, 18-1, 29-1 straipsniais, 29 straipsnio ir 1, 2, 3 priedų pripažinimo netekusiais galios įstatymas // Žin., 2011, Nr. 52-2501.
18. Lietuvos Respublikos jūros aplinkos apsaugos įstatymas // Žin., 1997, Nr. 108-2731; Žin., 2010, Nr. 153-7780.
19. Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas // Žin., 1996, Nr. 82-1965; Žin., 2000, Nr. 39-1092; Žin., 2005, Nr. 84-3105.
20. Lietuvos Respublikos vandens įstatymas // Žin. 1997, Nr. 104-2615; Žin., 2003, Nr. 36-1544.

21. Lietuvos Respublikos rinkliavų įstatymas // Žin., 2000, Nr. 53; Žin., 2000, Nr. 52-1484.
22. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. balandžio 12 d. įsakymas Nr. 519 „Dėl Valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo“ // Žin., 2002, Nr. 40-1499; Žin., 2007, Nr. 122-5003.
23. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. vasario 27 d. įsakymas Nr. 80 „Dėl Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų išdavimo, atnaujinimo ir panaikinimo taisyklių patvirtinimo“ // Žin., 2002, Nr. 85-3684; Žin., 2005, Nr. 103-3829.
24. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 1999 m. liepos 14 d. įsakymas Nr. 217 „Dėl Atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“ // Žin., 1999, Nr. 63-2065.
25. Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus 2007 m. spalio 31 d. įsakymas Nr. DĮ-226 „Dėl Ekonominės veiklos rūšių klasifikatoriaus patvirtinimo“ // Žin., 2007, Nr. 119-4877.
26. Akmenės rajono savivaldybės tarybos 2006 m. spalio 25 d. sprendimas Nr. T-175 „Dėl Akmenės rajono savivaldybės komunalinių atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“.
27. Joniškio rajono savivaldybės tarybos 2006 m. spalio 26 d. sprendimas Nr. T-188 „Dėl Joniškio rajono komunalinių atliekų tvarkymo plano ir atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“.
28. Kelmės rajono savivaldybės tarybos 2009 m. vasario 26 d. sprendimas Nr. T-95 „Dėl Kelmės rajono savivaldybės komunalinių atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“.
29. Kelmės rajono savivaldybės tarybos 2006 m. spalio 26 d. sprendimas Nr. T-287 „Dėl Kelmės rajono savivaldybės komunalinių atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“.
30. Kretingos rajono savivaldybės tarybos 2009 m. birželio 30 d. sprendimas Nr. T2-194 „Dėl Kretingos rajono savivaldybės atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“.
31. Kupiškio rajono savivaldybės tarybos 2009 m. gegužės 28 d. sprendimas Nr. TS-145 „Dėl Kupiškio rajono savivaldybės komunalinių atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“.

32. Marijampolės savivaldybės tarybos 2009 m. birželio 29 d. sprendimas Nr. 1-888 „Dėl Marijampolės savivaldybės atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“.
33. Mažeikių rajono savivaldybės tarybos 2007 m. gruodžio 28 d. sprendimas Nr. T1-391 „Dėl Mažeikių rajono savivaldybės komunalinių atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“.
34. Pagėgių savivaldybės tarybos 2005 m. spalio 13 d. sprendimas Nr. T-654 „Dėl Pagėgių savivaldybės atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“.
35. Pakruojo rajono savivaldybės tarybos 2006 m. liepos 27 d. sprendimas Nr. T-213 „Dėl Pakruojo rajono komunalinių atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“.
36. Prienų rajono savivaldybės tarybos 2008 m. sausio 31 d. sprendimas Nr. T3-26 „Dėl Prienų rajono savivaldybės atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“.
37. Radviliškio rajono savivaldybės tarybos 2006 m. spalio 12 d. sprendimas Nr. T-884 „Dėl Radviliškio rajono atliekų tvarkymo plano ir taisyklių patvirtinimo“.
38. Raseinių rajono savivaldybės tarybos 2008 m. kovo 27 d. sprendimas Nr. (1.1)TS-125 „Dėl Raseinių rajono savivaldybės komunalinių atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“.
39. Šiaulių miesto savivaldybės tarybos 2006 m. gruodžio 21 d. sprendimas Nr. T-452 „Dėl Šiaulių miesto komunalinių atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“.
40. Šiaulių rajono savivaldybės tarybos 2006 m. lapkričio 16 d. sprendimas Nr. T-288 „Dėl Šiaulių rajono komunalinių atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“.
41. Vilniaus rajono savivaldybės tarybos 2009 m. rugsėjo 30 d. sprendimas Nr. T3-301 „Dėl Vilniaus rajono savivaldybės komunalinių atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“.

Europos Teisingumo Teismo praktika

42. Sprendimas byloje Nr. C-254/08 dėl prejudicinio sprendimo priėmimo (*Futura Immobiliare srl Hotel Futura ir kt. prieš Comune di Casoria*). ETA 2009, p. I-6995.
43. Sprendimas byloje *Commune de Mesquer prieš Total France SA ir Total International Ltd* (C-188/07). ETA 2008, p. I-4501.
44. Sprendimas byloje *Europos Komisija prieš Italijos Respubliką* (C-263/05). ETA 2007, p. I-11745.

45. Sprendimas byloje *Europos Komisija prieš Ispanijos Karalystę* (C-121/03). ETA 2005, p. I-7569.
46. Sprendimas byloje Nr. C-235/02 dėl prejudicinio sprendimo priėmimo (baudžiamoji byla prieš *Marco Antonio Saetti* ir *Andrea Frediani*). ETA 2004, p. I-1005.
47. Sprendimas byloje Nr. C-9/00 dėl prejudicinio sprendimo priėmimo (*Palin Granit Oy* ir *Vehmassalon kansanterveystyön kuntayhtymän hallitus*). ETA 2002, p. I-3533.
48. Sprendimas bylose *ARCO Chemie Nederland Ltd* prieš *Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer* (C-418/97) ir *Vereniging Dorpsbelang Hees, Stichting Werkgroep Weurt+* ir *Vereniging Stedelijk Leefmilieu Nijmegen* prieš *Directeur van de dienst Milieu en Water van de provincie Gelderland* (C-419/97). ETA 2000, p. I-4475.
49. Sprendimas byloje Nr. C-129/96 dėl prejudicinio sprendimo priėmimo (*Inter-Environnement Wallonie* prieš *Région wallonne*). ETA 1997, p. I-7411.
50. Sprendimas bylose dėl prejudicinio sprendimo priėmimo (baudžiamosios bylos prieš *Euro Tombesi* ir *Adino Tombesi* (C-304/94), *Roberto Santella* (C-330/94), *Giovanni Muzi* ir kt. (C-342/94) ir *Anselmo Savini* (C-224/95)). ETA 1997, p. I-3561.
51. Sprendimas byloje Nr. C-359/88 dėl prejudicinio sprendimo priėmimo (baudžiamosios bylos prieš *A. Zanetti* ir kt.). ETA 1990, p. I-1509.
52. Sprendimas bylose Nr. C-206/88 ir Nr. C-207/88 dėl prejudicinio sprendimo priėmimo (baudžiamosios bylos prieš *G. Zanetti* ir *G. Vessoso*). ETA 1990, p. I-1461.
53. Generalinės advokatės J. Kokott išvada byloje Nr. C-254/08 dėl prejudicinio sprendimo priėmimo (*Futura Immobiliare srl Hotel Futura* ir kt. prieš *Comune di Casoria*). ETA 2009, p. I-6995.
54. Generalinio advokato F. Jacobs išvada bylose dėl prejudicinio sprendimo priėmimo (baudžiamosios bylos prieš *Euro Tombesi* ir *Adino Tombesi* (C-304/94), *Roberto Santella* (C-330/94), *Giovanni Muzi* ir kt. (C-342/94) ir *Anselmo Savini* (C-224/95)). ETA 1997, p. I-3561.

55. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008-09-30 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-433/2008.
56. Kauno apygardos teismo 2008-01-07 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1Sk – 12/2008.
57. Kauno apygardos teismo 2008-04-30 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-256-120/08.
58. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011-05-05 nutartis administracinėje byloje Nr. N⁶²-1101/2011.
59. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010-08-23 nutartis administracinėje byloje Nr. N⁶²-1420/2010.
60. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010-01-29 nutartis administracinėje byloje Nr. N⁷⁵⁶-35/2010.
61. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009-10-09 nutartis administracinėje byloje Nr. N⁷⁵⁶-1737/2009.
62. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2006-12-22 nutartis administracinėje byloje Nr. N-62-1942-06.
63. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005-09-16 nutartis administracinėje byloje Nr. A²-967-05.
64. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005-09-14 nutartis administracinėje byloje Nr. N-1-1373-2005.
65. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004-12-21 nutartis administracinėje byloje Nr. N³-1627-04.
66. Panevėžio apygardos teismo 2011-07-29 nutartis administracinėje byloje Nr. ATP-114-193/2011.
67. Kauno apygardos administracinio teismo 2011-02-17 nutartis administracinėje byloje Nr. II-98-414/2011.
68. Vilniaus apygardos administracinio teismo 2011-04-29 nutartis administracinėje byloje Nr. II-377-561/2011.
69. Vilniaus apygardos administracinio teismo 2008-02-19 nutarties administracinėje byloje Nr. II-47-789/08.
70. Vilniaus apygardos administracinio teismo 2008-01-21 nutartis administracinėje byloje Nr. II-6-19/2008.

Kiti šaltiniai

71. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriaus 2009-09-29 pažyma Nr. 4D-2009/4-747.

Specialioji literatūra

Publikacijos

72. Baltrėnas P., Jankaitė A. *Investigation of Temperature Dynamics in Composted Waste*. Ekologija. 2008. Vol. 54, Nr. 1.
73. Baltrėnas P., Jankaitė A., Raistenskis E. *Natūralių biodegradacijos procesų maisto atliekose, esant skirtingam drėgmės kiekiui jose, eksperimentiniai tyrimai*. Journal of Environmental Engineering and Landscape Management. Vol. XIV, 2006, Nr. 4.
74. Barkauskas R., Batisaitė-Simonaitienė A., Simonaitis T. *Polietilentereftalato atliekų utilizavimo galimybės*. Aplinkos tyrimai, inžinerija ir vadyba. 2002, Nr. 3 (21).
75. Baubinas R., Burneika D., Daugirdas V., Kriaučiūnas E., Ribokas G. *Radioaktyviųjų atliekų tvarkymo problema Ignalinos atominės elektrinės aplinkoje: kai kurie sociogeografiniai aspektai*. Annales Geographicae. T. 39 (2), 2006.
76. Bivainis J., Podgaiskytė V. *Komunalinių atliekų tvarkymo struktūrinė analizė*. Verslas: teorija ir praktika. 2010, Nr. 11 (4).
77. Calster, G. van. *If it ain't broke, don't fix it? Commission Efforts to Manage the Definitions of Waste, Recycling and Recovery, and to Switch from a Waste Streams to a Materials Approach*. Environmental Law Network International Review. Nr. 1-2 (2006).
78. Calster, G. van. *The EC Definition of Waste: the Euro Tombesi Bypass and Basel Relief Routes*. European bussiness law review. Vol. 8 (1997).
79. Calster, G. van. *Waste Incineration Cases Spark Heated Debate on Waste Management Priorities*. Review of European Community and International Environmenntal Law. 2003.
80. Campos, C. da Silva. *Waste, Product and By-product in EU Waste Law*. Environmental Law Network International Review. Nr. 2 (2007).

81. Cheyne, I. *The Definition of Waste in EC Law*. Journal of Environmental law. Vol. 14, Nr. 1.
82. Cheyne, I; Purdue, M. *Fitting Definition to Purpose: the Search for a Satisfactory Definition of Waste*. Journal of Environmental Law. Vol. 7, Nr. 2.
83. Čepinskis J., Jankauskas A., Ubartas M. *Racionalaus atliekų tvarkymo valdymo prielaidos*. Aplinkos tyrimai, inžinerija ir vadyba. 2001, Nr. 1 (15).
84. Gaižiūnienė J., Dvarionienė J. *Towards Sustainable Hazardous Waste Management in Lithuania*. European Integration Studies. 2010, Nr. 4.
85. Gudofsky, J. L. *Transboundary Shipments of Hazardous Waste for Recycling and Recovery Operations*. Stanford Journal of International Law. Vol. 34 (1998).
86. Kerševičius V., Skripkiūnas G. *Gumos atliekų naudojimas portlandcementiniame betone*. Aplinkos tyrimai, inžinerija ir vadyba. 2001, Nr. 4 (18).
87. Kriptavičius D., Urbonas P., Rynkun G. *Buitinių atliekų naudojimo energijai gaminti galimybių analizė*. Mokslas – Lietuvos ateitis. 2009, T. 1, Nr. 1.
88. Lazauskas M., Tilinga A. *Statybos ir griovimo atliekų susidarymą, rūšiavimą bei panaudojimą įtakojančių veiksnių analizė*. 14-osios Lietuvos jaunųjų mokslininkų konferencijos „Mokslas – Lietuvos ateitis“ 2011 metų teminės konferencijos straipsnių rinkinys.
89. Lebedys A., Danys J. *Pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo problemos, Lietuvai integruojantis į Europos Sąjungą*. Aplinkos tyrimai, inžinerija ir vadyba. 2002, Nr. 4 (22).
90. Leonavičius V. *Visuomenės dalyvavimas buitinių atliekų tvarkyme kaip socialinės kaitos kriterijus*. Aplinkos tyrimai, inžinerija ir vadyba. 2003, Nr. 3 (25).
91. Mckenna, A. *Computer Waste: a Forgotten and Hidden Side to the Global Information Society*. Environmental Law Review. Vol. 9 (2007).
92. Pocklington, D. *Back to Basics? – Recent Considerations on the „Re-use“ and „Regeneration“ of Waste*. European Environmental Law Review. 2004, November.
93. Pongrácz E., Pohjola V. *Re-defining waste, the concept of ownership and the roles of waste management*. Resources Conservation & Recycling. Nr. 40.2 (2004).

94. Purdue M. *The Distinction between Using Secondary Raw Materials and the Recovery of Waste: The Directive Definition of Waste*. Journal of Environmental Law. Vol. 10 (1998), Nr. 1.
95. Scotford, E. *Trash or Treasure: Policy Tensions in EC Waste Regulation*. Journal of Environmental Law. Vol. 19, Nr. 3.
96. Smith II J. T. *The challenges of environmentally sound and efficient regulation of waste – the need for enhanced international understanding*. Journal of Environmental Law. Vol. 5 (1993), Nr. 1.
97. Staniškis J. *Integrated Waste Management: Concept and Implementation*. Aplinkos tyrimai, inžinerija ir vadyba. 2005, Nr. 3 (33).
98. Tromans, S. *EC Waste law – a Complete Mess?* Journal of Environmental Law. Vol. 13, Nr. 2.
99. Vaicekavičiūtė E., Neniškis Š. *Viešojo administravimo subjektų vykdomos atliekų rūšiavimo ir perdirbimo politikos problemos*. Mokslinės minties šventė – 2009. Mykolo Romerio universiteto Studentų mokslinės draugijos leidinys.
100. Wilkinson, D. *Time to Discard the Concept of Waste?* Environmental Law Review. 1999.
101. Žičkienė S., Ruškus J. *Individualaus buitinių atliekų tvarkymo modeliai: apklausos raštu duomenys*. Aplinkos tyrimai, inžinerija ir vadyba. 2001, Nr. 4 (18).

Mokomosios priemonės

102. Daunoravičienė K., Griškevičius J. *Medicininė atliekų utilizavimas*. Vilniaus Gedimino technikos universitetas, 2011.

Daktaro disertacijų santraukos

103. Čepanko V. *Investigation of fermented waste and technologies of disposal = Fermentuotų atliekų tyrimai ir panaudojimo technologijos: summary of doctoral dissertation*. Vilniaus Gedimino technikos universitetas, 2010.
104. Gumbytė M. *Processing of biodiesel fuel by-products into environmentally friendly materials: summary of the doctoral dissertation*. Lietuvos žemės ūkio universitetas, 2011.
105. Lukauskas D. *Study of the radionuclide composition of radioactive waste streams in the nuclear power plant = Radionuklidinės sudėties tyrimas atominės*

elektrinės radioaktyviųjų atliekų srautuose: summary of doctoral thesis. Vilniaus universitetas, Fizikos institutas, 2009.

106. Miliūtė J. *Integrated municipal waste management system decision support model = Integruotas komunalinių atliekų tvarkymo sistemos sprendimų priėmimo modelis: summary of doctoral dissertation*. Kauno technologijos universitetas, Lietuvos energijos institutas, 2009.
107. Petružytė D. *Waste pickers' way of life: case study of the dump of Kariotiškės = Atliekų rinkėjų gyvenimas: Kariotiškių sąvartyno atvejo studija: summary of doctoral dissertation*. Socialinių tyrimų institutas, Vilniaus universitetas, 2009.
108. Urniežaitė I. *Leaching of heavy metals from fluorescent lamp treatment residuals = Sunkiųjų metalų išsiplovimas iš liuminescencinių lempų nukenksminimo atliekų: summary of doctoral dissertation*. Kauno technologijos universitetas, Lietuvos energijos institutas, 2009.
109. Venslauskas K. *Aplinkos taršos mažinimas perdirbant žemės ūkio organines atliekas į biogujas = Reduction of environmental pollution by utilisation of agricultural organic wastes to biogas: daktaro disertacijos santrauka*. Lietuvos žemės ūkio universitetas, 2009.

Interneto šaltiniai

110. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas (internet versija) // Interneto prieiga: <http://www.lki.lt/dlkz/>.
111. Global Footprint Network. Living Planet Report 2008. Interneto prieiga: http://www.footprintnetwork.org/en/index.php/GFN/page/living_planet_report/.
112. Global Footprint Network. Footprint Basics – Introduction. Interneto prieiga: http://www.footprintnetwork.org/en/index.php/GFN/page/basics_introduction/.
113. Grassroots Recycling Network. What is Zero Waste. Interneto prieiga: http://www.grn.org/zerowaste/zerowaste_faq.html.
114. Lietuvių kalbos žodynas (T. I–XX, 1941-2002): elektroninis variantas. Red. Naktinienė G. // Vilnius, Lietuvių kalbos institutas, 2005. Interneto prieiga: <http://www.lkz.lt>.
115. Lietuvos Respublikos Terminų bankas. Interneto prieiga: <http://terminai.vlkk.lt/pls/tb/tb.search>.

116. Wikipedia, the free encyclopedia. Waste. Interneto prieiga: http://en.wikipedia.org/wiki/Waste#cite_note-4.
117. Wikipedia, the free encyclopedia. Zero Waste. Interneto prieiga: http://en.wikipedia.org/wiki/Zero_waste.
118. WWF (World Wide Fund for Nature). Living Planet Analysis Shows Looming Ecological Credit Crunch. Interneto prieiga: http://www.panda.org/who_we_are/wwf_offices/thailand/publications/?149341.
119. Zero Waste Alliance. Interneto prieiga: <http://www.zerowaste.org/>.
120. Zero Waste America. Interneto prieiga: <http://www.zerowasteamerica.org>.
121. Žaliasis taškas. Ekologinio švietimo akcijų apžvalga 2010 m. Interneto prieiga: <http://www.zaliasistaskas.lt/bin.php/id-543/>.

Žiniasklaidos publikacijos

122. „Darom“ radiniai: ne tik lavonai, bet ir šiukšlės“. Tinklaraštis. Interneto prieiga: <http://blog.vsa.lt/2011/04/18/darom-radiniai-ne-tik-lavonai-bet-ir-siuksles>.
123. Kodėl Lietuvoje šiukšlės netampa naudinga žaliava, o dūla sąvartynuose? „Žinių radijo“ interneto svetainė. Interneto prieiga: <http://www.ziniur.lt/lt/klausimas/kodel-lietuvoje-siuksles-netampa-naudinga-zaliava-o-dula-savartynuose/?cid=136929>.
124. Lietuvių pelnas iš šiukšlių. Naujienų portalas alfa.lt. Interneto prieiga: http://www.alfa.lt/straipsnis/11502655/Lietuviu.pelnas.is.siuksliu=2011-06-04_10-10/.
125. Mero namų papėdėje – girtavimai, šiukšlės ir statybinės atliekos. Naujienų portalas alfa.lt. Interneto prieiga: http://www.alfa.lt/straipsnis/11282669/Mero.namu.papedeje..girtavimai..siuksles.ir.statybines.atliekos=2011-05-09_18-27.
126. Palangos valdžia: sutvarkyti poilsiautojų šiukšles turi prisidėti ir valstybė. Palangos miesto laikraščio *Vakarinė Palanga* interneto tinklalapis. Interneto prieiga: <http://www.vakarinepalanga.lt/lt/laikrastis/kurortas/?id=1244>.
127. Šiukšlės gamtoje nebemadingos. Naujienų portalas 15min.lt. Interneto prieiga: <http://www.15min.lt/naujiena/laisvalaikis/ivairenybes/siuksles-gamtoje-nebemadingos-61-154912>.

128. Šiuokšlės ir rūšiavimas – ar verta stengtis? Tinklaraščių portalas euroblogas.lt. Interneto prieiga: <http://www.euroblogas.lt/2011/01/siuksles-ir-rusiavimas-%E2%80%93-ar-verta-stengtis-2>.
129. Už milijoninių nuostolių kyšo mero ausys. Dienraščio „Šiaulių naujienos“ interneto tinklalapis. Interneto prieiga: <http://www.snaujienos.lt/the-news/miesto-naujienos/10406-u-milijonini-nuostoli-kyo-mero-ausys->.

Kiti šaltiniai

130. Žinių radijo 2009-09-29 laida „Žiniasklaidos anatomija“.

AUTORIAUS MOKSLINĖS PUBLIKACIJOS IR KITA VEIKLA

DISERTACIJOS TEMA

Mokslinės publikacijos

1. Vasiliauskas M. *Atliekų sąvoka: probleminiai aspektai*. Teisė. 2009, Nr. 72, p. 176-197.
2. Vasiliauskas M. *Atliekų sampratos teisės doktrinoje: ar nepakeičiamas esamas atliekų tvarkymo teisinis reguliavimas?* Teisė. 2010, Nr. 74, p. 118-135.

Kita veikla

1. Vilniaus universiteto Teisės fakulteto 2008 m. lapkričio 28 d. organizuotoje konferencijoje „Viešoji teisė aplinkos teisės aspektu: tarpdalykiniai klausimai“ skaitytas pranešimas *Atliekų sąvoka: probleminiai aspektai*.
2. Teisingumo ministerijos Mokymo centro 2010 m. kovo 8-10 d. organizuotame seminare Aplinkos apsaugos teisė (pagal Teisėjų kvalifikacijos tobulinimo programą) skaitytos paskaitos: *Atliekų tvarkymo teisinis reglamentavimas: probleminiai aspektai ir Europos Sąjungos aplinkos teisės principai ir jų taikymas*.
3. Europos viešojo administravimo instituto (European Institute of Public Administration) ir Teisingumo ministerijos Mokymo centro 2009 m. gruodžio 14-16 d. organizuotame teisėjams skirtame tarptautiniame seminare Atliekų tvarkymas atlikti Elektros ir elektroninės įrangos atliekų direktyvos ir Atliekų vežimo reglamento pristatymai, vestos diskusijos ir pristatyta Lietuvos patirtis atliekų tvarkymo srityje.
4. Elektroninio leidinio *Aplinkos apsauga: norminių teisės aktų rinkinys* bendraautorius.
5. Publikacijos *Ombudsmenai kaip konstitucinio valdžios įstaigų tarnystės žmonėms imperatyvo sergėtojai* (publikuota: Administraciniai teismai Lietuvoje: nūdienos iššūkiai. Kolektyvinė monografija, skirta Lietuvos administracinių teismų dešimtmečiui) bendraautorius.

6. Pranešimo *Atsakingo valdymo principas ir ombudsmenų siūlymų vykdymas*, skaityto tarptautinėje konferencijoje „Vystymosi tendencijos ombudsmeno darbe“, vykusios 2008 m. gegužės 28 d. Vilniuje, bendraautorius.
7. Vilniaus Gedimino technikos universiteto Aplinkos apsaugos instituto organizuojamuose valstybės tarnautojų kvalifikacijos kėlimo kursuose 2006-10-25 skaityta paskaita *Europos Sąjungos teisės aktai atliekų tvarkymo srityje* ir 2007-11-15 skaityta paskaita *Europos Sąjungos aplinkos apsaugos politika*.

PRIEDAI

1 priedas

Atliekų tvarkymo sąvokos analizė ir jos patikslinimas

AD 2008 pateikiama tokia *atliekų tvarkymo* sąvoka:

„*atliekų tvarkymas*“ – *atliekų surinkimas, vežimas, naudojimas ir šalinimas, taip pat tokių operacijų priežiūra ir šalinimo vietų vėlesnė priežiūra, įskaitant prekiautojo ar tarpininko tokio pobūdžio veiksmus.*

ATĮ *atliekų tvarkymas* apibrėžiamas taip:

Atliekų tvarkymas – *atliekų surinkimas, vežimas, naudojimas ir šalinimas, šių veiklų organizavimas ir stebėseną, šalinimo vietų vėlesnė priežiūra, įskaitant, kai minėtus veiksmus atlieka prekiautojas atliekomis ar tarpininkas.*

Atsižvelgus į *atliekų tvarkymo* sąvoką, pateiktą AD 2008 kitomis kalbomis, ji yra tikslintina dėl keleto aspektų:

1. Terminas *naudojimas* keistinas terminu *grąžinimas*.
2. Nuostata *šalinimo vietų vėlesnė priežiūra* nėra visiškai aiškus. Neaišku, kada ta *vėlesnė priežiūra* prasideda, atrodo, kad iš pradžių šalinimo vietos gali būti neprižiūrimos, kad jos turi būti prižiūrimos „kažkada vėliau“, to „vėliau“ niekaip nesiejant su konkrečia laiko aplinkybe. Akivaizdu, kad tai pažodinis AD 2008 tekste anglų kalba pateikiamo termino *after-care* vertimas. Tuo tarpu, pavyzdžiui, direktyvos tekste prancūzų kalba aiškiai nurodoma, kad priežiūra vykdoma po šalinimo vietų uždarymo: *la surveillance des sites de décharge après leur fermeture* [pabraukta autoriaus].
3. Nuostata *įskaitant prekiautojo ar tarpininko tokio pobūdžio veiksmus* taip pat nėra pakankamai aiški. Neaišku, ar teisės akto leidėjas šia nuostata norėjo pasakyti, kad atliekų tvarkymas taip pat apima ir visus išvardintus veiksmus, t. y. tiek atliekų surinkimą, vežimą, grąžinimą arba šalinimą, tiek ir šių operacijų bei šalinimo vietų priežiūrą, atliekamus ir prekiautojo arba tarpininko, ar norėjo pasakyti, kad atliekų tvarkymas prekiautojo arba tarpininko atžvilgiu yra tik visų minėtų operacijų priežiūra ir šalinimo vietų priežiūra. Galimas ir dar vienas variantas: galbūt teisės akto leidėjas norėjo pasakyti, kad bet kokie prekiautojo ar tarpininko atliekami veiksmai yra atliekų tvarkymas. Tačiau šis variantas iš pirmo žvilgsnio atrodo netinkamas nes žodžių junginys *tokio pobūdžio* iš karto nukreipia į konkrečius apibrėžtus veiksmus. Bet pažvelgus į nagrinėjamą nuostatą kitomis kalbomis, tampa akivaizdu, kad būtent šis variantas, t. y. bet kokie prekiautojo ar tarpininko su atliekomis atliekami veiksmai yra atliekų tvarkymas, ir yra teisingasis. AD 2008 tekste anglų kalba analizuojama nuostata atrodo taip: *including actions taken as a dealer or broker*, tekste prancūzų kalba: *et notamment les actions menées en tant que négociant ou courtier*. Iš šių pavyzdžių matome, kad kalbama ne apie prieš tai išvardintus veiksmus (kaip yra tekste lietuvių kalba), bet tiesiog apie veiksmus, kurių imasi prekiautojas arba tarpininkas. Vadinasi, netikslu prekiautojo ar tarpininko veiksmus apriboti tik tuo, kas išvardinta *atliekų tvarkymo* sąvokoje: atliekų surinkimu, vežimu, grąžinimu arba pašalinimu, šių operacijų priežiūra ir šalinimo vietų priežiūra.

Prekiautojas AD 2008 tekste lietuvių kalba apibrėžiamas taip: *įmonė, atliekanti pagrindinį vaidmenį perkant ir paskui parduodant atliekas, įskaitant tuos prekiautojus, kurie atliekų neįsigyja fiziškai* [pabraukta autoriaus]. Patikslinus šį apibrėžimą (kadangi neaišku, kas tai yra *pagrindinis vaidmuo*, t. y. kaip, pavyzdžiui, nustatyti, ar įmonė perkant ir parduodant atliekas atlieka pagrindinį vaidmenį, ar šalutinį ir kadangi direktyvos tekstuose kitomis kalbomis vartojami kitą reikšmę turintys terminai (pvz.: *any undertaking which acts in the role of principal* (angl.) arba *toute entreprise qui entreprend pour son propre compte* (pranc.)); taip pat kadangi sąvokų apibrėžimuose negalima vartoti termino, kuris yra apibrėžiamas, o šiuo atveju terminas *prekiautojas* vartojamas ir apibrėžime), *prekiautojas* turėtų būti apibrėžiamas taip: bet kuri įmonė, savo vardu perkanti ir paskui parduodanti atliekas, įskaitant įmones, kurios atliekų neįsigyja fiziškai.

Tarpininkas AD 2008 tekste lietuvių kalba apibrėžiamas taip: *įmonė, kitų vardu organizuojanti atliekų naudojimą ar šalinimą, įskaitant tokius tarpininkus, kurie atliekų neįsigyja fiziškai* [pabraukta autoriaus]. Patikslinus šį apibrėžimą, *tarpininkas* turėtų būti apibrėžiamas taip: bet kuri

įmonė, kitų vardu organizuojanti atliekų gražinimą ar pašalinimą, įskaitant įmones, kurios atliekų neįgyja fiziškai.

Taigi sprendžiant iš *prekiautojo* ir *tarpininko* sąvokų, šie asmenys (prekiautojai) atlieka ne tik konkrečius veiksmus, įvardintus *atliekų tvarkymo* sąvokoje (netgi priešingai – šie veiksmai tikrai nėra pagrindinis jų veiklos tikslas), šių asmenų pagrindinis veiklos pobūdis – prekyba atliekomis, t. y. jų pirkimas ir pardavimas. Taigi atliekų pirkimas ir pardavimas taip pat turėtų būti priskirti prie atliekų tvarkymo veiksmų.

4. Atliekų gražinimas ir pašalinimas yra priešingos sąvokos (antonimai), atliekų gražinimas ir pašalinimas negali būti vykdomas tuo pačiu metu. Atliekos gali būti arba tik gražinamos, arba tik pašalinamos, t. y. atliekos yra surenkamos ir vežamos arba tam, kad būtų gražintos, arba tam, kad būtų pašalintos. Todėl *atliekų tvarkymo* sąvokoje tarp žodžių *grąžinimas* ir *pašalinimas* vartotinas ne jungtukas *ir*, bet jungtukas *arba*.

Atsižvelgiant į visa tai, AD 2008 įtvirtinta *atliekų tvarkymo* sąvoka tikslinga taip: **atliekų tvarkymas – atliekų surinkimas, vežimas, gražinimas arba pašalinimas, šios veiklos priežiūra ir šalinimo vietų priežiūra po jų uždarymo, taip pat prekiautojo ir tarpininko veiksmai.**

Analizuojant ATĮ pateiktą *atliekų tvarkymo* sąvoką ir lyginant ją su AD 2008 pateiktąja sąvoka, taip pat pastebėtinas ne vienas tikslingas dalykas:

1. Neaišku kodėl AD 2008 minima *operacijų priežiūra* pavirto *veiklų organizavimu ir stebėseną*. Juk žodis *priežiūra* savo reikšme iš esmės skiriasi nuo žodžio *organizavimas*. *Organizavimas* reiškia aktyvią veiklą, siekiant, kad tam tikri dalykai būtų planingai ir kryptingai įgyvendinti. Tuo tarpu *priežiūra* sietina su tam tikra kontrole, siekiant, kad tam tikra veikla būtų vykdoma tinkamai (pavyzdžiui, gali būti vykdoma organizavimo priežiūra). Šiuo atveju žodis *priežiūra* kur kas artimesnis *stebėsenai*, tačiau vėlgi *priežiūra* yra labiau aktyvus veiksmas, o *stebėseną* – labiau pasyvus. Taigi jeigu sakome, pavyzdžiui, *atliekų vežimo priežiūra*, turime galvoje, kad tik aktyviai prižiūrime atliekų vežimo veiklą ir, esant reikalui, nedelsdami įsikišame (pavyzdžiui, panašiai kaip prižiūrime baldus montuojančius darbininkus), o pačią veiklą vykdo kažkas kitas. Tuo tarpu jeigu sakome, pavyzdžiui, *atliekų vežimo organizavimas*, turime galvoje, kad patys rūpinamės, planuojame ir vykdomė atliekų vežimo veiklą. O jeigu sakome, pavyzdžiui, *atliekų vežimo stebėseną*, turime galvoje, kad pasyviai stebime atliekų vežimo veiklą, analizuojame šios veiklos duomenis ir pateikiame tam tikras apibendrintas pastabas. Taigi akivaizdu, kad ATĮ *priežiūrą* pakeitus *organizavimu ir stebėseną*, *atliekų tvarkymo* sąvoka buvo nepagrįstai pakeista. Šiuo atveju galimi du požiūriai: esamu reguliavimu sąvoka buvo praplėsta arba esamu reguliavimu sąvoka buvo susiaurinta. Sakyti, kad sąvoka buvo praplėsta galime, jeigu laikome, kad atliekų surinkimas, vežimas, gražinimas ar pašalinimas yra tik konkretūs veiksmai, neapimantys jų organizavimo. Sakyti, kad sąvoka buvo susiaurinta galime, jeigu manome, kad atliekų surinkimas, vežimas, gražinimas ar pašalinimas jau ir taip savaime apima šių veiksmų organizavimą, tuo tarpu *stebėseną*, kaip jau išsiaiškinome, yra siauresnė (pasyvesnė) sąvoka nei *priežiūra*. Kadangi mažai tikėtina, jog atliekų surinkimas, vežimas, gražinimas ar pašalinimas galėtų būti vykdomas be jokio organizavimo, galime teigti, kad *atliekų tvarkymo* sąvoka ATĮ buvo nepagrįstai susiaurinta. Be to, *organizavimo* minėjimas tokiu atveju apskritai nereikalingas, nes ir taip aišku, kad atliekų surinkimas, vežimas, gražinimas ar pašalinimas negali vykti, jeigu jie nėra organizuojami.
2. Netiksli nuostata *šalinimo vietų vėlesnė priežiūra* (apie tai jau pasisakėme).
3. Netiksli, kad įstatymu prekiautojo ir tarpininko veiksmai siejami tik su tais veiksmais, kurie nurodyti sąvokoje: <...> *kai minėtus veiksmus atlieka* <...>, nes žodis *minėtas* nukreipia būtent į tai, kas buvo išvardinta. Šiuo atveju jau minėjome, kad prekiautojo ir tarpininko veiksmai yra kur kas platesni. Taigi tokia ATĮ nuostata *atliekų tvarkymo* sąvoka taip pat nepagrįstai siaurinama.
4. Sąvokoje vartojamas terminas *prekiautojas atliekomis*. ATĮ jis įtvirtintas ir kaip atskiras terminas (ATĮ 2 straipsnio 44 dalis). Nors iš pažiūros toks vartojimas gal ir suteikia kažkiek aiškumo, nes tampa akivaizdu, kad kalbame ne apie bet kokią prekiautoją, bet būtent apie prekiautoją atliekomis, tačiau manytina, kad turėtų būti vartojamas tiesiog terminas *prekiautojas*. Šią nuomonę galėtume pagrįsti keletu argumentų. Pirmiausia, kadangi sąvoka *prekiautojas atliekomis* įtvirtinta Atliekų tvarkymo įstatyme, tuomet ir taip akivaizdu, kad kalbame apie prekiautoją atliekomis, o ne maisto produktais, brangakmeniais ar nafta. Antra, sąvokos *prekiautojas atliekomis* ir *tarpininkas* ATĮ visur minimos greta (pavyzdžiui, ATĮ 2 straipsnio 19 dalis, 4 straipsnio 9 dalis, 11¹ straipsnio 1 dalis ir kt.). Kodėl tuomet sakome *prekiautojas atliekomis*, bet nesakome *atliekų tarpininkas* ar kaip nors panašiai, juk tai artimos sąvokos. Galų gale, pačioje AD 2008 (tiek lietuvių kalba, tiek tekstuose kitomis kalbomis) sąvoka *prekiautojas* vartojama „be jokių priedų“ (pavyzdžiui, dealer (angl., pol.), négociant (pranc.), negociante (isp.), tirtotājs (lat.)).

Atsižvelgiant į AD 2008 nuostatas ir į mūsų pateiktas pastabas, ATĮ įtvirtinta *atliekų tvarkymo* sąvoka tikslingai analogiškai kaip ir AD 2008 (autorius nuomone, ji turėtų sutapti su AD 2008 pateikta ir autoriaus patikslinta sąvoka).

Lyginant AD 2008 ir AD 2006 pateiktas *atliekų tvarkymo* sąvokas tekstuose anglų kalba matyti, kad jos yra identiškos, išskyrus tuo, kad AD 2008 sąvoka papildyta prekiautojo ir tarpininko veiksmis bei tuo, kad AD 2006 pati sąvoka buvo įvardinta kaip *tvarkymas*, o AD 2008 ji įvardinta kaip *atliekų tvarkymas*:

"management" shall mean the collection, transport, recovery and disposal of waste, including the supervision of such operations and after-care of disposal sites (AD 2006);

"waste management" means the collection, transport, recovery and disposal of waste, including the supervision of such operations and the after-care of disposal sites, and including actions taken as a dealer or broker [pabraukta autoriaus] (AD 2008).

Vadinasi, jeigu sąvokos iš esmės identiškos, tuomet ir lietuvių kalba jos turėtų sutapti, išskyrus mūsų jau minėtą sąvokos papildymą. Pažvelkime:

„tvarkymas“ reiškia atliekų surinkimą, vežimą, panaudojimą ir šalinimą, įskaitant šių operacijų priežiūrą ir šalinimo vietų priežiūrą, po jų uždarymo (AD 2006);

„atliekų tvarkymas“ – atliekų surinkimas, vežimas, naudojimas ir šalinimas, taip pat tokių operacijų priežiūra ir šalinimo vietų vėlesnė priežiūra, įskaitant prekiautojo ar tarpininko tokio pobūdžio veiksmus (AD 2008).

Kaip matome, AD 2008 pateiktas *atliekų tvarkymo* sąvokos apibrėžimas lietuvių kalba gerokai skiriasi nuo AD 2006 pateikto apibrėžimo net ir tose apibrėžimo dalyse, kur jis visiškai nebuvo keistas. Iš tikrųjų AD 2008 pateiktas apibrėžimas turėjo būti identiškas AD 2006 pateiktam apibrėžimui, išskyrus jo papildymą dėl prekiautojo ir tarpininko. Be to, toks apibrėžimo papildymas yra papildomas argumentas, parodantis, kad prekiautojo ir tarpininko veiksmas nėra sietini tik su kitais apibrėžime išvardintais veiksmis, t. y. atliekų surinkimu, vežimu, atnaujinimu ir pašalinimu.

Palyginę šiuo metu galiojančioje ATĮ redakcijoje ir ankstesnėje ATĮ redakcijoje pateiktas *atliekų tvarkymo* sąvokas, taip pat galime rasti ne vieną skirtumą:

***Atliekų tvarkymas** – atliekų surinkimas, vežimas, naudojimas ir šalinimas, šių veiklų organizavimas ir stebėseną, šalinimo vietų vėlesnė priežiūra, įskaitant, kai minėtus veiksmus atlieka prekiautojas atliekomis ar tarpininkas* (galiojančio ATĮ 2 straipsnio 17 dalis).

***Atliekų tvarkymas** – atliekų surinkimo, vežimo ir apdoravimo veikla, taip pat atliekų tvarkymo veiklos priežiūra ir atliekų šalinimo vietų priežiūra po jų uždarymo* (ankstesnės redakcijos ATĮ 2 straipsnio 12 dalis).

Natūralu, kad ši sąvoka, atsižvelgiant į AD 2008, turėjo kisti, tačiau pakeitimai turėjo apsiriboti tik sąvokos papildymu dėl prekiautojo ir tarpininko veiksmų. Tačiau, kaip jau minėjome, *priežiūra* buvo pakeista *organizavimu ir stebėseną*; *atliekų šalinimo vietų priežiūra po jų uždarymo* buvo pakeista *vėlesnė* šių vietų priežiūra, o prekiautojo ir tarpininko veiksmas susietas tik su prieš tai sąvokoje išvardintais veiksmis. Verta paminėti, kad padarytas ir vienas teigiamas bei reikalingas pakeitimas: atsisakyta apibrėžiamo žodžio *atliekų tvarkymas* vartojimo pačiame apibrėžime (buvo *atliekų tvarkymo veiklos priežiūra*; beje, paminėtina, kad minėtas pakeitimas greičiausiai atsirado atsižvelgiant į Seimo kontrolieriaus 2009-09-29 pažymoje Nr. 4D-2009/4-747 Aplinkos ministerijai pateiktą pasiūlymą (šios pažymos rengėjas buvo pats autorius)).

Termino atliekų susidarymas vartojimas AD 2008

Terminas atliekų susidarymas kaip *waste generation* atitikmuo vartojamas šiose AD 2008 nuostatose (pabraukta autoriaus):

1. Preambulės 6 punktą: *Pirmasis visų atliekų politikos krypčių tikslas turėtų būti siekis sumažinti neigiamą atliekų susidarymo ir tvarkymo įtaką žmonių sveikatai ir aplinkai. <...>.*
2. Preambulės 8 punktą: *Todėl reikia <...> pagrindinį dėmesį skirti atliekų susidarymo ir atliekų tvarkymo poveikio aplinkai mažinimui <...>.*
3. Preambulės 9 punktą: *<...>. Sutarties 174 straipsnyje pabrėžiami aplinkos apsaugos tikslai sudarytų galimybę daugiau dėmesio skirti atliekų susidarymo ir atliekų tvarkymo poveikiui aplinkai, atsižvelgiant į visą išteklių gyvavimo ciklą. <...>.*
4. Preambulės 25 punktą: *Išlaidos turėtų būti paskirstomos taip, kad jos atspindėtų faktines su aplinka susijusias atliekų susidarymo ir tvarkymo išlaidas.*
5. Preambulės 28 punktą: *Ši direktyva turėtų padėti ES tapti labiau "atliekas perdirbančia visuomene", kuri vengtų atliekų susidarymo ir naudotų atliekas kaip išteklius. <...>.*
6. Preambulės 37 punktą: *Būtina papildomai apibrėžti įpareigojimo planuoti atliekų tvarkymą apimtį bei turinį ir numatyti, kad rengiant ar tikslinant tokius planus būtų atsižvelgta į atliekų susidarymo ir atliekų tvarkymo poveikį aplinkai. <...>.*
6. Preambulės 40 punktą: *<...>. Tokiomis priemonėmis turėtų būti siekiama nutraukti ryšį tarp ekonomikos augimo ir su atliekų susidarymu susijusio poveikio aplinkai. <...>.*
7. 1 straipsnis: *Šia direktyva nustatomos priemonės, skirtos apsaugoti aplinką ir žmonių sveikatą užkertant kelią atliekų susidarymo ir tvarkymo žalingam poveikiui ar sumažinant jį ir sumažinant išteklių naudojimo bendrą poveikį bei padidinant tokio naudojimo veiksmingumą.*
8. 4 straipsnio 2 dalis: *<...>. Todėl gali būti reikalingi konkretūs, hierarchijoje neišsitenkantys atliekų šrautai, kai tai pagrindžiama gyvavimo ciklo samprata, aprėpiančia bendrą tokių atliekų susidarymo ir tvarkymo poveikį. <...>.*
9. 8 straipsnio 2 dalis: *Valstybės narės gali imtis tinkamų priemonių, skatinančių taip projektuoti produktus, kad būtų mažinamas poveikis aplinkai ir atliekų susidarymas produktų gamybos ir vėlesnio naudojimo metu <...>.*
10. 9 straipsnis: *Po konsultacijų su visomis suinteresuotomis šalimis Komisija pateikia Europos Parlamentui ir Tarybai šias ataskaitas <...>:*
 - a) iki 2011 m. pabaigos tarpinę ataskaitą dėl atliekų susidarymo raidos ir atliekų prevencijos apimties, įskaitant produktų ekologinio projektavimo politikos, skirtos tiek atliekų susidarymui, tiek pavojingoms medžiagoms atliekose, apibrėžimą <...>.
11. 29 straipsnio 2 dalis: *<...>. Tokių tikslų ir priemonių uždavinys – nutraukti ekonomikos augimo ir su atliekų susidarymu susijusio poveikio aplinkai ryšį.*
12. IV priedo I dalies pavadinimas: *Priemonės, kurios gali paveikti pagrindines sąlygas, susijusias su atliekų susidarymu.*
13. IV priedo 3 punktą: *Aplinkos problemų, susijusių su atliekų susidarymu, veiksmingų ir prasmingų rodiklių, kuriais siekiama prisidėti prie atliekų susidarymo prevencijos, kūrimas visais lygiais <...>.*

Terminas susidariusios atliekos kaip *generated waste* (arba *waste generated*) atitikmuo vartojamas šiose AD 2008 nuostatose (pabraukta autoriaus):

1. Preambulės 40 punktą: *<...>. Atliekų prevencijos ir atribojimo tikslai turėtų būti vystomi tinkamai mažinant neigiamą atliekų poveikį ir susidariusių atliekų kiekį.*
2. 3 straipsnio 1 dalies 12 punktą: *„prevencija“ – priemonės, kurių imamasi prieš medžiagai ar produktui virstant atliekomis ir kurios sumažina:*
 - a) <...>;
 - b) susidariusių atliekų neigiamą poveikį aplinkai ir žmonių sveikatai arba
 - c) <...>.
3. 28 straipsnio 3 dalis: *Atliekų tvarkymo planuose <...> nurodoma bent ši informacija:*
 - a) teritorijoje susidarančių atliekų <...> rūšis, kiekis ir šaltinis <...>.

Terminas susidaryti kaip *come* atitikmuo vartojamas šiose AD 2008 nuostatose (pabraukta autoriaus):

1. Preambulės 1 punktą: *<...> atliekų šalinimo išlaidas turi padengti atliekų turėtojas, ankstesni turėtojai arba produkto, kurį gaminant susidarė atliekos, gamintojai.*

2. 14 straipsnio 2 dalis: *Valstybės narės gali nuspręsti, kad atliekų tvarkymo išlaidas turi iš dalies arba visiškai padengti produkto, iš kurio susidarė atliekos, gamintojai ir kad tokio produkto platintojai gali pasidalyti šias išlaidas.*
3. 15 straipsnio 3 dalis: *Valstybės narės gali, laikydamosi 8 straipsnio, nuspręsti, kad atsakomybę už atliekų tvarkymo, organizavimą turi iš dalies arba visiškai prisiimti produkto, iš kurio susidarė atliekos, gamintojai <...>.*

Terminas *susidaryti* kaip *occur* atitikmuo vartojamas šiose AD 2008 nuostatose (pabraukta autoriaus):

1. Preambulės 11 punktas: *Neužteršto iškasto dirvožemio ir kitų natūraliai susidarančių medžiagų, naudojamų kitose vietose nei tose, kuriose jos buvo iškastos, atliekų statusas nustatomas atsižvelgiant į atliekų sąvokos apibrėžtį ir nuostatas dėl šalutinių produktų arba atliekų nebelaikymo atliekomis nuostatas pagal šią direktyvą.*
2. 2 straipsnio 1 dalis: *Ši direktyva netaikoma:*
 - <...>;
 - c) *neužterštam dirvožemiui ir kitai natūraliai susidarančiai medžiagai, iškastai statybų metu <...>;*
 - <...>.
3. 11 straipsnio 2 dalis: *Siekdamos įgyvendinti šios direktyvos tikslus ir sukurti Europos atliekas perdirbančių visuomenę, kurioje labai efektyviai naudojami išteklių, valstybės narės imasi priemonių, būtinų pasiekti, kad:*
 - a) <...>;
 - b) *iki 2020 m. mažiausiai 70 proc. (vertinant atliekų kiekį) nepavojingų statybos ir griovimo atliekų, išskyrus atliekų sąrašo 17 05 04 kategorijoje nurodytas natūraliai susidarančias medžiagas, būtų paruošiamos pakartotinai naudoti, perdirbti ir kitaip naudoti <...>.*
4. I priedo D3 punktas: *Giluminis įpurškimas (pvz., pumpuojamų atliekų įpurškimas į šulinius, druskos olas ar natūraliai susidariusias ertmes ir t. t.).*

Terminas *susidaryti* kaip *result* atitikmuo vartojamas šiose AD 2008 nuostatose (pabraukta autoriaus):

1. 2 straipsnio 2 dalis: *Ši direktyva netaikoma kategorijoms, kurioms jau taikomi kiti Bendrijos teisės aktai:*
 - <...>;
 - d) *atliekoms, susidarančioms žvalgant, išgaunant, apdorojant ir saugant mineralinius išteklius <...>.*
2. I priedo D8 punktas: *Šiame priede nenurodytas biologinis apdorojimas, dėl kurio susidaro galutiniai junginiai ar mišiniai <...>.*
3. I priedo D9 punktas: *Šiame priede nenurodytas fizinis ir cheminis apdorojimas, dėl kurio susidaro galutiniai junginiai ar mišiniai <...>.*

Terminas *susidaryti* kaip *produce* atitikmuo vartojamas šioje AD 2008 nuostatose (pabraukta autoriaus):

3 straipsnio 1 dalies 5 punktas – „*atliekų gamintojas*“ – *asmuo, dėl kurio veiklos susidaro atliekos <...>.*

Terminas *susidaryti* kaip *originate* atitikmuo vartojamas šioje AD 2008 nuostatose (pabraukta autoriaus): preambulės 35 punktas – *Svarbu, kad laikantis atliekų hierarchijos ir siekiant sumažinti šiltnamio efekto sukeliančių dujų, susidarančių dėl atliekų šalinimo sąvartyuose, išmetimą, būtų sudarytos palankesnės sąlygos atskiram biologinių atliekų surinkimui <...>.*

Terminas *susidaryti* kaip *yield* atitikmuo vartojamas šioje AD 2008 nuostatose (pabraukta autoriaus): III priedo H15 punktas – *Atliekos, iš kurių tam tikru būdu po šalinimo gali susidaryti kita medžiaga <...>.*

Terminas *susidaryti* be jokio atitiktens kita kalba vartojamas šioje AD 2008 nuostatose (pabraukta autoriaus): IV priedo 2 punktas – *Mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros skatinimas siekiant kurti mažiau taršius produktus ir technologijas, dėl kurių susidaro mažiau atliekų, ir platinti bei taikyti tokių mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros rezultatus.*

Taigi termino *atliekų susidarymas* atitikmuo anglų kalba yra *waste generation*. Matome, kad AD 2008 terminas *susidaryti* vartojamas ir kaip įvairių kitų terminų atitikmuo. Siekiant aiškiai atskirti *atliekų susidarymą* nuo bet kokių kitų panašių terminų, terminas *susidaryti* turėtų būti vartojamas tik kaip *generate* atitikmuo.

Visose ankstesnėse atliekų direktyvose terminas *waste generation* nevartojamas, o termino *susidaryti* atitikmenys yra *produce*, *result* ir *occur* (AD 1975 – tik *produce*).

Taigi tai parodo, kad terminas *atliekų susidarymas* pradėtas vartoti tik AD 2008.

AD 2008 struktūros analizė

Analizuojant AD 2008 struktūrą, pirmiausiai galima išskirti (nes tai akivaizdžiausiai matoma) (1) preambulę; (2) pagrindinį tekstą (dėstymą) ir (3) priedus ir pateikti šių direktyvos dalių nuostatų klasifikaciją pagal nuostatų turinį.

AD 2008 preambulė, lyginant su ankstesniųjų direktyvų preambulėmis, yra gerokai platesnė (pavyzdžiui, AD 2008 preambulę sudaro 49 punktai, AD 2006 preambulę sudarė 16 punktų, AD 1991 preambulę sudarė 13 pastraipų, o AD 1975 preambulė – 7 pastraipos), o jos nuostatos gali būti skirstomos taip:

1) istorinės – nuostatos, skirtos istorinei atliekų reglamentavimo apžvalgai: apibrėžiamos esminės ankstesnio reguliavimo nuostatos, akcentuojama, kad pagrindinis dėmesys buvo skiriamas atliekų tvarkymui (1 punktas);

2) pagrindžiančios – nuostatos, skirtos pagrįsti AD 2008 priėmimą: Šeštojoje Bendrijos aplinkosaugos veiksmų programoje raginama persvarstyti teisės aktus, reglamentuojančius atliekas (2 punktas), atitinkamuose ES institucijų dokumentuose Komisija raginama patikslinti atnaujinimo ir pašalinimo sąvokas, paaiškinti atliekų ir ne atliekų sąvokų skirtumus ir kt. (3-5 punktai), nustatomas pagrindinis atliekų politikos tikslas (6 punktas), atitinkamoje rezoliucijoje Taryba pabrėžė atliekų prevencijos svarbą (7 punktas); nurodoma, kodėl būtina persvarstyti AD 2006 ir kokios nuostatos turėtų būti priimtos (8 punktas);

3) bendrosios – nuostatos, bendros visų direktyvų preambulėms: direktyvos priėmimo teisinis pagrindas (9 punktas) ir subsidiarumo principo pagrindimas (49 punktas);

4) atliekų srautų – nuostatos, skirtos specifiniams atliekų srautams reglamentuoti: pateikiami esminiai specifinių atliekų srautų reglamentavimo pokyčiai – kilnojamojo turto (10 punktas), neužteršto iškasto dirvožemio (11 punktas), gyvūninės kilmės šalutinių produktų (12 ir 13 punktai), pavojingų atliekų (14 ir 34 punktai), mišrių komunalinių atliekų (32 ir 33 punktai), biologinių atliekų (35 punktas);

5) atliekų surinkimo – nuostatos, skirtos atliekų surinkimui reglamentuoti: būtinybė skirti preliminarų atliekų saugojimą iki jų surinkimo, atliekų surinkimą ir atliekų saugojimą iki jų apdorojimo (15 ir 16 punktai), atliekų surinkimo sistemų registravimas (17 punktas), siekis rinkti atliekas atskirai (28 punktas);

6) sąvokų – nuostatos, skirtos sąvokoms apibrėžti ar paaiškinti: būtinybė apibrėžti prevencijos, pakartotinio naudojimo, paruošimo pakartotiniam naudojimui, apdorojimo ir perdirbimo sąvokas (18 punktas), būtinybė patikslinti atnaujinimo ir pašalinimo sąvokas (19 punktas), būtinybė paaiškinti, kada komunalinių atliekų deginimas laikomas atnaujinimo operacija (20 punktas), būtinybė patikslinti atliekų sąvoką (22 punktas), atliekų, kurios nustojo būti atliekomis, klasifikavimas (23 punktas);

7) atliekų pašalinimo – nuostatos, skirtos atliekų pašalinimo operacijoms paaiškinti: nurodomos atliekų pašalinimo operacijos, kurias taip pat reglamentuoja tarptautinės konvencijos (21 punktas);

8) teisėkūros – nuostatos, skirtos tam tikriems teisės aktams priimti: Komisijai suteikiama teisė priimti gaires, nustatančias, kada medžiagos tampa atliekomis (24 punktas), galimybė nustatyti minimalius techninius standartus atliekų apdorojimo veiklos rūšims (36 punktas), būtinybė sukonkretinti įpareigojimą rengti atliekų tvarkymo planus (37 punktas), būtinybė nustatyti reikalavimą valstybėms narėms parengti atliekų prevencijos programas (40 punktas), būtinybė nustatyti pasiruošimo tikslus pakartotiniam atliekų naudojimui ir perdirbimui (41 punktas), siekis supaprastinti Bendrijos teisės aktus atliekų srityje (43 ir 44 punktai), valstybių narių pareiga nustatyti sankcijas (45 punktas), direktyvai įgyvendinti skirtų priemonių patvirtinimo tvarka (46 punktas), būtinybė suteikti Komisijai įgaliojimus nustatyti tam tikrus kriterijus, priemones ir taisykles (47 punktas), valstybių narių pareiga parengti direktyvos nuostatų perkėlimą į nacionalinę teisę iliustruojančias lenteles (48 punktas);

9) ekonominių priemonių – nuostatos, skirtos ekonominių priemonių taikymui reglamentuoti: atliekų susidarymo ir tvarkymo išlaidų paskirstymas (25 punktas), ekonominių priemonių taikymas, siekiant atliekų prevencijos ir tvarkymo tikslų (42 punktas);

10) principų – nuostatos, skirtos pagrindiniams aplinkos apsaugos ir atliekų tvarkymo principams: principo „teršėjas moka“ taikymas (26 punktas), didesnės gamintojo atsakomybės principo taikymas (27 punktas), atsargumo ir prevencinių veiksmų principų įgyvendinimas (30 punktas), atliekų hierarchijos principo taikymas (31 punktas);

11) pavedimų – nuostatos, skirtos tam tikriems pavedimams valstybėms narėms nustatyti: valstybių narių pareiga skatinti perdirbtų produktų naudojimą (29 punktas), galimybė valstybėms narėms reikalauti leidimų iš atliekų gamintojų (38 punktas), galimybė valstybėms narėms užkirsti kelią atliekų vežimui, kuris neatitinka jų atliekų tvarkymo planų (39 punktas).

AD 2008 preambulė atlieka tarsi įvado funkcijas, nes dauguma jos nuostatų yra atspindėtos ir išsamiau paaiškintos AD 2008 pagrindiniame tekste (galima teigti, kad preambulė yra programinių nuostatų rinkinys, o šios nuostatos išpildomos direktyvos dėstyme). Taigi aptariant direktyvos dėstymo struktūrą, verta pateikti nuorodą ir į atitinkamą preambulės punktą (jeigu preambuleje ir pagrindiniame tekste esančios nuostatos reglamentuoja tą patį dalyką).

AD 2008 pagrindinį tekstą sudaro 43 straipsniai, suskirstyti į 7 skyrius: Dalykas, taikymo sritis ir sąvokos (I skyrius), Bendrieji reikalavimai (II skyrius), Atliekų tvarkymas (III skyrius), Leidimai ir registracija (IV skyrius), Planai ir programos (V skyrius), Patikrinimai ir registravimo duomenys (VI skyrius) ir Baigiamosios nuostatos (VII skyrius).

AD 2008 I skyriuje (1-7 straipsniai) nurodytas direktyvos priėmimo tikslas (1 straipsnis), jos taikymo išimtys (2 straipsnis, sietinas su preambulės 11 ir 12 punktais), apibrėžiamos sąvokos (3 straipsnis, sietinas su preambulės 8, 18, 19, 22 ir 28 punktais), atskleidžiamas atliekų hierarchijos principo turinys (4 straipsnis, sietinas su preambulės 8 ir 31 punktais), paaiškinama, kokiais atvejais medžiagos laikomos šalutiniais produktais, o ne atliekomis (5 straipsnis, sietinas su preambulės 22 punktu), kada atliekos nustoja būti atliekomis (6 straipsnis, sietinas su preambulės 22 punktu), pateikiami esminiai atliekų sąrašo reglamentavimo principai (7 straipsnis, sietinas su preambulės 14 punktu).

AD 2008 II skyriuje (8-14 straipsniai) atskleidžiamas didesnės gamintojo atsakomybės principo turinys (8 straipsnis, sietinas su preambulės 27 punktu), nustatomos užduotys Komisijai, kaip skatinti atliekų prevenciją (9 straipsnis, sietinas su preambulės 8 punktu), pateikiamos esminės atliekų atnaujinimą (10 straipsnis, sietinas su preambulės 28 punktu), produktų pakartotinį naudojimą ir atliekų perdirbimą (11 straipsnis, sietinas su preambulės 28, 29, 41 ir 42 punktais), taip pat atliekų pašalinimą (12 straipsnis) reglamentuojančios nuostatos, iškeliamas žmonių sveikatos ir aplinkos apsaugos prioritetas (13 straipsnis), pateikiami atliekų tvarkymo išlaidų padengimo principai (14 straipsnis, sietinas su preambulės 25 ir 26 punktais).

AD 2008 III skyriuje (15-22 straipsnis) nustatoma atsakomybė už atliekų tvarkymą (15 straipsnis), atskleidžiamas savarankiškumo ir artumo principų turinys (16 straipsnis, sietinas su preambulės 32 ir 39 punktais), valstybėms narėms nustatoma pavojingų atliekų kontrolės pareiga (17 straipsnis, sietinas su preambulės 43 punktu), įpareigojimas valstybėms narėms užtikrinti, kad pavojingos atliekos nebūtų maišomos (18 straipsnis, sietinas su preambulės 43 punktu), kad jos būtų ženklinamos (19 straipsnis, sietinas su preambulės 34 punktu), nurodomos reglamentavimo išimtys namų ūkių pagamintoms pavojingoms atliekoms (20 straipsnis), pateikiami esminiai alyvų atliekų (21 straipsnis, sietinas su preambulės 42 ir 44 punktais) ir biologinių atliekų (22 straipsnis, sietinas su preambulės 35 punktu) tvarkymo reikalavimai.

AD 2008 IV skyriuje (23-27 straipsniai) reglamentuojamas leidimų išdavimas atliekas apdorojančioms įmonėms (23 straipsnis, sietinas su preambulės 38 punktu), nustatomos reikalavimų turėti leidimą išimtys (24 straipsnis) ir jų suteikimo sąlygos (25 straipsnis), įtvirtinamas atitinkamos registracijos reikalavimas (26 straipsnis), įtvirtinami minimalūs techniniai atliekų apdorojimo veiklos standartai (27 straipsnis, sietinas su preambulės 36 punktu).

AD 2008 V skyriuje (28-33 straipsniai) nustatyti esminiai atliekų tvarkymo planų (28 straipsnis, sietinas su preambulės 37 ir 42 punktais) ir atliekų prevencijos programų (29 straipsnis, sietinas su preambulės 30 ir 40 punktais) rengimo reikalavimai, valstybių narių pareiga šiuos planus ir programas reguliariai vertinti ir peržiūrėti (30 straipsnis), užtikrinti visuomenės dalyvavimą rengiant šiuos planus ir programas (31 straipsnis), taip pat valstybių narių pareiga bendradarbiauti tarpusavyje (32 straipsnis) ir teikti Komisijai informaciją (33 straipsnis).

AD 2008 VI skyrius (34-36 straipsniai) skirtas atliekų apdorojimo operacijas atliekančių įmonių patikrinimams reglamentuoti (34 straipsnis), nustato įmonių pareigą vesti atliekų apskaitą (35 straipsnis), įpareigoja valstybes nares nustatyti atitinkamas sankcijas už direktyvos nuostatų pažeidimą (36 straipsnis, sietinas su preambulės 45 punktu).

AD 2008 VII skyriuje (37-43 straipsniai) nustatoma valstybių narių pareiga atsiskaityti už direktyvos įgyvendinimą ir Komisijos pareiga peržiūrėti direktyvos įgyvendinimą (37 straipsnis), Komisijai suteikiama teisė parengti gaires, nustatančias, kaip aiškinti atnaujinimo ir pašalinimo sąvokas (38 straipsnis, sietinas su preambulės 47 punktu), paaiškinama komiteto procedūra (39 straipsnis), valstybių narių pareiga užtikrinti, kad šiai direktyvai įgyvendinti būtini teisės aktai įsigaliojotų iki 2010 m. gruodžio 12 d. (40 straipsnis), nustatoma, kokios direktyvos panaikinamos ir kokios pereinamojo laikotarpio nuostatos taikomos (41 straipsnis), nurodomas direktyvos įsigaliojimo terminas (42 straipsnis) ir adresatai (43 straipsnis).

Kaip matome, nors AD 2008 pagrindinio teksto nuostatos sugrupuotos į skyrius, tačiau kai kurių nuostatų priskyrimą būtent tam, o ne kitam skyriui tam tikrais atvejais gana sunku paaiškinti. Pavyzdžiui atliekų atnaujinimą (10 straipsnis) arba pašalinimą (12 straipsnis) reglamentuojančios nuostatos įtrauktos į II skyrių (Bendrieji reikalavimai), o ne į III skyrių (Atliekų tvarkymas), nors tai pagrindiniai atliekų tvarkymo veiksmai. Arba, pavyzdžiui, nuostatos, reglamentuojančios savarankiškumo ir artumo principus (16 straipsnis) įtrauktos į III skyrių, nors kitos principus apibrėžiančios nuostatos – žmonių sveikatos ir aplinkos apsaugos pirmenybės (13 straipsnis), taip pat atliekų tvarkymo išlaidų paskirstymo (14 straipsnis) – įtvirtintos II skyriuje. Todėl siūlytume AD 2008 pagrindinio teksto nuostatas (straipsnius) grupuoti taip:

1) apibrėžiančios – nuostatos, skirtos apibrėžti direktyvos taikymo sričiai ir sąvokoms: nurodomas direktyvos tikslas (1 straipsnis), jos taikymo išimtys (2 straipsnis), apibrėžiamos sąvokos (3 straipsnis);

2) principų – nuostatos, skirtos apibrėžti pagrindiniams principams atliekų reglamentavimo srityje: atliekų hierarchijos (4 straipsnis), didesnės gamintojo atsakomybės taikymas (8 straipsnis), žmonių sveikatos ir aplinkos apsaugos pirmenybės užtikrinimas (13 straipsnis), atliekų tvarkymo išlaidų paskirstymas (14 straipsnis), savarankiškumo ir artumo principų užtikrinimas (16 straipsnis);

3) atliekų susidarymo – nuostatos, skirtos apibrėžti, kas laikoma ir kas nelaikoma atliekomis: šalutinių produktų susidarymą (5 straipsnis), atliekų statuso pabaigą (6 straipsnis) reglamentuojančios nuostatos;

4) atliekų srautų – nuostatos, skirtos specifiniams atliekų srautams reglamentuoti: pavojingoms atliekoms (7, 17-20 straipsniai), alyvų atliekoms (21 straipsnis), biologinėms atliekoms (22 straipsnis);

5) dokumentų ir ataskaitų – nuostatos, įpareigojančios Komisiją arba valstybes nares parengti atitinkamus dokumentus ar ataskaitas: Komisija įpareigojama pateikti su atliekų prevencija susijusias ataskaitas (9 straipsnis), suteikiama galimybė priimti minimalius techninius standartus, reglamentuojančius apdorojimo veiklą (27 straipsnis), valstybės narės įpareigojamos parengti atliekų tvarkymo planus ir atliekų prevencijos programas (28-33 straipsniai), informuoti apie direktyvos nuostatų įgyvendinimą (37 straipsnis), Komisijai suteikiama teisė parengti gaires, aiškinančias atnaujinimo ir pašalinimo sąvokas;

6) atliekų tvarkymo – nuostatos, skirtos atliekų tvarkymui reglamentuoti: nustatomi esminiai reikalavimai atliekų atnaujinimui (10 straipsnis), pakartotiniam naudojimui ir perdirbimui (11 straipsnis), pašalinimui (12 straipsnis), įtvirtinama atsakomybė už atliekų tvarkymą (15 straipsnis), numatomi periodiniai atliekas apdorojančių įmonių patikrinimai (34 straipsnis), įmonės įpareigojamos vesti apskaitą (35 straipsnis);

7) leidimų – nuostatos, skirtos leidimų išdavimo ir registracijos tvarkai nustatyti: įtvirtinama atliekų tvarkymo leidimų išdavimo tvarka (23 straipsnis), reikalavimų turėti leidimą išimtis (24 straipsnis) ir jų suteikimo sąlygos (25 straipsnis), taip pat registravimosi tvarka (26 straipsnis);

8) baigiamosios – nuostatos, kuriomis paprastai baigiamos visos direktyvos: numatoma komiteto procedūra (39 straipsnis), nustatoma perkėlimo į nacionalinę teisę tvarka (40 straipsnis), įtvirtinamos pereinamojo laikotarpio nuostatos (41 straipsnis), nurodomas direktyvos įsigaliojimo terminas (42 straipsnis) ir adresatai (43 straipsnis).

AD 2008 sudaro penki priedai: I priede išvardinamos pašalinimo operacijos, II priede išvardinamos atnaujinimo operacijos, III priede nurodomos savybės, dėl kurių atliekos tampa pavojingos, IV priede pateikiami atliekų prevencijos priemonių pavyzdžiai, o V priede – atitikmenų lentelė.

Taigi matome, kad žvelgiant struktūriškai AD 2008 aiškios takoskyros tarp atliekų susidarymo ir atliekų tvarkymo nėra. Tačiau akivaizdu ir tai, kad direktyvos nesudaro vien tik atliekų tvarkymą reglamentuojančios nuostatos. Žinoma, AD 2008 nemaža nuostatų, išimtinai susijusių vien tik su atliekų tvarkymu, tačiau yra, nors ir nedaug, ir kitų nuostatų. Taigi nuostatų skirstymas pagal jų turinį neleidžia susidaryti aiškaus vaizdo, ką konkrečiai direktyva reglamentuoja ir ko ja siekiama: skirstant pagal turinį, susidaro nemažai nuostatų grupių; preambulėje ir pagrindiniame tekste šios grupės iš dalies nesutampa; be to, kai kurias nuostatas būtų galima priskirti kelioms grupėms; kai kurios nuostatos, nepaisant skirtingų jomis siekiamų reglamentavimo tikslų, atsiduria toje pačioje grupėje (pavyzdžiui, prie principų nuostatų priskiriamos ir atliekų hierarchiją ir atliekų tvarkymo išlaidų paskirstymą reglamentuojančios nuostatos, nors akivaizdu, kad jomis siekiama skirtingų tikslų: atliekų hierarchijos taikymu siekiama bendro reglamentavimo (apibrėžimo) tikslo, tuo tarpu išlaidų paskirstymo reglamentavimu siekiama konkretaus atliekų tvarkymo tikslo).

Tad šiuo atveju iškyla poreikis nuostatas grupuoti ne vien pagal jų turinį, bet ir pagal tikslus, t. y. pagal tai, kokio reglamentavimo tikslo konkrečia nuostata siekiama. Tikslai šiuo atveju yra du: (1) reglamentuoti atliekų susidarymą ir (2) reglamentuoti atliekų tvarkymą.

Prie atliekų susidarymą reglamentuojančių nuostatų būtų priskirtinos nuostatos, apibrėžiančios atliekų atsiradimą ir pasibaigimą. Taigi atliekų susidarymą reglamentuojančioms nuostatomis priskirtume: preambulės 2, 4-9, 11, 13-14, 18, 22, 24, 27, 31, 38, 40, 42, 47 punktus, 1-2, 4-7, 8-9, 29 straipsnius, 3 straipsnio 1-6, 12-13 punktus ir III-IV priedus.

Prie atliekų tvarkymą reglamentuojančių nuostatų būtų priskirtinos nuostatos, išimtinai susijusios su atliekų tvarkymu (atsižvelgiant į atliekų tvarkymo sąvoką). Taigi atliekų tvarkymą reglamentuojančioms nuostatomis priskirtume: preambulės 1, 3, 10, 12, 15-17, 19-21, 23, 25-26, 28-30, 32-37, 39, 41, 43-45 punktus, 10-28, 34-36, 38 straipsnius, 3 straipsnio 7-11, 14-20 punktus ir I-II priedus.

Pažymėtina, kad nuostatas, turinčias dvejopus reglamentavimo tikslus, t. y. susijusias tiek su atliekų susidarymu, tiek su atliekų tvarkymu, priskyrėme prie atliekų susidarymo teisinio reglamentavimo, nes pirmiau atliekos turi susidaryti ir tik po to jos gali būti tvarkomos.

Keletas AD 2008 nuostatų (preambulės 48-49 punktai, 37, 39-43 straipsniai ir V priedas), atsižvelgiant į reglamentavimo tikslą, nepriskirtinos nei prie atliekų susidarymo, nei prie atliekų tvarkymo teisinio reglamentavimo. Šios nuostatos laikytinos pagalbinėmis – jos reikalingos atsižvelgiant į bendrą visų direktyvų struktūrą (pavyzdžiui, nustatomas direktyvos įsigaliojimo terminas, pateikiamas subsidiarumo principo pagrindimas, atitikmenų lentelė ir kt.). Taip pat keletas nuostatų (30-33 straipsniai) taikytinos tiek rengiant atliekų tvarkymo planus (atliekų tvarkymo teisinis reglamentavimas), tiek rengiant atliekų prevencijos programas (atliekų susidarymo teisinis reglamentavimas) – taigi jų priskyrimas vienai ar kitai reglamentavimo kryptčiai priklauso tiesiog nuo objekto.

Terminų *atliekos* ir *susidarymas* vartojimas ATĮ

ATĮ (redakcija, galiojusi nuo 2005-08-13 iki 2008-07-05²⁷³) galėtų išskirti penkias žodžių *atliekos* ir *susidaryti* junginių grupes.

I. Žodžių junginys *atliekų susidarymas* (siejant jį su abstrakčia vieta) vartojamas šiose nuostatose (čia ir toliau pabraukta autoriaus):

1) 2 straipsnio 9 dalyje – ***Atliekų susidarymo vieta*** – įrenginys ar teritorija, kurioje dėl ūkinės ar kitos veiklos susidaro atliekų;

2) 2 straipsnio 22 dalyje – ***Laikinis saugojimas*** – pavojingų atliekų saugojimas ne ilgiau kaip tris mėnesius, o nepavojingų atliekų – ne ilgiau kaip vienus metus šių *atliekų susidarymo* vietoje iki jų surinkimo;

3) 2 straipsnio 29 dalyje – ***Sąvartynas*** – atliekų šalinimo įrenginys, skirtas atliekoms išversti ant žemės paviršiaus ar po žeme. Sąvartynams priklauso atliekų šalinimo įrenginiai, kuriuose atliekų gamintojas šalina savo *atliekas jų susidarymo* vietoje <...>;

4) 6 straipsnio 1 dalyje – <...> *įmonės, kurios atliekas saugo susidarymo* vietoje ilgiau, negu nustatyta šio Įstatymo 8 straipsnio 3 dalyje, <...> turi gauti leidimus Aplinkos ministerijos nustatyta tvarka;

5) 8 straipsnio 3 dalyje – *Atliekas gaminančios įmonės be nustatyta tvarka išduoto leidimo pavojingas atliekas gali saugoti ne ilgiau kaip tris mėnesius, o nepavojingas – ne ilgiau kaip vienus metus nuo jų susidarymo, šių atliekų susidarymo* vietoje;

6) 30 straipsnio 3 dalyje – *Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos turi būti organizuojamos taip, kad miestai, miesteliai ir kaimai būtų aprūpinti:*

1) <...>;

2) *atliekų rūšiavimo jų susidarymo* vietose priemonėmis. <...>;

7) 2 priedo R13 punkte – *Atliekų, skirtų naudoti, R1–R12 nurodytais būdais, saugojimas (išskyrus laikinąjį saugojimą susidarymo* vietoje iki jų surinkimo);

8) 3 priedo D15 punkte – *D1–D14 nurodytais būdais šalinti skirtų atliekų saugojimas (išskyrus laikinąjį saugojimą susidarymo* vietoje iki jų surinkimo).

II. Žodžių junginys *susidaro atliekų* (siejant jį su veikla) vartojamas šiose ATĮ nuostatose:

1) 2 straipsnio 5 dalyje – ***Atliekų gamintojas*** – asmuo, kurio veiklos metu *susidaro atliekų* <...>;

2) 2 straipsnio 9 dalyje – ***Atliekų susidarymo vieta*** – įrenginys ar teritorija, kurioje dėl ūkinės ar kitos veiklos *susidaro atliekų*;

3) 3 straipsnyje – *Įmonės, kurių ūkinėje komercinėje veikloje susidaro atliekų* <...>, turi imtis visų galimų ir ekonomiškai pateisinamų priemonių jų kiekiui bei kenksmingam poveikiui žmonių sveikatai ir aplinkai mažinti;

4) 4 straipsnio 2 dalyje – *Įmonės, kurių ūkinėje komercinėje veikloje susidaro atliekų, privalo jas rūšiuoti Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka;*

5) 5 straipsnio 2 dalyje – <...> *įmonės, kurių ūkinėje komercinėje veikloje susidaro atliekų* <...>, privalo gauti leidimus <...>;

6) 6 straipsnio 1 dalyje – *Įmonės, kurių ūkinėje komercinėje veikloje susidaro atliekų kiekiai, viršijantys Aplinkos ministerijos nustatytus ribinius dydžius, <...> turi gauti leidimus Aplinkos ministerijos nustatyta tvarka;*

7) 7 straipsnyje – *Įmonės, kurių ūkinėje komercinėje veikloje susidaro atliekų, ir atliekų tvarkytojai atliekų apskaitą tvarko ir teikia ataskaitas apie atliekų susidarymą ir tvarkymą Aplinkos ministerijos nustatyta tvarka;*

8) 32 straipsnio 1 dalyje – *Atliekų tvarkymo srityje taikomas principas „teršėjas moka“, kuris reiškia, kad atliekų tvarkymo išlaidas turi apmokėti atliekų turėtojas ir (ar) medžiagų bei gaminių, tarp jų – pakuotės, dėl kurių naudojimo susidaro atliekos, gamintojas ar importuotojas (beje, pastebėtina, kad šiuo atveju ATĮ liko nesuderinti linksniai: septynis kartus sakoma susidaro atliekų, o aštuntąjį – susidaro atliekos).*

III. Keliose ATĮ nuostatose vartojama frazė, labai artima ką tik nagrinėjusiai – *atliekos, kurios susidaro (ji siejama su tam tikra aplinkybe, kuriai įvykus susidaro atliekų)*:

1) 2 straipsnio 17 dalyje – ***Gaminių atliekos*** – *atliekos, kurios susidaro pasibaigus alyvų, elektros ir elektroninės įrangos bei Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo nustatyta tvarka apmokestinamųjų gaminių naudojimo laikui, ir eksploatuoti netinkamos transporto priemonės;*

2) 34 straipsnio 3 dalyje – *Programos lėšos naudojamos finansuoti:*

1) *apmokestinamųjų gaminių ir pakuotės nesutvarkytų atliekų, kurios susidarė dėl Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatytų užduočių neįvykdymo ar tokių užduočių nevykdymo, sutvarkymą;*

<...>;

²⁷³ Šio laikotarpio ATĮ nuostatų analizė pasirinkta dėl to, kad būtent tuo metu buvo patvirtinta šio darbo tema ir apibrėžiamas jo tyrimo objektas.

IV. Plačiausiai ATI su žodžiu susidaryti vartojama frazė buityje [ar panašiai] susidarančios atliekos [ar panašiai] (dažniausiai siejant su konkrečia vieta):

1) 2 straipsnio 20 dalyje – **Komunalinės atliekos** – buitinės (buityje susidarančios) ir kitokios atliekos, kurios savo pobūdžiu ar sudėtimi yra panašios į buitines atliekas;

2) 2 straipsnio 31 dalyje – **Buityje susidarančios elektros ir elektroninės įrangos atliekos** – buityje, taip pat komerciniuose bei pramonės ūkio objektuose, institucijose ir kituose šaltiniuose susidarančios elektros ir elektroninės įrangos atliekos, savo pobūdžiu ar sudėtimi bei kiekiu panašios į buityje susidarančias elektros ir elektroninės įrangos atliekas;

3) 3 straipsnyje – <...> įmonės privalo laikytis šių prioritetų:

1) <...>;

2) mažinti susidarančių bei į sąvartynus patenkančių atliekų kiekį ir jų kenksmingumą <...>;

3) pagaminti iš susidariusių atliekų gaminius arba antrines žaliavas, tinkančias gaminiams gaminti;

4) <...>;

5) saugiai šalinti susidariusias atliekas į sąvartynus <...>;

4) 22 straipsnio 1 dalyje – Ūkio ministerija rengia ir tvirtina programas, skatinančias atliekų prevenciją, taip pat skatinančias mažinti gamyboje susidarančių atliekų kiekį, <...>;

5) 22 straipsnio 2 dalyje – Ūkio ministerija koordinuoja pramonės įmonių veiksmus diegiant gamyboje susidarančių atliekų tvarkymo pajėgumus. <...>;

6) 23 straipsnyje – Žemės ūkio ministerija koordinuoja žemės ūkio ir maisto pramonės įmonių veiksmus diegiant jų gamyboje susidarančių atliekų tvarkymo pajėgumus. <...>;

7) 25 straipsnyje – Savivaldybių institucijos organizuoja komunalinių atliekų tvarkymo sistemas, būtinas jų teritorijose susidarančioms komunalinėms atliekoms tvarkyti <...>;

8) 30 straipsnio 1 dalyje – Savivaldybės organizuoja komunalinių atliekų tvarkymo sistemas, būtinas jų teritorijose susidarančioms komunalinėms atliekoms tvarkyti. <...>;

9) 30 straipsnio 3 dalyje – Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos turi būti organizuojamos taip, kad miestai, miesteliai ir kaimai būtų aprūpinti:

<...>

3) atskirų komunalinių atliekų srautų – buityje susidarančių statybos ir griovimo atliekų <...> atskiro surinkimo priemonėmis;

4) buityje susidarančių pavojingų atliekų atskiro surinkimo priemonėmis

10) 30 straipsnio 7 dalyje – Savivaldybės iki 2007 m. sausio 1 d. privalo:

1) <...>;

2) į sutartis su komunalines atliekas tvarkančiomis įmonėmis įrašyti nuostatas dėl šių įmonių pareigos atskirai rinkti ir rūšiuoti buityje susidarančias elektros ir elektroninės įrangos atliekas <...>;

11) 30 straipsnio 8 dalyje – Fiziniai ir juridiniai asmenys buityje susidarančias elektros ir elektroninės įrangos atliekas privalo atskirti nuo komunalinių atliekų ir rūšiuoti;

12) 34⁴ straipsnio 2 dalyje – Platintojai privalo, nereikalaudami papildomai sumokėti, priimti vartotojo atiduodamas buityje susidarančias elektros ir elektroninės įrangos atliekas <...>;

13) 34⁴ straipsnio 4 dalyje – Iš vartotojų priimtas buityje susidarančias elektros ir elektroninės įrangos atliekas platintojai privalo perduoti elektros ir elektroninės įrangos atliekas tvarkančiai įmonei;

14) 34⁴ straipsnio 5 dalyje – Platintojai, priimančys iš vartotojų buityje susidarančias elektros ir elektroninės įrangos atliekas, prekybos vietoje privalo informuoti vartotojus apie tai, kaip jie gali atiduoti šias atliekas platintojams;

15) 34⁶ straipsnio 1 dalyje – Elektros ir elektroninės įrangos gamintojai ir importuotojai turi užtikrinti <...> pas platintojus surinktų buityje susidarančių elektros ir elektroninės įrangos atliekų tvarkymą taip:

1) iki 2005 m. rugpjūčio 13 d. į rinką išleistos elektros ir elektroninės įrangos buityje susidarančių atliekų (istorinių elektros ir elektroninės įrangos atliekų) tvarkymą rinkoje dalyvaujantys elektros ir elektroninės įrangos gamintojai ir importuotojai turi finansuoti proporcingai jų užimamai atitinkamos paskirties įrangos rinkos daliai. <...>;

2) elektros ir elektroninės įrangos gamintojai ir importuotojai turi finansuoti nuo 2005 m. rugpjūčio 13 d. į rinką išleistos savo elektros ir elektroninės įrangos buityje susidarančių atliekų tvarkymą <...>;

16) 34⁷ straipsnio 1 dalyje – Elektros ir elektroninės įrangos gamintojai ir importuotojai privalo užtikrinti ne buityje susidarančių elektros ir elektroninės įrangos atliekų tvarkymą taip:

1) <...>;

2) elektros ir elektroninės įrangos gamintojai ir importuotojai privalo finansuoti nuo 2005 m. rugpjūčio 13 d. į rinką išleistos savo elektros ir elektroninės įrangos ne buityje susidarančių atliekų tvarkymą;

17) 34⁷ straipsnio 2 dalyje – Šio straipsnio 1 dalyje nenurodytų ne buityje susidarančių elektros ir elektroninės įrangos atliekų tvarkymą turi užtikrinti šių atliekų turėtojai;

18) 34⁷ straipsnio 3 dalyje – Gamintojai ir importuotojai gali susitarti su atliekų turėtojais ir ne buityje susidarančių istorinių elektros ir elektroninės įrangos atliekų tvarkymą finansuoti kitaip, negu nurodyta šio straipsnio 1 ir 2 dalyje. <...>

V. Žodžių junginys *atliekų susidarymas* vartojamas šiose ATI nuostatose:

1) 3 straipsnyje – <...> *įmonės privalo laikytis šių prioritetų:*

1) *naudoti prevencijos priemonės atliekų susidarymui mažinti* <...>;

2) 5 straipsnio 2 dalyje – *Siekiant taupyti gamtos išteklius ir užtikrinti prevencijos priemonių atliekų susidarymui mažinti įgyvendinimą, įmonės, kurių ūkinėje komercinėje veikloje susidaro atliekų <...> turi rengti ir įgyvendinti gamtos išteklių taupymo ir atliekų mažinimo planus;*

3) 7 straipsnyje – *Įmonės, kurių ūkinėje komercinėje veikloje susidaro atliekų, ir atliekų tvarkytojai atliekų apskaitą tvarko ir teikia ataskaitas apie atliekų susidarymą ir tvarkymą Aplinkos ministerijos nustatyta tvarka;*

4) 8 straipsnio 3 dalyje – *Atliekas gaminančios įmonės be nustatyta tvarka išduoto leidimo pavojingas atliekas gali saugoti ne ilgiau kaip tris mėnesius, o nepavojingas – ne ilgiau kaip vienus metus nuo jų susidarymo, šių atliekų susidarymo vietoje;*

5) 13 straipsnyje – *Pavojingų atliekų gamintojas privalo identifikuoti turimas pavojingas atliekas ir apie kiekvienos rūšies pavojingų atliekų susidarymą pranešti Aplinkos ministerijai. <...>;*

6) 14 straipsnio 1 dalyje – *Pavojingų atliekų susidarymo, surinkimo, saugojimo, vežimo, rūšiavimo, naudojimo, šalinimo metu negalima šių atliekų skiesti ir maišyti su jokiais atliekomis ar medžiagomis.*

Žodis *susidares (susidaryti)*, nesiejant jo su atliekomis, dar vartojamas šiose ATI nuostatose:

1) 34⁶ straipsnio 3 dalies 4 punkte – <...> *Gamintojai ir importuotojai turi teisę reikalauti, kad jų išleistos į rinką elektros ir elektroninės įrangos atliekos būtų tvarkomos atskirai, jeigu jie padengia susidariusias išlaidas;*

2) 1 priedo Q15 punkte – *Užterštos medžiagos, junginiai ar produktai, susidare valant žemę ir gruntą;*

3) 3 priedo D3 punkte – *Giluminis įpurškimas (pvz., pumpuojamų atliekų įpurškimas į šulinius, šachtas, druskos olas ar natūraliai susidariusias ertmes ir t.t.);*

4) 4 priedo H13 punkte – *Medžiagos ir preparatai, kuriuos šalinant gali susidaryti kita medžiaga (pvz., filtratas), turinti kurią nors aukščiau minėtų savybių.*

Pirmoji siejant žodžius *atliekos* ir *susidaryti* išskirta ATI nuostatų grupė priklausoma nuo vietos, t. y. kalbama ne apie atliekų susidarymą, bet apie atliekų susidarymo vietą. Ne veltui ATI toks atskiras terminas ir patvirtintas – *atliekų susidarymo vieta*. Tačiau akivaizdu, kad *atliekų susidarymo vieta* nėra tas pats, kas *atliekų susidarymas*.

Antroji mūsų išskirta nuostatų grupė yra priklausoma nuo veiklos, t. y. kalbama apie vykdant tam tikrą veiklą susidarancias atliekas. Taigi šiuo atveju vėlgi akcentuojamas ne *atliekų susidarymas*, bet veikla, kurios metu susidaro atliekų.

Trečioji nuostatų grupė – vienu atveju kalbama apie atliekas, kurios susidaro įvykus tam tikrai aplinkybei, o kitu – apie atliekų, kurios susidarė dėl tam tikrų aplinkybių, sutvarkymą. Taigi šiais abiem atvejais junginio *atliekų susidarymas* vartojimas nėra savarankiškas.

Ketvirtoji – didžiausia – nuostatų grupė vėlgi labiausiai sietina su atliekų susidarymo vieta, tačiau šiuo atveju jau ne su abstrakčia, bet su konkrečia, t. y. buitis (ne buitis) arba siekiant pabrėžti atliekų savybę, t. y. *susidariusios*, o ne kokios nors kitokios atliekos.

Mus labiausiai domina penktoji nuostatų grupė, nes čia, kaip matyti iš nuostatų turinio, žodžių junginys *atliekų susidarymas* vartojamas iš esmės savarankiškai ir į terminą „panašiausia“ prasme.

Žvelgdami į mūsų atrinktas penktosios grupės nuostatas, kurių tėra šešios, matome galimybę jas grupuoti keliais pjūviais.

Pavyzdžiui, pirmosiomis keturiomis nuostatomis nustatomos prievolės, susijusios su atliekų susidarymu, išimtinai vien tik įmonėms. Taip sudaromas įspūdis, kad *atliekų susidarymas* liečia tik tam tikrą subjektų grupę, yra susijęs tik su tam tikrų konkrečių prievolių nustatymu ir, žinoma, nėra nei visuotinai pripažįstamas, nei taikomas.

Penktoji ir šeštoji nuostatos (iš dalies ir ketvirtoji) sietinos ne su bet kokių atliekų susidarymu, bet tik su pavojingų atliekų susidarymu. Tad ir vėl atliekų susidarymo sritis tarsi apribojama, siejant ją tik su vienu iš atliekų srautų – pavojingomis atliekomis.

Be to, pirmoji ir antroji nuostatos dar sietinos su prevencijos priemonėmis atliekų susidarymui mažinti, t. y. nustato įpareigojimus įmonėms būtent šioje srityje. Šiuo atveju *atliekų susidarymas* „apribojamas“ netgi dvigubai: iš vienos pusės jis sietinas tik su įmonėmis, iš kitos – tik su prevencijos priemonėmis. Be to, šiose nuostatose žodis *susidarymas* laisvai gali būti pakeičiamas žodžiu *kiekis*, tad galime drąsiai kalbėti ne apie prevencijos priemones atliekų susidarymui mažinti, bet apie *prevencijos priemones atliekų kiekiui mažinti*.

Lietuvos teismų sprendimų, kuriuose nagrinėti atliekų tvarkymo teisinio reguliavimo klausimai, apžvalga

Šiame priede pateikiamas Lietuvos teismų sprendimų, kuriuose tiesiogiai arba netiesiogiai nagrinėti atliekų tvarkymo teisinio reguliavimo klausimai, klasifikuotas sąrašas. Sąrašas sudarytas iš *Infoplex.Praktika* duomenų bazėje paskelbtų teismų sprendimų ir apima laikotarpį nuo pačių anksčiausių šioje duomenų bazėje paskelbtų teismų sprendimų iki 2011 m. rugpjūčio 31 d. Sprendimai klasifikuoti pagal atliekų teisinio reguliavimo temas (jų išskirta 50). Šios temos yra suformuluotos paties autoriaus, atsižvelgiant į teismų sprendimų turinį ir juose vyraujančią tematiką, susijusią su atliekomis. Šis sąrašas dėl griežtai neapibrėžtų klasifikavimo kriterijų nepretenduoja į tikslią mokslinę studiją. Juo norėta parodyti, kiek ir kokios tematikos teismų sprendimų, susijusių su atliekomis, yra priimta. Galbūt sąrašas pasitarnaus ir kaip šaltinis, besigilinantiesiems į atliekų teisinio reguliavimo klausimus.

Be teismų sprendimų sąrašė taip pat pateikiami Konkurencijos tarybos, Mokestinių ginčų komisijos, Vyriausiosios administracinių ginčų komisijos sprendimai. Pateikiamos ir specialiosios teisėjų kolegijos ginčams dėl teisingumo spręsti nutartys. Į sąrašą taip pat įtrauktas ir vienintelis Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas atliekų klausimu.

Lentelėse vartojami šie sutrumpinimai: KT – Konstitucinis Teismas, LAT – Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, ApT – Lietuvos apeliacinis teismas, VAT – Vilniaus apygardos teismas, KAT – Kauno apygardos teismas, KLAT – Klaipėdos apygardos teismas, ŠAT – Šiaulių apygardos teismas, PAT – Panevėžio apygardos teismas, LVAT – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, VAAT – Vilniaus apygardos administracinis teismas, KAAAT – Kauno apygardos administracinis teismas, KLAAT – Klaipėdos apygardos administracinis teismas, ŠAAAT – Šiaulių apygardos administracinis teismas, PAAT – Panevėžio apygardos administracinis teismas, KonkT – Konkurencijos taryba, MGK – Mokestinių ginčų komisija, VAGK – Vyriausioji administracinių ginčų komisija.

Lentelės sunumeruotos ir pateikiamos abėcėlės tvarka pagal autoriaus suformuluotas atliekų teisinio reguliavimo temas:

1. Alyvų atliekos (3 sprendimai).
2. Atliekų apskaita (4 sprendimai).
3. Atliekų deginimas (12 sprendimų).
4. Atliekų išmetimas (40 sprendimų).
5. Atliekų kaupimas (20 sprendimų).
6. Atliekų kompostavimas (1 sprendimas).
7. Atliekų panaudojimas (3 sprendimai).
8. Atliekų sandėliavimas (2 sprendimai).
9. Atliekų sąvoka (18 sprendimų).
10. Atliekų supirkimas (3 sprendimai).
11. Atliekų turėtojas (6 sprendimai).
12. Atliekų tvarkymas be leidimo (6 sprendimai).
13. Atliekų tvarkymo kontrolė (22 sprendimai).
14. Atliekų tvarkymo planai (4 sprendimai).
15. Atliekų tvarkymo sistema (2 sprendimai).
16. Atliekų tvarkymo sutartys (25 sprendimai).
17. Atliekų vagystė (5 sprendimai).
18. Atliekų vežimas (5 sprendimai).
19. Automobilių atliekos (11 sprendimų).
20. Baterijos ir akumulatoriai (20 sprendimų).
21. Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorius (6 sprendimai).
22. Elektroninės įrangos ataskaitos (3 sprendimai).
23. Elektros ir elektroninės įrangos atliekos (8 sprendimai).
24. Gamintojai ir importuotojai (13 sprendimų).
25. Įdomybės (3 sprendimai).
26. Konkurencija (19 sprendimų).
27. Konteinerių vieta (2 sprendimai).
28. Kreipimaisi į Europos Teisingumo Teismą (1 sprendimas).
29. Medicininės atliekos (10 sprendimų).
30. Medienos atliekos (2 sprendimai).
31. Medžioklės atliekos (10 sprendimų).
32. Metalų atliekos (33 sprendimai).
33. Padangos (7 sprendimai).

34. Pakuočių apskaita (4 sprendimai).
35. Pakuočių ataskaitos (49 sprendimai).
36. Pakuočių atliekos (3 sprendimai).
37. Pakuočių atliekų supirkimas (3 sprendimai).
38. Pakuotės sąvoka (1 sprendimas).
39. Pavojingos atliekos (37 sprendimai).
40. Pesticidai (7 sprendimai).
41. Sąvartynai (14 sprendimų).
42. Skolos už atliekų tvarkymą (25 sprendimai).
43. Statybinės atliekos (17 sprendimų).
44. Šmeižtas (2 sprendimai).
45. Taršos integruota prevencija ir kontrolė (13 sprendimų).
46. Teisė į atliekų tvarkymą (32 sprendimai).
47. Transporto priemonių pripažinimas atliekomis (14 sprendimų).
48. Viešieji pirkimai (69 sprendimai).
49. Vietinė rinkliava (425 sprendimai).
50. Žala aplinkai (2 sprendimai).

1. Alyvų atliekos

Sprendimai, kuriuose nagrinėti alyvų atliekų tvarkymą reglamentuojančių nuostatų pažeidimai

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2011-03-25	LVAT	N ⁶² -858/2011
2.	2011-04-01	LVAT	N ⁶² -832/2011
3.	2011-05-20	KLAT	ATP-49-361/2011

2. Atliekų apskaita

Sprendimai, kuriuose nagrinėti klausimai, susiję su atliekų apskaitos reikalavimais

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2010-05-14	LVAT	N ⁶² -635/2010
2.	2010-08-16	LVAT	N ⁶² -949/2010
3.	2010-09-03	LVAT	N ⁵⁰² -1856/2010
4.	2011-04-01	LVAT	N ⁶² -982/2011

3. Atliekų deginimas

Sprendimai, kuriuose nagrinėti klausimai, susiję su atliekų deginimu

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2004-04-26	LVAT	N – 09 – 471 – 04
2.	2006-01-06	LVAT	N ³ -306-06
3.	2006-12-07	LVAT	N ³ -1811-06
4.	2007-07-12	LVAT	N ¹⁶ -1232/2007
5.	2008-11-18	LAT	3K-7-465/2008
6.	2008-12-17	ŠAAT	II-669-289/2008
7.	2009-04-10	LVAT	N ⁵⁷⁵ -737/2009
8.	2009-11-02	KLAAT	II-517-163/2009
9.	2009-11-05	VAAT	II-1516-171/2009
10.	2010-03-15	VAAT	I-317-171/2010
11.	2011-02-21	LVAT	N ⁶² -529/2011
12.	2011-05-11	VAAT	Iv-2825-208/2011

4. Atliekų išmetimas

Sprendimai, kuriuose nagrinėtas atsakomybės už neteisėtą atliekų išmetimą klausimas

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2001-09-25	LVAT	1493 – 01
2.	2004-06-11	LVAT	N – 09 – 639 – 04
3.	2004-09-09	LVAT	A ¹⁴ -726-04
4.	2006-04-05	LVAT	N ¹⁷ - 452 – 06
5.	2007-01-26	LVAT	N ⁷ -206/2007
6.	2008-01-17	LVAT	N ⁵⁷⁵ -64-08
7.	2008-01-21	KAAT	II-100-422/08

8.	2008-01-21	VAAT	II-6-19/2008
9.	2008-05-06	VAAT	II-449-561/2008
10.	2008-09-01	VAAT	II-989-437/2008
11.	2008-10-31	VAAT	II-1432-815/2008
12.	2008-12-02	PAT	1A-515-511/2008
13.	2008-12-24	LVAT	N ⁵⁰² -1561/2008
14.	2009-01-29	VAAT	II-193-473/2009
15.	2009-02-13	KLAAT	II-30-609/2009
16.	2009-03-02	VAAT	II-214-661/2009
17.	2009-03-13	KLAAT	II-119-583/2009
18.	2009-05-07	VAAT	II-626-142/2009
19.	2009-05-19	LAT	2K-156/2009
20.	2009-06-04	KAAT	II-216-353/09
21.	2009-07-24	PAAT	II-217-552-2009
22.	2009-09-03	VAAT	II-778-426/2009
23.	2009-09-03	VAAT	II-1021-789/2009
24.	2009-10-02	VAAT	II-1278-602/2009
25.	2009-11-30	VAT	2A-1030-56/2009
26.	2009-12-02	KLAAT	2A-897-159/2009
27.	2009-12-14	LVAT	A ⁷⁵⁶ -1173/2009
28.	2010-01-29	LVAT	N ⁷⁵⁶ -35/2010
29.	2010-05-06	VAAT	I-486-142/10
30.	2010-05-13	VAT	2A-326-56/2010
31.	2010-05-21	LVAT	A ⁵⁰² -503/2010
32.	2010-05-21	VAAT	II-886-624/2010
33.	2010-07-09	LAT	3K-3-226/2010
34.	2010-07-16	VAAT	II-1109-473/2010
35.	2011-02-11	LVAT	N ⁶² -585/2011
36.	2011-03-15	LAT	2K-121/2011
37.	2011-03-18	LVAT	N-438-90/2011
38.	2011-04-15	LVAT	N ⁶² -850/2011
39.	2011-04-29	VAAT	II-377-561/2011
40.	2011-06-27	VAAT	ATP-221/2011

5. Atliekų kaupimas

Sprendimai, kuriuose nagrinėtas atsakomybės už atliekų kaupimą bute arba žemės sklype klausimas

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2006-12-22	LVAT	N ⁹ (62) – 1942/2006
2.	2008-03-28	KLAT	1S-70-106/2008
3.	2008-05-14	VAAT	II-655-437/2008
4.	2008-06-26	VAAT	II-1145-171/2008
5.	2008-08-26	ŠAAT	II-526-289/2008
6.	2008-09-12	VAAT	II-1362-281/2008
7.	2008-11-13	LVAT	N ³⁹ -575/2008
8.	2008-12-03	ŠAAT	II-696-621/2008
9.	2008-12-10	ŠAAT	II-657-621/2008
10.	2009-04-28	VAAT	II-656-473/2009
11.	2009-07-21	KLAT	1S-168-50/2009
12.	2009-08-31	VAT	2A-759-464/ 2009
13.	2010-01-08	LVAT	AS ¹⁴⁶ – 24/2010
14.	2010-01-22	VAAT	II-57-437/2010
15.	2010-03-29	KAAT	II-171-428/2010
16.	2010-04-09	LVAT	N ⁶⁶² -118/2010
17.	2010-05-10	VAT	2S-507-345/2010
18.	2010-08-23	LVAT	N ⁶² -1420/2010
19.	2010-10-22	LVAT	N ⁶² – 2630/ 2010
20.	2011-05-19	LVAT	A-261-1420/2011

6. Atliekų kompostavimas

Sprendimai, kuriuose nagrinėti ginčai dėl atliekų kompostavimo

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2008-06-25	ApT	2A-372/2008

7. Atliekų panaudojimas

Sprendimai, kuriuose nagrinėti klausimai, susiję su galimais atliekų panaudojimo būdais

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2004-12-28	LAT	2K-806/2004
2.	2010-04-22	PAT	2S-310-425/2010
3.	2011-03-28	LVAT	A ⁵⁰² -768/2011

8. Atliekų sandėliavimas

Sprendimai, kuriuose nagrinėti klausimai, susiję su atliekų sandėliavimu

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2007-06-13	LAT	3K-3-267/2007
2.	2009-12-22	VAAT	2- 1760 -208-09

9. Atliekų sąvoka

Sprendimai, kuriuose nagrinėtas klausimas, ar tam tikras objektas laikytinas atliekomis

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2005-06-09	LVAT	N ⁷ -1010-05
2.	2005-09-16	LVAT	A ² - 967 – 05
3.	2005-10-07	LVAT	A ² - 1279 – 05
4.	2006-12-22	LVAT	N ⁹ (62) – 1942/2006
5.	2007-01-18	LVAT	N ¹⁶ – 14/2007
6.	2008-05-06	ApT	2A-184/2008
7.	2008-08-25	VAAT	II-1320-815/2008
8.	2008-09-30	LAT	3K-3-433/2008
9.	2009-06-29	VAAT	II-627-142/2009
10.	2009-06-30	MGK	S-181 (7-130/2009)
11.	2009-08-18	PAAT	II –205-283-2009
12.	2009-09-10	KLAAT	II-383-513/2009
13.	2009-09-17	ŠAAT	II-248-289 / 2009
14.	2009-09-24	VAAT	2- 1199 -208-09
15.	2009-10-02	LVAT	N ⁵⁷⁵ – 1775/2009
16.	2009-10-29	PAT	1A-428-134/2009
17.	2009-10-30	LVAT	N ⁵⁰² – 2380/2009
18.	2011-05-05	LVAT	N ⁶² -1101/2011

10. Atliekų supirkimas

Sprendimai, kuriuose nagrinėtas atsakomybės už atliekų supirkimą reglamentuojančių nuostatų pažeidimus klausimas

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2008-10-30	LVAT	N-62-447/2008
2.	2009-12-07	KAAT	II-827-554/2009
3.	2011-03-04	LVAT	N ⁴⁴⁴ -187/2011

11. Atliekų turėtojas

Sprendimai, kuriuose nagrinėtas klausimas, ar tam tikras asmuo laikytinas atliekų turėtoju

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2002-01-10	ApT	2-17 2002 m.
2.	2002-03-07	ApT	2-108 2002 m.
3.	2003-10-14	LVAT	A ¹⁰ –1008/2003
4.	2004-01-22	LVAT	P ² – 01 – 04
5.	2005-06-22	LVAT	N ³ -1097-05
6.	2007-10-12	LVAT	A ¹⁴ –854/07

12. Atliekų tvarkymas be leidimo

Sprendimai, kuriuose nagrinėti reikalavimo atliekas tvarkyti tik turint leidimą pažeidimai

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2004-09-10	LVAT	N ¹² - 1010 – 04
2.	2005-09-21	LVAT	N-1-1410-2005
3.	2005-12-28	LVAT	N – 9 (62) – 1924/2005
4.	2008-01-14	VAAT	II-118-662/2008
5.	2009-08-11	KAT	2S-1364-254/2009
6.	2009-09-08	VAAT	II-1403-142/2009

13. Atliekų tvarkymo kontrolė

Sprendimai, kurios nagrinėti pareigūnų, privalančių kontroliuoti atliekų tvarkymą, padaryti pažeidimai

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2002-10-17	LVAT	1373 – 02
2.	2008-01-15	LVAT	P-438-39/2008
3.	2008-02-25	VAAT	II-361-142/08
4.	2008-03-07	VAAT	I-2095-484/2008
5.	2008-05-14	VAAT	II-655-437/2008
6.	2008-05-16	LVAT	N-444-340/2008
7.	2008-10-27	VAAT	I-3644-662/2008
8.	2008-10-30	VAAT	I-3792-121/2008
9.	2008-10-31	LVAT	N ⁶³ – 415/2008
10.	2008-11-10	VAAT	II-1736-437/2008
11.	2009-04-10	LVAT	N ⁵⁷⁵ -736/2009
12.	2009-06-15	VAAT	II-759-121/2009
13.	2009-08-10	VAAT	II-717-580/2009
14.	2009-09-03	VAAT	II-778-426/2009
15.	2009-10-05	LVAT	A-438-1131/2009
16.	2009-10-16	LVAT	N-438-2273/2009
17.	2009-12-14	LVAT	A ⁷⁵⁶ -1173/2009
18.	2009-12-17	VAAT	II-1399-38/2009
19.	2009-12-24	LVAT	N ⁵⁷⁵ -2866/2009
20.	2010-01-15	KLAAT	II-20-342/2010
21.	2010-02-19	VAAT	II-242-561/2010
22.	2011-02-11	LVAT	N ⁶² -551/2011

14. Atliekų tvarkymo planai

Sprendimai, kuriuose nagrinėti klausimai, susiję su atliekų tvarkymo planų rengimu ir įgyvendinimu

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2008-09-15	VAAT	I-3841-580/2008
2.	2008-10-30	VAAT	I-3957-789/2008
3.	2009-07-24	LVAT	A ⁵⁰² - 879/2009
4.	2009-10-09	VAAT	I-1991-331/2009

15. Atliekų tvarkymo sistema

Sprendimai, kuriuose nagrinėti klausimai dėl visos atliekų tvarkymo sistemos efektyvumo ir tinkamumo

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2009-02-21	ŠAAT	I-24-621/2009
2.	2011-02-03	VAGK	3R- (AG-8/04-2011)

16. Atliekų tvarkymo sutartys

Sprendimai, kuriuose nagrinėtas asmenų, nesudariusių atliekų išvežimo ir tvarkymo sutarčių atsakomybės klausimas

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2004-02-13	LVAT	N-9 - 169-04
2.	2005-01-20	LVAT	N ¹² - 102 – 05
3.	2005-01-27	LVAT	N ³ -143-05
4.	2005-02-25	LVAT	N ¹² - 332 – 05
5.	2006-05-05	LVAT	N ³ -553-05
6.	2008-02-19	VAAT	II-47-789/08
7.	2008-06-30	KAAT	II -731-428/08
8.	2008-11-27	VAAT	2-1821-208-08
9.	2008-12-19	LVAT	N ³⁹ -1352/2008
10.	2009-03-30	VAAT	II-385-661/2009
11.	2009-04-30	VAAT	II-637-331/2009
12.	2009-05-11	KAAT	II -212-428/09
13.	2009-06-18	KAAT	II -453-428/09
14.	2009-08-21	VAAT	II-1094-815/2009
15.	2009-10-02	VAT	2A-870-302/2009
16.	2009-10-09	LVAT	N ⁷⁵⁶ -1737/2009
17.	2009-11-20	VAAT	II-1607-815/2009
18.	2010-06-28	VAT	2A-591-516/2010
19.	2010-09-14	VAAT	2S-860-115/2010
20.	2011-02-17	KAAT	II-98-414/2011
21.	2011-03-14	KAAT	II-97-414/2011
22.	2011-03-28	KAAT	II-181-554/2011
23.	2011-06-10	PAT	1 A-489-350/2011
24.	2011-07-14	VAAT	I-2829-629/2011
25.	2011-07-29	PAT	ATP-114-193/2011

17. Atliekų vagystė

Sprendimai, kuriuose asmenys gindamiesi teigė, kad jų pavogti objektai yra atliekos

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2001-11-12	LAT	3K-3-1103/2001 m.
2.	2008-01-07	KAT	1Sk – 12/2008
3.	2008-04-30	KAT	1A-256-120/08
4.	2009-12-02	KLAT	1S-265-462/2009
5.	2011-07-21	LVAT	A ⁴⁴⁴ -2178/2011

18. Atliekų vežimas

Sprendimai, kuriuose nagrinėti atliekų vežimą reglamentuojančių nuostatų pažeidimo klausimai

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2008-06-20	VAAT	I-2866-764/2008
2.	2008-11-19	VAAT	I-4150-426/2008
3.	2009-11-30	LVAT	A ⁵⁵⁶ – 1276/2009
4.	2011-03-04	LVAT	N ⁶² -502/2011
5.	2011-08-26	LVAT	N ⁴⁴⁴ -1207/2011

19. Automobilių atliekos

Sprendimai, kuriuose nagrinėti eksploatuoti netinkamų transporto priemonių ar jų dalių tvarkymą reglamentuojančių nuostatų pažeidimo klausimai

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
------------	-----------------------	----------------	------------------

1.	2008-04-07	VAAT	II-517-437/2008
2.	2009-06-01	KAAT	II-358-353/09
3.	2009-09-10	KLAAT	II-383-513/2009
4.	2009-09-10	VAAT	II-1227-437/2009
5.	2009-10-05	VAAT	II-1308-171/2009
6.	2009-11-26	VAAT	II-1581-331/2009
7.	2010-07-16	LVAT	N ⁵⁰² -1353/2010
8.	2011-02-10	VAAT	II-109-484/2010
9.	2011-02-11	LVAT	N ⁶² -610/2011
10.	2011-04-11	VAAT	II-353-365-2011
11.	2011-07-08	VAAT	II-388-580/2011

20. Baterijos ir akumulatoriai

Sprendimai, kuriuose nagrinėtas baterijų ir akumuliatorių tvarkymą reglamentuojančių nuostatų pažeidimo klausimas

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2009-08-06	VAAT	II-1091-95/2009
2.	2009-08-06	VAAT	II-1088-95/2009
3.	2009-10-05	VAAT	II-1358-244/2009
4.	2009-10-20	VAAT	II-1501-561/2009
5.	2009-10-23	VAAT	II-1478-331/2009
6.	2009-10-30	VAAT	II-1476-473/2009
7.	2009-11-10	VAAT	II-1600-95/2009
8.	2009-11-16	VAAT	II-1343-426/2009
9.	2009-11-17	VAAT	II-1609-95/2009
10.	2009-11-26	VAAT	II-1596-473/2009
11.	2009-11-27	VAAT	II-1687-815/2009
12.	2009-12-14	VAAT	II-1676-281/2009
13.	2010-01-19	VAAT	II-142-121/2010
14.	2010-02-12	VAAT	II-290-281/2010
15.	2010-02-18	VAAT	2- 421 -208-10
16.	2010-03-15	VAAT	II-445-473/2010
17.	2010-03-29	VAAT	II-505-171/2010
18.	2010-05-12	VAAT	II-850-580/2010
19.	2010-06-22	VAAT	II-1146-561/2010
20.	2011-02-04	VAAT	II-252-602/2011

21. Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorius

Sprendimai, kuriuose nagrinėti atliekų tvarkymo klausimai, susiję su Ekonominės veiklos rūšių klasifikatoriaus taikymu

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2003-04-17	MGK	S -108 - (7-82/2003)
2.	2003-04-17	MGK	S-104-(7-81/2003)
3.	2003-04-17	MGK	S -106- (7-79/2003)
4.	2003-04-24	MGK	S -111- (7-88/2003)
5.	2003-09-28	MGK	S- 338-(7-327/2003)
6.	2004-05-27	LVAT	A ³ -491-04

22. Elektroninės įrangos ataskaitos

Sprendimai, kuriuose nagrinėti klausimai, susiję su elektroninės įrangos ataskaitų pateikimo reikalavimais

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2008-05-06	VAAT	II-901-662/2008
2.	2008-05-06	VAAT	II-888-602/2008
3.	2010-07-19	VAAT	II-1144-121/2010

23. Elektros ir elektroninės įrangos atliekos

Sprendimai, kuriuose nagrinėtas elektros ir elektroninės įrangos atliekų tvarkymą reglamentuojančių nuostatų pažeidimo klausimas

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2008-05-16	VAAT	II-864-171/2008
2.	2008-06-02	VAAT	II-865-142/08
3.	2009-08-06	VAAT	II-1091-95/2009
4.	2010-03-18	VAAT	II-475-580/2010
5.	2010-04-12	VAAT	II-564-624/2009
6.	2010-05-07	VAAT	II-709-121/2010

7.	2010-08-30	VAAT	II-1164-244/2010
8.	2011-02-11	LVAT	N ⁶² -478/2011

24. Gamintojai ir importuotojai

Sprendimai, kuriuose nagrinėti klausimai, susiję su gamintojų ir importuotojų veiklą reglamentuojančiomis nuostatomis

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2008-01-17	VAAT	II-159-23/2008
2.	2009-04-10	LVAT	N ⁵⁷⁵ -742/2009
3.	2009-09-10	VAAT	II-1113-473/2009
4.	2009-09-17	VAAT	II-1073-121/2009
5.	2009-10-05	VAAT	II-1053-484/2009
6.	2009-10-05	VAAT	II-1071-484/2009
7.	2009-10-29	KAAT	II-739-480/2009
8.	2010-01-08	VAAT	II-38-815/2010
9.	2010-06-04	LVAT	N ⁶⁶² -207/2010
10.	2011-02-14	LVAT	N ⁶² -381/2011
11.	2011-02-17	KAAT	II-107-422/2011
12.	2011-03-10	LVAT	N ⁴⁴⁴ -179/2011
13.	2011-06-06	LVAT	A ⁵⁵⁶ - 1085/2011

25. Įdomybės

Sprendimai, susiję su atliekų teisiniu reguliavimu, kuriuose kelti įdomūs bei teisiniu požiūriu netikėti klausimai ir kurios nepriskirtinos prie kitų bylų kategorijų

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2006-11-24	LVAT	N ¹⁶ – 1719/2006
2.	2008-03-17	KAT	2A-342-436/2008
3.	2008-06-20	KLAAT	II-351-386/2008

26. Konkurencija

Sprendimai, kuriuose nagrinėti klausimai, susiję su konkurencija atliekų tvarkymo srityje

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2001-10-11	KonkT	121
2.	2001-12-13	KonkT	146
3.	2002-02-28	KonkT	23
4.	2002-06-13	KonkT	63
5.	2002-08-13	LVAT	A ⁷ -761-02
6.	2002-09-11	LVAT	A ⁴ -882-02
7.	2004-11-25	KonkT	2S-13
8.	2007-11-10	LVAT	A ² - 32/2007
9.	2009-02-06	LVAT	AS-438-81/2009
10.	2009-02-21	ŠAAT	I-24-621/2009
11.	2009-03-13	LVAT	AS ¹⁴⁶ -198/2009
12.	2009-03-20	VAAT	I-1025-0580/2009
13.	2009-05-15	LVAT	AS ¹⁴⁶ -338/2009
14.	2009-05-22	LVAT	AS-438-354/2009
15.	2009-09-28	LVAT	AS ¹⁴³ – 563/2009
16.	2011-02-10	KonkT	2S-4
17.	2011-03-10	LVAT	AS ¹⁴⁶ -229/2011
18.	2011-05-27	VAAT	I-1935-426/2011
19.	2011-07-08	LVAT	AS ⁵²⁵ -347/2011

27. Konteinerių vieta

Sprendimai, kuriuose nagrinėti ginčai dėl atliekų surinkimo konteinerių pastatymo vietos

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2005-03-03	LVAT	AS ⁵ – 75/2005
2.	2009-05-29	LVAT	A ⁵²⁵ – 637/2009

28. Kreipimaisi į Europos Teisingumo Teismą

Sprendimai, susiję su atliekų teisiniu reguliavimu, kuriuose asmenys teismui siūlė kreiptis į Europos Teisingumo Teismą

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2009-01-16	VAAT	I-769-624/2009

29. Medicininės atliekos

Sprendimai, kuriuose nagrinėti klausimai, susiję su medicininių atliekų tvarkymu

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2003-03-24	ApT	2A 129/ 2003 m.
2.	2004-03-30	ApT	2A- 133/2004 m.
3.	2009-06-23	ApT	2A-174/2009
4.	2009-11-05	VAAT	II-1516-171/2009
5.	2011-02-25	LVAT	AS ⁶³ – 208/2011
6.	2011-03-24	VAAT	II-0329-189/2011
7.	2011-05-13	LVAT	N ⁴³⁸ -4153/2011
8.	2011-05-19	LVAT	A ⁸²² -2168/2011
9.	2011-06-20	LVAT	A ⁸²² -2357/2011
10.	2011-07-04	LVAT	A ⁶⁶² -2429/2011

30. Medienos atliekos

Sprendimai, kuriuose nagrinėti klausimai, susiję su medienos atliekų tvarkymu

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2003-09-05	MGK	S-258-(7-246/2003)
2.	2006-04-05	MGK	S-79-(7-39/2006)

31. Medžioklės atliekos

Sprendimai, kuriuose nagrinėti klausimai, susiję su medžioklės atliekų tvarkymą reglamentuojančiomis nuostatomis

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2006-06-16	LVAT	N ¹⁷ - 701 – 06
2.	2007-01-29	LVAT	N ⁵ – 29/2007
3.	2007-06-22	LVAT	N ¹⁶ -1236/2007
4.	2008-04-17	VAAT	II-0854-189/2008
5.	2008-05-23	VAAT	II-840-602/2008
6.	2009-05-14	VAAT	II-663-580/2009
7.	2009-08-07	LVAT	N ⁵⁷⁵ – 1238/2009
8.	2010-03-19	LVAT	N ⁷⁵⁶ -250/2010
9.	2010-03-19	LVAT	N ⁶⁶² -13/2010
10.	2011-07-27	PAT	ATP-102-193/2011

32. Metalų atliekos

Sprendimai, kuriuose nagrinėti klausimai, susiję su metalų atliekų tvarkymu

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2001-06-06	LVAT	A ⁴ – 426 – 01
2.	2001-08-29	LVAT	1388 – 01
3.	2002-01-08	LAT	2K-6/2002
4.	2002-02-19	LVAT	136 ⁹ – 02
5.	2002-04-03	LVAT	451 – 9 – 02
6.	2002-05-22	LVAT	745 – 9 – 02
7.	2002-05-22	LVAT	743 – 9 – 02
8.	2002-07-05	LVAT	850 – 9 – 02
9.	2002-09-06	LVAT	1091- 02
10.	2003-01-31	LVAT	199 – 9 – 2003
11.	2003-09-28	MGK	S- 338-(7-327/2003)
12.	2005-01-06	LVAT	N ³ -17-05
13.	2005-03-03	LVAT	N ³ -350-05
14.	2005-03-17	LVAT	N – 09 (62) – 432/2005

15.	2005-10-28	LVAT	N(8) – 1608/2005
16.	2006-01-26	LVAT	N ¹⁶ - 133 – 06
17.	2006-05-19	LVAT	N(9) – 716 – 06
18.	2006-08-25	LVAT	N ¹⁶ - 870 / 06
19.	2006-08-30	LVAT	N–1–894/2006
20.	2007-02-08	LVAT	N ² – 763/2007
21.	2007-03-05	LVAT	N ³ -764-07
22.	2007-11-15	LVAT	N ⁹ – 1892/2007
23.	2008-04-15	KT	19/06-20/06
24.	2008-04-18	KLAAT	I-15-583/2008 m.
25.	2008-06-13	KLAAT	I-12-513/2008
26.	2008-10-16	ApT	1S-112/2008
27.	2008-11-17	LVAT	A-261-1867/2008
28.	2008-12-04	LVAT	A ⁵²⁵ – 1965/2008
29.	2008-12-30	ApT	1S-155/2008
30.	2009-03-09	LVAT	A-261-296/2009
31.	2009-04-06	ApT	1S-38/2009
32.	2009-04-27	LVAT	A ⁵²⁵ – 519/2009
33.	2009-04-30	LVAT	N ⁵⁷⁵ – 851/2009

33. Padangos

Sprendimai, kuriuose nagrinėti klausimai, susiję su naudotų padangų tvarkymu

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2004-03-12	LVAT	A ² - 253 – 04
2.	2005-06-22	LVAT	N ³ -1097-05
3.	2005-09-14	LVAT	A ⁷ -928-05
4.	2005-09-28	LVAT	A ¹⁵ - 1311 / 2005
5.	2006-03-28	ApT	2A-27/2006
6.	2006-07-24	LVAT	A ⁴ -1153-2006
7.	2006-12-21	ApT	2-697/2006

34. Pakuočių apskaita

Sprendimai, kuriuose nagrinėti pakuočių apskaitos reikalavimus nustatančių nuostatų pažeidimai

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2006-11-22	LVAT	A ¹⁵ -2068/2006
2.	2007-01-25	LVAT	N ⁸ – 169/2007
3.	2008-03-03	ŠAAT	I-237-257/2008
4.	2011-02-18	LVAT	N ⁶² -66/2011

35. Pakuočių ataskaitos

Sprendimai, kuriuose nagrinėti pakuočių ataskaitų pateikimą nustatančių nuostatų pažeidimai

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2006-10-05	LVAT	N ⁹ (62) – 1377/2006
2.	2006-10-16	LVAT	N ⁵ –1350/2006
3.	2007-04-27	LVAT	N ¹ -871/2007
4.	2007-05-25	LVAT	N ³ -1073-07
5.	2007-06-14	LVAT	P ¹⁴ – 240/07
6.	2007-07-04	LVAT	N ³ -1297-07
7.	2007-12-22	LVAT	N ²⁰ –2098/2007
8.	2008-03-17	VAAT	II-285-281/2008
9.	2008-05-16	VAAT	II-864-171/2008

10.	2008-05-22	VAAT	II-707-38/2008
11.	2008-06-02	VAAT	II-865-142/08
12.	2008-06-06	KLAAT	II-400-386/2008
13.	2008-07-30	ŠAAT	II-485-519/2008
14.	2008-07-30	ŠAAT	II-486-519/2008
15.	2008-08-01	VAAT	II-1265-662/2008
16.	2008-08-29	VAAT	II-1441-624/2008
17.	2008-09-05	VAAT	II-1452-815/2008
18.	2008-09-12	VAAT	II-1366-426/2008
19.	2008-10-06	VAAT	II-1649-661/2008
20.	2008-10-09	VAAT	II-1653-602/2008
21.	2008-10-10	VAAT	II-1646-580/2008
22.	2008-10-13	VAAT	II-1636-661/2008
23.	2008-10-16	VAAT	II-1673-764/2008
24.	2008-10-27	VAAT	II-1681-661/2008
25.	2008-11-04	VAAT	II-1683-484/2008
26.	2008-11-12	KAAT	II-1025-406/08
27.	2008-11-24	VAAT	II-1678-662/2008
28.	2008-12-22	LVAT	A ⁶³ – 2058/2008
29.	2009-01-12	VAAT	II-45-473/2009
30.	2009-06-25	VAAT	II-705-171/2009
31.	2009-07-29	VAAT	II-1090-95/2009
32.	2009-08-06	VAAT	II-1088-95/2009
33.	2009-10-15	VAAT	2- 1498 -208-09
34.	2009-10-20	VAAT	II-1496-561/2009
35.	2009-10-27	VAAT	II-1533-561/2009
36.	2009-11-02	VAAT	II-1463-426/2009
37.	2009-11-11	VAAT	II-1547-602/2009
38.	2009-11-30	VAAT	II-1653-426/2009
39.	2009-12-03	VAAT	II-1666-121/2009
40.	2009-12-08	ŠAAT	II-480-84/2009
41.	2009-12-21	VAAT	II-1835-602/2009
42.	2010-03-08	VAAT	II-439-484/2010
43.	2010-03-25	VAAT	II-567-365-2010
44.	2010-07-12	VAAT	II-1103-562/2010
45.	2010-08-10	VAAT	II-1322-121/2010
46.	2010-09-03	VAAT	II-1407-815/2010
47.	2011-04-11	VAAT	II-364-437/2011
48.	2011-05-09	ŠAAT	II-37-257/2011
49.	2011-07-15	LVAT	N ⁴³⁸ -4273/2011

36. Pakuočių atliekos

Sprendimai, kuriuose nagrinėti klausimai, susiję su pakuočių atliekų tvarkymu

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2003-04-24	KonKT	1S-38
2.	2003-09-30	LVAT	A ⁵ – 859/2003
3.	2003-11-18	LVAT	A ¹⁰ – 1192/2003

37. Pakuočių atliekų supirkimas

Sprendimai, kuriuose nagrinėti klausimai, susiję su pakuočių atliekų supirkimu

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2008-02-19	VAAT	II-404-764/2008
2.	2008-02-21	KAAT	11-220-423 /08
3.	2009-04-24	LVAT	N ⁵⁰² -831/2009

38. Pakuotės sąvoka

Sprendimai, kuriuose nagrinėti klausimai, susiję su pakuotės sąvoka

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2008-02-14	LVAT	A-438-147/2008

39. Pavojingos atliekos

Sprendimai, kuriuose nagrinėti klausimai, susiję su pavojingų atliekų tvarkymu

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2005-05-18	LVAT	N ¹² - 858 – 05
2.	2005-10-07	LVAT	N ³ -1510-05
3.	2005-10-20	LVAT	A ² - 1559 – 05
4.	2006-01-12	ApT	2-35/2006
5.	2006-10-05	LVAT	AS ⁴ - 543-2006
6.	2006-10-10	LVAT	AS ⁶ -544/2006
7.	2007-03-02	LVAT	N ¹ -452 /2007
8.	2007-09-20	LVAT	N ⁹ -1721/2007
9.	2007-09-27	LVAT	A ⁹ - 798/2007
10.	2007-10-19	LVAT	A ² - 890/2007
11.	2007-12-21	LVAT	A ¹⁶ -1156/2007
12.	2007-12-22	LVAT	N ²⁰ -2002/2007
13.	2008-02-08	VAAT	I-2-789/2008
14.	2008-05-22	VAAT	II-866-171/2008
15.	2008-09-15	VAAT	II-1474-142/08
16.	2008-09-16	LVAT	A-756-1588/2008
17.	2008-12-12	LVAT	N ⁵⁷⁵ – 890/2008
18.	2009-04-06	LVAT	I ⁵⁷⁵ -19/2009
19.	2009-04-20	LVAT	N ⁵⁷⁵ -775/2009
20.	2009-05-22	VAAT	II-578-473/2009
21.	2009-06-11	LVAT	A ⁴⁴² - 69/2009
22.	2009-10-26	VAT	2S-1342-567/2009
23.	2009-12-23	KAAT	II-999-406/09
24.	2009-12-24	KLAAT	II-653-162/2009 m.
25.	2010-01-22	KLAAT	II-47-342/2010
26.	2010-01-22	LVAT	N ⁰⁶² -2854/2010
27.	2010-03-30	LAT	2K-159/2010
28.	2010-04-16	LVAT	P ⁵⁵⁶ -30/2010
29.	2010-05-03	PAAT	II-115-252-2010
30.	2010-06-17	ŠAT	1A-112-135/2010
31.	2010-07-02	LVAT	N ⁵⁰² -252/2010
32.	2010-09-03	LVAT	N-261-1108/2010
33.	2010-09-10	LVAT	AS ⁴⁴² - 548/2010
34.	2010-10-01	PAT	1A-348-350/2010
35.	2011-02-14	LVAT	N ⁶² -254/2011
36.	2011-04-18	LVAT	A ⁸²² -270/2011
37.	2011-05-02	LVAT	N-261-3182/2011

40. Pesticidai

Sprendimai, kuriuose nagrinėti klausimai, susiję su pesticidų tvarkymu

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2004-07-15	LVAT	N ³ -795-04
2.	2005-09-13	LVAT	A ⁴ -1023-2005
3.	2007-10-12	LVAT	A ¹⁴ -854/07
4.	2009-02-23	LVAT	A-261-265/2009
5.	2009-04-16	LVAT	A ⁵⁰² – 591/2009
6.	2009-05-07	VAT	2S-518-275/09
7.	2010-04-08	VAAT	II-503-426/2010

41. Sąvartynai

Sprendimai, kuriuose nagrinėti klausimai, susiję su sąvartynais

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	1999-10-12	ApT	2a-324 1999
2.	2000-01-31	LAT	3K-3-111/2000
3.	2001-04-30	ApT	2a-170 2001
4.	2001-07-19	ApT	2-246 2001
5.	2001-12-05	LAT	3K-3-1136/2001
6.	2002-01-07	LAT	3K-3-24/2002
7.	2002-05-13	ApT	2a – 74 2002
8.	2002-09-27	LVAT	1249- 02
9.	2002-10-17	LVAT	1373 – 02
10.	2003-12-23	ApT	2-485 2003
11.	2005-10-13	LVAT	N – 9 (62) – 1522/2005
12.	2006-12-14	LVAT	A ⁸ – 2205/2006
13.	2008-12-04	VAAT	II-1844-473/2008
14.	2009-06-08	ŠAAT	II-226-519/2009

42. Skolos už atliekų tvarkymą

Sprendimai, kuriuose nagrinėti klausimai, susiję su asmenų įsiskolinimais už atliekų tvarkymą (esant tarifų sistemai)

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	1999-11-29	ApT	2a-280 1999 m.
2.	2000-10-24	ApT	2a-309 2000 m.
3.	2002-03-28	ApT	2-140 2002
4.	2004-01-15	ApT	2 - 57/2004
5.	2004-08-02	ApT	2-381/2004
6.	2004-11-18	ApT	2A – 357/2004
7.	2005-06-08	LAT	3K-3-333/2005
8.	2006-05-22	LAT	3K-3-349/2006
9.	2006-11-15	LAT	3K-3-413/2006
10.	2008-09-16	VAT	B2-980-258/08
11.	2008-10-03	VAT	2-3370-450/08
12.	2008-10-09	ApT	2-733/2008
13.	2008-10-09	ApT	2-734/2008
14.	2008-11-20	ApT	2-951/2008
15.	2008-11-25	ApT	2A-616/2008
16.	2008-12-01	KAT	L2-1902-390/2008
17.	2008-12-29	KAT	2-215-510/2008
18.	2009-05-28	ApT	2-466/2009
19.	2009-06-08	VAT	2A-594-611/09
20.	2009-12-29	VAT	2A-1118-520/2009
21.	2010-01-26	VAT	2A-63-492/2010
22.	2010-09-01	VAT	2A-749-611/2010

23.	2011-03-17	ApT	2-386/2011
24.	2011-03-18	ApT	2-378/2011
25.	2011-05-02	VAT	2A-55-516/2011

43. Statybinės atliekos

Sprendimai, kuriuose nagrinėti klausimai, susiję su statybinėmis atliekomis

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2000-12-28	LAT	3K-3-1162/2000
2.	2004-12-21	LVAT	N ³ -1627-04
3.	2005-09-14	LVAT	N-1-1373-2005
4.	2007-12-03	ApT	2A-60/2007
5.	2008-01-17	LVAT	N ⁵⁷⁵ -64-08
6.	2008-01-21	VAAT	II-6-19/2008
7.	2008-05-06	ApT	2A-184/2008
8.	2008-05-20	KLAT	2-486-253/2008
9.	2008-09-30	LAT	3K-3-433/2008
10.	2009-05-11	KAAT	II-346-414/2009
11.	2009-06-18	VAAT	II-790-473/2009
12.	2009-06-29	VAAT	II-627-142/2009
13.	2010-01-29	LVAT	N ⁷⁵⁶ -35/2010
14.	2010-06-09	LVAT	A ⁸⁵⁸ – 1939/2010
15.	2011-02-11	LVAT	N ⁶² -585/2011
16.	2011-04-15	LVAT	N ⁶² -850/2011
17.	2011-06-27	VAT	ATP-221/2011

44. Šmeižtas

Sprendimai, kuriuose nagrinėti klausimai dėl asmenų šmeižto, įvardinant juos asmenimis, kaupiančiais atliekas

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2006-12-20	LAT	3K-3-667/2006
2.	2009-05-14	KLAT	1A-210-50/2009

45. Taršos integruota prevencija ir kontrolė*Sprendimai, susiję su taršos integruota prevencija ir kontrole atliekų tvarkymo srityje*

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2007-12-28	LVAT	A ⁵ -1196-07
2.	2008-11-18	LAT	3K-7-465/2008
3.	2008-11-28	VAAT	II-1802-764/2008
4.	2009-04-10	LVAT	A ⁸²² - 531/2009
5.	2009-05-04	VAAT	I-1113-561/09
6.	2009-06-08	ŠAAT	II-226-519/2009
7.	2009-09-04	VAAT	II-830-815/2009
8.	2009-12-24	VAAT	II-1878-331/2009
9.	2010-02-20	VAAT	II-321-624/2010
10.	2010-05-03	PAAT	II-115-252-2010
11.	2010-09-24	LVAT	AS ⁵²⁵ -607/2010
12.	2011-06-27	LVAT	A ⁵²⁵ -2334/2011
13.	2011-07-14	LVAT	A ⁶⁶² -2605/2011

46. Teisė į atliekų tvarkymą*Sprendimai, kuriuose nagrinėti ginčai tarp asmenų dėl teisės verstis atliekų tvarkymo veikla*

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2002-06-18	LVAT	A ⁷ -606/2002
2.	2004-07-26	Teisingumo kolegija	TK-2004-60
3.	2004-11-04	ApT	2-546/2004
4.	2005-07-28	ApT	2-365/2005
5.	2005-09-28	LAT	3K-3-434/2005
6.	2005-12-20	ApT	2A- 376/2005
7.	2007-05-02	ApT	2A-54/2007
8.	2007-06-22	LVAT	A ¹⁰ -633/2007
9.	2007-11-15	ApT	2-735/2007
10.	2007-12-06	ApT	2- 803/2007
11.	2007-12-10	LAT	3K-3-556/2007
12.	2008-01-25	VAAT	II-7-473/2008
13.	2008-03-06	ApT	2-171/2008
14.	2008-04-17	ApT	2-286/2008
15.	2008-05-29	ApT	2-391/2008
16.	2008-06-05	VAAT	II-1002-661/2008
17.	2008-10-02	ApT	2-737/2008
18.	2008-10-07	ApT	2A-581/2008
19.	2008-10-17	LVAT	AS-438-558/2008
20.	2008-12-04	ApT	2-922/2008
21.	2009-01-08	ApT	2-25/2009
22.	2009-01-20	VAT	2S-94-567/2009
23.	2009-02-19	ApT	2-165/2009
24.	2009-02-21	LVAT	N-444-455/2009
25.	2009-03-06	KLAT	2-102-538/2009
26.	2009-03-26	VAAT	I-14-484/2009
27.	2009-06-23	ApT	2A-529/2009
28.	2009-06-23	VAT	2S-687-520/2009
29.	2009-07-03	ApT	2A-422/2009
30.	2009-11-23	LAT	3K-3-510/2009
31.	2010-06-17	LVAT	A ⁸²² -382/2010
32.	2011-06-15	VAT	2S-1611-619/2011

47. Transporto priemonių pripažinimas atliekomis*Sprendimai, kuriuose nagrinėti klausimai dėl konfiskuotų transporto priemonių pripažinimo atliekomis*

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
-----	----------------	---------	-----------

1.	2010-03-03	VAT	2SA-34-520/2010
2.	2010-03-03	VAT	2SA-33-345/2010
3.	2010-03-18	VAT	2SA-58-520/2010
4.	2010-03-25	VAT	2SA-55-340/10
5.	2010-05-11	VAT	2SA-87-464/2010
6.	2010-05-18	VAT	2SA-101-115/2010
7.	2010-05-19	VAT	2SA-102-611/2010
8.	2010-05-26	VAT	2SA-96-520/2010
9.	2010-05-27	VAT	2SA-104-275/10
10.	2010-05-27	VAT	2SA-109-520/2010
11.	2010-05-31	VAT	2SA-100-302/2010
12.	2011-02-11	LVAT	N ⁵⁷⁵ -3311/2011
13.	2011-05-12	VAT	2SA-73-611/2011
14.	2011-07-07	KLAT	2A-574-513/2011

48. Viešieji pirkimai

Sprendimai, susiję su viešaisiais pirkimais atliekų tvarkymo srityje

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2005-02-28	ApT	2A- 66/2006
2.	2005-10-27	ApT	2-553/2005
3.	2005-11-24	ApT	2-579/2005
4.	2006-04-19	ApT	2A-150/2006
5.	2006-10-19	ApT	2-553/2006
6.	2006-12-18	ApT	2A-415/2006
7.	2007-02-02	ApT	2-36/2007
8.	2007-03-01	ApT	2-135/2007
9.	2007-05-24	ApT	2-318/2007
10.	2007-09-06	LVAT	AS ⁵ - 321-07
11.	2008-01-10	ApT	2-14/2008
12.	2008-03-12	ApT	2A-200/2008
13.	2008-03-14	LVAT	A-756-334/2008
14.	2008-04-04	VAAT	I-2807-331/2008
15.	2008-04-29	KLAT	2-327-370/2008
16.	2008-07-03	ApT	2-494/2008
17.	2008-07-04	KAT	2-1195-436/2008
18.	2008-10-16	ApT	2-463/2008
19.	2008-12-12	VAAT	I-4158-561/2008
20.	2009-04-10	LVAT	A ⁸²² - 507/2009
21.	2009-05-28	ApT	2-565/2009
22.	2009-07-23	ApT	2-690/2009
23.	2009-10-08	ApT	2-997/2009
24.	2009-11-05	ApT	2-1280/2009
25.	2009-11-24	KAT	2-2704-395/2009
26.	2009-12-17	ApT	2-1517/2009
27.	2009-12-21	LVAT	A-261-1493/2009
28.	2010-01-19	KLAT	2-766-460/2010
29.	2010-02-03	KAT	2-1063-601/2010
30.	2010-02-17	ApT	2A-116/2010
31.	2010-02-17	ApT	2A-354/2010
32.	2010-02-18	ApT	2-227/2010
33.	2010-02-25	ApT	2-217/2010
34.	2010-02-25	ApT	2-322/2010

35.	2010-02-25	ApT	2-411/2010
36.	2010-03-10	ApT	2-233/2010
37.	2010-03-16	VAAT	I-1491-208/2010
38.	2010-05-06	ApT	2A-606/2010
39.	2010-05-10	ApT	2A-656/2010
40.	2010-05-10	VAAT	I-1115-473/2010
41.	2010-05-18	ApT	2-811/2010
42.	2010-05-20	ApT	2-807/2010
43.	2010-06-03	ApT	2-976/2010
44.	2010-06-19	KLAAT	2-2084-370/2010
45.	2010-06-22	ApT	2A-116/2010
46.	2010-07-02	KLAAT	2-1614-360/2010
47.	2010-08-26	ApT	2-1342/2010
48.	2010-08-26	ApT	2-1583/2010
49.	2010-09-28	ApT	2A-743/2010
50.	2011-02-07	ApT	2A-565/2011
51.	2011-02-07	KAT	2-1215-264/2011
52.	2011-03-29	ApT	2A-511/2011
53.	2011-03-31	ApT	2-733/2011
54.	2011-04-07	ApT	2-848/2011
55.	2011-04-08	LVAT	N ⁴³⁸ -157/2011
56.	2011-04-18	LVAT	A ⁶⁶² -1073/2011
57.	2011-04-28	ApT	2-1229/2011
58.	2011-05-02	ApT	2A-658/2011
59.	2011-05-03	ApT	2A-591/2011
60.	2011-05-04	KAT	2-1930-485/2011
61.	2011-05-05	ApT	2-1513/2011
62.	2011-05-06	ApT	2A-968/2011
63.	2011-05-19	ApT	2-1597/2011
64.	2011-05-23	ApT	2A-937/2011
65.	2011-05-24	ApT	2A-984/2011
66.	2011-05-26	ŠAT	2-852-372/2011
67.	2011-05-30	KAT	2-1933-413/2011
68.	2011-07-05	ŠAT	2-1084-124/2011
69.	2011-07-18	ApT	2-2034/2011

49. Vietinė rinkliava

Sprendimai, kuriuose nagrinėti klausimai, susiję su vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą taikymu

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2005-10-18	LVAT	A ¹¹ - 1574/2005
2.	2007-11-09	LVAT	A ¹⁸ -1025/2007
3.	2007-11-22	LVAT	AS ² - 678/2007
4.	2008-08-19	KLAAT	I-505-342/2008
5.	2008-10-15	KLAAT	I-677-583-2008
6.	2008-11-10	ŠAAT	I-500-519/2008
7.	2008-12-12	LVAT	AS ⁴⁴² - 630/2008
8.	2009-01-09	KLAAT	I-145-243/2009
9.	2009-02-17	KLAAT	I-176-243/2009
10.	2009-02-21	ŠAAT	I-24-621/2009
11.	2009-03-13	LVAT	AS ⁵²⁵ - 137/2009
12.	2009-04-02	KLAAT	I-265-342/2009

13.	2009-04-02	ŠAAT	I-124-519/2009
14.	2009-04-09	ŠAAT	I-129-289/2009
15.	2009-05-26	KLAAT	II-234-386/2009
16.	2009-06-02	ŠAAT	I-179-519/2009
17.	2009-09-18	LVAT	AS-438-521/2009
18.	2009-09-24	LVAT	AS-438-578/2009
19.	2009-11-02	KAAT	I-1053-402/09
20.	2009-11-13	KAAT	I-316-480/2009
21.	2009-11-17	KAAT	I-1111-480/2009
22.	2009-12-18	LVAT	AS ⁴⁴² - 747/2009
23.	2009-12-30	KLAT	2S-1856-460/2009
24.	2010-01-06	KLAAT	I-164-583-2010
25.	2010-01-26	ŠAAT	II-38-257/2010
26.	2010-02-22	ŠAT	2A-154-71/2010
27.	2010-02-23	ŠAAT	I-127-84/2010
28.	2010-03-29	LVAT	A ⁵²⁵ - 471/2010
29.	2010-05-03	ŠAAT	I-361-289/2010
30.	2010-05-26	ŠAAT	I - 455-257/2010
31.	2010-06-04	PAT	2S-397-544-2010
32.	2010-06-14	ŠAAT	I-532-621/2010
33.	2010-06-14	ŠAAT	I-511-621/2010
34.	2010-06-16	ŠAAT	I-435-519/2010
35.	2010-06-17	ŠAAT	I-497-257/2010
36.	2010-06-17	ŠAAT	I-485-257/2010
37.	2010-06-17	ŠAAT	I-491-257/2010
38.	2010-06-17	ŠAAT	I-518-257/2010
39.	2010-06-17	ŠAAT	I-510-257/2010
40.	2010-06-17	ŠAAT	I-494-257/2010
41.	2010-06-18	ŠAAT	I-517-621/2010
42.	2010-06-18	ŠAAT	I-486-621/2010
43.	2010-06-18	ŠAAT	I-519-621/2010
44.	2010-06-18	ŠAAT	I-503-84/2010
45.	2010-06-18	ŠAAT	I-495-621/2010
46.	2010-06-18	ŠAAT	I-514-84/2010
47.	2010-06-18	ŠAAT	I-520-84/2010
48.	2010-06-18	ŠAAT	I-508-84/2010
49.	2010-06-18	ŠAAT	I-498-84/2010
50.	2010-06-18	ŠAAT	I-492-84/2010
51.	2010-06-18	ŠAAT	I-322-621/2010
52.	2010-06-18	ŠAAT	I-505-621/2010
53.	2010-06-22	ŠAAT	I-512-519/2010
54.	2010-06-22	ŠAAT	I-507-519/2010
55.	2010-06-22	ŠAAT	I-501-519/2010
56.	2010-06-22	ŠAAT	I-487-519/2010
57.	2010-06-22	ŠAAT	I-531-519/2010
58.	2010-06-22	ŠAAT	I-496-289/2010
59.	2010-06-22	ŠAAT	I-493-519/2010
60.	2010-06-28	ŠAAT	I-119-355/2010
61.	2010-06-29	Teismingumo kolegija	T-XX-54-10
62.	2010-06-29	Teismingumo kolegija	T-XX-55-10
63.	2010-06-30	KAT	Nr.2S-1305-390/2010
64.	2010-06-30	ŠAAT	I-521-257/2010
65.	2010-06-30	VAAT	Iv-2784-484/2010
66.	2010-07-02	ŠAAT	I-499-289/2010
67.	2010-07-02	ŠAAT	I-502-289/2010
68.	2010-07-02	ŠAAT	I-509-289/2010
69.	2010-07-02	ŠAAT	I-489-289/2010
70.	2010-09-02	ŠAAT	I-490-84/2010
71.	2010-09-16	ŠAAT	I - 663-257/2010

72.	2010-09-16	ŠAAT	I-657-84/2010
73.	2010-09-17	ŠAAT	I-668-257/2010
74.	2010-09-20	ŠAAT	I-488-621/2010
75.	2010-09-20	ŠAAT	I-500-621/2010
76.	2010-09-21	ŠAAT	I-661-84/2010
77.	2010-09-21	ŠAAT	I-506-257/2010
78.	2010-09-21	ŠAAT	I-667-84/2010
79.	2010-09-28	ŠAAT	I-665-621/2010
80.	2010-09-28	ŠAAT	I-660-621/2010
81.	2010-09-28	ŠAAT	I-671-257/2010
82.	2010-10-18	KAAT	Ik-1063-554/2010
83.	2010-11-04	KAT	2A-1680-230/2010
84.	2010-11-15	KAAT	I-997-422/2010
85.	2010-11-29	ŠAAT	I-648-84/2010
86.	2011-01-14	PAAT	I-50-552-2011
87.	2011-01-24	ŠAAT	I-481-519/2011
88.	2011-02-02	ŠAAT	I-267-84/2011
89.	2011-02-02	ŠAAT	I-266-84/2011
90.	2011-02-02	ŠAAT	I-265-84/2011
91.	2011-02-02	ŠAAT	I-264-84/2011
92.	2011-02-02	ŠAAT	I-263-84/2011
93.	2011-02-02	ŠAAT	I-262-84/2011
94.	2011-02-02	ŠAAT	I-261-84/2011
95.	2011-02-02	ŠAAT	I-260-84/2011
96.	2011-02-02	ŠAAT	I-259-84/2011
97.	2011-02-02	ŠAAT	I-157-289/2011
98.	2011-02-02	ŠAAT	I-155-289/2011
99.	2011-02-02	ŠAAT	I-154-289/2011
100.	2011-02-02	ŠAAT	I-268-84/2011
101.	2011-02-04	ŠAAT	I-185-355/2011
102.	2011-02-04	ŠAAT	I-188-355/2011
103.	2011-02-04	ŠAAT	I-182-355/2011
104.	2011-02-04	ŠAAT	I-190-355/2011
105.	2011-02-04	ŠAAT	I-181-355/2011
106.	2011-02-04	ŠAAT	I-189-355/2011
107.	2011-02-04	ŠAAT	I-187-355/2011
108.	2011-02-04	ŠAAT	I-184-355/2011
109.	2011-02-04	ŠAAT	I-183-355/2011
110.	2011-02-07	KAAT	I-126-423/11
111.	2011-02-10	KAAT	I-227-406/11
112.	2011-02-15	KAAT	Ik-463-554/2011
113.	2011-02-17	KAAT	580-480/2011
114.	2011-02-19	ŠAAT	I-186-355/2011
115.	2011-02-21	KAAT	I-102-402/2011.
116.	2011-02-21	ŠAAT	I-332-355/2011
117.	2011-02-21	ŠAAT	I-336-355/2011
118.	2011-02-21	ŠAAT	I-340-355/2011
119.	2011-02-21	ŠAAT	I-321-257/2011
120.	2011-02-21	ŠAAT	I - 313-257/2011
121.	2011-02-21	ŠAAT	I-293-257/2011
122.	2011-02-21	ŠAAT	I-316-257/2011
123.	2011-02-21	ŠAAT	I-335-257/2011
124.	2011-02-21	ŠAAT	I-325-355/2011
125.	2011-02-22	KAAT	I-77-423/11
126.	2011-02-24	KAAT	I-221-402 /11
127.	2011-02-24	ŠAAT	I-314-355/2011
128.	2011-02-24	ŠAAT	I-317-355/2011
129.	2011-02-24	ŠAAT	I-319-355/2011
130.	2011-02-24	ŠAAT	I-327-257/2011

131.	2011-02-24	ŠAAT	I-331-257/2011
132.	2011-02-24	ŠAAT	I-341-257/2011
133.	2011-02-24	ŠAAT	I-344-257/2011
134.	2011-02-24	ŠAAT	I-301-257/2011
135.	2011-02-24	ŠAAT	I-295-355/2011
136.	2011-03-01	KAAT	581-505/2011
137.	2011-03-01	ŠAAT	I-303-355/2011
138.	2011-03-01	ŠAAT	I-299-355/2011
139.	2011-03-01	ŠAAT	I-315-289/2011
140.	2011-03-01	ŠAAT	I-333-519/2011
141.	2011-03-01	ŠAAT	I-338-519/2011
142.	2011-03-01	ŠAAT	I-346-519/2011
143.	2011-03-01	ŠAAT	I-306-355/2011
144.	2011-03-02	KAAT	I-89-422/2011
145.	2011-03-02	ŠAAT	I-302-289/2011
146.	2011-03-02	ŠAAT	I-307-289/2011
147.	2011-03-02	ŠAAT	I-326-289/2011
148.	2011-03-02	ŠAAT	I-320-519/2011
149.	2011-03-02	ŠAAT	I-328-519/2011
150.	2011-03-02	ŠAAT	I-311-519/2011
151.	2011-03-02	ŠAAT	I-330-289/2011
152.	2011-03-03	KAAT	I-197-428/2011
153.	2011-03-03	KAAT	Ik-32-554/2011
154.	2011-03-07	KAAT	I-79-423 /11
155.	2011-03-07	KAAT	I-93-414/2010
156.	2011-03-07	KAAT	I-261- 414-2011
157.	2011-03-07	LVAT	A ⁶⁶² -316/2011
158.	2011-03-08	ŠAAT	I-323-289/2011
159.	2011-03-08	ŠAAT	I-343-289/2011
160.	2011-03-08	ŠAAT	I-342-289/2011
161.	2011-03-09	KAAT	628-414/2010
162.	2011-03-10	KAAT	Ik-449-554/2011
163.	2011-03-10	ŠAAT	I-296-257/2011
164.	2011-03-10	ŠAAT	I-300-519/2011
165.	2011-03-10	ŠAAT	I-309-519/2011
166.	2011-03-10	ŠAAT	I-308-257/2011
167.	2011-03-15	KAAT	I-248-414/2010
168.	2011-03-18	KLAAT	I-299-386/2011
169.	2011-03-21	ŠAAT	I-329-84/2011
170.	2011-03-21	ŠAAT	I-345-84/2011
171.	2011-03-21	ŠAAT	I-305-84/2011
172.	2011-03-21	ŠAAT	I-339-84/2011
173.	2011-03-21	ŠAAT	I-337-84/2011
174.	2011-03-21	ŠAAT	I-375-257/2011
175.	2011-03-22	KAAT	I-711-428/11
176.	2011-03-22	KAAT	I-37-423/11
177.	2011-03-22	ŠAAT	I-318-84/2011
178.	2011-03-22	ŠAAT	I-388-257/2011
179.	2011-03-22	ŠAAT	I-297-84/2011
180.	2011-03-22	ŠAAT	I-304-84/2011
181.	2011-03-22	ŠAAT	I-310-84/2011
182.	2011-03-22	ŠAAT	I-322-84/2011
183.	2011-03-22	ŠAAT	I-324-84/2011
184.	2011-03-22	ŠAAT	I-381-257/2011
185.	2011-03-24	KAAT	I-104-402/2011
186.	2011-03-24	ŠAAT	I-374-289/2011
187.	2011-03-24	ŠAAT	I-377-289/2011
188.	2011-03-28	KAAT	I-634-353/2011
189.	2011-03-29	ŠAAT	I-370-289/2011

190.	2011-03-29	ŠAAT	I-383-289/2011
191.	2011-03-29	ŠAAT	I-384-289/2011
192.	2011-03-29	ŠAAT	I-368-289/2011
193.	2011-03-30	KAAT	I-630-423/11
194.	2011-04-01	KAAT	I-44-353/10
195.	2011-04-04	KAAT	I-699-423/11
196.	2011-04-04	KAAT	I-245- 414-2011
197.	2011-04-04	ŠAAT	I-394-519/2011
198.	2011-04-04	ŠAAT	I-372-519/2011
199.	2011-04-04	VAT	2S-539-115/2011
200.	2011-04-06	ŠAAT	I-380-519/2011
201.	2011-04-06	ŠAAT	I-376-519/2011
202.	2011-04-06	ŠAAT	I-387-519/2011
203.	2011-04-08	KLAAT	I-282-162/2011
204.	2011-04-11	KAAT	Iv-607-554/2011
205.	2011-04-11	KAAT	I-704-353/2011
206.	2011-04-11	KAAT	I-269-422/2011
207.	2011-04-11	KAAT	I-697-414/2011
208.	2011-04-11	KAAT	I-714-414/2011
209.	2011-04-11	KAAT	I-570-414/2011
210.	2011-04-11	KAAT	Iv-633-554/2011
211.	2011-04-11	ŠAAT	I-386-257/2011
212.	2011-04-13	KAAT	I-710-422/2011
213.	2011-04-14	LVAT	A ⁴⁴² - 1035/2011
214.	2011-04-14	ŠAAT	I-382-355/2011
215.	2011-04-14	ŠAAT	I-385-355/2011
216.	2011-04-14	ŠAAT	I-379-355/2011
217.	2011-04-14	ŠAAT	I-373-355/2011
218.	2011-04-18	KAAT	I-636-402/11
219.	2011-04-18	KAAT	I-713-402/11
220.	2011-04-18	KAAT	I-609-402/11
221.	2011-04-21	KAAT	I-144-422 /2011
222.	2011-04-21	KLAT	2S-890-265/2011
223.	2011-04-22	KAAT	I-604-422/2011
224.	2011-04-22	KAAT	I-629-422/2011
225.	2011-04-22	ŠAAT	I-380-519/2011
226.	2011-04-22	ŠAAT	I-378-257/2011
227.	2011-04-22	ŠAAT	I-378-257/2011
228.	2011-04-26	KAAT	I-468-402/2011
229.	2011-04-26	ŠAAT	I-434-519/2011
230.	2011-04-26	ŠAAT	I-428-519/2011
231.	2011-04-26	ŠAAT	I-438-519/2011
232.	2011-04-27	KAAT	I-683-353/2011
233.	2011-04-27	KAAT	I-608-406/2011
234.	2011-04-28	KAAT	I-510-480/2011
235.	2011-04-28	ŠAAT	I-460-289/2011
236.	2011-04-28	ŠAAT	I-431-257/2011
237.	2011-04-28	ŠAAT	I-427-257/2011
238.	2011-04-28	ŠAAT	I-424-257/2011
239.	2011-04-28	ŠAAT	I-462-519/2011
240.	2011-04-28	ŠAAT	I-452-519/2011
241.	2011-04-28	ŠAAT	I-449-519/2011
242.	2011-04-28	ŠAAT	I-455-289/2011
243.	2011-05-02	KAAT	I-214-402/2011
244.	2011-05-02	ŠAAT	I-456-257/2011
245.	2011-05-02	ŠAAT	I-441-257/2011
246.	2011-05-02	ŠAAT	I-436-257/2011
247.	2011-05-03	KAT	2S-753-395/2011
248.	2011-05-03	KAT	2A-764-395/2011

249.	2011-05-03	ŠAAT	I-442-355/2011
250.	2011-05-03	ŠAAT	I-429-355/2011
251.	2011-05-03	ŠAAT	I-432-289/2011
252.	2011-05-03	ŠAAT	I-451-289/2011
253.	2011-05-03	ŠAAT	I-448-257/2011
254.	2011-05-03	ŠAAT	I-444-257/2011
255.	2011-05-03	ŠAAT	I-461-257/2011
256.	2011-05-03	ŠAAT	I-435-355/2011
257.	2011-05-04	KAAT	I-696-402/11
258.	2011-05-04	ŠAAT	I-453-84/2011
259.	2011-05-04	ŠAAT	I-458-84/2011
260.	2011-05-04	ŠAAT	I-447-84/2011
261.	2011-05-04	ŠAAT	I-470-289/2011
262.	2011-05-05	ŠAAT	I-423-84/2011
263.	2011-05-05	ŠAAT	I-425-84/2011
264.	2011-05-05	ŠAAT	I-457-355/2011
265.	2011-05-05	ŠAAT	I-433-84/2011
266.	2011-05-05	ŠAAT	I-445-355/2011
267.	2011-05-05	ŠAAT	I-430-84/2011
268.	2011-05-05	ŠAAT	I-454-355/2011
269.	2011-05-05	ŠAAT	I-426-355/2011
270.	2011-05-05	ŠAAT	I-499-84/2011
271.	2011-05-05	ŠAAT	I - 471-84/2011
272.	2011-05-09	KAAT	I-606-505/2011
273.	2011-05-09	KAAT	I-632-505/2011
274.	2011-05-09	KAAT	I-426-414/2011
275.	2011-05-09	KAAT	I-702-505/2011
276.	2011-05-09	KAAT	I-727-422/2011
277.	2011-05-16	KAAT	Iv-703-554/2011
278.	2011-05-16	KAAT	I-21-505/2011
279.	2011-05-16	ŠAAT	I-504-289/2011
280.	2011-05-16	ŠAAT	I-501-289/2011
281.	2011-05-16	ŠAAT	I-437-289/2011
282.	2011-05-16	ŠAAT	I-196-355/2011
283.	2011-05-17	KAAT	I-701-480/2011
284.	2011-05-17	ŠAAT	I-500-84/2011
285.	2011-05-17	ŠAAT	I-496-84/2011
286.	2011-05-17	ŠAAT	I-492-84/2011
287.	2011-05-17	ŠAAT	I - 493-84/2011
288.	2011-05-17	ŠAAT	I-496-84/2011
289.	2011-05-17	ŠAAT	I-510-84/2011
290.	2011-05-18	ŠAAT	I - 505-257/2011
291.	2011-05-18	ŠAAT	I-498-257/2011
292.	2011-05-18	ŠAAT	I-503-257/2011
293.	2011-05-19	ŠAAT	I-443-84/2011
294.	2011-05-25	KAAT	I-814-422/2011
295.	2011-05-26	ŠAAT	I-499-519/2011
296.	2011-05-26	ŠAAT	I-507-519/2011
297.	2011-05-31	ŠAAT	I-497-289/2011
298.	2011-05-31	ŠAAT	I-509-289/2011
299.	2011-06-03	LVAT	TA ⁶² -35/2011
300.	2011-06-03	ŠAAT	I-502-355/2011
301.	2011-06-03	ŠAAT	I-495-355/2011
302.	2011-06-03	ŠAAT	I-506-355/2011
303.	2011-06-07	KAAT	I-688-423 /11
304.	2011-06-08	KAAT	I-818-353/2011
305.	2011-06-08	ŠAAT	I-575-257/2011
306.	2011-06-08	ŠAAT	I - 562-257/2011
307.	2011-06-08	ŠAAT	I-543-257/2011

308.	2011-06-08	ŠAAT	I-549-257/2011
309.	2011-06-09	KAAT	I-685-406/2011
310.	2011-06-09	KAAT	I-776-480 /2011
311.	2011-06-09	KAAT	I-627-402/2011
312.	2011-06-09	ŠAAT	I-494-519/2011
313.	2011-06-13	KAAT	Iv-817-554/2011
314.	2011-06-13	LVAT	A ⁴⁴² -2210/2011
315.	2011-06-13	ŠAAT	I-558-84/2011
316.	2011-06-13	ŠAAT	I-548-84/2011
317.	2011-06-13	ŠAAT	I-532-257/2011
318.	2011-06-13	ŠAAT	I-539-257/2011
319.	2011-06-13	ŠAAT	I-557-257/2011
320.	2011-06-13	ŠAAT	I-586-84/2011
321.	2011-06-13	ŠAAT	I-567-257/2011
322.	2011-06-13	ŠAAT	I-538-257/2011
323.	2011-06-13	ŠAAT	I-558-84/2011
324.	2011-06-14	KAAT	I-700-428/2011
325.	2011-06-14	KAAT	1007-505/2011
326.	2011-06-14	ŠAAT	I-585-621/2011
327.	2011-06-14	ŠAAT	I-540-289/2011
328.	2011-06-15	ŠAAT	I-542-621/2011
329.	2011-06-15	ŠAAT	I-531-621/2011
330.	2011-06-15	ŠAAT	I-551-621/2011
331.	2011-06-15	ŠAAT	I-564-289/2011
332.	2011-06-15	ŠAAT	I-537-289/2011
333.	2011-06-15	ŠAAT	I-574-289/2011
334.	2011-06-15	ŠAAT	I-568-621/2011
335.	2011-06-16	KAAT	1004-423/2011
336.	2011-06-16	KAAT	1009-554/2011
337.	2011-06-16	KAAT	I-605-480 /2011
338.	2011-06-16	ŠAAT	I-547-289/2011
339.	2011-06-16	ŠAAT	I-556-289/2011
340.	2011-06-16	ŠAAT	I-589-289/2011
341.	2011-06-16	ŠAAT	I-583-289/2011
342.	2011-06-16	ŠAAT	I-545-519/2011
343.	2011-06-16	ŠAAT	I-554-519/2011
344.	2011-06-16	ŠAAT	I-559-519/2011
345.	2011-06-16	ŠAAT	I-569-519/2011
346.	2011-06-16	ŠAAT	I-573-84/2011
347.	2011-06-16	ŠAAT	I-552-289/2011
348.	2011-06-20	LVAT	AS ⁶³ – 334/2011
349.	2011-06-20	ŠAAT	I-555-621/2011
350.	2011-06-20	ŠAAT	I-592-84/2011
351.	2011-06-20	ŠAAT	I-544-621/2011
352.	2011-06-20	ŠAAT	I-582-257/2011
353.	2011-06-20	ŠAAT	I-588-519/2011
354.	2011-06-20	ŠAAT	I-587-257/2011
355.	2011-06-20	ŠAAT	I-581-519/2011
356.	2011-06-20	ŠAAT	I-555-621/2011
357.	2011-06-21	ŠAAT	I-623-84/2011
358.	2011-06-21	ŠAAT	I-584-84/2011
359.	2011-06-21	ŠAAT	I-605-84/2011
360.	2011-06-21	ŠAAT	I - 608-84/2011
361.	2011-06-22	KAAT	I-926-353/2011
362.	2011-06-22	KAAT	I-815-422/2011
363.	2011-06-22	ŠAAT	I-613-84/2011
364.	2011-06-22	ŠAAT	I-616-84/2011
365.	2011-06-23	ŠAAT	I-603-257/2011
366.	2011-06-23	ŠAAT	I-620-257/2011

367.	2011-06-23	ŠAAT	I-630-257/2011
368.	2011-06-27	KAAT	I-637-414/2011
369.	2011-06-29	KAAT	I-687-422/2011
370.	2011-06-30	KAAT	I-417-423 /11
371.	2011-07-05	ŠAAT	I-644-84/2011
372.	2011-07-05	ŠAAT	I-648-84/2011
373.	2011-07-07	KAAT	I-820-402/2011
374.	2011-07-07	KAAT	I-725-402/2011
375.	2011-07-11	KAAT	I-922-353/11
376.	2011-07-21	KAAT	I-927-402/2011
377.	2011-07-21	KAAT	I-816-423 /11
378.	2011-07-25	KAAT	I-1056-423/11
379.	2011-07-26	ŠAAT	I-647-257/2011
380.	2011-07-26	ŠAAT	I-621-621/2011
381.	2011-07-26	ŠAAT	I-617-621/2011
382.	2011-07-26	ŠAAT	I-612-621/2011
383.	2011-07-26	ŠAAT	I-653-257/2011
384.	2011-07-26	ŠAAT	I-610-621/2011
385.	2011-07-26	ŠAAT	I-602-257/2011
386.	2011-07-28	KAAT	I-1065-402/2011
387.	2011-08-01	ŠAAT	I-629-621/2011
388.	2011-08-01	ŠAAT	I-628-621/2011
389.	2011-08-01	ŠAAT	I-635-621/2011
390.	2011-08-02	ŠAAT	I-639-621/2011
391.	2011-08-02	ŠAAT	I-664-257/2011
392.	2011-08-03	ŠAAT	I-650-621/2011
393.	2011-08-04	ŠAAT	I-646-621/2011
394.	2011-08-05	LVAT	S-XX-473-11
395.	2011-08-08	ŠAAT	I-546-355/2011
396.	2011-08-08	ŠAAT	I-561-355/2011
397.	2011-08-08	ŠAAT	I-553-355/2011
398.	2011-08-08	ŠAAT	I-560-355/2011
399.	2011-08-08	ŠAAT	I-566-355/2011
400.	2011-08-08	ŠAAT	I-534-355/2011
401.	2011-08-10	ŠAAT	I-652-257/2011
402.	2011-08-10	ŠAAT	I-627-257/2011
403.	2011-08-10	ŠAAT	I-615-257/2011
404.	2011-08-10	ŠAAT	I-607-257/2011
405.	2011-08-10	ŠAAT	I-642-257/2011
406.	2011-08-11	ŠAAT	I-626-621/2011
407.	2011-08-11	ŠAAT	I-606-621/2011
408.	2011-08-11	ŠAAT	I-625-621/2011
409.	2011-08-16	ŠAAT	I-651-519/2011
410.	2011-08-16	ŠAAT	I-633-519/2011
411.	2011-08-16	ŠAAT	I-632-519/2011
412.	2011-08-16	ŠAAT	I-622-519/2011
413.	2011-08-16	ŠAAT	I-645-519/2011
414.	2011-08-17	ŠAAT	I-614-519/2011
415.	2011-08-17	ŠAAT	I-609-519/2011
416.	2011-08-17	ŠAAT	I-604-519/2011
417.	2011-08-17	ŠAAT	I-643-621/2011
418.	2011-08-17	ŠAAT	I-618-519/2011
419.	2011-08-22	KAAT	I-1122-422/2011
420.	2011-08-22	KAAT	I-1061-422/2011
421.	2011-08-22	KAAT	I-1032-422/2011
422.	2011-08-22	ŠAAT	I-565-621/2011
423.	2011-08-22	ŠAAT	I-475-355/2011
424.	2011-08-25	KAAT	I-924-422/2011
425.	2011-08-25	KLAAT	2S-1351-460/2011

50. Žala aplinkai*Sprendimai, susiję su atliekų sukelta žala aplinkai*

Nr.	Sprendimo data	Teismas	Bylos Nr.
1.	2007-06-13	LAT	3K-3-267/2007
2.	2009-09-10	KLAAT	II-383-513/2009

Pranešimų atliekų tematika žiniasklaidos priemonėse sąrašas

Šiame priede pateikiamas neišsamus ir remiantis atsitiktinumo principu sudarytas pranešimų atliekų tematika žiniasklaidos priemonėse (ypač interneto naujienų portaluose) sąrašas. Sąrašas yra kaip iliustracinė priemonė, parodanti, kad žiniasklaidos priemonėse pranešimai atliekų tematika yra skelbiami pakankamai dažnai.

Nr.	Data	Publikacijos pavadinimas	Šaltinis
1.	2011-10-20	Miške bandė paslėpti dvylika sunkvežimių atliekų	www.druskininkietis.lt
2.	2011-10-18	Kazokiškių sąvartynas veiks toliau - leidimas jau išduotas	www.lrytas.lt
3.	2011-10-10	Reikalauja leisti pasirinkti mokėjimo už atliekas būdą	www.lrytas.lt
4.	2011-10-05	Lietuvoje gali didėti baudos už šiukšlinimą	www.grynas.lt
5.	2011-09-16	Ar mūsų atliekų surinkimo sistema skatina rūšiuoti?	www.delfi.lt
6.	2011-08-16	Skelbiama kompostuojamų atliekų nemokamo surinkimo individualių namų kvartaluose akcija	www.utena.lt
7.	2011-07-20	Kas trečias lietuvis niekada nebandė rūšiuoti savų šiukšlių	www.grynas.lt
8.	2011-04-19	Seimas papildė Atliekų įstatymą	www.lrt.lt
9.	2011-03-28	Ministras G. Kazlauskas tikisi išvengti ES baudų dėl atliekų tvarkymo	BNS
10.	2011-03-15	Skelbiama elektroninių atliekų surinkimo akcija	www.lrt.lt
11.	2011-02-25	Rūšiuoti šiukšles nėra sunku	www.ekovizija.lt
12.	2011-02-17	Atliekų rūšiavimas: vasarą dominuoja plastikas, žiemą – stiklas	www.grynas.lt
13.	2011-02-10	Lietuva – tarp didžiausių dalių komunalinių atliekų į sąvartynus išvežančių ES šalių	www.kauno.diena.lt
14.	2010-12-16	Aplinkos ministerija paskirstė 450 mln. litų ES paramos atliekų tvarkymui	www.15min.lt
15.	2010-12-13	Kauniečių šiukšliadėžėse – vis dar mišrainė	www.kauno.diena.lt
16.	2010-12-02	Valstybės kontrolė: palikta spraga atliekų šalinime	www.lrt.lt
17.	2010-09-28	Netvarkomos atliekos bado akis	ELTA
18.	2010-09-27	Premjeras: žmonės rūšiavimą turi pamatyti kaip didelę naudą sau	ELTA
19.	2010-09-27	Šiukšlių rūšiavimas: sąvartynuose supūdyti milijonai	www.diena.lt
20.	2010-09-23	Šakių r. gyventojų šiukšlės – auksinės	www.delfi.lt
21.	2010-09-23	Britė teisis su savivaldybe dėl šiukšlių konteinerio išvaizdos	www.anglija.lt

22.	2010-09-23	Lietuvoje perdirbama vos 8 proc. atliekų	www.delfi.lt
23.	2010-07-05	Kaip Lietuva tvarkė pakuočių atliekas 2008 m.?	www.kaunozinios.lt
24.	2010-03-30	Sprendimas dėl atliekų tvarkymo tarifo yra teisėtas	www.ukiozinios.lt
25.	2010-03-22	Elektros energiją Lietuva galės gaminti iš komunalinių atliekų	www.15min.lt
26.	2010-03-03	Sąvartyne gausėja atliekų – gresia naujas mokestis	www.15min.lt
27.	2010-01-23	Tyrimas: kas trečias lietuvis kaupia pasenusią buitinę techniką	www.diena.lt
28.	2010-01-18	Aplinkos inspektoriai nepajėgia sutramdyti šiukšlintojų	www.delfi.lt
29.	2010-01-17	Klaipėdoje verda ginčai dėl neteisėtai naudojamo asfalto	www.lrt.lt
30.	2010-01-16	Stambių atliekų išvežimo reikalai pajudėjo iš mirties taško	apielietuva.info
31.	2010-01-13	Sprendžiama stambiagabaričių padangų utilizavimo problema	apielietuva.info
32.	2010-01-08	Už šiukšles – dvigubas mokestis	www.delfi.lt
33.	2009-12-09	Komunalinių atliekų rinkliava kelia painiavą	www.15min.lt
34.	2009-12-02	Kaimo gyventojai verčiami mokėti už šiukšlių kontenerius, kurių neužsakė ir kuriais niekada nesinaudojo	www.valstietis.lt
35.	2009-11-30	Atliekų rūšiavimas: kaip rasti vietos spintelėje po plautuve?	www.diena.lt
36.	2009-11-20	Kaunas raginamas paskubėti su atliekų deginimo gamykla	www.lrt.lt
37.	2009-11-19	Kare dėl atliekų – lemiamas mūšis	„Lietuvos žinios“
38.	2009-11-17	Bręsta šiukšlių revoliucija	„Respublika“
39.	2009-11-10	Nėra atliekų tvarkymo sutarties – bauda	„Panevėžio balsas“
40.	2009-11-09	Atliekų deginimo gamyklos projektas stringa	www.diena.lt
41.	2009-09-22	Prekybos tinkluose siūloma įrengti plastmasinės taros supirkimo aparatus	ELTA
42.	2009-09-07	Atliekų deginimo gamykla Vilniuje: rykštė sveikatai ar išsigelbėjimas?	www.diena.lt
43.	2009-08-24	Į Vokietiją iškeliavo 28 vilkikai nelegaliai į Lietuvą įvežtų atliekų	www.15min.lt
44.	2009-07-18	Konteineriai pilnėja	www.diena.lt
45.	2009-07-15	Keisis mokestis už atliekų tvarkymą	www.diena.lt
46.	2009-07-	Atliekų dvokas valdžios kabinetų nepasiekia	„Lietuvos žinios“

	13		
47.	2009-06-27	Prancūzijos atliekų rūšiavimo labirintais	www.diena.lt
48.	2009-06-23	Savivaldybei perėjus prie rinkliavų sistemos, Kaunas neišvengs atliekų tvarkymo pabrangimo	www.delfi.lt
49.	2009-06-10	Alytuje net 62 proc. privačių namų gyventojų nemoka už atliekų tvarkymą	www.delfi.lt
50.	2009-05-22	Atliekų deginimas vilioja užsieniečius	www.diena.lt
51.	2009-04-07	“Kauno švara” paleidžia plastiko atliekų rūšiavimo liniją	www.grynas.lt
52.	2009-03-10	Šiukšlės degs Elektrėnuose?	www.diena.lt
53.	2009-02-20	Vilniečiai vos išvengė didesnio mokesčio už šiukšles	www.delfi.lt
54.	2009-01-19	Restorano šiukšlės – kaimynas	www.diena.lt
55.	2009-01-09	Gyventojai atsikrato vis naujesnių elektronikos prietaisų	www.diena.lt
56.	2008-12-24	Patvirtinta prie Gariūnų statyti planuojamos atliekų deginimo gamyklos poveikio aplinkai vertinimo ataskaita	www.15min.lt
57.	2008-12-08	Elektronikos atliekos bus rūšiuojamos	www.diena.lt
58.	2008-12-05	Elektronikos atliekoms – konteineriai prie buitinės technikos parduotuvių	www.delfi.lt
59.	2008-11-19	Aplinkos ministerija veržia kilpą atliekų tvarkytojams	www.diena.lt
60.	2008-10-20	Blogiausia padėtis su šiukšlių tvarkymu - miesteliuose	www.delfi.lt
61.	2008-10-20	Nauji konteineriai padės rūšiuoti atliekas	www.diena.lt
62.	2008-08-22	Vasarą autobusų stotelės tampa šiukšlių surinkimo punktais	www.delfi.lt
63.	2008-08-18	Trijuose šalies miestuose – masinė elektronikos atliekų išgabenimo akcija	www.15min.lt
64.	2008-06-05	Šiukšlina vieni, moka – kiti	www.lrytas.lt
65.	2008-06-03	Patvirtintas Kauno regiono atliekų tvarkymo planas	www.lrytas.lt
66.	2008-05-07	Siūloma leisti vežti statybos atliekas tik dengtose priekabose	www.elta.lt
67.	2008-05-06	ES dėl šiukšlių padavė Italiją į teismą	www.elta.lt
68.	2008-04-24	Padangų perdirbėjai apgaudinėjo valstybę	www.delfi.lt
69.	2008-04-	Teismas priteisė atlyginti „Agrochema“ žalą, patirtą dėl pesticidų atliekų tvarkymo	www.lrytas.lt
70.	2008-03-	Baterijas vėl mesime į šiukšliadėžes	www.delfi.lt

	14		
71.	2008-02-27	Kaune Nemuno pakrantėje - laikina atliekų aikštelė	www.delfi.lt
72.	2008-02-12	„Bionovus“ aikštelę pasiekė jau 100 tūkst. sunkvežimių su statybinėmis atliekomis	www.lrytas.lt
73.	2008-01-10	Mokestis už atliekų išvežimą – tikra mįslė	www.lrytas.lt
74.	2008-01-10	Radioaktyviausias atliekas laidosime elektrinės pašonėje	www.delfi.lt
75.	2008-01-05	Atliekų deginimas kaitina aistras ne tik Vilniuje	www.lrytas.lt
76.	2007-12-11	Aplinkos ministerija: gyventojų norą rūšiuoti atliekas savivaldybės turi skatinti, o ne slopinti	www.delfi.lt
77.	2007-11-14	"Žalvaris" statys akumuliatorių perdirbimo gamyklą	www.delfi.lt
78.	2007-11-03	Į aikšteles – ir baldai, ir rūbai	www.lrytas.lt
79.	2007-10-29	Kelnes iš perdirbtų plastikinių butelių mūvės ir lietuvės	www.lrytas.lt
80.	2007-10-19	Lietuviškos atliekos Briuseliui neįtiko	„Respublika“
81.	2007-10-10	Marijampolėje brangsta šiukšlių tvarkymas	www.delfi.lt
82.	2007-07-03	Panaudotos sauskelnės – taip pat vertingos	www.lrytas.lt
83.	2007-07-03	Apskrities vadovai tarėsi dėl atliekų tvarkymo	www.lrytas.lt
84.	2007-06-14	Merą sužavėjo danų patirtis tvarkant atliekas	www.lrytas.lt
85.	2007-06-08	Aplinkos ministerija pritarė radioaktyvių atliekų kapinyno įrengimui netoli Ignalinos	www.lrytas.lt
86.	2007-05-11	Kaune šiukšles išveš dažniau, tačiau mokėti teks brangiau	www.lrytas.lt
87.	2007-05-03	Nori mokėti mažesnius mokesčius – rūšiuok savo šiukšles	www.lrytas.lt
88.	2007-04-17	Nereikalingi baldai taps biokuru	www.lrytas.lt